

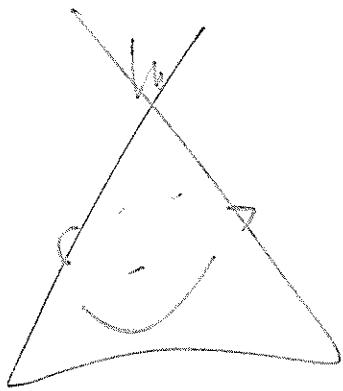
זָמָן שָׁאֹל

סוגיות בקבלה החלטות לגבי ילדים בסיכון

בעריכת: שרי בן נתן

עטומתת בית לכל ילד

זמן שאל

סוגיות בקבלה החלטות בילדים בסיכון

עריכה: שרדי בן נתן

הציור שלג גבי העטיפה צייר ע"י ערן בן השש, שעשה חוברת שקרא לה "המפלצות של ערן". therein. כאן אמר: "זו מפלצת שאני סוג עלי ושולט بي. הוא רע ואם הוא יעזוז החצים יתחכו אותו". בן לאם סכיאופרנית, היה יחד עם האחים שלו בכאום מוחלט. סבל מהתעללות פיזית ומינית. (ראה ע' 143)

זמן שואל, סוגיות בקבלת החלטות בילדים בסיכון - עריכה: שרי בן נתן

BORROWED TIME, Decision making for children at risk - Sheri BenNatan, Editor

עיצוב: אורן גוזון, גלית הרדי
لوוחות והדפסה: טופספרינט
נדפס בישראל 2000

אין לשכפל, להעתיק, לצלם, להקליט, לתרגם, לאחסן במאגר מידע, לשגר או לקלוט בכל דרך או בכל אמצעי אלקטרוני, אופטי או מכני או אחר, כל חלק שהוא מהחומר שבספר זה. שימוש מסחרי מכל סוג שהוא בחומר הכלול בספר זה אסור בהחלט אלא ברשות מפורשת בכתב מהמו"ל.

פראג הוצאה לאור בע"מ ת"ד 14380 תל-אביב 61143 prague@barak-online.net

שיחת חינוך: 1-800-773355

© כל הזכויות שמורות למדוראה העברית שמורות לעמותת "בית לכל ילד" בישראל.

© All rights reserved, Bait Lechol Yeled Be-Israel (A Home for Every Child in Israel)
Copy right © 2000

תוכן עניינים

חלק ראשון - סוגיות בקבלת החלטות

10	1. מושגי הזמן: מסגרת תאורטית מספר השלכות לתהום המינוך פרופ' אפרים בן ברוק
23	2. הפרעות יתרוגניות בטיפול ילדים דר' גבריאל וייל
29	3. לא חבל על הזמן? דר' יוחזקאל כהן
35	4. התמודדות שירות הרווחה עם תפישת הזמן בחיה הילד מרעם פבר
55	5. איפה הילד? דר' אביגיל גולומב ודר' שרי גולדשטיין-פרבר
75	6. מושג הזמן כגורם בקבלת החלטות בעניינים של ילדים דר' דניאל גוטليب

חלק שני - הטראומה, התהלהיך והילד - שרי מן נתן

101	7. בתיהם המעבר
111	8. בתקופת האבחון
129	9. סוג התעללות
157	10. הקשר הבניי על "כאילו"
181	11. בזמן שאול

עמותת "בית לכל ילד" מציינת השנה 25 שנות פעילות מקיפה ומעמיקה לטובת ילדים בסיכון ומשפחותיהם.

בכל אותן שנים ילדים רבים ומשפחות רבים קיבלו טיפול, התייחסות ובעיקר חום ויחס מקצועי. סיפורם של הילדים ומשפחותיהם מורכבים וקשים.

הצווים המקצועיים של העמותה עומדים יומם במשימות של אבחון והערכה, טיפול והמלצה להמשך עבור אותם ילדים וזאת בשיתוף פעולה הדוק עם צוותים מקצועיים בקהילה, יועצים משפטיים ובתי משפט הנדרשים להכריע בסוגיות גורלם העתידי של ילדים והמשפחות.

מתוך תחושת האיכפתיות, האחריות והזהירות בקביעת גורלם, עליה הרעיון, על-ידי הגב' שרי بن נתן, מנחת בית-המעבר בכאיר שבע, אחת המטרות של העמותה, לכתוב ספר שירכו את ניסיונו עתיר השנים עם ילדים.

בספר מפורטות השקופותיהם המקצועיים של מומחים העוסקים בנושא מנוקדות ראות שונות: עובדים סוציאליים, פסיכולוגים, פסיכיאטרים ואנשי אקדמיה בסוגיה מרכזית: שימושות מימד הזמן עבור הילדים.

תקוותנו כי ספר זה יעיר ויעמיק את הידע בתחום וישפי על קיזור תהליכי קבלת החלטות לטובתם של הילדים בסיכון ומשפחותיהם.

ראובן דרבסי

מנהל עמותת "בית לכל ילד"

מבוא

ילדים קטנים מוטוללים בין מסגרת למסגרת ובין מספר משפחות אומנה, ומחייבים זמן רב כדי עד אשר מתאפשרת החלטה שתקבע את עתידם. מדובר באוכלוסייה של ילדים בסיכון אשר אפק-על הפיגוע שפגעו בהם הוריהם או קרוביהם, נאלצים להמתין ומן ממושך, וכן יקר בחיי הילד, עד אשר יוחלט היכן יגדלו ולמי ישתייכו. בינתיים הם שוהים במקום לא-מקום באירוע מוחלט.

שופטים, עורכי דין, עובדים סוציאליים, פסיכולוגים ופסיכיאטרים שותפים למשימה של שמירה על ילדים אלו שחו נטישות, עובה, התעללות מינית ו/או התעללות פיזית. הדילמות הקשות שמתעוררות סביב התערבות בנסיבות אלו הינן רבות ונוגעות לכילנו במקומות הרוגים ביותר. אך קיים קושי רב בהזדהות עם אשר עורך על הילד שמתבקש לחכות עד אשר יעשה עוד ניסין, עוד טיפול בהורם, וכחוצאה של רצון להכשיר את הוריו למילוי תפקידם הילד מוטל מינקוטו מקום ומדמות לדמות. לחילופין, במקרים של תיק אימוץ - הילד מהכה עד אשר יושלם איסוף החומר וארגון התקיק לצורך ההגשה בבית-המשפט. דינמים בבית-המשפט נקבעים, ברוב המקרים, על-פי לוח הזמנים המתאים לשופט, לעורכי דין ומושפעים כМОבן מלוח השנה העברי החדש בחגים. במקרים רבים הדינומים נקבעים פעם בארכעה או בשישה חודשים, ובസופו של דבר, החלטת מתකבלת לאחר שנה וחצי-שנתיים של דין-בבית המשפט. קורה, שמחילת התהילה ועד סופו עוברות שלוש שנים (ויתר), עד אשר מתתקבל החלטה בעניינו של ילד שפוחדים עברו תיק אימוץ. והוא ومن יקר יותר בחו"ל הייל ובחלשת קורטי לסתפותו, הן מבחינה קוגנטיבית והן מבחינה רגשית.

הילד ובחולט קרייטי לחתפותו, הן מבחינה קוגנטיבית והן מבחןיה רגשית. ספר זה נולד מתוך דאגה عمוקה לילדים הללו. למורות שיש לנו חוקים נאורים, יחסית, לאלה המקובלים בארץות אחרות, לעיתים המזוקה בשטח היא זו שמכוננת את קבלת החלטות: מהוד גיסא, מתוך שיקולי דעת לא מבוקרים ולא מקצועיים עקב לחצים המופעלים על-ידי ההורים או עקב מצב אקוטי של הילד, ומайдך, מתוך "מקצועות" מתפלפת והירות יתר אשר מאפשרת לנו לדוחות את קבלת ההחלטה.

ברור לבב בר דעת, שידיונים סבב תוכניות לעתיד לשлом הילך, החלטות על הוצאה

ילדים מרשות הוריהם עקב סיכון גבורה, וכן מסוגיות הורית וטובת הילד - הן החלטות קשות ביותר ויש לדון בכל מקרה בכובד ראש. על-אף שהلوم הילד הוא ערך שמנחה אותנו - עדין הצורך להחליט מדריך שינה מעינינו. מה הם האלמנטים המקשים על ההחלטה, המקשים علينا לראות את התמונה כולה? הערכיהם האישיים שלנו? השאלות הפנימיות שאנו שואלים סביבה הורוננו? האחריות הנוראה שמוסלת علينا? נושאים אלה יידונו בಗילוי לב בספר.

דון בתוצאות השהייה של ילד בראשית חייו בסביבה פוגעת ומסכנת אותו, ולאחר מכן - בנסיבות ההמתנה להחלטה עברו הילד הספציפי הזה, יבואו לפניים סיפורים הילדיים כפי שהם בספרים. סיפורים שאינם תמיד נעימים מחמת הכאב, הזעם והעצב שמלוים אותם. ניסינו לצעוק את צעקו של הילד שמחכה לתשובות כמו לאויר, אך לעיתים נחנק מחמת התשובה שמאחרת הגיעו. תקופתנו היא, שאם ישמעו את צעקו, מקבלי החלטות יוכלו לפעול ביעילות יתרה על-מנת לשומר באמת על שלומו.

לסיום, ברצוני להביע את הערכתי לכל המשתתפים בספר זה, ניכרת הייתה, מרגע הראשן, דאגתם למצב הילדים ורצוונם לבטא דאגה זו. היה שיתוף פעולה מלא, הערות חכמות והשקשה מקסימלית של כולם - למרות העובדה שרובם הינם אנשים עוסקים למדרי, הם נקטו עמדה וניסו להבהיר תהליכי על-פי הידע המקצועני והניסיונו הרבה לדרשותם. תודה גם לראובן דרבי, מנכ"ל "בית לכל ילד", שאיפשר כתיבת ספר זה, ולראלי רבינוביץ אשר קראה אין ספר פעמים את הכתב, ורבנה, ייעצה וביקרה באופן בונה ומשמעותי. לבני הצעיר, גיל, שעור כל יום בבעיות טכניות, הביע דעה נחרצת כיצד דבר-מה כתוב ואיך עודד אותה במשימה זו. לבני הבכור ורعيיתו אשר אפשרו לי להבטח מבעוד החלון ולחווות הורות אהבת ומיטיבה.

ויתר מכל, תודה לכל הילדים שעברו דרך "בית-המעבר", שלימדו אותי להקשיב ולשמעו אחד - וועלך כלכל, שנתנו כוח להמשך. ספר זה מוקדש להם ולמאנם.

שרי בן נתן, נובמבר 2000

המשתתפים בכתבה

(לפי אלף-בית)

פרופ' בן ברוך אפרים, הוגג לחינוך באוניברסיטה בן גוריון, באר-שבע

בן נתן שרי, מנהלת בית המעבר באר-שבע, לילדיים בסיכון, עמותת "בית לכל ילד"

ד"ר גוטליב דניאל, פסיכולוג קליני וטפל משפחתי, סגן מנהל מכון "שינווי"

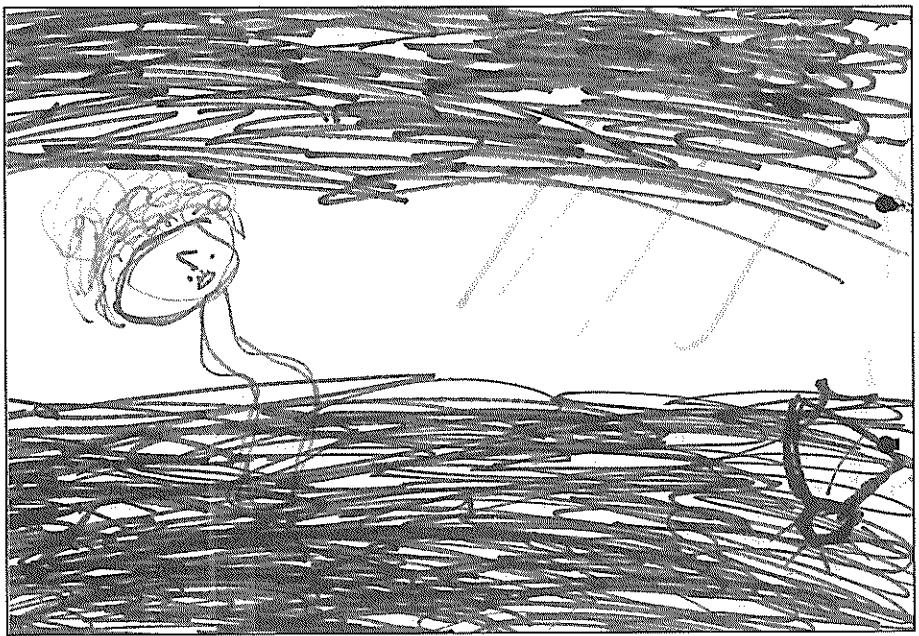
ד"ר גולדשטיין-פרבר שרי, פסיכולוגיה קלינית וחוקרת, בי"ס סאקלר למדעי הרפואה, אוניברסיטת תל-אביב

ד"ר גולומב אביגיל, פסיכיאטרית של הילד והמתבגר, פסיכיאטרית פורנוזית באוניברסיטה תל-אביב, ראש היחידה לגיל הרך במרכז לביריאות הנפש של קופת-החולמים-הכללית בתל-אביב, ראש היחידה לחוות דעת ילדים ויושבת ראש הוועדה המשפטית של האיגוד לפסיכיאטריה

ד"ר ויל גבריאל, פסיכולוג קליני וחינוכי, בריאות הנפש, באר-שבע

ד"ר כהן יחזקאל, פסיכואנליטיקאי, הוגג לפסיכולוגיה באוניברסיטה העברית, בעבר מנהל פנימית "בני ברית", ירושלים

פבר מרים, MSW, פקידת סעד ראשית בישראל, משרד העבודה והרווחה

דפנה בת השש, בת בכורה במשפחה עם ארבעה ילדים, עזובה קשה, בפינה
ישנו "עכביים קבור". ילדה עם סודות מפחידים.

חלק ראשון

סוגיות בקבלה החלטות

פרק 1

מושגי הזמן: מסגרת תיאורטיבית ומספר השלכות לתום החינוך

אפרים בן-ברוך

מלועז זמן?

הדרך שבה אדם, קבוצה, ארגון או אומה תופשים את הזמן, מהויה מימד חשוב להבנתו והתנהנותם ופעולותיהם. מפתיע למדי, שבעוד מושגים של מרחב נחקרו היטב ותרמו להבנתנו את ההתנהגות במרחב, מושגי הזמן לא נחקרו באותה מידת. אומנם פיאזה חקר את תפישות הזמן אצל ילדים, אך בamar זהណון בנושא בזורה שונה. אנו נציג מסגרת מושגית לחקר מושגי הזמן של ילדים בית-ספר ושל מורותם ומנהליים. נעללה כאן שאלות המתיחסות לשינויים המתרחשים בתפישות הזמן אצל ילדים, ונתייחס לשאלת אם תפישות מן הקשורות להישגים בבית-ספר וכיידן הן הקשורות לכך.

זמן - המימד החמקמק והבלתי מוחשי

אנו קיימים ומתנהגים במרחב, הקיום וההתנהגות שלנו מתרכחים גם בזמן. המות האנושי רותק תמיד לא רק על-ידי המרחב, אלא גם על-ידי הרגעין היוצר חמקמק והבלתי מוחשי של הזמן. האם יש מישחו שלא שאל "מהו ומהן?" הילד והסב, המשורר והמדען, ההוריות והפילוסוף... גם התשובות הן רבות ו纷多, מפניהם נפתח באופן שונה בידיהם אנשים שונים, בהקשרים שונים, בתרבותות וcultures. במידה רבה ניתן לדמות זאת לאופן שבו אנשים שונים ורואים דברים שונים בכחמי הדיו של מבחן רורשאץ. תגובתו של אוגוסטינוס הקדוש לשאלת "מהו זמן?" עשויה להתאים גם לרבים היום: "אם איש אינו שואל אותי - אני יודע; אם אני נאלץ להסביר את זה למישחו אחר - איני יודע."

ニיטרון טען שהזמן הוא אובייקטיבי, שהוא קיים מוחן לנו ובאופן שאינו תלוי בנו, וכי הוא

וזרם במתירות אחת, האם אכן אנו תופשים את הזמן באופן זה? כל אחד מאיתנו יכול לספק דוגמאות של חוות טובייקטיביות ואישיות, שבהן הזמן עבר במתירות עצומה או באישיות מייגעת, או אפילו נראה כאילו אינו עובר כלל. בספרות ובסירה ניתן למצוא מצבור עשיר של דוגמאות כאלה של מושג הזמן.

אפשר ש כולנו נסכים שהזמן (כמו המרחב) הוא אחד הממדים המשותפים לכל התופעות האפשריות, בין אם אלו מתרחשות מחוץ לנו ובין אם אלו קורות בתוכנו. האם יש בכך תשובה לשאלת "מה הוא הזמן עבורי, או עברך?"

הזמן האנושי

הזמן האנושי הוא תלת-ממדי (עבר, הווה ועתיד), אך לשולשת הממדים מוקד משותף - ההווה ומונחה את התנהגותנו היום-יומית.

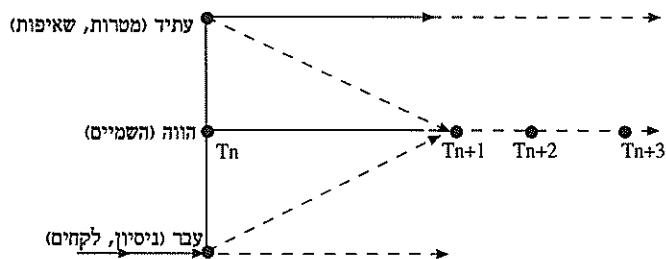
בஹוה - אנו קולטים רשמיים באמצעות חושינו. פוגשים אנשים ומצבים, נעדים מול דילמות וכדו', ועליינו להחליט כיצד להתייחס אליהם ומה תהיה התנהגותם שלנו. כיצד מתקבלות החלטות הללו? הן העבר והן העתיד מלאים תפקיד בבחירה התנהגותנו. כיצד?

ה עבר - מספק משמעות, פירושים וסבירים למה שאנו פוגשים על כל מדרך כף רגל בהווה. אלה אינם מסך כל ההתנסויות שלנו בעבר, מהקלחים שהפaken מהן, בין אם לקחים אלו מודעים או לא מודעים, מנוסחים בכתב, או שהם מעין ידע סמי. כך, למשל, העבר מנהה אותנו להבין מצבים, להבין מניותם, להחליט אם לסמוך על רשותינו וחושינו, האם למת אימון באנשים וכדו'.

לפייך, כאשר אנו בנקודת זמן TN, העבר מגיס לזרור לנו בקביעת התנהגותנו בנקודת הזמן הבאה $1 + TN$.

העתיד - (שאיפותינו, מטרותינו, הרזותינו וכדו') בוחן את מגוון אפשרויות התנהגות באותה נקודת זמן $1 + TN$, כדי להבטיח שם ישרתו את מטרותינו ושאיפותינו. לפיכך, מה שנבחר כהתנהגות בנקודת הזמן $1 + TN$, מושפע הן על ידי העבר והן על ידי העתיד. העבר והעתיד מתמקדים בהווה.

הشرطוט הבא מנסה להמחיש זאת:

בקיומו הממשי, הגשמי, אנחנו תמיד בהווה. גם כאשר אנו נעים בציר הזמן מנקודה T כלשתי לו שבאה אחרת, אנחנו תמיד בהווה, בהווה מתמשך. העבר והעתיד שלנו אינם אלא מבנים מחשבתיים ורגשיים אשר מנהלים את התנהגותנו בהווה המתמשך שבו אנו חיים. אין לנו יכולם להימלט מהעבר, בין אם זה העבר האישי שלנו או העבר הלאומי, התרבותי. העבר מאוחסן בהתאם האפורים של מוחנו (ויכרונו), בהרגלים (గורמות חברתיות), בכרכימים הרבים בספרייה, במזיאונים וכדו' (תרבות). אין לנו יכולם לשנות את העובדות של העבר שלנו, האישי והתרבותי, אך אנו יכולים להשיק על עמודות אלן, לבתון אותן מחדש ולתת להן פירוש שונה, ולהעניק להן משמעות שונה, הבנה שונה, וזה, למעשה, מה שאנחנו עושים תמיד כאשר אנו לומדים היסטוריה ובאשר אנו סוקרים מחדש את עברנו האישי. הצורך בפירוש חדש לעובדות מן העבר עולה, בדרך כלל, מתוך התנויות ההווה ומטרתו להבינו טוב יותר, אך גם מתוך בחינה כיצד הבנה זו עשויה לשרת מטרות וצריכים בעתיד. ללא תמונת עתיד (שאיפות ומטרות) אנו עשויים להתקיים במעט סביבה נטולת זמן. בסביבה כזו השליטה על חיינו היא בידי המקהלה העיוור והסתברויות סתם. כאשר מוצבות מטרות ומושקעים מאמצים להציגן, אנו מקטינים את חלukan של ההסתברויות ובמקומן אנו פותחים את הדלת לאפשרויות. לבסוף, בבחינת השפעתם של העבר והעתיד על ההווה שלנו נראה לי חשוב להזכיר, שלכל אחד מהם יש לפחות שלושה מרכיבים: תוכן, עוצמה וטוטה.

כך בעבר :

1. התוכן - אילו התנויות ולקחים חיוביים ושליליים הפקנו?
2. העצמה - עד כמה נחרטו בוכרוננו? האם היו טרואומטיים?
3. הטוח - ועד כמה רחוק הגיע עבר זה?

וביחס לעתיד:

1. התוכן - האם עתיד זה נתפש כגורל, כموכת או כפתח ומשפע מעשינו ומהדلينו בהווה?
2. העצמה - מהי מידת האטרקטיביות של מטרותינו? אילו מאיצים נהייה מוכנים להשקיע על מנת למשן?
3. הטוח - מהו רוחק האופק שלו תוכנו משתרע העתיד?

לסיכום

הבנת הזמן האנושי, ובעקבותיה יחסנו אל הזמן, יכולים לעזור לנו להפוך אותו מאובי לחבר וממאיים לשותף, שהרי מה שאנו עושים בזמן - אלה החיים עצם.

התמקדות במושגים של זמן

אין בכוונתנו להיכנס כאן למחלוקת הפילוסופית או המדעית באשר למהות הזמן. תחת זאת, המטרה המוגבלת שלנו היא להציג מין ברמה ראשונית של הדריכים שבן אנו תופשים את הזמן, ולעorder שאלות ביחס לאופן שבו תפישות זמן שונות משפיעות על ההתנהגות שלנו. מין כזה של מושגי הזמן ברמה ראשונית, ניתן לניסוח ולפיתוח נוספת. היעד הספציפי שלנו הוא לחקור יחסים אפשריים בין תפישות הזמן של תלמידי בית-ספר לבין הישגיהם בלימודים, עם זאת, אנו מאמינים, שהמסגרת התיאורטיבית המוצעת כאן תקפה גם בהקשרים אחרים, כגון, הקשרים של עבודה וניהול, שם ההישג הוא חשוב.

שלוש תפישות של זמן - ברמה הראשונית

אנו תופשים את הזמן לפחות שלוש צורות בסיסיות. כאמור, אפשר שתהיה לנו לפחות שלוש תפישות נבדלות של זמן:

1. הזמן הוא מחזורי.

- 2) הזמן הוא קויי ואיינטוגי.
3. הזמן הוא חלק מהמטלה וקצוב.

להלן נביא פיתוח של שלוש התפישות, אך תחילתה ברצוני להעיר כמה הערות מקידימות.

1. אין זה מקרי שלושת המושגים האלה לא סוווגו כחלופות של "או-או". תפישות אלו יכולות להתקיים בינו לבין ובדרך כלל הן מתקימות כך, אם כי קיומן הדרדי הוא לעיתים לא מאוזן, ולעתים אין ההרמוניה שוררת בין שלוש התפישות. עם זאת, אחת מתן תהיה, בדרך כלל, התפישה השלטת של הזמן, ותשפייע על הגישה הכללית של האדם או הקבוצה, על התנהוגותם ועל פעולותיהם. בעוד שתפישת זמן יכולה להיות השלטת, אין היא מונעת בתכרח את אפשרות קיומו של שתי התפישות האחרות. אפשר שיחיו אפילו מצבים שאחת משתי התפישות האחרות תהפוך באופן זמני לתפישה השלטת. מציאות הסברים לשינוי כזה בדומיננטיות של מושגי הזמן, יכולה להיות מאירת עיניים. התרבות, הדת, המסורת, התנאים הכספיים/עירוניים, המעמד החברתי-כלכלי, המודרניזציה והתיעוש וכדומה, קבועים במידה רבה אייזו תפישת זמן תהיה התפישה השלטת. עם זאת, תפישות זמן אינן נקבעות באופן מוחלט בידי הגורמים האלה (דוגמת המעמד החברתי-כלכלי) - שינויים בתפישות הזמן עשויים לגרום אחרים גם שינויים בתחוםים הנ"ל. במקרים אחרות, הם משפייעים ALSO על אלל.

נראה שלושת מושגי הזמן הללו התפתחו במבנה דמי רבדים, כתפישה ראשונית, שנייה ושלישית, וכך ניתן לראות את התפישה המשנית כצומחת מתוך הראשונית. נראה, שמצב זה אף משקף שלבים מסוימים בהחפתחות החברתי והטכנולוגיות של חברות אנוש.

בנוסף לכך, נוכל להציג על שלושה סוגים שונים של שעוני המדינים באופן מטפורי את שלוש תפישות הזמן.

1. התפישה הראשונית, הביוולוגית, רואה את הזמן כמחורי. השעון האנולוגי הרגיל העובר מ-12 עד 12, יכול לשמש כדי להציג תפישה זו.
2. התפישה המשנית, ההיסטורית והמדעית, רואה את הזמן כקווי, והמונה הדיגיטלי יכול לשמש אייר לתפישה זו.
3. התפישה השלישית, התפישה הארגונית של הזמן, אשר ניתן למצוא אותה בעיקר בחברות מ투שות ומודרניות, רואה את הזמן כחלק מהמטלה, ועל כן קצוב. שעון החול יכול לשמש אייר למושג זה של הזמן.

הבה נדון בקצרה בכל אחת מהתפישות הזמן הללו

1. והטביעה המחוורית של הזמן רואה אותו כדבר מה קצבי, מהזרי וחוזר על עצמו. הטביע וכל הארגניזמים הביולוגיים פועלים על-פי לוח זמנים פנימי או מולד:ليلת יום, עונות השנה, עיפופות ומנוחה, רעב ושובע, צמא ורוויה, לידה, צמיחה ומות, וכן הלאה. הבסיס לתפישת זמן זו הוא מולד והשאר נלמד. לנין הזמן נתפש, או ליתר דיוק מורגש, כחלק מאיתנו, מהמחוזרים שלנו, המשולבים עם מהזרי הטבע. הזמן נתפש כדבר-מה הפיך. לעבר ולעתיד כמעט אין משמעות, או לפחות יש להם משמעות שונה במחוזרים החוזרים על עצמם. כמו כן, אין היגיון רב בדיור על "התחלת" או "סוף" של הזמן, שכן הוא מהזרי. במקום זאת, רגעי ה"שיא" וה"שלל", ה"עליות" וה"ירידות" של המחוורים הן אותן נקודות המורגשות ביותר חמות, הקובעות את המקצב. אם הזמן נתפש כהפרק, אין שום סיבה מיוחדת למהר. הזמן איינו משאב, ובוודאי שאינו משאב נדייר. אין מן אוניברסלי משותף אחד כלשהו שניתו למדוד אותו באמצעות מגנון או יחידת זמן אוניברסלית יחידה, אלא יש סוגים שונים ורבים של זמן בהתאם לסוגים השונים של המחוורים בתוכנו ומהוצה לנו.

ניתן לחלק את תפישת הזמן המחוורית הוא או לפצלה לשני שלבים מובחנים: שלב אחד הוא שלב האינטינקטיבי, האינטואיטיבי והмолד; השני הוא ההפשטה הנלמדת שהמחוזרים, למרות היותם חזרים על עצם, מתקדמיים באופן כלשהו בכיוון אחד. ככלומר, המחוורים החדשאים אינם רק חזרים על הקודמים. השעון האנלוגי הרגע בעל המחוורים מאיר בשלב שני זה של תפישת הזמן המחוורית, וממנו תפתח התפישה הקויה.

2. התפישה הליניארית של הזמן היא התרומה של תחששת ההיסטוריה המפותחת שלנו ושל המדעים המדוייקים. תפישה זו אינה מולדת. תפישה זו היא הפשטה ויש ללמידה אותה. הזמן נתפש כאן כאחד הממדים של כל התופעות, ואחד המאפיינים של הקיום שלנו ושל ההנחותנו, ככלומר, כמה ומן הם אורכיים. בתוך תפישה זו מסתתרת הטענה המורמות לכך לו זמן יש קיום נפרד, מהוצה לנו, יחד עם המרחב. אך בגיןו למרחב, התפישה הקויה של הזמן רואה אותו כוורם תמייל בכיוון אחד בקצב אחד וקבוע. יחידות אוניברסליות למדידת הזורמה של הזמן ניתנות ליישום ולשימוש. על-פי תפישה זו הזמן הוא בלתי הפיך: רגע שחלף לא ישוב עוד, אם כי קרוב לוודאי שהזמן עצמו מעולם אינו מסתויים. הזמן נתפש כרצף שתחלתו וסופה נבלעים בטשטוש של אינסופיות בלתי ידועה. ככלנו מודעים לכך שיש לנו חלק ברצף זמן זה ושיהיו אחרים שהיה להם חלק בו לפניינו ואחרים שיבאו אחרינו. רגע הנוכחי מחלק באופן

ברור את הזמן לעבר ולעתיד. לאחר שהחלק שלנו ברכף הזמן מוגבל, הופך הזמן למשאב, לעיתים קרובות משאב יקר ביותר. הפעולה על-פי מושג זה של הזמן, מדרמת על מצב שבו יש צורך למהר, לתכנן פעילויות כדי להשיג תוצאות רצויות מסוימות בתוך זמן קצוב בלתי הפיך ומוגבל. יש נקודות בולטות ברכף הזמן שלנו, כגון הגעה לבגרות, השגת יעדים, השלמת משימה וכו'. הלידה והמוות מהווים התחלות מוגדרות וקבעות ברכף, ואת אלה ניתן לראות כМОΒΙΛים ל夸ראט המושג השלישי, הזמן כחלק מהמטלה.

3. תפישת הזמן כחלק בלתי נפרד מהמטלה מופיעה כתוצרי של ארגונים תעשייתיים מודרניים ושל הארגונים החברתיים והכלכליים המודרניים בעלי המורכבות ההולכת וגדרלה. כל הארגונים, בין אם הם כלכליים, פוליטיים, דתיים, חינוכיים או אחרים - שואפים ליעדים מסוימים. הזמן הוא אחד המרכיבים שעלי-פהם הייעדים מנוסחים ומפורטים, ועל כן הוא משמש אחד הקритריון לקביעה אלו יעדים הושגו. מצב זה יוצר לחץ לתפוס את הזמן בקצב. במלים אחרות, הזמן תמיד נטפס כקשר למשמעות ספציפיות ומוגדרות שיש להן הולמת לסוג זה של תפישת זמן: לאדם קצובה כמות זמן מסוימת למה שעליו לעשות, וכמות מסוימת של חול עדרין מצויה בתוך שעון חול מסוים. כל הארגונים החברתיים מתוכננים לפעול על פי תפישת זמן קצובה וקשריה למטרת, יתר-על-כן, ארגונים כופים علينا תפישה זו באמצעות תגמולים ועונשיהם. ככלנו משתתפים בו-זמנית בסוגים רבים ומגוונים של ארגונים חברותיים שככל אחד מהם יעדים משלו ו"שעוני-חול" משלו, שככל אחד מהם מוקצתות כמוותות שונות של חול הזרמות להן בזמנים שונים. אנו מוצאים את עצמנו "נדחפים" מרוי יום, שבוע וחודש בידי מספר הולך וגדל של "שעוני-חול". לא כל "שעוני הול" האלו הוצבו לנו בידי אחרים - חלק מהם אנחנו הצבנו לעצמנו, מפני שהכוח המנייע של מושג זמן זה הוא גדול מאוד. יש אנשים הנחרדים כאשר הם מבינים איך אחוון קטן מחייהם, אם בכלל, אינו מוסיף בידי "שעוני חול" כללה. הם חוששים מהתהשתלשות המתמדת והעקבנית של תפישת הזמן הקצוב שאינה מותירה מקום לשתי תפישות הזמן האחרות. על-פי תפישה זו, הזמן הופך למשאב היקר וגדריר ביותר שלנו. תנעות רומנטיות בספרות, באמנות ובפוליטיקה, ואפלו תופעת ה"הייפים" יכולות להיבחן כביטוי של כמייה לאוותם ימים טובים" ללא שעוני חול, וכניסיונות למרוד נגד השתלטת תפישת הזמן הסופי.

תפישות זמן והישגים

הוכנו קודם את העבודה, שלוש תפישות זמן אלו אינן בהכרח מוציאות זו את זו. בדרך כלל מתקיימות שלוש התפישות בו-זמנית, אך אחת מהן היא הדומיננטית והיא המשפיעה על הגישה הכללית של האדם או הקבוצה.

בחברות בלתי מפותחות וכפריות רבות, ובכמה מוגרים חברותיים-כלכליים של כל חברת, נראה שהתפישה הדומיננטית של הזמן היא התפישה המחוורית. תפישה זו קשורה לעיתים קרובות עם אמונה במזל ובעורל עיוור. בדיקה קארה של השורשים האטימולוגיים של מלים שונות המשמשות לציין מושג הזמן בשפות שונות, מצביעה על כך שכמה מלים נוצרו משורשים בעלי משמעות ברורה של התפישה המחוורית של הזמן, בעוד אחרות נוצרו משורשים שתפישת הזמן שלהם היא קווית. ניתן היה לצפות לכך ולגלות שיש שפות שבהן אחת המלים לזמן נגורת מאותו שורש של המלה המתארת מול או גורל.

תפישת הזמן המחוורית נוטה להוביל לעבר פטילים או לייצר נטייה לכך. אם המאמצים לשנות את מוחלך המחווריים הם סרי טעם - מדוע לטרור? מדוע צריך מישחו ומהר? מדוע לא להשאיר דברים עד אחר, או לדוחות לשבוע הבא, או לזמן אחר?

נראה שהחקלאות הפרימיטיבית מבוססת על תפישת הזמן המחוור. עם זאת, כאשר התפתח הצורך בתוצאות טובות יותר (הישגים) והתקלאות נאלצה להפוך למתחכם יותר, הלכה וגדלה חשיבות תפישת הזמן הקצוב: היה צורך להתחילה ולהשלים פעילויות מסוימות בנקודות ספציפיות של המחוור. היה צורך לככלול את שתי תפישות הזמן בדוקרים. הצורך בתמיכת ממלא תפקיד חשוב בשינוי תפישת הזמן השלטת, מהרמה הראשונית והמשנית אל הרמה השלישי - תפישת הזמן כקצוב וקשרו למטרה, הצורך בהישג עשוי לנבוע מתנאים חיצוניים כמו גם מתנאים אישיים או פסיקולוגיים.

התפתחויות חברתיות, טכנולוגיות ומדעיות הגבירו את הצורך להישגים וטיפחו את תפישת הזמן הקווית. הרעיון של "התפתחות" ו"התקדמות", למשל, קשרו בצורה הדוקה עם תפישת הזמן הקווית. כפי שנזכר לעיל, ניתן למצוא את כל שלוש תפישות הזמן בו-זמנית אצל אנשים וקבוצות - ההבדל הוא במידת הדומיננטיות של אחת מהן. הדומיננטיות הבולטת של תפישת הזמן הקצוב בחברות עירוניות, מודרניות וمتועשות, היא זו המשפיעה על התנהגותנו בצורה כה רבת-עוצמה.

במשך נעורר את השאלה, אם תפישת זמן משולבת היא אפשרית או רצiosa. הנה נשוב תחיליה לקשר בין תפישת הזמן והגורל. אם העולם נתפש כקבוע מראש - סביר יותר שתתפתח גישה יותר פסיבית לחיים ולזמן. אם אנו רואים את העולם כעולם של אדים יש בו בחירה - לא

רק שסביר שתתפתח גישה יותר פעילה, אלא שגישה כזוrat למעשה מחייבת. לדת הייתה השפעה בלתי מעורערת על נושאים אלו. אכן, אנו מוצאים הבדלים בתפישות הזמן של דתות רבות. כך, למשל, מושג הזמן הגלום ב"נירוונה" הוא ייחודי למדרי. "נירוונה" היא מצב אידיאלי של הגוף והנפש ששואפות אליו כמוה דתות מורחחות. כדי להגיע ל"נירוונה" צריך לדכא את הקיום העצמי של היחיד, או אפילו ל"סלוקו" מהעולם החיצוני, תוך שאיפה לאחד מוחדרש עם האל. ב"נירוונה" הזמן מאבד את משמעותו בכל הקשור לעולם החיצון; למעשה, הזמן מפסיק לזרום ונראה כעומד במקום. אין דורשים ואין מצפים לפוליה כלשטי בעולם החיצוני. דוגמה נוספת היא הגישה היהודית המסורתית לזמן ולגורל, אותה ניתן לסכם במיראה המפורסתת של חז"ל: "הכל צפוי והרשות נתונה". כך, הגורל אינו נקבע סופית מראש. הבחירה אינה רק אפשרות אלא הכרחית. עדותasis היסוד לפני הזמן היא עדשה פעילה. מבונן זה יש ליתדות, לנצרות ולאיסלאם הרבה בשותף, והן שונות אלו מallow רק בדgesch שון שמות על בחירת הגורל והזמן.

יש צורך בהערה נוספת ביחס לדתות ומושגי הזמן: כל הדתות והמסורות נוטות לשמר ולהזקק את תפישת הזמן המוגבלית, אפילו בחברות המודרניות ביותר בעלות התפישה המודגשת של זמן חoil. שימור זה מתבצע באמצעות טקסטים ותגים. שימור תפישת הזמן המתוורית ושילובה עם שתי התפישות האחרות הוא פונקציה חשובה, משום שתפישת זו נסכת ביטחון במה שקרה ללא קשר לגורם המשמר אותה, וצפויות זו מובילת אותן להבאת.

אם אנו זוקקים לתפישת זמן מסוימת?

באופן אנטואטיבי נראה שההתשובה לכך היא חיובית. בתחום מודרנית אין אנו מעוניינים, אף אםנו יכולים להרשות לעצמנו, להשילך או להשתחרר מהתפישת הזמן הקצוב, ילדי בית ספר מגנים קשיים ברורים בתפישת זמן מסווג זה ומתקשים לתפקיד בתפקידם. רק לעיתים רוחקות, אם בכלל, מודעים בתיאספר לקשיים אלו. תפישת זמן זו צריכה להיות מוכרת, מובנת ומורפנת אצל הילדים כדי להקל על תפקוד הנאות בבית-הספר ובמשך כמברגרים. אולי תפקוד המבוסס על תפישת זמן אחת בלבד, בין אם היא מחוררת, קווית או קצובה, הוא מוגבל ומודלדל. תפקוד כזה דומה לנכונות. דמיינו לעצמכם, למשל, מנהל ביש- מול העובדים במשרדו עכודה קשה במשך שמונה עד עשר שעות ליום, על-פי תפישת הזמן של שעון החול, אשר בשומו הביתה נאלץ להמשיך לפועל על-פי אותה תפישת עם ילדיו הצעירים ואך כאשר הוא יוצא לחופשה. תפישת זמן מסוימת פירושה, היכולת לעמוד בצורה חלה

מתפישת זמן אחת לאחרת על-פי הנטיות. יתרה מזאת, היא כרוכה בבחירה של מה שרוצים לעשות, על-פי כל אחת מתפישות ומין אלו. שילוב כזה משחרר את האדם מעריצותה של תפישת זמן אחת ומסייע לו ליצור מקצבים בריאים של מאזן ומנוחת.

תפישות זמן וhaltimodim בבית הספר

כמו כל הארגונים החברתיים השואפים להשגת יעדים והישגים, בת-ספר מתוכננים לפועל, בנסיבות גדרה או פחותה, על-פי תפישת שעון הזמן: כינות, בחינות, סמסטרים וشنנות למורים מתחילה ומוסתיימים במורים קבועים; קביעת תוכניות לימודים מפורטאות; ציפייה להישגים ספציפיים. אלו קובעים אם תלמידים נכשלים או עוברים, או בכאים לתעודה. בת-ספר מנהלים בידי "שעוני חול".

ואילו התלמידים, במיוחד הלומדים בכיתות היסודי, מבאים לבתי-הספר תפישות זמן משליהם המושפעות מהבית. אלו יכולים להגיה בביטחון, שתלמידים ובתי-ספר שונים אלו מלאו בתפישות הזמן שלהם. השאלה היא באיזו מידת יש שנייה. האם נושא זה נחקר? האם תפישות הזמן אכן שונות באופן משמעותי, האם הבדל זה מעכבר את ההישגים בבית-הספר? האם המורים מודעים לעניין? מה הן תפישות הזמן של המורים? האם הן דומות? האם המורים העוסקים בהוראת נושאים מסוימים, כגון אמנות או שירה, שונים בתפישות הזמן שלהם בעמיהיהם המלמדים, כאמור, מתמטיקה או מדעי הטבע? עד עתה לא שקלנו את הנושא של התאמה כלשהי בין תפישות הזמן של מורים ותלמידים. האם עלינו לש考ל זאת? אלו סוגים של התאמה יהיו יותר יעילים? מה יכולם בת-ספר ומורים לעשות כדי לסייע לתלמידים להבין, לאמן ולהסתגל לתפישות הזמן של בית-הספר?

ישראל היא חברה רבת-אתנית, רבת-תרבותית במצב של מעבר, אשר חיים בה יהודים מהழות ומהמערב, ערבים ובדווים. תפישות הזמן שלילדים מבאים לבתי-הספר שונות באופןopolט, ונראה שיש התאמה ביניהן לבין ההישגים בבית-הספר. ביצוע מחקר שיבחן כמה מהשאלות האלה, יכול להיות מתרתק כשלעצמיו, אך התשובות חשובות לא רק למערכת החינוך בישראל, אלא לכל חברה רב-גוזית או כל חברה במצב של מעבר. נראה לנו, שהגיע הזמן לחקור את תפישות הזמן של התלמידים ואת הקשר בין תפישות אלו לבין ההישגים בלימודים.

שלבים בהתקפות בפיתוח תפישות הזמן וכמה השלכות לגבי חינוך ועכורה

הדרפס השולט של התנהגות הזמן	קצב החיים	זמן נתפש כ:
התנהגות אינטינקטיבית המונחית בעיקר על-ידי דחפים ואינטינקטים ללא תייחסות להשלכות בעתיק.	אטי. על-פי המחוורים השונים, ההוויה הוא הבולט. העבר והעתיד ינעו בין כה וכלה במחוורים. מעניק תחושת ביטחון.	1. מחוורי, כמו הטבע, וכן הפיך. תפישה זו חילקה מולדת (גנים, שעונים ביולוגיים) וחלקית נלמדת (חברה). המחוורים הם בעלי גודלים שונים. אין לנו שליטה על הזמן.
התנהגות נורמטטיבית מוגנתה בידי נורמות רשות ואוטו-ריטות. הקונפורמיות מתוגמלת.	הופך למהיר יותר. ניתן להלך את הזמן לעבר, והוא עתיד, ולהיות ערך מסוים ולמן. העבר זוכה להערכתה גבוהה אך ניתנת אפשרות להציג מטרות לעתיד.	2. קוי, דהינו, כוורות בכיוון אחד בקצב אחיד, וכן בלתי הפיך. תפישה זו מאפשרת את השימוש ביחידות אוניברסליות למדידות זמן. תפישת זמן זו נלמדת. שוב, אין לאדם שליטה על זמן.
מכoon להישגים ותחזרות. מופעל לחץ להגיע להפוכה מירביה במינימום זמן. יש חשיבות חיונית ליכולת לדוחות סיפוקים מיידיים לטובות יתרונות עתידיים.	המהיר ביותר. הזמן נתפש כמשאב יקר ביותר שיש לתוכנו ולנצל. האורך בהישגים הוא גובה. יעדים בעתיד נקבעים.	3. מוקטע וקצוב וחלק מכל מטלה. התהבהה מציבה טנדורטים לבני שחקן הנדרש לביצוע כל משימה בבית הספר או בעבודה. הטנדורטים מושפעים מתחזרות וחישודות. שוב אין שליטה על הזמן. תפישת זמן זו היא במשמעות נלאמת.
אינטגרטיבי. דגש על בחירה, על מודעות עצמית, על יצירתיות ועל האיזון הPAIR בין מאמצ' ומנחת.	נקבע אישית, עם גטיה לשחרר את האני מעריצות: 1. הרתפים 2. הנורמות והאוטו-ריטות 3. התחרויות	4. כנסלט. הזמן נתפש כשותף בחיים. תפישה זו מניחה שילוב אישי של כל שלוש תפישות הזמן הקדומות מבוון של בחירה ושליטה בזמן בORITY הרבה ביותר האפשרית. תפישת זמן זו צריכה להיות אחד הייעדים של התינוק.

מושגי הזמן: מסגרת תיאורטיבית מספר השלכות בתחום החינוך - אפרים בן ברוך

הישגים צפויים בחברות מודרניות (עבודה ובייה"ס)	מצוי לעיתים קרובות יותר בין:	מרכז השליטה	אורירינטציית זמן שלטת
نمוכים	ילדים צעירים; חברות פרימיטיביות, שבטיות ובלתי מפותחות רבות; ישנה זו מצויה גם לעיתים קרובות בעמדות סוציאו-אקונומיים נמוכים.	פנימי - ביולוגית (דוחפים, אינסטינקטטים) אך חברתיית - היצוני.	תמיד הווה. הנצלחה מרוכות ב"כאן ועכשיו". העתיד נתפס לרוב כקבוע מראש.
גבוהים עד בינוניים עד גבוהים	בחברות אתידיות ויציבות בעלות מסורות חזקות.	חיצוני (נוירומת, אוטו-ריטות) הפלילי עדין גוף.	לקראת ההווה, אך לעבר יש השפעה חזקה ומוחיבת על ההווה והעתיד.
גבוהים	חברות מודרניות, תשתיות, טכנולוגיות. מעמד חברתי-כלכלי בינו- גבוהה. אנשים בתהילה הקרירה שלם או באמצע.	חיצוני, אך לעיתים קרובות מופנים. עקרון שעון חול.	לקראת העתיד. התוהה וחיב לשרת את העתיד.
גבוהים ביחס (ב מונחים אישיים).	בקרב אנשים בעלי שלות רגשות גבוהה וכשרונות יצירתיים ואמנוגותיים, בלי קשר לגיל, למעדר וכו'.	פנימי (הגשמה עצמית)	לקראת העתיד. אילם תוך התייחסות מרבית להווה, אותו יש לחיות במלואו, ולעבר, הנתפס כמחسن עשיר של ניסיון, רעיזות ועוצמה, שהבחירה בهم מותרת ואף לגיטימית.

פרק 2

הפרעות יתרוגניות בטיפול ילדים

דר' גבריאל וייל

הרפואה המודרנית פיתחה לאחרונה מודעות ורגשות גדולות והולכת לכך, שחלק מהטיפולים הרפואיים כשלעצמם עלולים לפגוע בפסיכינט ולגרום לו נזקים; אין מדובר בתופעת לוואי לא נזימות שאירוען שchan גורמות בטל בהשוואה לתועלת שהפסיכינט מפיק. מדובר בנזקים ממש או מחללה שמתפתחת בשל התערבות הטיפולית עצמה. המודעות בתחום זה המוכרו כמחלות יתרוגניות (כלומר הגרומות על ידי הרופא) גוברת, ולפניהם הכרעה על טיפול, הרופא נדרש להתחשב בסיכונים הללו.

מקובל היום בין רופאים, שההתערבות יכולה לגרום לעתים יותר נזק מהמצב המקורי, גם אם הוא פתולוגי, ולעתים עדיף להשאיר את המצב כפי שהוא למרותיו רע, לחיילופין, יש להבטיח שבמידה שמתבקשת התערבות, היא תעשה תוך נטרול ומצום סיכונים ונזקים הצפויים ממנה.

יש כאן חוזה לעיקרון ATI YSEN SHL הרפואה" "Primum non nocere", כלומר, קודם כל, לפני שחוшибים על ריפוי, יש לדאוג שלא להזיק.

נסת להזכיר עיקרונות על תחום הטיפול המשולב הסוציאלי-פסיכיאטרי-משפטי ילדים בסיכון (וועת הינה הכוונה להלן במהלך "טיפול"). חברת הרווחה רואת לנגד עיניה כערך מהמזרוגה הראשונה את הצורך לספק לכל ילד תנאי גידלה סבירים במסגרת משפחתו, וכך מוטל עליה לספק אמצעים טיפוליים שונים לאותן המשפחות שמתknות, על מנת שיוכלו לעמוד בכך. והוא אינטגרס כללי של החברה, אך גם חובה מוסרית כלפי אותו ילד אינדייבידואלי. מגילות זכויות הילד מגלמת מגמה מבורכת זו. לשם כך פותחו כלים משפטיים והוקמו סוכנויות טיפוליות של שירות הרווחה ובריאות הנפש שהותל עליהם למנוע מצב שילד יגדל בתנאים פיזיים, התפתחותתיים, רגשיים וחברתיים העולמים לפגוע בו.

כאשר משפחה כושלת בתפקידה ואינה מסוגלת לספק את התנאים המינימליים הדורושים לילד גם לאחר שהוגש לה סיווע סביר, החברה זכאית להתערב ואף חייבות לדאוג לויל. מקרה הפגיעה הקיצוני ביותר בילד הוא של כשל הורי. כשל כזה מצדיק התערבות מאסיבית של מערכות הרוחות, בריאות הנפש והמשפט על-מנת לספק לילד מסגרת הורות תלויפית. הכוונה היא אימצזו על-ידי משפחה בריאה יותר אשר תקבל עליו אחריות מלאה, וזאת לאפשר לילד长大 בנסיבות נאותים על-מנת למשם את הפטונצייאל שלו, ולהשביב וכות שkopפה בצוורה חמורה במסגרת המשפחה הביוולוגית.

בrama העקרונית אין ספק שהתחזוקהangan הייחודי מוגעים על-ידי כוונות טובות, ובמיטאים נאורות ונכונות חיובית של החברה לדאוג לילדים ולהגן עליהם השאלת היא האם העקרונית נשמרים כאשר הם מתורגים לעשייה בשיטה.

הסתכלות מפוכחת בטיפול הבינן על-ידי אותן מערכות המלאות רצון טוב, מביאה בהרבה מקרים למסקנות די עגומות: אין התאהמה מספקת בין המטרות לבין האמצעים שמאגייסים להשתג吞. כתוצאה לכך ילדים רבים מושפעים כתוצאה מהטיפול הבינן להם, והוא פרדוקס עצוב מאוד, אך אין מנוס אלא להתייחס אליו ברכזנות יתרה. התעלמות ממנה גורמת לעיתים להתעללות מוסדית ילדים דוווקה במהלך הטיפול בהם. הכוונה בטיפול אינה דוווקה לטיפול פסיכותרפי, אלא לגיוס כל האמצעים הטיפולים של חינוך, חום, תמייה ו עוד לילדים אלה.

וזו אינה מייחסת התעללות מצד המוסדות שלילדים שוהים בהם, הכוונה היא שכ秴 הסיטואציה של המתנה מתמשכת, גם אם הילד שווה במסגרת אופטימלית - מהו פגיעה והתעללות בrama מערכית.

לכורה, הדברים נשמעים קיזוניים ואולי דמיוניים, אך המציאות היא לעיתים קרובות מרדי בדיקך כזו. להמחשת העניין אביא תיאור של מקרה (חלק נכבד מן הפרטים האישיים השונים):

סיפורה של נילי

נילי הייתה בת ארבע כאשר עניינה הגיע לראשונה לטיפולו של בית-המשפט לנوعר. אצל ההורים התגלו קשיים מתחשכים בתפקידם על רקע התפתחות בתנאי מצוקה וחסכים רבים. האב גדול במשפחה שבסבילה מצוקה כלכלית ובעליות אישיות. התגלו אצלו בעיות קשות בגיל הגוערים. הוא נשר מבית-הספר ונפלט מצח"ל בגול חוסר הסתגלות.

לאחר נישואיו הראשוניים היידרדר האב לסמים, אשתו התגרשה ממנו וקשרו עם ילזיו נוטקי לחלוtin, הוא לא נקלט בעבודה במשך שנים, הסתובב ונטל סמים גם אחרי שהכיר את אשתו השנייה, אמה של נילי.

האם גם היא באה מרקע קשה וכל ילדותה עברה בין משפחות אומנות ומוסדות. בגיל ההתבגרות הוגדרה כנערת מצוקה ונפלטה מצה"ל בגלל חוסר הסתגלות. אחרי שהכירה את בעליה ניסתה לעובד במקומות שונים למחיהה.

מאז הולדתה של נילי נדדה האם במקומות רבים בתל-אביב ובעיריה בנגב. כשהייתה בת שלוש מצאה אותה פקירת הסעד בדירת נרקומנים והוצאה אותה למשפה אומנת. בעקבות ההוצאה נעלמה אמה למספר חודשים, וכשנמצאה בתברר שגם היא משתמשת בסמים.

האם הבטיחה להיגמל, נכנסת לכארה לתוכנית טיפולית ונילי הוחורה לטיפולה במסגרת תוכנית שיקום. התברר שהוא לא התיידה בטיפול ולא קיימה את הבטחותיה.

הילדה נדדה עם הוריה ממקום למקום, עד שבמיליצ'ט פקירת הסעד החליט בית-המשפט להוציאה מהחזקתם ולהפנotta למסגרת מעבר עד שיוחלט מה יעלה בגורלה. כאן הchèלה תקופה ארוכה של המתנה.

שירותי הרווחה התלבטו ארכות ביחס לגורלה: האם לעורך שוב ניסיון שיקומי/טיפול עם הוריהם, או לקבוע שההורם אינם מסוגלים לנגדל ויש להמליץ על מסירנה לאימוץ.

אחרי תקופה של כחצי שנה הוחלט להגיש את התיק של הילדה לבית-המשפט לצורך הכרזת כבת אימוץ. במקביל ככלו הנסיניות הטיפולים לעובדה עם ההורם והביקורים אצל נילי (שהשתה במסגרת חסוויה) לא היו קבועים. במסגרת שנמצאה בה הגiba נילי בבלבול רב, הסתגלותה הייתה איטית והתגלו תנודות קשות במצבי רוחה: כאס, רגונות, התקפי זעם ובכי לא נשלטים. רק בהדרגה נרגעה והתארגנה במסגרת.

הביקורתים של התורים היו קשים ועמוסים; האב לרוב לא הגיע, האם הייתה מאחרת, הביקורים היו רועשים, היטררים ומלווים בא-סדר ולכלוך. היה ניסיון להדריך את האם שהביא לשיפור בהתנהגותה עם הילדה, אך נילי גילתה יותר ויותר התנגדות לביקורים.

היא התקשרה רגשית למדריכה במסגרת יותר ויותר בעסה על אמה. היה צורך לכפות עליה ביקורים שהיו קשים מאוד. בהדרגה נרגעה ("התרגלה") למצב שיכלעצמו לא היה רעיון טוב, אך המתנה המשיכה להכבד עלייה.

המשפט בעניינה המתנה לאיתו ונילי חלה לקלות שהיא הוותיקה במסגרת. חלק מהילדים יצאו ל"משפחה חדשה" (קרי לאימוץ), חלק חזרו למשפחה הביוולוגית או עברו למסגרת אחרת. היא נאלצה להישאר לבדה, לモdot פרידות, ושאלה את הצות: "מתי אני אעוזב?", "מתי אלך למשפחה חדשה?" וגם הודיעה שאינה רוצה לחזור הביתה כי אמא עוזבת אותה בלילה ואני מפחדת". בתקופה זו נבדקה נילי על-ידי מומחים אשר המליצו על אימוץ.

בעודה מתחילה להחליט בית-המשפט בעניינה, פקדו את נילי התקפים של ייאוש, דיכאון, כאם וזעם. היא הפקה חשדנית וחדרה להאמין בבני-אדם כי הרגישה יותר ויותר נבגדת.

המצוקה שלה בלטה לעין. בתפקודת התגלו רגסיות, אפטיות וחוסר עניין במתරחש סביבה, האופייניות למי שהתייאש מהעולם.

ישועתה באח אחורי שנתיים של המתנה, כאשר בית-המשפט פסק על מסירתה לאימוץ. נילי חיכתה שנתיים (כשליש מהיה) עד שעולים המבוגרים החליטו מה יעלה בגורלה. הילדה הגיעה למשפחה מאמצת כאשר היא השדנית, מרגישה נבגדת ופגועה לא רק ממה שעוללו לה הוריה, אלא גם פגועה מן המתנה במשך שנתיים במסגרת ארעית עד שהחליטה לאן תלך.

המקרה של נילי איננו בודד. הוא דוקא פשוט יחסית: היא יצאה לאימוץ אחרי שנתיים של המתנה. יש מקרים שבהם ילדים מחייבים יותר זמן לאחר שמוגשים ערורים, מתגלים

עיכובים ועוד.

ילדים אינס יכולים לדבר בשם עצם. המבוגרים מודברים בשםם ובשם "טובתם". מדוע ילדה קטנה צריכה לשובל מודשים רבים כל כך בהמתנה מורת עכבים במצבות קשה שבה היא נפגשת עם הוריה, נתבעת על ידם לאהבה, לנאמנות למורות מה שעוללו לה בעבר), וכן בדבר שומעת על ילדים שעובדים לשפחחה חדשה? האם הצד שצורך להיעשות למבוגרים - והצדק חייב להיעשות אין ויכוח על כל - חייב בהכרח לאגדות מהיר כה כבד מילדה קטנה? מדוע לא ניתן לו זו הליכים הכרחיים אלה? מדוע לא ניתן להשקייע את המשאים הדורושים בשירותי הרווחה, בפרקיותם, בבית-המשפט, על-מנת שהצדק יעשה אך בקצב המתאים לילדה קטנה?

האימוץ הוא אמצעי טיפול חיווני, אך ילדים רבים מגיעים אליו מאוחר מדי ופוגעים מדי. מה הפלא שבבית ההורים המאמצים מתגלים קשיים, משקעים וכשלונות המתיבטים טיפולים רבים והעסקה של יועצים? הרי ככל שילד מגיע לאימוץ מוקדם יותר, כך הנזקים מעתים יותר.

מי שעוקב אחרי קליטה של ילדים אלה במסגרת מעבר, נוכח לדאות עד כמה המתנה בתנאים של אי- יודאות מתחשכת היא פוגעת: ילדים אלה מגיעים לרוב במצב של הזנחה וסובלים מחסכים, אך מגיבים יפה בקליטתם הראשונית: במסגרת הם וכיסים סוף סוף למוון, היגינה, חום ואהבה והוא הם פורחתם, סוגרים פערים התפתחותיים ועוד. אך בהדרגה, ככל שהזמן עבר, מתגלים בסגנה, תנדות אפקטיביות קשות ומשברים שמקורם בכך שמסגרות מעבר אלה הן קודם כל מסגרות ארויות על-פי הגדرتן, חסרה בהן היציבות הנדרשת לילדים בכל מסגרת השתיכות. מסגרת מעבר אינה צריכה ואיינה יכולה יהפוך לילדים לתקופה ארוכה מדי.

קשה מאוד למדוד את ההשפעות הפטוגניות שיש לכל תקופה חייו של ילד: התפתחות ראשונית בתנאים רעים, חוסר יציבות ומצבי הנגרמים על-ידי הזנחה, מחוללים נזקים הניכרים בילד עם הגיעו לאימוץ. אך נראה שאין להתעלם מהנזקים המתמשכים שנגעו בילד בгиילים קריטיים כשהוא מבין מה קורה לו. במסגרת הטיפול שנקבעה לו על-ידי החוק ושירותי הרווחה, כל המומחים בתחום harusו ותדגישו את ממד הזמן בגיל הרך, הדברים ידועים לכל.

אפשרו לילדים קטנים לחייב כל כך הרבה ומבליל שינונן. הכרחי איפוא לעשות הכל על-מנת לחזור מילדיים אלו את הנזקים הנגרמים על-ידי ה"טיפול" בהם, טיפול האמור לשפר את מצבם ואשר לא פעם גורם להם נזק חמור לטוטה הקצר ולטווה הארץ. חלק מהקשישים המתגלים אחרי האימוץ הם תולדה ישירה גם מפגימות אלו, והיו נחסכים לו האימוץ היה מתחולל מוקדם יותר.

מקורות

- Bergman, A.B., (1979). Controlling iatrogenic diseases. *Israel Journal of Medical Science*, 15(3):199-201.
- George, J., Avidan, B. & Shoefeld, Y., (1996). Iatrogenic damage. *Harefuah*, 130(1):53-55.
- Justiniani, F.R., (1984). Iatrogenic disease: An overview. *Mount Sinai Journal of Medicine*, 51(2):210-214

פרק 3

לא חבל על הזמן?

דר' יוחזקאל כהן

אכן, על הזמן לא חבל, אבל על הילדים חבל גם חבל. הזמן הוא גורם מכריע בחייו של הילד התקין והבריא, לא כל שכן כאשר מדובר בילד שסובל מרਆשית חייו מבועיות נפשיות הקשורות בהתפתחותו הכלתית תקינה. כאשר מדובר באדם בן 42 ומנסים להעמידו מולו אדם בן 45, הרי שאנו מדברים על שני אנשים השיכים לאוֹתָה שכבת גיל, אבל העילה בדעתנו לטעון שהילד בן ה-15 הוא בן אותה שכבת גיל של הנער בן ה-18? ובכל שאנו עוסקים בניגל נמור יותר, הרי שהtabernac ניכרות על-פי ימים ושבועות. הכל ערים להבחנה המשמעותית שבין התינוק בן החודש לבין התינוק בן שישה חודשים, וזאת בכלל המשורדים: בהתפתחות הגופנית, המוטורית, הקוגניטיבית, החברתית, הרגשית וכו'.

יהיו שיטינו שהbabלים הדולים בין תקופות ההתפתחות בניגל הרך אינם זקנים להוכחה ומקובלים על הכל, אך המשמעות הSoloキティיבית, המשמעות עבור התינוק עצמו וההשפעה על עתידו של הילד הגדל היא מכרעת, ועל כך דומה שלא הכל מסכימים. עדיין אנו שומעים אמרות כמו: מה הוא כבר מבין? או מה אם אנו מעבירים אותו מיד ליר, העיקר שהוא זוכה לחום, לאחבה, לספק צרכים חומריים, להיגינה וכו'. טיעון מעין זה מתעלם מן הגורמים הגלויים, ובעיקר מן הגורמים הסטטיים שנוטלים חלק ממשמעותי בהתפתחותו של היחיד. היסודות התינוקים שהוכרנו כמו חום, אהבה, צרכים חומריים וכו' ב' אינם פעילים בנפרד ובמנוחת מן הדמיות שפעולותיהם, וגם לא בנפרד מן הגורמים שעשוים לסייע בהטבעת החוויה בתוך אישיותו של הילד. די אם נזכיר את נושא הקביעות של החוויה והדמיות שמשתפות בחוויה, שהרי גורם זה, הקביעות, היא חלק בלתי נפרד מן החוויה, ובמובן זה הוא אחד האתוראים לכך שהחויה תהיה למשמעותית בהתפתחותו הנפשית והקוגניטיבית של הילד.

בבה ניקח את הדוגמה הפשטota ביחס מהי היום-יום של ילד עם בעיות נפשיות, ובעיקר אלה הקרוויות משום-מה בשם הפרעות התנהגות. הילד יושב בכיתהו וסבירו עוד חמישה

ילדים בלבד, שהרי הוא נמצא בכיתה מיוחדת, וזאת כדי לאפשר השגחה מירבית ומניעה מיידית של התפרצויות תוקפניות. הילד עסוק בביצוע משימה לימודית, כמו, למשל, פתרון תרגיל חשבוני פשוט. לפתחו הוא נתקל בקושי והוא צועק לעבר מורהתו: "בואי, תעורי לי." המורה, שעוסקה באותו רגע עם ילד אחר, אומרות: "ראשית, אל תצעק אלא תבקש יפה ובקשך. שנית, אתה רואה אני עוזרת לך או תמתין חמיש דקות ואgas אליך." תגובתו של הילד היא הטחת קללה נמרצת לפני המורה, מהיקת כל אשר כתוב על הדף וקורעתו לאחר מכן, בעיטה בשולחן ובילד השכן ולבסוף ריצה מהירה אל מחוץ לחדר הכיתה. יש שיאמרו כי לפנינו ילד שביעיות ההתנהגות שלו מתחבאות באירועים תוגובה שבין הגירוי והתגובה, שהרי הגירוי של המורה - בקשה להמתנה של חמיש דקות - אינו מחייב תגובה רבת עצמה כזו עם ביטויים של תוקפנות, אלימות, כעס וכו' כפי שראינו. לדעתנו, יש כאן הלים מה אלה בין הגירוי לבין התגובה כל עוד אנו מתייחסים לקשי העזום של הילד ביחס למושגי הזמן. הילד שלפנינו אינו בעל יכולת להכיר בקיומו של עתיד, בין אם מדובר בדקה ובין שמדובר בשנה ואף יותר. הכל מתרחש בתפשתו בהווה המיידי ובלא שהיה מצוין ביכולת להכיר בעבר, בהווה ובעתיד. כך איןנו טופש גם את עצמו כישות מתמשכת ואחדה בעלת זהות רצופה מיום ליום ועד היום, ובוודאי שלא עם עתיד שניין לצפות אליו, לקוות ולדמאות. לפיכך, דמייתה של המורה נתפשת אצל הילד כדחיה טוטאלית, ולמעשה החילד בדחיה זו מעין סכנה של כיילין. כאשרם חש סכנה של כיילין קרב, לא נותר לו אלא לעזוך גיוס מלא של כוחותיו כדי "להישאר בחיים", וזה המשמעות של ההתפרצויות העזה של הילד. מבחינה זו ניתן לטעון שיש הלים מלאה בין הגירוי לבין התגובה, כאשר מודדים את הגירוי על-פי משמעותו הסובייקטיבית של הילד ולא על-פי מידה אובייקטיבים.

גוררת השאלה מדוע ילד מעין זה לא הצליח לפתח מודעות למושגי הזמן, או שהוא עדיף לשאול כיצד מתפתחת יכולת זו, כיצד חוות העבר נתפשות כחלק בלתי נפרד מחוויות הישות העצמית וכיודע מתפתחת היכולת להכיר בקיומו של עתיד. התשובה לכך נעוצה בחוויות התפתחות המוקדמות ביותר. החויה הקבועה שהtinyok חווה בכך שהוא רואה תמיד את אותן הדמות - את האם (ואולי דומות נוספות) שבאה להאכילו, לנקוטו, להרגיעו וכו', היא שמעניקה את התחושה של עתיד. כל אם עשויה להבחן בין הבכי הראשוני של tinyok, הבכי הספונטני בעת מצוקה כלשהו, לבין הבכי שמוספע עם ההתפתחות, בכיו שיש בו גם מעין התכוונות (intention) שאכן האם תבוא מאי-שם כדי לחלצו מן המצוקה. התכוונות זו מבוססת על החוויות שנרכמו בין הילד לבין אמו אך מותגנות בגורמים רבים. אין כאן רקחוויות על אקט האכלה שעה שהtinyok חש רעב, שכן בחחוויות הכוללים באופן הזקתו

של התינוק, הטמפרטורה של גוף האם המחויקת, המבטים הקבועים של האם בעת האכלת וועוד כהנה וכנה גורמים המשתפים בפעילותה זו.

אם נוכור, דרך משל, את גורלם של בתיה התינוקות הרבים שהיו במדינת ישראל בשנותיה הראשונות, נבין שסבירת סיגורתם לא הייתה איסירה על תנאיםigiיניים נאותים, ואף לא בטען שהתגלה היה לא אנושי כלפי התינוקות. הסגירה נבעה מכך, שהילדים אמורים וכו' בכל הזרים שלהם, צרכים חומריים,igiיניים ואפילו רגשיים, שהרי האחות היו נשים שראו בעבודה זו עבדות קודש, שגילו חיבה כלפי התינוקות וכו', אלא שלא הייתה קביעה ממשית של הדמיות, וכאשר התינוק אומנםזכה באוכל כל אימת שהיה רעב, בחירוך ובଘזוקתו על הידים וכו', כל זה לא נעשה בחזרתיות קבועה, ככלומר, על-ידי אותה מערכת מורכבת של אותם חוויכים, אותו ידים, אותו חום, אותו טפרמנט וכו'. לפיכך, למורת שהילדים סופקו כהלאה, ניכר היה שהתפתחות הקוגניטיבית (וגם הרגשית) עוכבה ולעתים אף עוטה, ועל כן הוכרע בסופו של דבר לסגור את בית התינוקות ולהשקי שמאבים נאותים לטיפוח ההתפתחות של הילדים בתוך המשפחות שלהם.

שעה שהטין חי ומתחפה באוויר קבואה (וכמובן גם יציבה, רגעה, חמה), הוא לומד לשאוף ולקות, שהרי חוויות העבר מסיעות לו לחוש כי בעת מצוקה יבוא מישחו (האם) במקום כלשהו כדי לסייע לו. אכן, המשפט האחרון כתוב בלשון עתיד - יבוא מישחו - וכן, למעשה, מונח היסוד לתפתחות מושני הזמן המופשט כמו גם המרחב המופשט (יבוא מקום במשהו). התפתחות שאינה מבוססת על עקרונות אלה פוגעת בהתפתחות הקוגניטיבית, בתפתחות מושגי הזמן והמרחב, ללא קשר לרמת האינטלקנציה הקונסטיטוציונית של הילד שעמה בא לעולם.

כל שהגיעה בקביעות ובהמשכיות היא מוקדמת יותר, כן יש סיון גדול יותר לפגיעה בהתפתחות הילד, פגיעה שיתיכון שלא יהיה ניתן לתקן. ומכאן אנו חיבים להסיק את המסקנה האחת והיחידה - גורם הזמן להתurbויות הטיפוליות הוא קריטי, ואין אפשרות לפצצות גורם זה על-ידי עובדים מעולים, כוונות טובות ורציניות, מסירות וכו', שכן גורם זה הוא כה מכריע ומשמעותי שאין אפשרות לעקוף אותו.

בחערת סוגרים יורשת לי כאן להעיר, שבעת שנייהתי שנים ארוכות פנימייה טיפולית לילדים בעלי הפרעות נפשיות, נמנעת מהעסקת מתנדבים למיניהם, ובهم גם מעולים ביותר, בשם הטעם של גורם הזמן, היוצרים של מתנדבים עובדים אדרעיים פוגעת בהפעלת עקרון הקביעות במידה כה מכראת, שעדריף מחסור בכוח אדם מהפקחת הילדים בידי אנשים לתקופות קצרות וארוכות.

יש הסברים, שהכוורת מניע את האדם - ילד או מבוגר - הוא הסיפוק, ההנאה, הנחת. טיעון זה מתבסס על הנחתו הראשונית של פרויד בדבר הדחף הליבידינלי, אך מזו קביעה הנחות אלה עליידי פרויד,חולו תמורה רבות בחשיבה ואך בתוך האסכולה הפסיכואנגלית. כיום גם הפסיכואנגליזה מתייחסת לכחוות אחרים, בלי שתשלול את קיומו של הדחף הליבידינלי בכחוות המניעים את האדם. אחד הכוורות המרכזיות הוא הביטחון (safety), שמשמעו, כי האדם שואף לביטחון שימושג עליידי החזרתיות לדפוסי התנהגות ודפוסי יחסים בין-אישיים כפי שהיו בעברו. כך, דרך משל, ילד שהוא מוכחה בגיל מוקדם של חייו, ישאף באורה פרודוקסאלי לדפוסי יחסים המשותפים על פגעה פיזית, כאלו היה אומר: "זה מה שבני מכיר ועל כן אני חש בטוח בכך". במלים אחרות: הור, הבלתי מוכה, השונה, המשונה - כל אלה מעוררים חרדה ופחד, ומוטב להתרחק מהם. רק מי שבתו בעצם, סומך על עצמו, יכול ואף ירצה להתמודד עם הלא-מוכר ועם הור והשונה.

הإيمان העצמי, הביטחון העצמי, נבנה ומעוצב בגיל צעיר, וזאת בתנאי שהסבירה היא יציבה וקבועה. המושג סביבה איננו מוגבל לתנאים פיזיים, כאמור, אלא כולל מגוון רב ביותר של גורמים שركם ניתנים לתיאור, לציון ולהגדלה.פתיחתם של מקלטים לילדים מוכרים, מרכז חירום לילדים כמו גם בתיה-המעבר לילדיים שימושדים לאמוֹץ, הייתה צעד חשוב, חיוני ומתקדם בכל המערכת של פעולות הרווחה בארץ. אך ככל חידוש וככל פרויקט חדשני, נלווה אליו גם סיכוןים. לעיתים אנו צופים מלכתחילה סיכוןים אפשריים ונערכים לקראותם, אך יש שהסיכוןים אינם נלקחים בחשבון מראש ובעת תכנון הפרויקט, ואו עובר זמן רב עד אשר מנהלי הפרויקט והשותפים לו עושים ערים לטיכונים.

הפעלת בתיה-המעבר ומרכז החרום יש בה כדי לשחרר את העובדים הקרובים למקוםות הסיכון מדאגה מיידית לנעשה לילדים, שהרי הילדים האלה כבר הורזקו מן המוקדים המסתכנים ונמצאים במקום שם לא יאונה להם כל רע מין "הרעות" שהיה מנת חלם בנסיבות המוצא שלהם. אבל תחושת שחזור זו של העובדים עלולה למנוע מהם את הדאגה להמשך התפתחותו התקינה של הילד. השmeno של ילד בבית-מעבר או במרכז חירום אין אלא פעולות מעבר ופעולות חירום, כפי שאכן מכנים את הפרויקטים האלה. השנתה הילדים למקוםות אלה היא פעולה על דרך השיללה, דהיינו, שהילד אינו יכול להיות עוד בקרבת משפחותו, בקרוב מקורו הסיכון, ועל כן הוא מפונה. מכאן מתחייבת פעולה טיפולית משלימה, פעילות שנעשית על דרך החיבור, ככלומר, מתן תשובה לשאלת מהן זוקק הילד. העובד שדווגן רק להשתמו של הילד בבית-מעבר או במרכז חירום עוזה, למעשה, מחזית העבודה, זו שעל דרך השיללה,

וכל עוד אין הוא משלים את החלק השני, אין לטעון שהוא סיים את עבודתו, נהfork הוא, שכן יש חשש גדול, כאמור, שהילד עבר למקום סיכון בעל אופי אחד למקומות סיכון בעלי אופי אחר. אלא שמעבר זה כבר נעשה באחריותם של אנשי מקצוע ואוי יש לדאות זאת בחומרה יתרה. האreuיות של מרכז החירום ובתי-המעבר היא חלק אינטגרלי של התוכניות האלה. ככל שקביעות היא חלק אינטגרלי של הפנימיה הטיפולית, כך האreuיות היא בלתי נפרדת מן התוכניות האלה של בתיה-המעבר ומרכזי החירום. איזה-תהייחסות לקביעות בפנימיה הטיפולית כמו כמות ניות חינוי שנעשה בחולה, אך הרופא המנתה אינו נותן דעתו לחמצן ולאינפוזיה שמתלווים לנישות ולתקופה וראשונית של אחר הנישות. הפנימיה הטיפולית אינה עוד טיפולית אם אין תהייחשות לקביעות. הוא הדין ביחס האreuיות בתיה-המעבר ומרכזי החירום, שכן אין הם מ מלאים את תפקידם מרגע שגולה מהם תוכנות האreuיות. איזה-תהייחשות לאreuיות של תוכניות אלה מביאה על הילדים מצוקה אחרת. אמן הילדים נחלצים מן ההתעללותות שהיו מנת חלקם במקומות המוצאת שלהם, אבל הפנימיהם למקומות מעבר שאינו ארעי מהו הפנייה להתעללות מסווג אחר. אמן, התעללות זו אינה מוכחת מיד כמו פגיעה פיזית, אך עדין מדובר בהתעללות, שכן אנו פוגעים באפשרות ההתקפתחות הקוגנטיבית של ילדים אלה כמו גם בהתקפות תחושת הביטחון האישי, תחושת העצמיות הייציבה והmagobשת שהם מנת חלקם של הילדים הבראים והתקנים.

אפשר כמובן לטעון, שהעבarto של ילד למקום אשר מוגדר מראש כארעי היא בעולה שלילית ביחס להתקפתחותו של הילד. אכן, אינני יכול לטעון שזו הפעולה המתאימה ביוור מבחן טיפולית, אלא שאנו עוסקים כאן בשאלת העדפת, הינו, השארת הילד במקום שבו הוא סופג טראומות תוכפות היא מסוכנת יותר מאשר בביתם שדוואג לצרכיונו ואני פוגע בו.

האנשים המופקדים על הפעלת תוכניות מיוחדות אלה מחויבים לאreuיות כמרכיב חינוי וראשוני של עבודתם, וכאשר גורם חינוי זה אינו פועל, הרי גם אין זכות קיום לתוכניות אלה, שכן אנו מפקירים את הילדים ל"חידך" שהיה ביכולתנו למנוע את פגעתו ולא עשינו את המוטל עליינו.

.....

.....

פרק 4

התמודדות שירותי הרווחה עם תפישת הזמן בח' הילך

מרים פבר

מ ב ו א

ילדים בישראל בגיל הרך המוצאים מדרשות הוריהם, שוהים תקופות ארוכות בתחנות ביןיהם לפני חזרתם הביתה או העברתם לבית של קבע. לעיתים הם עוברים כמה תחנות לפני שהם מגיעים בבית הקבוע: ילדים שוהים במשפחות אומנה זמניות, במשפחות קלט, בבתי מעבר, בפנימיות לגיל הרך ובמרכזי חירום. אמנים המשגורות הפנימיות לגיל הרך בישראל נסגרות בהדרגה והמשגורות התחליפיות קטנות יותר ואינטימיות יותר, אך גם בתן אין קביעות ויציבות ואין קשר אמיתי של הורה ביוולג או פסיקולוג.

לפי וייניקוט (1965) ופיליפס (1999), התינוק ווקוק להולדינג" של האם בתקופה הראשונה של החיים. "הולדינג" הינו איחזה פיסית והכללה פיסית ורגשית המבטיחים הגנה ונינתה לתנאי. לדבריו, בשלב זה של החיים התינוק ווקוק "להיות" בלי צורך להגביב. את האינטראצייה של המציאות ותפישת המרחב והזמן עשו עבورو האם. מתוך הביטחון של ה"ולדינג" בא כוחה להפנים והכרה במרקבי המציאות ולהפוך אותו לחלק منهן. כאשר האם נעדרת, או כאשר היא לא מתפקדת, או שהיא במצב דכאוני, הילד נאלץ להיות רק באופן תגובתי. וויניקוט מצא דמות אם בתקופה הראשונית יכול לגורם לפניה ריאונית בבניית האישיות. "ויניקוט מצא שפסיכוזה אצל מבוגרים היא תוצאה של של אמה מוקדם" (פיליפס, 1999, עמ' 84). נימוקים בשלב מאוחר יותר עלולים לגרום לנטייה אנטי חברתיות: "הדבר מצביע על כך שהילד האנטי חברתי מנסה לחזור ולמצוא משהו טוב שפעם היה לו (עמ' 77)".

על פי תיאוריות ה"זולת עצמי" (קוהוט, 1980; נוי, 1955; אוסטרווויל, 1995), זוקק הילד לנוכחות המתמדת והሚטיבה של האם כדי להיות במקום העצמי המתפתח, להיות הולמת אשר השתקפותו בילד הופכת לחלק מאישותו המפתחת. כאשר הדמות הקבועה הוא אינה קיימת,

ENGAGING THE PARENTS' PERSPECTIVE ON CHILDREN'S MENTAL HEALTH
נפגעת התפתחות העצמי פגיעה המשפיעה על בריאותו הנפשית של הילד בעתיד.
גולדשטיין, סולנייט, גולדשטיין ופרויד (1996) עוסקים במרכיבים השונים של השמת
ילדים מחוץ למשפחות הביוולוגית. אחד המרכיבים הקרייטיביים הינו תחושת הזמן של הילד.
עבור תינוק שחוות קשר תקין, הנזק של ניתוק מהאם לכמה ימים הוא בלתי נסבל בגיל הרך
ועוד לגיל שנתיים. לאחר מכן נזק התיקות ולשתור את הקשר האמהי הקודם.
היעדרות של האם למשך חודשים עד גיל חמיש, והיעדרות של ששה חודשים בשנים הראשונות
של בית הספר הינה תקופות הגורמות נזק כבד לילדים.
שטייננהאור (1983) מצין את אי-יכולתם של ילדים להתקיים בנסיבות רגשיות. קיימת
תלות מרבית של הילד באמ עד גיל ארבע ואין לו יכולת לעבר את האבל הנגרם עקב פרידה.
ילדים עד גיל זה אינם מסוגלים להמשיג את רגשותיהם ולחתת להם ביטוי מוחשי באופן
שיאפשר למבוגרים הנוגעים בעניין להושיט להם עזרה כדי להתאבל בהצלחה.
שירותי הרווחה מודעים למשמעות הניתוק בגיל הרך. ובכל זאת, הם מתקשים לפחות
בקצב המתחייב מהתחשבות ב"זמן הילד".

ובואם לתאר את דרכי קבלת החלטות אשר יבטיחו לילדים משפחה קבועה בהקדם האפשרי,
נזקים גולדשטיין, סולנייט, גולדשטיין ופרOID לМОשג "האלטרנטיבה הפחות פוגעת" (The
least detrimental alternative). ההנחה היא שכאשר יש לנתק ילדים מהורה, או כאשר התורה
איןנו מסוגל "הוראות טוביה דיה" (ויניקוט, 1965), לא ניתן כבר לבחור בטוב ביותר. כל
תוכנית שתבחר, תהיה תוכנית אלטרנטטיבית ופחות טובה מהראשונה. על שירותי הרווחה
モוטל להכין תוכנית שתהיה הטובה ביותר בתחום הנתונים, או "הפחות פוגעת" אשר תבטיח
קיימות לילדים. מושגים אלו מוכיחים לחייב דעות בין אנשי המקצוע בראום להחלטת
על גורלו של ילד. הם נוגעים במערכות הערכתיים האישית של המומחים השונים ובתפישות
המקצועיות שלהם. ננסה לבחון את דרכי קבלת החלטות כפי שהן מושפעות ממערכות
ערכתיים מתנגשות ומהמיומניות הנדרשות על מנת להיות לצדם של הילד וההורם בזמן אמת.

הווצאת ילדים מבית הוריהם - צומת קרייטית בחיה ילדים

הווצה זמנית של ילדים מהבית, השאלות העקרוניות הן: מה הם מקומות שהיית הבניינים
ליילד? מהו אורך זמן השהייה? האם יש בתקופות אלו מערכת קשרים משמעותית? אם
מערכת הקשרים היא משמעותית מה השפעתה על החלטות המתקבלות? האם מן הראוי

לנתקה שנייה? אם אין מערכת הקשרים משמעותית, מה ההשלכה על בריאות הנפש של הילד? האם נכון לוחד על קשר משמעותי לטובות קשר של אימוץ בעתיד?

יעקב

יעקב נולד לאם לא נשואה ולאב לא ידוע. חנה, האם, סבלת מפיגור כל ומהפרעות בחתנהות. חנה גרה בבית אמה, משפחחה קשית יותר אשר התקשתה בתחומיים רבים של החיים. על סמך הנסיבות עט חנה ומשפחתה, סבו העובדים הסוציאליים שchanה לא תוכל לגדל את בנה, גם לא בסיווע אמה. אי לכך ביקשו ממנה עוד לפניה הלידה לעבור מבני מסוגלוות הורית. המבנהנים דרשו על חוסר מסוגלות הורית. לאחר הלידה פנו העובדים הסוציאליות לבית-המשפט בבקשה להוציאו את יעקב מיד אמו ולמסור אותו לאימוץ.

הסבירה והאם נאבקו נגד לקיחתו של יעקב לאימוץ. הסביטה החזעה שchanה וייעקב יגורו יחד בבית קרובות משפחה בעלת יכולת ורצון לסיעוד לאם לגדל את בנה. החזעה נבדקה ונמצאה מתאימה. באישור בית-המשפט עברו Chanah ויעקב לבית קרובות המשפט. לאחר חדש עובה חנה את בית הקרובות וזרעה לבית אמה, כשהיא משaira את יעקב בבית הקרובות. שירות הרווחה בדקנו את מצבו של יעקב בבית קרובות המשפט ומצאו ש"אין סיבה להוציאו ממש".
הטיפול בו טוב דיו והקרוביים רוצחים למשיך ולטפל בו.

חלפו שנתיים ותגלו קשיים בגידולו של יעקב, וגם הסביטה דורשה לקבל אותו לביתה והחללה להشمיע טענות נגד הקרוביים. התגלו חילוקי דעת בין העובדים הסוציאליים: חלק ביקש להוציאו את יעקב ואחרים התנגדו לעשוטות זאת.

יעקב עמד בפני סכונה של ניתוקים וטלטולים, או בפני סכונה בבית אמו. האם ניתן היה למנוע זאת? מה משמעות החלטות שתתקבלו עד כה ומהם הערכים השונים, חילוקי הדעות והקשיים העיקריים מאחוריהם?

אין ספק שהעובדים הסוציאליים סבירו שטובתו של יעקב מחייבת למסור אותו לאימוץ. הצעת הסבטה בומנו הייתה סבירה, אם אמנים יכלו הקרובים לשיער להנעה לגדר את בנה, כאשר לאחר חודש, עובה תנה את בית קרוביה, שכלו עובדי הרווחה אם יש עילות לאימוץ במצב החדש. על פניו לא היו הטיפול בלבד היה גאות, ובכך הסתפרק שירותי הרווחה. אך בכך לא הסתיים תפקידם. אילו הדריכה אותן החשיבה של גולדשטיין, סולנית, גולדשטיין ופרויד על בחירת האלטרנטיבתה הפוגעת פחות בילד (The least detrimental alternative), היה עליהם לבזק אם ביתם של הקרובים עשוי לשמש לעקב בית קבוע. בדיקה מעמיקה של הקרובים הייתה מגלה את הקשיים שהתגלו לאחר מכן, היו נבדקים הקשרים בין המשפחה ויכולתן לשתף פעולה כדי לאפשר לעקב לגדל שם ללא הפרעות (לאחר שנתיים התבරה מערכת יהסים קשה מאוד בין הסבטה ובין הקרובים). הבדיקה וההתקשרות הטיפולית המיידית היו מאפרים להפוך את בית הקרובים לבית קבוע בהסכמה כל הגורמים המעורבים, או למסור את יעקב לאימוץ בתודשיים ראשונים לחיו.

אם חסר יכולת להתפער עם אלטרנטיבתה פחות מושלמת מנעה את הבדיקה ואת הסיעע לבניית בית קבוע בבית הקרובים? יתרון שהחוצה להעביר את יעקב בגיל שנתיים לבית מעבר היה מסייע לבניית הטיעונים לתיק אימוץ, אך בוודאי היה מנתקה את יעקב מקשר משמעותי, אפילו בעיתי, בלי להבטיח לו שהקשר הבא יהיה קשר קבוע ומיטיב. האם חסר יכולת הסבטה להבין את חשיבות הבדיקה ומשמעותה ולהיעזר בمسכנותיה מבוע כנישת התערבות? כדי להבין את האירוע, יש להבין את נוהלי הויצאת ילדים מהבית בכלל ואת נוהלי השמות תירום בפרט, ואת התפקידים המורכבים של מקבלי החלטות במצבם תירום ובהכרעות גורלוות.

תהליכי הויצאת ילדים מהבית

השמות של ילדים מחוץ למסגרת משפחתם, נשות במצב חירום או בהשמה מתוכננת, בשני המקרים ההחלטה על מקום ההשמה מת金陵ת על-ידי ועדת ההחלטה הלשכתית. דרכי ביצוע ההשמה, טיב הקשרים עם בני המשפחה ורמת המעורבות והטיפול שיוננקו לילדים ולמשפחה תלויות במערכת הערכים של העובד הסוציאלי ושל צוות הלשכה, ולהחלטותיהם יש משקל בהבטחת שנשוגו ובריאותו הנפשית של הילד.

השמות חירום

ילדים מוצאים מהבית במצבים משתרניים, כגון: אסון במשפחה, חולץ פתאומי של הורה,

מאסר של הורה, גילוי של התעללות בילד, לידת להורים העוללים לסיכון את תינוקם. הוצאות חירום דרשות הן במקרה שהילד והמשפחה מוכרים היטב ונוצר משבך הדורש התערבות, או כאשר יש פניה לפיה הילד נמצא בסיכון גבורה ומשפחתו אינה מוכרת לשירותי הרווחה. על-פי החלטים של שירותי הרווחה, כאשר פוקדים מצבי אסון וחוויל משפחות שתפקידן היה תקין עד לאירוע, יש לבדוק אפשרות של השמה בחיק המשפחה המורחבת אם אין שיקול-נגד מובהק לכך. אם אין משפחה מורחבת המסוגלת לקבל עליה את התפקיד, יעשה מאמץ למצוא משפחה מתוך מעגל הידדים, המכנים או השכנים. הפטرون האופטימלי הבא יהיה משפחה אומנת בשכונה אשר תאפשר הילד להמשך במסגרת היומיית אליה נגה לכלת. המטרה היא להמעיט ככל האפשר את השינויים בחיה הילד, להשairoו עם דמיות מוכשרות ולמנוע ניתוק פתאומי מכל גורם מוכר.

נוהג להרחיק הילד מסביבתו הקודמת כאשר היא מסכנתו, במקרים שמתגלית התעללות ופגיעה שיש להפסיק, או אשר הילד זוקק לפסק-זמן במקום ניטרלי כאשר מתרחשים עימותים חריפים בין בני המשפחה. במצבים אלו ילדים מועברים למרכז חירום, לבתי-מעבר, למשפחות קלט או לקלטנים ומגניהם הקיימים לצד פנימיות. בעבר נגנו שירותי הרווחה להרחיק ילדים מפאת הסנה אל מקום חסוי, בלי שדאגו להבטיח מפגשים חכמים בין המשפחה והילד. היוזמה למפגשים הושארה להורים, ואם לא הייתה יוומה מצדם, לא תמיד ועדד אותם לעבוד הסוציאלי. לעיתים ראו בקיים-אי-קיים של יוומה הורה לפגוש את ילדו מבחוץ לכוננותו כלפי ילדו, לאווייה חשיבה מספקת על הבתלה הפנימית שתוקפת את הילד כתוצאה מהגניתו, על הצורך של הילד וההורה לראיות אחד את השני, על אי-בטיחונו של החורה בוכויתו, ויכולתו לדאוג למימושן.

מאז שהוקמו מרכזי החירום לילדים, נוהג להפגיש את הילד עם ההוראה סמוך ככל הנitin' למועד התפרדה, כשההפגישה מוגנת וمبוקרת. מפגשים אלו מונעים את חרדת האובדן והבתלה העמוקה המיידית. בו-זמנית מתאפשרת הסתכלות על יחס הורה-ילד, על הכוחות והאפשרויות להחזיר את הילד מהר לביתו, או על הסכנות הטמונה במערכות היחסים הנצפית. להסתכלות זו עצמה רבה, מכיוון שהיא נעשית במהלך טיפול והטיפול נעשה במהלך אבחון. תחיליך התערבותית-אבחוני זה נותן מידע וכליים רביע כוחה להחלטות שיתקבלו. בדרך כלל נמצוא מידע זה מאושש על-ידי מערכת אבחונים פסיכולוגיים. למוגעים מיידיים אלה חשיבות נוספת: יש בהם הכרה והעברת מסר הילד ולמשפחה שהמטפלים בהם רואים בקשרים אלו את הקשרים הראשוניים והחשוביים ביותר שלהם. אם يتגללה צורך בהפסקת ביקורים או בפיקוח עליהם, תתקבל החלטה לאחר הבנה טובה יותר של הקשרים המשפחתיים. בתהליך זה הילד נעשה

לעתים שותף לקבלת החלטה בהתאם לגילו וליכולתו, או לפחות החלטות נועשות על סמך ההבנה של רגשותיו, חרדותיו רצונתו וצרביו.

הוצאת ילדים מהבית לטווח ארוך

זהליק הוצאה מתוכננת של ילד מהבית כולל איסוף מידע, הערכת המידע, התרשם אישית מהילד, מההוראה, נסיננות טיפול ופרטן הביעות בנסיבות הקהילה. התהllerך כולל אבחון של הילד וההוראה על-פי האוצרך, ודיוון מוקף בכל מכולל המידע בוועדת החלטה בשיתוף עם הדמיות החשובות בחייו בקהילה, ההוראים יומנו גם הם לוועדת ההחלטה וישתפו על-פי יכולתם ועל-פי יכולת אנשי הטיפול לשיטתם.

התהllerך המתואר לעיל דורך כישורים בכמה תחומים: הבנה טובה בהתקפות של ילדים, ידע בפסיכופתולוגיה, ידע בתיאוריות המערכות, ניסיון בטיפול משפחתי, הבנה במצבם של שבר, יכולת אמפתית להתחבר אל הוריהם במצבם מיוחדת שונים, יכולת בדיבור ילדים ויכולת טובה בהערכת החומר הנאוסף. לסייעם, מומחיות בהתערבות ובקבלה החלטות בעניינים של ילדים בסכנתה במציאות רמת הידע והיכולת משתנים ממחלקה למחלקה.

מאסס (1995) המתיחסת במאמרה לתקיר המומחה בתהllerך קבלת החלטות, קובעת שיכולתו לדובב ילד תסייע בקבלת החלטות תואמות לרצונו, אך היא מצביעה גם על הסכנה שליד חש את אשר ברצונו של המבוגר לשם, וכשורד מנוסה הוא מרצת את המבוגר בדרכיו. וכך קורה, שיכולת הראיון של המומחה אינה מבטיחה שיתקבל המידע הנחוץ לצורך ההחלטה. גולדשטיין, סולגיט, גולדשטיין ופרויד מתריעים מפני ערבוב תחומים בין מומחים שונים. כל מומחה: העובד הפסיכיאטרי, הפסיכולוג, המורה, הרופא, או עורך הדין יתרום את חלקו ומומחו לאיסוף המידע ויאפשר לוועדת ההחלטה לקבל את ההחלטה הטובה ביותר.

יש לציין שעד היום משלמים שירותי הרווחה את מחair העבורה הכלכלנית, אשר משך תקופה ארוכה התעלמה מן ההתחומות השונות, ובתוכן מן ההתחמות בטיפול ילדים. היוזל (1978) ראתה באובדן ההתחמות ילדים עקב העבורה הכלכלנית גורם שהשפיע על השמה מסיבית של ילדים רכיבם הפנימיות במקומות במשפטות אומנה. ההכרה בחסר הוליכה להשקעות בהתחומות אלו, אך בשלב זה איןבחן די כדי לענות על הזרים.

כאשר מחלקה לשירותים חברתיים מפתחת תוכניות לקידום הורות, כגון: יהדיין, הקן, אוריין, מעון רב-תכליתי, מרכז הורים-ילדים, או מועדונית טיפולית בשיתוף הורים. העיסוק בנושא מרחיב את היכולת הטיפולית המוקדמת ומשפר את איכות ההחלטות המתיקלות.

היכולת לייצר קשר ממשמעותי עם המשפחה לפני שפנוי שטplit האפשרות של חרתקת הילד, משנה את אופי החלטה ואת דרכי ביצועה.

תהליך הוצאה ילד מהבית

אופןו של תהליך הפרדה של ילד מהורייו והעברתו מביתו למקום ההשמה הינו בעל משמעותו של הילד לקבל את השינוי וליכולה הסתגלות שלו. ככל שהילד וההוראה שותפים בתהליך קבלת החלטות, בקביעת ההחלטה מהבית, בבחירה המקום ובקביעת הכללים, יש סיכוי טוב יותר להסתגלותו של הילד.

איש המוצע המוציא ילד מבית הוריהם מונחים או פוגעים, נתפש בעיני עצמו ועתים גם בעיני הילד כ"מציל" (קאר, 1989). לעיתים קרובות הילד מוסת על-ידי ההוראה הפוגע להתנגד להוצאה מהבית. אנשי המוצע מוצגים כ"רעימים", ההוראה כ"מציל". הילד כלוא בין הטוענים השונים לכתר ה"מציל" וההוצאה מהבית הופכת לטריאומפית לטווית ארון. יש לומר שגם במצב זה הילד זוקק ל"ברכת דרך" של הוריו. יש להשיקع מאמץ בקבלת "ברכת הדרך" מההוראים לילך. האם התהליך המשופר קשור ביכולת העובד הסוציאלי המטפל לחבור אל ההוראים ולרכוש את אמונם? האם ישנים הורים שאיאפשר לחבור אליהם?

בעבר היה נהוג לתקין את טראומת היציאה מהבית על-ידי הריגעת ההורה בהבטחות שונות, כגון: זמניות ניתוק, אפשרויות הביקור, האוניברסליות של חיי ילדים בפניםיות, הבטחה שההוצאה מהבית תסייע לו ולילדיו וכו'. ההוראה היה נרגע והילד בעקבותיו, לפחות כלפי חז'ן, לרגיעה יש חשיבות עליונה במצבו של הילד. אך הטשטוש של משמעות האירועים איננו מסייע להורה להילחם על ילדו ואינו מעביר לו את המסר כי כדי לו להתאמץ על-מנת שהילד יחוור לתקן המשפחתי. כאמור של הילד מודח, המסר לילד הוא שיש להתגבר על כאב זה כי המגורים דואגים לטובתו. בדרגה מתרגליים, הילד והמשפחה, לנורמות החיים החדשן אין לחיי ילד בפניםיה. בעבר הייתה התופה של ילדים הגדלים בפניםיות נורמטיבית. אך הנורמות המקצועיות השתנו והנורמות החברתיות השתנו. ילדים בגיל צער אינם גדלים כיוום מחוץ לביתם, אלא אם כן מדובר בבעיות חמורות במשפחה. הורים רוצים יותר ויוטר את ילדיהם בבית. שיטת הריגעת והתקאה פועלת נגד היכולת לזכור את שהותם של ילדים מחוץ לביתם.

אין לנו דרך אלא לנשות ולסייע למשפחה להתמודד עם האירועים במלאם ממשמעותם, לנצל את תקופת המשבר למזעור נזקים ולצמיחה.

השותפות עם המשפחה במצבי משבר וחירום אינה תמיד אפשרית, ולא פעם הילד מוצא מהבית לאחר הכנה מועטת או ללא הכנה כלל. אם לא מתייחסים מיידית לאירוע של ההרחקה מהבית בשיחות עם הילד, ההוראה ובני משפחה אחרים חשובים ובצירופים המשמעתיים, טראומת ההרחקה עלולה ללוות את הילד לשנים רבות, אף אם הילד הבין שהגנו עליו. הבנת הקושי ה Blasio ילדים מהבית בכל וטרואמת הוצאה בתאומית של ילדים במצב משבר, הייתה בין הגורמים להקמת תי-המעבר ולאחר מכן של מרכזי החירום.

תי-המעבר ומרכזי החירום לילדים ומשפחותיהם

המטרות בהקמת תי-המעבר היו לאפשר פסק זמן לילדים שחוו פגיעות קשות, הונחה וڌיה, וזאת עד שיוchlט על החורם לבitem או על המשך ההרחקה מהבית. פסק הזמן מיועד לטיפול ולהבראה, לבחינה מוחדרשת של מערכת היחסים המשפחתית, לחיזוק יכולות ההוראים ולבניית מערכת בריאות יותר של יחס הורים-ילדים, אם ניתן, ולא - בניית תוכנית חלופית שלAIMONZ או מסגרת חזק ביתית אחרת.

תהליך הקמת מרכזי החירום החל לפני כשבוע שנים. המטרה הייתה تحت מקלט מקצועי מיטיב לילדים שנזקקו להרחקה מיידית ממשפחתם. בשונה מבתי-המעבר, המטרה הייתה הגנה מיידית לתקופות קצרות והתרבות במשבר, השחotta הזמנית מאפשרת לאבחן את היללים וההוראים, את מערכת היחסים בינם לבין עצמם ואת יכולות לרפא ולשകם מערכת יחסים זו. תהליכי האבחון והטיפול שלובים זה בזה ותלויים זה בזה, ומאפשרים לבנות תוכנית עתידית מתאימה וטובה לילדים ואם אפשר למשפחה.

בתי-המעבר "רים", "ביתי-שרמן" ובתי-המעבר "באר שבע", לימדו אותנו על החשיבות העצומה ועל היכולת להיות עם ילד ולסייע לו בתקופה הזמנית שבין השתייכות משפחתיות אחת לאחרת. ב"להיות" עם הילד, הכוונה היא למשהו שונה מאשר אונטו ולטפל בו. הכוונה היא להיות איתו ביום ובכללה, בצעיר הפרידה, באימת הפגיעה, בגעוגעים ובחששות ממפגשים. להיות עם הילד, פירשו, לחוש ולהבין תוצאות של התעללות, להבין שאין לצפות מהילד להיכנס לשגרת פנימית, להבליע כאסים ולישייר קו ולאפשר לו לבטא את החוויות שחווה בעבר וחווה כיום. תקופה זו מאפשרת לילד "להיות" ללא מחויבויות, ללא צורך להגיב, לפrik זמן של הבראה (ויניקוט 1965). בכך מחויבים לילדים את הרשות והיכולת לשולוט בחיו ולחגיגו חורה אל משפחתו או למערכת קשרים חדשה מתוך יכולת טוביה יותר. המידע האבחוני גם הוא פועל יוצא של מערכת יחסים זו, ובכך מאפשר לנו לקבלת

החלטות טוביה יותר ומהירה יותר. במערכת יחסים זו יש הזרמנות רפואיית לילד לעبور את התהיליך בשותפות עם מבוגר מיטיב ו邏輯י ולזקנות בשליטה טובה יותר על חייו. לכמה ומן נזקק הילד כדי לתיות מסוגל לעبور למערכת קשרים חדשה (לאומנה, לפנימיה או לבית-מאם)? ויכוחם רבים ניטשו בנושא זה, הניסיון לימדנו שחוורת הביתה, בדרך כלל, מהירה יותר. במרכזי החירום היכולת להחויר ילד הביתה בקצב מהיר יותר, נבעה גם מהיכולת להמשיך בטיפול האקסטרני במרכז. מוסכם היה עליינו שקצב ההשתנות של ילדים הינו אינדיידואלי. אך כאשר הילד בשל לעבור הלאה, היחסות בבית-המעבר או במרכז החירום גורמת נזקים, אלא שקצב הילדים וקצב הורים אינו זהה. יתרה מכך, קצב השירותי הרווחה, קצב מערכות המשפט ואי-הزمינות של מערכות השמה אלטרנטטיביות הם בעוכרי הילדים.

מה גוזל את "זמן הילד"?

בתיכון-המעבר נחסמים עקב שהות ממושכת של ילדים המתאימים, בכיכול, לאימוץ. הבנה כי הילד הינו מועמד לאימוץ, אינה מכניסה את המערכת לעובדה בתהילכים מוצאים כמצופת, התהיליך שהילד עובר אינו זוכה להעינות מקבילה של שירותי הרווחה. אין די שותפות לעובדה בו-זמנית עם הורים, להסקת מסקנות בזמן מתאים ולהכנת חומר משפטי לפטיחת תיק אימוץ, אם אכן זו התוכנית המתאימה שהילד זוקק לה. היכן נוצע הקושי המעכב את המשך התהיליך? יתכן שתקושי "לקראא את המפה" האבחוניים קשור לקושי ורגשי להחליט על ניתוק הילד מהוריו אצל כל אחד מהמעורבים בקבלת ההחלטה. קשה רגשית לנHAL תhilיך טיפול גלווי עם הורים ולהעלות את כל האופציות האפשרות, כולל האימוץ, עקב קיומם מרכיבים של הזדהות עם הורים, ולהיפך - בשל הפחד מתגובהם האלים. הקשרים הללו גלוים עם הורים מסתובכים: הטעים גורבים, ולוUIS מתחיל תhilיך של נסיבות שיקום עקרים, שמרתרם לחמק מההחלטה הקשה בלי שימושפליים יאמינו ביכולת השיקום. כאשר, בסופו של דבר, מוגשת בקשה אימוץ לבית המשפט, היא אינה مستמכת על חוקיה שיטתיות ובירורה ועל נסיון שיקום עמוק וمتועד, אף אינה חד משמעית. התהיליך המשפטי אשר ממילא הינו קשה ורווי רגשות, מסתובן.

מרגע זה ואילך מתחילה הידדרות במצבו של הילד שאינו מקבל מסרים ברורים. כאשר הילד שהה בבית-המעבר, הוא קיבל מסר ברור שהותו זמנית והוא אמור לעبور למקום של קבע: יתכן שיחזור לבית הוריו ויתכן שיקבל משפחה חדשה, ואולי יעבר למקום לא ברור אחר. הילד שעבר תhilיך חיובי במקום שבו התקבל בוראות פתוחות, וזכה לחוויה לא מוכרת

של קבלה ללא תנאי, נכנס לאחר תקופה של התאוששות מסוימת לתקופה רוوية מתח של עתיד בלתי ידוע.

הילד חש לכוד בין מבוגרים - ההורם והמטפלים שדעתם שונה והם אינם חיים בשלום ביניהם. הילד הוקק לאימוץ מפתח הבנה לקשי הוריון, לא-יכולתם לגדלו, להזדקקו לבית אחר. אך ההבנה לוכתו להורים מיטשטשת ככל שתkopת א-יהודים מתארכת. המבוגרים החדשים המגנים עליו, המקבלים אותו כאדם בעל וכויות, באפתחה ובאהבה, מעוררים אצל הילד ציפיות שישמשו לו כהורם, ציפייה שאינה מתמשחת. מאייך גיסא, אין ביכולתם להציג אלטרנטיבת, כאשר תקופה הבנים נמשכת, מתוחקת אצל הילד שאלת הלואליות שלו להורה הפגוע והפוגע, עם כל המורכבות הרגשית ששאלות אלו מעלו אצלו. לעיתים קרובות מדי ילדים אלו עוברים נסיונות השמה כשולים לאימוץ, מפסידים את מעט הקשר עם הוריהם ואינם זוכים להורות חליפית. התקופה של חוסר קשר מטיבם קבוע היפה להרסנית. למעשה, מטרות מרכז החירום דומות למטרות בתיה-המעבר. השוני העיקרי הינו השותה הארוכה יותר המותרת בתיה-המעבר - שהיא של עד שנה לעומת שלושה חודשים במרכזי החירום. השוני בין המטרות משקף צרכים של ילדים ומשפחות. ישנו ילדים הוקקים לפרק זמן ארוכים יותר לטיפול והתלמה, וישנן משפחות הוקקות לטיפול ממושך יותר אשר ישר אותן על-מנת לקבל את ילדיהן חורה הביתה בעלי לסתכם. וכן הטיפול מנוצל לחיזוק הקשר הורה-ילד ולצמיחה. הזמן איננו מבוזבז גם בתחוםו של הילד, בתנאי שהוא מושך מעבר לצורך האמתי, והובן והמוחש בתהליכי הטיפולי. גם במרכז החירום נשארים ילדים מעבר לזמן המתוכנן, לעיתים עקב צורכיهم ולעתים בגיןם לצורכייהם. בתיה-המעבר הסיבה העיקרית היא ההמתנה הממושכת להחלטה עלפתיחת תייק אימוץ והתשכחות תהליכים משפטיים בלתי אפשריים. במרכזו החירום הסיבה היא מחסור של מסגרות חז' בתיות וקהילתיות לילדים הסובלים מהפרעות נפשיות קשות, אך גם חוסר ההבנה של המערכת לכך שלא יליד אין זמן.

אחד ההצלחות החשובות של בתיה-המעבר שהוותקו למרconi החירום היא מערכת יחסים חדשה, שונה, של אנשי המקרה עם ההורים והמשפחות. הורים אלו אינם מבינים את תפקידו העובד הסוציאלי במחילה ואת יכולתו לסייע בקשרי ההורות שלהם בקשרים עם ילדיהם. הםחוששים לחת אימון בעובדים סוציאליים, שמא ישתמשו במידע נגדם ויקחו מהם את ילדם (מאסס 1995). אותם הורים מבינים זאת טוב יותר בקונטקט של מסגרת המטפלת בילדיהם, מכירה אותם וمبינה את קשיי הטיפול בהם. בעורת הבנה חדשה זו, האפתחה, השותפות

ודרכי הטיפול המגוונות, ניתן לסייע לחלק מהילדים לחזר הביתה, בתנאי שהעובד הסוציאלי במחילה הינו שותף מלא להבנה החדשה שנוצרה ולקשר ולשותפות ההדרשה עם ההורים התפישה המקצועית בעט הקמת בת'ה-המעבר ומרכזי החירום הייתה בונה על שותפות מלאה של העובד הסוציאלי בלשכה טיפול במשפחה בעט שתות הילד במסטרת. כאשר הטיפול הוא משותף, מובחנת המשכיות הטיפול לאחר חזרת הילד הביתה. ולא, הילד חוזר מהר מאוד למ阅读全文 החוץ-ביתית. בת'ה-המעבר ומרכזי החירום הינם כל' עוזר חשוב לעובד הסוציאלי בתהליך האבחון, הטיפול וקבלת החלטות בשותפות המירבית האפשרית עם הילד והמשפחה כאשר הילד אינו יכול לחזור הביתה, המידע לקבלה החלטות אחרות מצוי בידי העובד ואמרם לקצץ את תהליכי המשמה. ואכן, תהליכי חזרה הביתה והשמה חוץ-ביתית לילדים ששחו במסגרות אלו קוצרו מאוד, אך תהליכי האימוץ עדין יגעים. חרב השירות ניתנת לעובד בשטח על ידי המומחיות של בת'ה-מעבר ומרכזי החירום, תפקיד העובד הסוציאלי בשטח בתהליך לקראת האימוץ הוא גדול.

ערכים קוגניטו-אליים כגורםים מעכבים

נוספים בקבלת החלטות

טובת הילד, זכויות הילד להביע דעתו ולקבוע את גודלו, זכות הילד לגודל אצל הוריו, טובת הילד לגודל אצל הוריו, זכות ההורים לנצל את ילדם ולהנכו כרצונם, זכות הילד להגנה מפניוות במשפחה - ערכים אלו אינם משלימים בהכרח את השני, אך משמשים בכפיפה אחת את שירותי הרווחה בכוון לחתנן ולפתוח תוכניות טיפולית. בעקבות חוק חסרי ישע פותחו תוכניות הגנה על ילדים, נוצרו "קוויים חמימים" לתקשות וنبנו מרכז חירום. במקביל פותחו תוכניות להורים המתקשים בגידול ילדיםם, כגון: יהדי, הלקן ואילרין. תוכניות אלו יועדו במפורש להורים אשר עברו נגנו לשלוות את ילדיהם לפנימיות או שילדיהם נמסרו לאימוץ - הורים אשר הוגדרו כ"לקויי הורות" או כחסרי מסגולות הורית. בהדרגה מתגבשת ההכרה שירותי הרווחה לא התפנו די ולא בדרכים הנכונות לסייע לאתם הורים להישאר עם ילדיהם, להתקבב אליהם ולהבין אותם. כיום מדברים על מושגים של "שותפות" עם הורים (רוזנפלד, 1993), של החזרת האחריות למשפחה על-ידי העברה של קבלת ההחלטה מועדת להחלטה ל"קבוצות דיוון משפחתיות" (נמיר 1998 ; Holguin, 1998). המעבר מגישה פטרונית לתכורה ביכולות, בזכויות ובאחריות של המשפחה, ומайдך גיסא, התחמורה בענישה על פגיעה ילדים בידי הורים, מבלבלת את העובד הסוציאלי הפרטני בבוואו לקבל החלטות

על ילדים.

במצב זה של בלבול ערכי נמצא העובד הסוציאלי בתפקיד הראשוני בוועדת החלטה, בשלב שלפני הוצאה הילד מהבית. החלטה על הפרדה ילד מהוריו קשה על כל עובד: שאלות אתיות של חדרה לפרטיות, לוויליאוות כלפי ההורה שגם הוא קליננט, האורך להעדר טוביה של ילד על טובת ההורה, רגשי אשמה הכרוכים בצווך לשפנות הורות של אדם אחר, וכן האפייה להצלחה לבוא לידי הוראה הפוגע, להתחבר אליו, להצליח לשקם אותו, וכוביוזנית להיות בטוח שננקטו האמצעים הנכונים להגנת הקטין מפגיעה - כל אלה הופכים את ההחלטה של העובד הסוציאלי למורכבות ומקשים עליו לעמוד בציפיות ממנו.

אחת התוצאות הלא רצויות של הערכדים המנוגדים המונחים את העובד הסוציאלי בעבודתו היא ההקפדה על הפרדת רשות: עובד סוציאלי העוסק בשיקום המשפחה, לא יפעיל את חוק הנורע להגן על קטין. פקיד סעד לסדרי הדין הממליצ' על הורה זה או אחר כהוראה ממשורן, לא יעסוק בהוצאה ילד משניהם, פקיד סעד לחוק הנורע המגן על קטינים לא ייטול ילד לצמינות לצורך אימון. פקיד סעד לאימוץ מתיון לסייע נסיבות השיקום עד שיתעורר וישתנה בטיפול בחינת אפשרויות האימון. החלוקה הארגונית שהגינה בצדיה יוצרת הזדהות ערבית עם התפקיד. ועדת ההחלטה, שתפקידה לאגד את הכוחות המקצועיים ולבנות יחד את התוכנית הטובה ביותר עבור המשפחה והילד, הופכת לעיתים במת לויכוחים ערכיים הנובעים מזהדותם יתר עם התפקיד ומבטאת את פיצול התפקידים והסמכויות.

כאשר בוועדת החלטה עולה לדיוון עניינה של משפחה אשר ספק אם תוכל לנצל את ילדה, ובונים תוכנית שיקום לילדים במשפטה, לא ילווה עובד האימוץ את התפקיד, ויש לכך עילה רציונלית: שלא יוכתם נסיוון השיקום עליידי אiom לקיחת הילד. אך עקב אותו רצינול, גם האמת שאلطנטיבת האימוץ קיימת לא תיאמר להורים במלואה, למורות שמתוך כבוד אליהם והבנה למצבם, ברור שעלהם לדעת את כל הסיכוןים והסיכויים כדי להתאמץ ולהצליח. כאשר הוצאות אינו פועל במאזן משותף בכל תחlik הטיפול והעבודה עם המשפחה אינה גלויה ומשותפת, גם החלטות אינן מבוטשות דיין, והועודה הדנה באפשרות מסירת הילד לאימוץ אינה מסוגלת לגבע חליטה על סמרק מיידע משותף וUMBOS. מידע לא מגובש נלקח אל הייעץ המשפטי לקבלת החלטות. הייעץ המשפטי מתבקש, למעשה, להזכיר בדיומות טיפוליות לא מגובשות, ומכוון שהוא אינו איש טיפול, הוא מבקש עוד ועוד ראיות מתחום חוסר ביחסון בתחום הטיפולי. במקרים כאלה כבר נפתח תיק אימוץ בבית המשפט, הנסיבות הטיפוליים נמצאים לא מספקים ויש להתחילה מחדש: בני משפחה שלא גויסו עד עתה מחוסר הבנת הסיכון לניצוק הילד, מופיעים לפתע ויש לבדוק את השירותם לגדל את

הילד. אם וכאשר בסופו של תהליך זה מסתoisים תיק האימוץ בהחלטה למסור את הילד למשפחה מאמצת, הילד כבר מבוגר מדי, עבר סבל רב וקשה למצוא משפחה שתוכל לעמוד. לעיתים קרובות מדי כאשר נמצאת משפחה שМОונה לאמצו, היא נכשלה כישלון חרוץ והילד נורק מהבית בגין התוצאות ונוצר ללא קשר משפחתי כלל.

באותם מקרים שהחברים בזעמת החלטה מסווגלים להתגבר על חילוקי הדעות וחלוקת התפקידים, יש סיכוי טוב יותר לתוכנית שיקום מוצלחת, או שחומר מגובש היבט מובה בפני היוזץ המשפטי, תהליך הכנת התקין המשפטי מהיר והסיכוי להפתעות הגורמות לשחפתה בתוך ההליך המשפטי נמוך.

ניתן להביא דוגמאות של התמורות תהליכיים טיפולים בתחוםים אחרים של הגנה על ילדים במשפטם, כאשר ערכיהם מנוגדים מעכבים את ראיית הילד במרכזי ואת ראיית "זמן הילד" כמרכיב חשוב לבניית הפתרון.

נון חמוץ נוסף של תהליכיים לא מוצלחים הוא השהות הממושכת של ילדים בבתי-מעבר או בבתי-תינוקות ללא ביטחון בעמידם ולא קשרים ברורים ומיטיבים עם דמות הורה כלשהי. קרן (1998), פסיכיאטרית לילדים ובוגרים לגיל הרך, מתארת את הוואקום הרגשי שגדלים בו הילדים, את אי-יכולתם להשילך עוגן ולתוודות עם מערכת הפנימית עקב שהותם הזמנית שם. "במסיבת הסיום של גיל שש (בגיל ש ש עוברים לפנימיה אחרית של גיל בית הספר היסודי) מנסים המטפלים המבוגרים לארגן את אירוע הפרידה כאירוע של שמחה, אך לצד אחת מתבטאת אחרת: אין ברירה, צריך לפנות את המקום לילדים החדרים שייגיעו לפנימיה. אני הייתה רוצה להישאר כאן לנצח. אפשר? מדוע לא?" קרן מתארת את הנזקים ארכויים הטוווה שנגרמו לילדים באותה פנימיה כתוצאה מחותר הקביעות וההשתיכות.

את הילדים הללו לא ניתן להזכיר הביתה ולא למוסרם לאימוץ, מצב של אי- יכולות לקבל החלטות ונוצר כאשר הורים אינם מסווגלים גדול את ילדם עקב פיגור קל, הפרעות נפשיות, הורים או חוסר יציבות באורח חייהם, אך אין בהם פגיעה רגשית ביכולתם אהוב את הילדים. הורים אלו יכולים להעביר לילדים תחושת אכפתיות והשתיכות. הקשר בין הילד להורים הינו בעל משמעות רבה, אך הקיימים בבית ההווחה הם בלתי אפשריים. הצורך של הילדים האלו הוא להגיע מוקדם ככל האפשר לחיק משפחה אומנת וליצור קשרים משמעותיים עם דמות מבוגר, תוך שמירה על קשרי ההשתיכות המשפחתיים. החשש מצורך הילד להזדהות עם שני זוגות הורים מחד גיסא, ותקשי להתאפשר על "האלטרנטיבה הפהות פוגעת" כשמודרךילדים קטנים, גורמת לילדים אלו להיות בני ערובה בידי התפישה שאולי בעוד שנה נתן יהיה למסור אותם לאימוץ והם מחכים לפתרון האולטימטיבי.

שירותי הרווחה בחיפוש תוכניות חליפיות

שירותי הרווחה נמצאים בתחום מזין של חיפוש אחר תוכניות לטיפול באוכלוסיות נחשלות, או עבור אוכלוסיות שאנו נכשלים במאצינו לעוזר להן. ברוב התוכניות החדשות אנו מփשים דרך לחבר לאותם הורים הנכשלים בגידול ילדיהם.

מרכזי החירום ובתי-המעבר מנסים להציג תשובה במצבים חריגיים המחייבים הפרדה של הילד מההורה. האינטימיות של ה"יחד" עם הילד ועם ההוראה המבקר תכופות והשופט לחסיבה וחיפוש פתרונות, יוצאת שותפות, היכרות טובת יותר עם "המידע הפנימי" של המשפחה ובנויות תוכנית ריאלית ישמה. אחת ההשפעות של מרכזי החירום על הקהילה המקצועית היא הבקשה שככל ילד הווקק להזאה מתוכנתן מן הבית יעבור תהליך במרכז החירום. בהדרגה מוצפים מרכזי החירום בפניות לקבלת ילדים בטענה שמצוות הליד אינם מאובחן די, וממן הראוי לשוב ולאבחן אותו ואת משפחתו במרקזו - אם לא ביחיד האינטנסיבית, הרי ביחידת האקסטרנייה. המגמה הבלתי אפשרית הוא מצבעה על אישיותם רצון מיכולת ההבירה אל ההורם והילדים בשעות אלו ובקשו להבין את מצבם.

אם ניתן להעתיק את הקרבה, האינטימיות, השותפות, אל מערכת לשכת הרווחה? ואמנם, יש חיפוש כלתי פוסק אחר דרכם חדשים. תוכניות רבות עוסקות בהורות: מרכזו הורים-ילדים, המנסה לשלב את הקשר האינטנסיבי עם מגוון שיטות טיפול, קבוצות להורים ולילדים במשפחות מתעללות ותוכניות המיעודות לילדים שנגגו (מועדוניות לוגינהן, טכניות של טיפול באומניות, טיפול בעורת בעלי חיים ועוד).

תוכניות אחרות עוסקות פחות בשיפור המיומנות הטיפולית של המטפלים ומדגישות את שינוי הגישה לאוכלוסייה. התוכנית המרתקה לכת ביתור הינה "קבוצות דיוון משפחתיות" (Family Group Conference). בתוכנית זו מועברת קבלת החלטות על עתידו של הילד אל המשפחה המורחת. שירות הרווחה אוסףים את כל המידע, את האופציות הטיפוליות האפשריות ואת הערכות המקצועיות, ומוסרים את כל המידע לקבוצת חברי המשפחה המורחת. מרגע זה ואילך השירות עוזר למשפחה ועליה לבחור ולהציג את התוכנית המתאימה לבית-בנוי זילנד, שם פותחה התוכנית לראשונה, רוב הצעות המשפחה מתקבלות על-ידי בית-המשפט, אלא אם כן באופן מובהק סותרת הצעה את טובת הילד. התוכנית מצילה בכמה ארץות בעולם ונכשלת באחרות.

כמה מן הנקודות שהתוכנית מבוססת עליהן נוגעות בדילמות האתיות של העובד הסוציאלי, עוסקות בכבוד האדם, בפלישה לפרטיות, באמון ביכולת של הורה פוגע. הנחה אחרת נוגעת

במפגש בין אנשי טיפול לבין אוכלוסייה אסרת אימוןangan באנשי טיפול, שלא רכשה את השפה ואת היכולת להסביר את עצמה. עליינו לתרגם אותה כפי הבנתנו, ואנו טועים לא פעם. אוכלוסייה זו נחשבת בדרך כלל כאוכלוסייה שאינה יכולה ליהנות מפסיכותרפיה, להורים ולמטופלים אין נגישות אל מידע פנימי חשוב המתkeletal בתהליך אורך של התקשרות וטיפול. הקבוצה המשפחתיות עם ההיסטוריה המשותפת המתאפסת יחד על-פי גישה זו, תשמש במידע הפנימי גם ללא תהליך טיפול, גם ללא יכולת לאמשיגו בהכרה במילויים. כמובן, נדרש תהליך של בניית האימון של המשפחה, תהליך של העצמה, כדי שתשתמש במלוא יכולתה ותתגיים לדלות משאביה הפנימיים את הפתרון והולם את התרבות המשפחתיות הפנימית, ותיתן גם ליד את הסיכוי להשתלב כחבר בתרבות וביחסים המשפחתיים ולהשתיך - בתנאים מוגנים.

תוכנית זו אינה רק מתחירה למשפחה את האחריות שלה. היא מצהירה על גבולות היכולת והסמכות של אדם אחד להחליט עבור רעהו גם כאשר הוא איש מקצוע, ועל גבולות יכולתו להתקרב אל الآخر.

תוכנית "קבוצות דיוון משפחתיות" מرتיעה חלק מהעובדים הטוציאליים והסיבות לכך הן שונות: יש בכך ערך על תפקודנו ועל יכולתנו, נדרשת מאיתנו הכרה במוגבלות ההצלה עד כה, נדרשת יכולת לוטור על העוזמה של קבלת החלטות, להפוך ל"אפשרים" ולא בהכרח מחייבים עבור الآخر. ללא ספק, אי-הנחות והבלבול גדלים כאשר במקרים מסוימים אין המשפחה מסוגלת להשתמש בכוח המוצע לה, ועל איש המקצוע לחזור ולקבל את מלאו האחריות, "להציג", להיות "כל יכול", ולסייע לילדים ולמשפחה על-פי מיטב הבנתו המקצועית וניסיונו ובשנתיים. בארץ שונות קמה ונפלה התוכנית על יכולות זו של העובד הטוציאלי. תוכניות אחרות המיזובאות מחו"ל והמנוטות לפטור מצוקות קשות הנראות בלתי ניתנות לפתרון, הן תוכניות אינטנסיביות של הצמדה עובד למשפחה (Family Preservation), הצמדה עובד לקטין (Intensive Case Management). ההצמדה היא לפך וכן של עבודה משופפת, עד אשר המשפחה או הקטין בעליים על מסלול פעילות נורמטיבית. ההצמדה בלבד אינה עשויה את המלאכה, אבל אפשרות מימוש העקרונות של החזרת המשפחה אל המידע הפנימי שלה, דלית הפתרון מהמאגר של התרבות המשפחתיות, הציפיות הרבידוריות והעכשוויות, העצמה אימון וכבוד.

תוכניות אלו פועלות תחת כוורות שונות בארץות שונות, אך מtabססות על אותן עקרונות.

דיון

מה אפשר קיצור "זמן ילד" וקיצור ההליכים המתוארים לעיל?

התשובה אינה חרומידית. שניינו כרוך בשילוב כמה גורמים. ראש כלול היא ההבנה שזמן של ילד הינו יקר. מרגע שנודיע לשירותי הרוחה על קיומו של ילד במצב של סיכון, ובו רודאי מרגע שלד יצא מחייב משפחתו, שעון החול פועל. מרגע זה מערכת הרוחה חייבת לפעול במתירות ולהחזיר את הילד למרכז גורמי-ቤת של יחסיו הוריים-ילד, בין אם הילד "ניצל" מהורייו ובין אם הורחך לצורך טיפול. שנית, ההבנה שלד זוקק מוקדם ככל האפשר לבית קבוע המבטיח לו ביטחון של השתיכות ארוכת טווח.

לימוד אקדמי של נושא חומן בחי הילד ומי עיון ללבון הסתירות הערכיות, יש בהם הנאה אינטלקטואלית, אך גם תסכול רב אם אין כלים טיפוליים לקיצור ההליכים.

התובנות במערכת התוכניות לילדים והורם שהתרפהה ב-10-15 השנים האחרונות, מראה כי במקביל לפיחוח כלים טיפוליים שונים במערכות חז"ב-ቤתיות ובקהילה, התפתחו בתחום איטי תוכניות לשיפור ההורות לאוכלוסיות אשר נחשבו בלתי נגישות. תוכניות אלו מאופיינות בניסיון להתקרב להורים, להציג תמייה ואemptיה. מטרתן לסייע לעובדים הסוציאליים להתקרב ולהבין טוב יותר את ההורים המתקשים, הפוגעים, המסתכנים את ילדיהם. תוכניות אלו עוסקות במושגים של כבוד להורה וילד, זכויות אדם וזכויות ילדים, הקשבה למשאלות, יכולת להבין משאלות, חשיבות הרצון של הורה והילד להצלחת תוכנית, ואפילו כאשר על פניו לא ניכרת יכולתם להבחין בין טוב ורע להם.

דוגמאות לתוכניות הנבחנות או מיושמות חלקי הן: "קבוצות דיוון משפחתיות" (Family Group Conference), "ניהול מקרה אינטנסיבי", "שותפות עם משפחות", "תוכנית מקיפה לילדים ומשפחות" (Wrap Around), ותוכניות שונות שמקורן בReLUון של תוכנית "שמור המשפחה" (Family Preservation). תוכניות אלו אמורות להגביר את מיזוגנות העובד לחפש את התשובות והפתרונות אצל המתופל ולהפנות את המשאבים לביצוע התוכניות בשותפות איתו.

פתרונותים טמוניים בשילוב בין ערכים, הבנה מקצועית ומיומניות. ערכים: זכויות וכבוד. הבנה מקצועית לנוק הנגרם לילדים החי בוואקום מבחינת קשרי משפחה וחי לפרק ומן ארוך מרדי בין מבוגרים החלוקים בראותיהם. מיומניות: הדרך המהירה ביותר להבנת הבעיות הנדרשים ולמציאת דרך לישום. המושגים המקובלים של אבחן והערכתה, התערבות בשעת משבר, קבלת החלטות, ביצוע וטיפול, הינם מושגים הד-סטרריים העוסקים בתפקיד העובד הסוציאלי כלפי המשפחה. ואילו כל התוכניות החדשנות עוסקות בהעברת יותר ויותר אחריות לקבלת החלטות אל המשפחה עצמה.

אם העברת החלטות אל המשפחה קצר הליכים?

יש לשער שכן, ניתן שהיא אפשר לילדים רבים יותר להישאר במסורת משפחתם הערשנית או הרחבה כבית קבוע, ותשאיר אותם כחלק אינטגרלי של התהליך המשפחתני הפנימי. נוסף לכך, התהליך עצמו חייב להיות רב משמעותם למשפחה ולילד השותף כפי גילו ויכולתו. תקופת התהליך לא תהיה מבחינה ואקסום מייסר עבור הילד, אלא תהליך של צמיחה והתקרובות. כל החלטה שתתקבל תהא בה ברכת דרך הילד לפחות חלק חשוב של חברי המשפחה. ההצלחה בקיור זמן הבניינים המיסיר והמיותר תלויה, אם כך בכמה גורמים: ההכרה של שירות הרווחה בכך צורך קצר ומן זה, אינטנסיביות ושותפות, כבוד להורה ולילד ולוכוויותיהם, שימוש נכון במידע הפנימי של המשפחה על ידי העברת החלטות מירבית למשפחה, מרכיבים מגישה זו מצויים בכל אחת מהתוכניות החדשנות. ניתן לבנות על פיהם גישה הוליסטית, ישירה ואחרת עברו ילדים.

מקורות

- אוסטרויל, ז. (1995). *ਪਟਾਨ੍ਗ ਪਤਖਿਮ, ਹੋਜ਼ਾਤ ਸ਼ੁਕਨ, ਯਉਲਿਮ ਅਤੇ ਟਾਲ-ਅਬਿ.*
- ארם, א. (1999). *תוכנית טיפולית קהילתית שהוגשה לאשלים* ג'וינט, ישראל.
- מאסס, מ. (1992). *ילדים בסיכון סיכון, סכנה ופגיעה, שיטה להערכתה והתערבות,* חברה ורוויה; 12 (4) 391-404.
- מאסס, מ. (1995) טובת הילד על הבחירה, הערכות ותפקיד המומחים, חברה ורוויה; (4) 15.
- נוביק, ר. וקרמר-גבו, מ. (1993). *יחדיו - מעוני רב דורית להורות מטפחת עצמאית תוכנית הערכה פנימית*, בית לכל ילד, משרד העבודה והרווחה והאוניברסיטה העברית.
- נווי, פ. (1955). מהו העצמי של "פסיכולוגיה העצמי", חלק א' חקירה היסטורית, *שיחות*, ט' (2).
- נווי, פ. (1955). מהו העצמי של "פסיכולוגיה העצמי", חלק ב' הצגת התיאוריה, *שיחות*, ט' (3)
- נמיר, א. (1998). *קבוצות דיוון משפחתיות - מסמך שהוגש לשירות ילד ונוער*, משרד העבודה והרווחה, ישראל.
- פיליפס, א. (1999). *ויניקוט. דבריו, הוצאה לאור בעמ.*

קרן, מ. (1998). מסמך שהוגש לשירותים הילד ונוצר על ידי פגימית "נעמת חדרה".

רוזנפלד, י.מ. (1993). שותפות - קווים לפיתוח פרקטיקה עם ולמען אוכלוסיות מובסוט. *חברה ורלוותה*, י"ג.

Adnopo, J. (1998). *Crisis Placement in: Child and Adolescent Psychiatric Clinics of North America*. Vol. 7: 2 .

Carr, A. (1989). Counter-transference to families where child abuse has occurred. *Journal of Family Therapy*, 11: 87-97.

Hazel, N. (1978). Teaching Family Placement. *Adoption & Fostering*: 4.

Goldstein, J., Solnit, A. Goldstein, S. & Freud, A. (1996). *The Best Interests of the Child*. Free Press.

Kohut, H., 1980. *The Research for the Self-Selected Writings of Heinz Kohut: 1950-1978*. 2: 659-662. New York International University Press, Inc.

Merkel-Hoguin, Walker, H., Harper, C., and Farstad, K., (1998). *Transferring the Family Group Conferencing Technology from New Zealand to the United State Of America*.Paper presented to the ISPCAN conference (International Society For Prevention Of Child Abuse And Neglect), New Zealand.

Steinhauer, P.D., 1983. Assessment of Parenting Skills. *American Journal of Orthopsychiatry*, 53:3.

Winnicot, D.W.,1965. The Theory of the parent - Infant Relationships. *The Maturational Processes and the Facilitating Environment: Studies in the Theories of Emotional Development*. London: The Hogarth Press.

פרק 5

איפה הילד?

דר' אביגיל גולומב דר' שרי גולדשטיין-פרבר

מבוא

בבואהנו לקבוע גורלות של ילדים, מתעוררת מיד בעיתת ההודאות. מצד אחד אנחנו אמורים להיות שומריו של הילד, להגן על זכויותיו, על זרכיו ועל עתידו; מצד שני אנחנו מתקשים לעשות מעשה שיפגע בתורים, לחתם מהם את הילד, להניח שהם אינם מסוגלים לגדל, או שאין ביכולתו של טיפול להביא למצב שבו יהיו מסוגלים לגדל. הדבר חריף במיוחד כשמעלים את המלה "אמוץ", מכיוון שימושה היא ניתוק סופי של הקשר בין הילד להוריו, והדבר מעורר את כל הפחדים הארכאים שלנו (סולניט, 1996).

הקשהזה איננו חדש. מדובר בו רבתות, הדבר מוכר לעתים מוזגנו במאמרם, בפסקה ובחותות הדעת, או לפחות בדיונים שקדמים לכתיבת חוות הדעת. עקרונית, אנחנו מכירים בכך שיש הורים שאינם מסוגלים לגדל את ילדם ואף מזקירים לו. אלמלא היכרנו בכך, לא הייתה נסורת חקיקה המאפשרת לנתק את הקשר בין ילד להוריו. כך בעולם כולם וכך גם אצלנו. החוק מכיר לצורך להגן על הילד מפני הורים מזקירים ולתת לו הורות נאותה במקום; אולם דומה לעיתים, שהכרה זו אינה למעשה על הניר בלבד. הציבור הרחב וגם הציבור המקצועי משלים לעיתים מס שפטים לאמירה זו המועוגנת בחוק, בעוד שללאmittו של דבר קיימת התנגדות חזקה למשמעותו של החוק ומשתלטת תחושה שלקיוחת הילד מהוריו היא הדבר הנורא ביותר בעולם. זהירות רבה ננקת כדי שלא לומר זאת במפורש, אך לפיה המשווהה הקיימת - מגני ילדים ראויים לשם אינם לוקחים אותם מהוריהם. משום כך נשלפות מארון התירוצים עילות שונות, אשר ברובן מנוטות לתמוך בנימוקים בסיסות "במקרה זה יש בכל זאת סיכוי לתקן או למצוא פתרון אחר", ולפיכך גוטים לדוחות את ההחלטה ואתה את רוע הגוירה.

ניתוק הקשר בין ילד להוריו נתפס כמעשה תוקפני, דבר נורא, כאסון אשר אין הדעת

נותנת לעשותו. תחושה זו נובעת בדרך כלל מהודאות עם עדות ההוראה, וברמה הבלתי מודעת - עם עדות ההורה שבתוכנו. זהה הזדמנות של מבוגר עם מבוגר.

בעיה זו מחריפה כשайн "אשם" ברור אשר ניתן להציגו עליו. מדובר באוכלוסייה "חלשה" שחולשתה גורמת להזנחה הילד. ההזנחה, להבדיל מהתעללות או ממחלה نفس, היא מורכבת יותר דיפויו בתהילך קבלת ההמלחמות. נוסף לכך, לאומלולה של אוכלוסיית הורים זו יש משקל ניכר בהשפעה על מטפלים באופן שמקשה עליהם לזכור את טובת הילד. התהליכים שבהם דומיננטיות הורים פוגעת ביכולתו של המטפל לזכור את טובת הילד, לא זכו עדין לעיון ולדיון מڪוציאי, וכך גם הכלים והטכניקות המדושים להתמודדות עם אתגר וצורך מקצועני זה. התהליכים של הזדהות המטפל עם ההוראה, עם המבוגר, התנגדותו למה שנתקפה בעיניו צעדים תוקפניים, המבנה הטיפולי המורכב שנוכחים בו הורים בעוד העשייה הטיפופלית נועדה לדאגה לטובת הילד, וכן על כל אלה, היעדר הכלים והידע להבנת שפתו הפרה-ווריאלית של התינוק - וראויים לעמוד בקדמת הבמה. לפיכך, מטרתו של מאמר זה להנחת כיצד התרחקו המטפל והילד זה מזו ואיך ניתן לקרבם מחדש.

הציגת מקרה

הציגת המקרה מתארת תמונה המורכבת מכמה מקרים אופייניים כדי למגעו זיהוי של מקרה פרטני אחד. יוסי הופנה להערכה ביחסו בין חמש בשאלת הכרזתו כבר-אימוץ, מחותמר דרך רב עלתה התמונה הבאה:

משפחתו של יוסי הייתה מופרת לשכה. חמישה דורות נכתבו על מצביה הכלכלי של המשפחה ועל מצבם התפקידי והנפשי של ההורים. האב תואר כאדם חולש, תלותי, חסר יוזמה, אדם שמעולם לא עבד באופן סדיר, ולפעמים הסתבר עם החוק בغالל אי-יתשלום חומות. משפחתו ניסתה לעזר לו - אולם לא נשמר קשר שוטף איתה. לא הייתה היסטוריה פסיכיאטרית. האם תוארה כאשה מוגבלת, כנראה עם IQ גבולי או מתחת לה, שגדלה בפנימיות. לא היה לה קשר עם משפחתה מאו שנישאה בגיל 17. היא גם לא עברה אף פעם בדיקה במרפאה לביריאות הנפש. בלשכה התגייסו לעזר לבני הזוג, לדאג להם לסידורים שונים. עיקר העוראה הchallenge בשיסוי נולד, האם הייתה אז בת 18 והאב

היה בן 29.

כצפיו, העוראה ניתנה להורים בצורה קונקרטית ובצורה של הדרכה. יוסי ביקר בעmun וuber העריכות - אם כי לא סדריות - של טיפת חלב. סומכת דיווחה על פעילות האם בבית, אמו של יוסי הגיעה לשלכה לשיחות והאב הופנה לביטוח הלאומי. כשיוסי היה בן שנה התקבל דיווח מהמעון שהילד אינו מגיע בצורה סדרירה, וכשהוא מגיע, הוא מזונח ולעתים חולה. התברר, שעם סיום מעורבותה של הסומכת לא הצליחו הורים לחתagnar, האב לא התמיד בשום עבדה, והאם "ברחה" לשינה ולהונאה של עצמה וגם של יוסי. נעשו נסינונות וחזרות לעזר ישירות, להדריך, לבדוק אפ硕יות של קבלת עורה מן המשפחה המורחבת ובסתפו של דבר, לאחר שנולד ילד נוסף, הוועבר יוסי למשפחה אומנתה. מקרייה בדור"ח של ועדת התחלה התברר שכחיו בדין 15 איש, מתוכם 14 הכירו את הורים בצורה ישירה או כמדריכים ומפקחים של העובדים, שהיו בקשר ישיר עם הורים. רק העובדת של המעון הכירה את יוסי. למשתתפים הועברו عشرות עמודים של דוחות על הורים ורक דור"ח אחד בלבד על מצבו של יוסי. ברור שכל הדין התנהל סביב גורלו וטובתו - אולם הדבר נעשה באמצעות הערצת יכולתם של הורים ושל העוראה הנינתנת להם.

לא יפורט כאן המסלול הקשה והמוכר שישי עבר ממשפחה אומנת חורת הביתה, אחר-כך לממשפחה אומנת נוספת, שוב הביתה ומשם לסידור חוץ-ביתי, זמני עד לבירור עתידו. נציג רק משפחתו של יוסי וכתה לטיפול רב: סומכות, חונכים לילדים, מעוגנות, עורה כלכלית, עורה בהבא לטיפולים שונים, הדרכות בבית ובלשכה, השמות שונות בעבודה, טיפול זוגי בהורים, הדרכת הורים ועוד. הדגם שהזוכר לעיל חור על עצמו: בכל צומת של החלטה על גורלו של יוסי, הוצגו דור"חות רבים בעניינים של הורים, אך מידע שמדובר בבדיקה של יוסי עצמו או בהיכרות אישת אותו - כמעט שלא נמצא. בנסיבות השתתפות כמעט כל המתפללים של הורים, ולעתים נדירות הגנט או החונכת של יוסי. היו דיווחים כתובים שלהם, אך מבחינה מספרית טהורה, כמוות הניראות שתיארו את יוסי הייתה בטלה בשישים לעומת כמות הניראות שתיארו את הפעולות עם המבוגרים שהופקדו על ההורות.

כשיוסי הגיעו אלינו לביצוע ההחלטה, לא היה נמצא כל דיווח על מצבו

הנפשי. נמצאו שתי בדיקות התפתחותיות שציינו שלא ברור אם מדובר בפיגור גנולי, בפיגור סיבתי או בתגובה רגשית. לא היה טיפול ד齊ף ביוסי או דיווח המשבי על מצנו, בין היתר משום שעבר שלוש השמות משך שנתיים ובכל השמה חיכו מקבלי החלטות שתפקידם לפני התחללה מחדש של הבירורים.

בבדיקה מצאנו ילד פגוע רגשית, חסר דימויים הוריים מופנים, מאופיין בפיגור התפתחותי ובסגירות וgeshit קשת, ללא בעיות בריאותיות (גופניות) ראיות לציוון ולא בעיות התנהגויות מודוזות. הוא נתה לסגירות, לדיכאון ולדיכוי כל עצמיות או ביטוי אפקטיבי, ולא להחנה של בעיות. לאחר בדיקה של הוריו ושל משפחת האב, שהbijעה רצון לעוזר בגידולו של יוסי, הגענו למסקנה שאין דמות במשפחה שמכירה את יוסי כראוי, אין מבוגר שמסוגל להתמודד עם גידולו ואין סיכוי סביר לשינוי, השכנענו שכבר הווקעו כל המאיצים הטיפוליים האפשריים בשיפור יכולת היהודית, ולא היה לנו דבר להציע שלא בוצע כבר בנושא זה.

מסקנותינו כונו להשקעה ישירה ביוסי. המלכנו על אימוץ. עובדי הרווחה רגעו בתקדם, שכן הם הודיעו עם טענות ההורים, לפחות הם אינם פושעים, אינם נרכומניים, לא חזקן לאיש ומוכנים לקבל עוזה. המשפחה וגם חלק מהעובדים התקשו לקבל את המציאות שבה נזכר נזק הילד. לא היה לנו ספק שאין מדובר כאן בכונת וזדון או בכלל כוונה רעה אחרת, אך אי-אפשר היה להתעלם ממצבו של הילד שהלך והידרדר. הנזק האמור יונאל ניתן היה לאבחן, והסיכוי היחידי שראינו לשיפור במצבו של יוסי היה במציאת הורות טובות בש ballo בהקדם האפשרי.

לין במרקלה

המהלך המתואר לעיל הוא מהקלים אך גם מהקשימים ביותר. "קל" - משום שבאמת לא צוינו תופעות קשות ומוועדות כהתעללות גופנית ומנית, פסיכופתיה של אחד ההורים, חד"ה הורות, נטישה וכדומה. "קשה" - מאותה הסיבה, כייש דברים קשים שההורים "אשימים" בהם, קל לנו יותר "להעניש" אותם בלקיחת הילד, מאשר כשם "רק" מסכנים. נתונים

מהספרות מראים שהונחה אינה דבר "קל" כלל. למעשה ההונחה נמצאה כמנגנון החזק ביותר להתעללות מינית חוזרת ילדים בתחום שנתיים מאוחר התעללות הראשונה () .

הדוגמה שניתנה ככללה בקטגוריה של מקרים ממשקע בתחום הרבה מאוד במשפחה, בהורים ובליד. ברור שעיקר השקעה נעשתה בהערכה ההורם. משום כך סביר, שעיקר הטיפול ואולי אפילו כלו - ינוהל עם המבוגרים, דהיינו, עם ההורם ייחד, עם האם, עם האב, עם המשפחה המורחתת וכו'. אין חולקים על כך שזו הם התהילך הטבעי ביוטר כשמודבר ילדים קטנים. קודם אנו משתמשים לשפר את ההורם ואת התנאים הסביבתיים. אולם כפועל יצא מכך, הילד, שעוניינו במרכזי, אינו נמצא בעצם במרכזי. הטיפול מתנהל עם המבוגרים, וכך גם ההערכה אם הטיפול מצליח מנוסחת בדרך כלל בקנה המידה שלהם. באופן זה הילד מתפרק בהדרגה ממרכזו המתמונה, לתהליכיים שעוברים המטפים השונים עם המטפים שלהם, קרי, ההורם, יש לפחות ספק ממשמעות והשפעה על דחיקת עניינו של הילד לשוליים.

אם ובאשר הנושא מובא לועצת החלטה, מתגלה באופן מוחשי איזה מקום מוזר הילד תופס. מצד אחד, ועדת ההחלטה מעצם הגדרצה באה להחליט בעניינו של הילד. אולם מפאת גילו של הילד ומתווך השקפה עקרונית, הוא בדרך כלל אינו נמצא פיזית בדיון, הדיון על גורלו של הילד מתנהל ללא היל. מעבר לכך, כל מי שישב בדיוני הוועדה, נמצא שם עבור הילד, אולם בכך אין מישחו מסוימים שמייצג את הילד, ובוודאי שאין מישחו שבירד מה הילד רוצה. מדובר בכךanan בילויים קטנטנים שאנו פעילים למען אך לא שואלים אותם עצםם. הילד מיוצג על ידי דוחות. לעיתים קרובות אדם שבודק את הילד כלל לא נמצא בוועדה, וזה כמובן שופכת לאיכות. במקרים הדיווחים ומספר האנשים "של ההורם" עולה כמעט תמיד לאין ערוך על כמות הדיווחים ומספר האנשים "של הילד" - והעובדת הזאת כשלעצמה משפיעה על עצמת ההזהויות, הדגשים, וכמו כן, גם על התוכנית העתידית.

המחשה נוספת לעיסוק בהורים ויא עצם המונח "مسؤولות הורית". נכון, מדובר ביכולת של המבוגר להיות הורה הילד, ולפי החוק - לילד מסוים. למעשה, אין מדובר בהערכה שלן כאדם או אפילו כחוליה. אולם לגופו של עניין,קובעים את מסגרתו והילד אינו אלא חלק מכל הבדיקה. כשבושים בדיקת אינטראקציה, "משתמשים" בילד כדי להעריך פן נוסף של יכולת המבוגר להכיר בצריכיו ולטפל בו.

אולם אין ברירה. הרי לא באים לומר שהילד אינו מסוגל. זה נוגד את כל ההצהרות שלנו בדבר דאגתנו הילד ותפקידנו כמנגנים על הילד. גם אם הילד "רע", "ሞפרע", מתנהג שלא כראוי, מדויק, מתנצל לנו או להורים - הרי לא אותו אנו מעריכים אלא את יכולתו של

ההוראה לטפל בו. אלא שכחוצאה מכך נוצר מצב מעוות, שבו בדיקתו של הילד נדחקת לcron' זווית ואבחונו אינו במוקד.

במקרה זה אנו פוסלים את האפשרות לאבחן את התקשותות שהילד מנהל בתחילת חייו כמדד להתחזות רגשית תקינה ולטידה שבה קיים חלק מיטיב ומקדם ביחס ההורה כלפיו. מדובר כאן, אולי, באבחון מטוגלותו של הילד להגיע לרמת תפkor ורגשנו רומטיים בתנאים שבהם הוא חי בהשוואה לתינוקות אחרים בני גילו.

משמעות הגיל

כל הטיעונים שהוזכרו נכונים ביחס לילדים בני כל הגילים, אולם ככל שהילד קטן יותר, הם חריפים יותר. כמשמעות לתינוקות ולגיל הפעילה-זורבלי בכלל, הדברים בוטים. לכארה, תינוק מעורר את יצרי ההגנה של כולנו. תינוק בוכה מקפין כל מבוגר שנמצא בסביבתו. מצוקה של תינוק נוגעת לבניינו נשנו.

אין ספר לימוד שאינו מציין את החשיבות המרכזית של שנות החיים הראשונות של ילד ואת השפעתו על התפתחותו ועתידו. כל איש מקצוע אמר לדעת שהשנים הראשונות הן משמעותיות ביותר: הנחתה, התעללות והתעלמות גורמות נזק ישיר בתקופה זו ועלולות לעכב מטלות התפתחותיות בעלות חשיבות ממדרגה ראשונה, להפוך את הילד לנכה מבחינה نفسית, או לפחות לפגום משמעותי ייכללו למשם את הפוטנציאל המולד שלו. ניתן לצטט בביבליוגרפיה אדרה המאשרת זאת. אין איש מקצוע מתחום בריאות הנפש, ותאוא זיקתו התיאורית אשר תחיה, אשר יחולק על דעה זו.

אך מה קורה בשטח?

בצורה זו או אחרת אנחנו משאים תינוקות במתנה. אנחנו מטפלים בהורים של תינוק בן חצי שנה למשך חצי שנה. אולי ניתנת עורה ישירה גם לתינוק, אך עיקר המאמץ הטיפולי יעשה, בדרך הטבע, לשיפור CISורי ההורות של ההורים; הרי לא נצפה שהילד יעזור לעצמו או להם. חצי שנה בחיי מבוגר מטופל אינה זמנה ארוך במיוחד. הhipp הוא הנכון: אנחנו מכינים את עצמנו כמטפלים למציאות ש策יר בה להתאזר בסבלנות, באורח רות, בעבודת נמלים, עד שהמטופל המבוגר מבין, מפנוי ומישם את הדרכים החדשות שאנו נוראים לו. שינוי אישיותי תוך חצי שנה, גמילה ממשית ובطוחה מסמים, שיקום משמעותי בעבודה ובוגיות בחצי שנה - הס מלhocיד. אוכלוסייה שיכולה להשתפר משמעותית בתוך חצי שנה בעורת הסיווע המקובל בשירותי הרווחה ברוח החוק, אוכלוסייה שיכולה להשתנות ולהפוך

מביעית לסבירה בנסיבות הטיפולית הקיימת, אוכלווטיה זו היא לא האוכלווטיה שבדרך כלל מועדת להזאת ילדיה מהבית. אלה אנשים שבבביסים הם בריאים, אלא שערכו משבר כלשהו, ודי בעורה חיזוניות שגרתית כדי לאפשר להם לתזרע לתקופת הקודם ואולי אף מעבר לה. אולם הייש מבוגר ה"הופך את ערו" בחצי שנה מdadן תלותי, חלש, שלא עבד בראציפות או לא דאג בראציפות לעצמו ו/או לילדיו, לא התמודד בכוחות עצמו עם קשי החיים נורומטיביים - והופך להיותה הורה סביר ומתקוד? דומה שהגיטיון של כולנו מורה, ש אדם שלא תפקד כראוי 30 שנה, אין די בחצי שנה כדי לשנותו. אולם חצי השנה שמחכה התינוק בזמן שהוריו נמצאים בטיפול מכפילה את חייו. אלה מאה אחוזים מהיו הוא היה אמרור לעבור מספר לא מבוטל של אבני דרך התפתחותיות, היה אמרור להפנים שורה של קשרים בין-אישיות, היה אמרור לחוות חוותות בין-אישיות ששימושו בהמשך בסיס לכל חוותותינו הבין-אישיות.

בBOR של אחד, שאותו הורה "לא מסוגל" המתמודד עם שיקומו העצמי, לא ספיק לתינוק את רוב צרכיו בתוך תקופת השיקום. סביר להניח, שהתינוק טיפול פיזיות, ואולי היו דמויות מיטיבות בסביבתו. אולם בין זה לבין חוותות סבירה יש בדרך כלל מרחק רב.

עם זאת, אין לנו מצלחים לראות את תוצאות הליקויים בחוותם כבר בשלבי החיים הראשונים של הילד. אנו רגילים להתארש מפרטיהם התפתחותיים שרגושים פחות להונאה רגשית. התפתחות מוטורית, רכישת מיומנויות בסיסיות במוטוריקה עדרינה, עליה במשקל אינן תלויות סכיבה במהותן; הילד יכול להתפתח במובנים אלה גם במצבים שיש מידת פגיעה רגשית בו. אין במימוניות אלה כדי להעיד על קביעות בתפיסת אובייקט, או על תחושת ביטחון בקשר ליכולת לסמוך על מבוגרים ממשמעותיים. קשה לנו, בעורת הכללים הנמצאים בשימוש כיום, לראות התחללה של הפרעה בפיתוחם של דברים בין אישים, ובשינוי בין מבוגרים למבוגרים לא מוכרים, ביכולת לתרתק מהתורה ולהתקרב אליו מחדש, ביומה לדיאלוג עם התורה ובהבנת סימני ותגובהיו אל הילד. כל הנגלה לעיניינו ביום בתחום ההתפתחות הרגשית המוקדמת - ללא כדי אבחון מודרניים - אנו נתונים ליחסו לאיתור התפתחותי בתחום הנורמה. כתוצאה לכך נעשה שימוש בדוחות על התינוק במקומות בתצפית ישירה עליו.

גם כישיש חלק תצפית בהתרשות המקצועית, הרי הוא מקרי ומנוחה באופן סובייקטיבי עם כל ההתייחסות הכלולות בכך. למשל, כשהאנו רואים ילד בורועות הורה שאומר כמה הוא אוהב אותו, אנו נתונים מההתמונה היפה ואיננו משתהים לראות מה ההורה זה יודע לעשות עם ילו, אם הוא מכיר את צרכי הדים ואם הוא מלא את רובם בקביעות וברציפות.

תמונה שבה הילד נתלה על אמו, אינה מبطאת בהכרח אהבה אליה. זו יכולה להיות גם תגובה של פחד נטישה או של צורך הישרדותי, משום שו הדמות הקבועה שטפלת בילך, ולפי תפיסתו התואמת לשלב התפתחותי שבו הוא נמצא, חייו וקיומו תלויים בה (, Bowlby 1980).

בתום השנה השנייה הנזקים יהיו ברורים יותר, ובתום השנה השלישיית בדרך כלל נראה כבר סימפטומים, הפרעות התנהגות, מגוון של פתולוגיות; הגעינים נשתלו, למעשה, ב轟דים הראשונים, אלא שלאណא עדין לעין. בגיל כה מוקדם הילד עדין אינו אמר להראות באופן גלוי לכל נפש אלו תפקודים נפגעו באיבם. דומה הדבר להרעלת של קרעם עם זרים. אם הזרים אמרים לנבט רק בעוד חצי שנה - אפשר משך חצי שנה לא לדעת שהקרע מורעלת. נכון, ניתן היה לבדוק את הקרעם. ניתן היה לבדוק את החורש והשתול (החרווה) ולראות אם שתל, השקה ווביל כראוי. אולי אם לא לבדוק את הקרעם - או בצתה רק בתנוונותיו של ההורת בילி לבודוק את התוכן הממשי של הקשר שלו עם התינוק/זרעים, אם אכן הוא מוציא את הרעל מהקרעם, במקרה הטוב יוכל לשוטל את הזרים בקרע אמרת, או "לנקות" אותם מהרעל - אולי בדרך כלל איזשהו נזק ישאר: גם הזרים וגם התינוקות אינם חזורים לתפקיד תקין כאילו כלום לא קרה. יש להודיעו - אחרי השנה השלישיית לחיים אפשר לתקן תיקונים יותר מוצלחים או פחותים אין גדילה רגשית תקינה התואמת את יכולתו הבסיסית של הילד. בגיל שלישי, ובוודאי בגיל מאוחר יותר, חלק מהילדים יכולים לצזוק את מצוקתם או להראות לנו את בעיותיהם. אולי באותו מועד יתאפשר לתקן את המפה. חלק מתינוקות גם לא שומעים אותם, פשטו כמשמעו, או שאיננו יודעים לקרוא את המפה. לפיכך איןם "זודעים" לדרוש, בצעקות, בכבי ובקיטוי מצוקה, את מילוי צורכיהם הרגשיים. דומה, שעلينו מוטלת החובה לפתח דרכים מקצועיות שיאפשרו תרגום ותבנה של התקשרות התינוקות הפה-ירובאלית.

אפיוני התקשרות בתחום החיים מונעים מאיתנו את הידע את שהולך ונgrams נזק התפתחותימשמעותי בהשחתה. תוצאות הנזק יראו מאוחר יותר, ובינתיים אנחנו ממשים גם את ההסתכלות ואולי גם את ההיגיון והידע שלנו ומטפלים בהרים.

הדיון המוקדם

דומה, שיש תינוקות אשר וווקים אלינו גם בשתיתם את הצורך שנלמד את שפתם כדי שניהיה מסוגלים להגן עליהם. מתרחשת תקשורת מוקדמת, דיאלוג שהתינוק מנהל ולומד

לפתחו במהלך השנה הראשונה לחייו. תינוקות בני כמה ימים הצליחו לזהות את קול אם (במחקר של Decasper & Fifer, 1980). לפי דיווחים אחרים בספרות, תינוקות לומדים במהלך החודשים הראשונים לחיים כיצד להפיק מהדמות המטפלת בהם את התגובה הרצויה להם באמצעות התנהגותיים שונים העומדים לשותם כמו בכ, פעילות מוטורית או הבאות פניהם (Cohen & Tronic, 1987; Bebe & Stern, 1977; Cohen, et al., 1993; Mayes et al., 1997; Goldstein-Ferber, 1998). יש הראים בהבעות הפגמים המשנות במהלך החודשים הראשונים לחיים לא רק עדות לתפתחות הקשר והדיאלוג החברתי של התינוק עם האם, אלא גם עדות ליכולת התפיסה הסימבולית המתפתחת אצל התינוק (Traverthen & Logotheti, 1987). התהליכים המוקלים של התפתחות התינוק כישות חברתיות אינם עוד השורה של פסикואנגליטיים המטפלים במוגדים. ניתן לזהות זאת באמצעות מחקרים קפפניים.

אישושים אלה לקיומו של תהליך התפתחות חברתי מוקדם והיוו תלו依 בגורם אנושי מטפל, מעלה בהכרת גם את האפשרות שיתרחשו תהליכי דיאלוג פגומיים. יש ממצאים המראים שתהליכי דיאלוג של אימהות שהוגדרו כמוניחות, שונים מלה של תינוקות עם אימהות גורמיות (Fagan and Dore, 1993).

ראיית ההורה כיצוג של הילד היא ראייה ארכאית שאינה מקובלת במדע כיום. חוקרים כמו שטרן (1985, 1995), בריזולטון (1990), קונגdon וסנדר (1974), כהן וטרוניק (1988), אייזרד ושות' (1995) וקייף (1996) מקפידים לחקור את הריאדה אם-תינוק בתחילת החיים. האובייקט הנבדק, וזה הרואוי לשמש בסיס להחלטות קשות, הוא קודם כל האינטראקציה - דפוסי התקשרות בין הדמות המטפלת לבין התינוק. כמובן אפשר לדון בכל ריאדה שיש לתינוק עם כל דמות שמטפלת בו באופן קבוע: אב, אם, סבתא וכור'.
במילים פשוטות, השאלה הנשאלת היא: איך הילד זה מצליח להיות ילד של האם הספציפית הזה, איך האם הוא מצליח להיות אמא של הילד הספציפי הזה. פתולוגיה קיימת של ההורה, אשר נדחתת לkrן וזווית בשעת קיום הדיאלוג - אינה בהכרח רלוונטית. פתולוגיה שלoit שפוגעת באופן מסיבי בדפוסי התקשרות עם התינוק, ועزم קיומה של תקשורת כזו - מהיבית בירור, או לפחות לשמש תמרור אזהרה. יש הדברים חיים על "אקוולוגיה משפחתייה" ככינוי לסך כל הריאדות במערכת המשפחתייה (Vondra & Toth, 1989).

הזהויות וכשלונות

ההוראה הנמצאת במרכזו המאמץ הטיפולני מניע תהליכי רגשיים וחשיבתיים אצל קבועי

גורלו של הילד. התופעות המכובלות את תהליכי קבלת החלטות על ידי המטפלים מתרחשות כרמה האפקטיבית וברמה החשיבתית הקוגניטיבית. התופעות שיוצגו בשורות הבאות, שודאי אין ממצאות בתאזרן את כל המתרחש בחדר הטיפול, מתארות כמה אפשרויות, שבתן התרחשות אפקטיבית קשה בתהליכי ההעברה הנגדית של המטפל מביאה אותו לשגיאות קוגניטיביות ולתפיסות מוטעות של המצב. התהליך מתרחש, לטענתנו, בזורה זו, משום שחוරות מסוימות מקצועיות מתאימות לעיבוד התרחשויות האפקטיביות הקשות. בהמשך גורמות השגיאות הקוגניטיביות הבaltı נמנעות לשיבוש תהליכי קבלת החלטות באופן שבו תינוק - או הילד נismet מהשיקולים המקצועיים.

הבא להבין את התהליכיים שהמטפל בהורים נמצא בהם, איןו יכול להתעלם מכמה פרמטרים מאפיינים. בדרך כלל, ההצלחות על המטגולות ההוריות הן של האדם שטיפול במוגר, וטבעי למגורי שהוא כותב אותן מתוך הזדהותו עם אותו מטופל. קשה למטפל לראות כיישלון של המטפל, זהה קביעה בנאלית - אנחנו לא אוחביםเซลונות. אולם האם לא מתרחש תהליך עמוק יותר, מורכב ולא בהכרח תקין, ולא בהכרח מאפשר התקדמות, המוביל אצל המטפל תפיסה מוטעית של כיישלון?

התறשויות ברמה האפקטיבית - תופעה של הזדהות יתר של המטפל, היא תופעה מוכרת שמתפתחת לא רק אצל מטפלים צעירים. התופעה מופיעה גם אצל מטפלים ותיקים כשמדובר בחתצמות (intensification) של התהליך הטיפולי. בין הסיבות להתחזמות מסווג זה אפשר למנות את חומרת הפטולוגיה המובאת לחדר הטיפול, גודל והחריות שרובצת על המטפל והעיסוק בתכנים פרה-ורබאלים, קל וחומר כשמוערב בתהליך תינוק בשר ודם. יש עדויות בספרות לנטיות המטפל להאסים את הפzinט הקורבן, הפzinט שנפגע מהתעללות, בחוסר האונים שלו, וזאת בשל חווית הזדהות ה יתר של המטפל (Charles et al, 1993). יש גם עדויות להדגשה קשה של אגרסיביות (Alexander & van der Heide, 1997) ותשוקות מיניות (Mann, 1995) בחווית ההעברה הנגדית של המטפל בתהליכי הטיפול שהוא עובר עם משפה ששיש בה התעללות או הונחה של הילד.

الطיעיות הקוגניטיביות-החוויות הרגשיות שהזכירו, אשר מופיעינות בעצמה רגשיות רבה ללא מסגרת מקצועית שמאפשרת המלה של תוכן הלטני אצל המטפל, קשורות אותו אל המטפל שעורר בו רגשות אלה מתוך הנחתה לא מודעת, אך שכיחה, שהעוצמה תרד רק באמצעות הדיאלוג עם מי שעורר אותה. ואייפה הילד? הילד שהחליטות אמרות לקבוע את גורלו, יצא יותר וייתר מהתמונה. אותם אפקטיבים חזקים ואורסיביים מולדדים כמה טעויות קוגניטיביות אצל המטפל בהורים:

לא יכול להיות שנכשלנו - لكن יש להמשיך את הטיפול.
המקצוע שלנו אינו מוגבל. הוא יכול לעזור לכל אחד. זו רק שאלה של זמן.

למעשה, המטפל מכחיש את היעלמותה המתמשכת של יכולתו הטיפולית ככל שהטיפול מתמשך בשל היעדר ההכרה והעיבוד של האפקטים התזקקים בהעברה, ואת התעקשותו הלא מודעת להיעזר בפסיכינט כדי להגיע - באין שותף אחר לדיאלוג - אל סוף ה"MBOL" הרגשי של עצמו ולדאות שגם אצלו "קלו המים". באופן כוות הטיפול מוארך בגל סיבות לא מודעות. טובת הילד, שהיא למעשה המטרה המקורית והעיקרית של כל התקשורת עם התורים, נדחתת לקרן זווית.

בספרות מוצגים האפקטים החוקים בהעברה הנגדית כאפשרות מצוינת ליזוזי מקורות העום הנרציסטי של הפסיכינט (התורים) ולהפיכתם למונע התפתחותי. כל זאת, בתנאי שהחומר של המטפל זוכה לעיבוד ברמה האפקטיבית העמוקה ובמסגרת המקצועית המתאימה. עיבוד כזה היה יכול לפחות להביא להפרדה הטיפולית המתאימה בין מטפל למטופל, לפתרון הקושי של הזדהות היותר, להתחזר חופש השיבתו של המטפל ולהופעתו של התינוק או הילד, צרכי וטבותו בתחום השיקולים המקצועיים. מקום זאת המצב השכיח כתעת בשטח הוא, שבדרך כלל ההמלצות על המטוגלות ההורית נכתבות על ידי האדם שטיפול במובג, וכך גם מותך הקושי לראות כישלון של המטופל ומותו הקושי לוותר עליו בעל שותף לבירור התהיליך הרגשי הקשה. טיפול שאינו כולל אחריות על ידי הפסיכינט, אפשר להיות בשלום עם האמונה שאילו היה יותר ומן, יותר כסף או עוזרת סביבתית רבתה יותר - הטיפול לא היה נensch. נימוקים אלה, גם אם הם נובעים מצרכי המטפל, כשם מקרים גורלו של מובג שאישיותו מגובשת, מאפשרים למטפל להתנהם בכך שמצוות הפסיכינט לא נעשה גרווע יותר. נימוק זה או נחמה זו די בהם כדי להמשיך את הטיפול בלי שייכלל בכך נזק פוטנציאלי. הפעלת נימוקים מסווג זה ודרך חסיבה כזו, כשמעורב בכך גם גורלו של ילד - מבאים את המטפל בהורה להכתיב את גורלו של הילד בתהילך מקביל, שבו התינוק "תקוע" מבחינה התפתחותית כשם שהתקדמות של הוריו בטיפול "תקועה" וכשם שהמטפל "תקוע" ביכולתו לעזר להם. אולם מבחינתו של הילד אין עמידה במקום. כמשמעות בתפתחות - חייבות להיות התקדמות. יכולה להיות התקדמות טובה או נסיגה. עצירה התפתחותית תיתשב לנסיגת, מכיוון שביחס למה שהילד היה אמר לעשות הפער הולך וגדל.

הצעות לפתרון

מכל האמור לעיל ברור, שהעמدة הפנימית של המטפל במסגרת טיפולית רגילה ובמסגרת טיפולית שהיא עבור מישחו אחר - חייבות להיות שונה. כלים טיפוליים ועמדת רגשות שמשרתים אותנו היטב במסגרת אחת, יכולים להיות בסיס לטעויות במסגרת אחרת. לא די שנתאים את הכלים הטיפולים, אלא גם את העמדות הטיפוליות בתוכנו. אנו חייבים לפתח מנוגנים שיעורו לנו לטפל באדם אחד עבור אדם אחר (במקרה דנן - הילד), ולפתח כלים לשמר את ההודאות הטיפולית עם אותו אחר (במקרה זה - הילד), גם כשהוא אינו בקשר ישיר אליו.

התנגדויות והכחשות

דומה, שצפואה הסכמה בין אנשי המקצוע לפיה קשה עד מאד להכיר בכך שיש אנשים שאינם הורים טובים/סבירים/”מספיקים”. להכיר בכך נדרש להוציא ילד מהוריו ממהו כללה. בביטול אקסיומה תרבותית ובדרכ כולם גם אישת, שמקומו של הילד אצל הוריו ושביל אדם אותו את ילדו ורוצה לטפל בו. לכל אחד מאיתנו יש רגעים של תחושות תוקפניות כלפי ילדנו, של תחושות חוסר אונים מול מצב של הילד שאינו מבינים אותו או שאיננו יכולים לתקן אותו. לעיתים יש לתחשות אלה ביתוי; לעיתים אנו מכירים בהן אך בוחרים לא לפעול לפיהן; ולפעמים - ודוקן כשתותוקפנות או היושם מציפים - אנחנו חייבים להדיח אותן. בדרך כלל אנו סמכים על עצמנו ומנויהם שאין סכנה ממשית באונן מחשבות ותחושות אותן. באותו רגע נרחק את הילד מהם, מה אנחנו כשר אחים את ילדים או של תוקפנות ו/או יוש. אם הם - אותם הורים אחרים - יכולים לא אהוב את ילדים או להזיק לו עד כדי כך שאנו נרחק את הילד מהם, האם אנחנו כשר אחים הרשות פוקדים אותנו? האם אין סכנה שגם עשו דבר, או נהפרק לאותו אדם מזיך? האם גם אנו ראויים לפעמים שיורחך ילדנו מאיתנו?

התהשויות אפקטיביות

ההורים שאנו דנים בהם כאן סובלים פעמים רבות מהפרעת אישיות שכוללת פגיעה נרציטטיבית קשה. הפרעה זו מאופיינת, בין השאר, בציפייה להורה המכוב והלא עקי (Kohut, 1971). ציפייה זו כשהיא מושלבת על המטפל, מעוררת בו בדרך כלל תגובות רגשות חזקות. אחת מהן היא הניסיון להיות ההוראה המיטיב, זה שמתתקן ושאינו מאכזב.

השגיאות הקוגניטיביות

התהליכים הרגשיים שתוארו מבאים לקלות הבלתי נסבלת שבה נשכח המלצהו של קוחט (1971), אשר היטיב להבין את צרכי ההפרעה הנרציסטי, המלצה לפיה אין תפקידו של המטפל להסכים עם המטפל אלא להבינו מנקודת מבטו. במבנה הטיפול הנדרן כאן, המטפל נוטה לרצות את ההוראה שבטיפולו ולהיטיב אותו, ואינו מסתפק בהבנת אביו והדרמה של חייו. לא רק שהוא נוקט באסטרטגיה טיפולית שתואמת לטיפול בפיגועה הנרציסטי של ההוראה, אלא שבאופן תגובתו הוא אינו מגן על עצמו ואינו מגן על הילד. הוא משאיר עצמו חשוף לפטולוגיה של ההוראה עד כדי כך, שההחלטה להמשיך את הטיפול מסכנתו אותו ואת הילד ומתקרבת להגדירה של acting out בפני עצמה.

מצב זה של המשך הטיפול גם בלי שיש בו ברכה לתינוק או לילד, נובע גם משגיאה קוגניטיבית נוספת: החלק המיטיב של המטפל מזוכה בהבטחות את מי שנמצא בקרווב, דהיינו, את מי שמסוגל להגיע לאינטראקציות הטיפוליות ולקיוםן. "חוסר מסוגלות" התפתחותית של התינוק מוסיף לו חסכים, בעוד שחוור מסוגלותו המאובচנת של ההוראה מזוכה אותו בהבטחות. השגיאה הקוגניטיבית של המטפל נובעת מהתהיתיות להורה הקיים במפגשים הטיפוליים כאלו יישות ממשית, ואילו אל התינוק שאינו קיים בה - כאלו גורם ערטילאי. שגיאה זו נובעת, כאמור, מהתגברות "חוסר מסוגלות" הטיפולית של המטפל.

הצעות לפתרון

זוכתו של המטפל ל"הגהה עצמית" בפני מצבים רגשיים קשים שהוא נחשף אליהם בעבודה מסווג זה, מקבילה לוכותו של התינוק או הילד, וקוראת לעיגון שיטות פיקוח קבוצתיות על העבודה המטפל בתחום זה, מבנה העבודה וכלי העבודה צריים לשפר את מצב חוסר האוניבס המתגבר של הילד והמטפל ולתתקנן. ככלים אלה אמורים לחוק אצל המטפלים את ההכרה בנורמטיביות של רגשות קשים כלפי ילדים מצד אחד, ואת המנגנונים הבריאים שברשותם להבחין בין מחשבה ומעשה - מצד שני.

כיום אנו מצויים בעיומה של התחושה, הקהיליה הטיפולית והאדם הבודד את העובה שיש הורים לא טובים שאינם אהבים את ילדם, או שאhabתם אינה מספקת כדי לטפל בו. אם נתכוחש לקיוםם, לא נצטרך להכיר בבעיה גם בתוכנו! לא יהיה גירוי שיחדד בתונן עולמנו הפנימי, לא תהיה אמת חייזנית שתפקידו אותנו ביחס לאמת הפנימית שלנו ולא נצטרך להתחזק עם רגשות קשים של עצמנו.

תוקפנות וקבלת החלטות

תגובה נוספת בהעברה הנגדית היא חוויה של אומnipוטנציה בתגובה לאומnipוטנציה שכולולה בהפרעתו של הפצינט. חוויה זו של אומnipוטנציה אצל המטפל יכולה להביא ל- acting out והכוונה למעשה שלא מトンך שיקול דעת כלפי הפצינט לפי קרנברג (1995). אולם האם לא אפשרי המצב שהוא מטפל מיטיב שהוחרד קודם, מנסה בכל כוחו לשנות בתחוות האומnipוטנציה שהועברה אליו, עד שהוא מגיע לעיכוב של כל עשייה או החלטה ביחס להורים שבטיפולו, וילדם בכלל זה?

התדרחשויות האפקטיביות

סכנת האומnipוטנציה בתגובה הטיפולית כלפי פצינט שמאובחן בהפרעת אישיות, היא מסוג הפירושים שקל למטפלים להפניהם. קשה למטפלים האמונאים על ההכללה, האמתפותה ושמירת תקינה בתהליכי הטיפול, להיכנס למצב שיפוטי המחייב החלטה, מי לשפטומי לחсад. ככלנו גדלו על ברכי האמונה שיש כמה פנים לכל אלמנט, תחושה ואירוע. המלה "מורכב" היא מלה שגרתית, שנחוות פעמים רבות בקרב אנשי מקצוע כמשמעותה חרדה. הקושי להחליט מעצמם כפל כפלים, אם המטפל מתייחס לאפשרות שלילין על הוצאה ילד מהבית כל acting out תוקפני מצדו, וכתוזה של חווית אומnipוטנציה לא מעובדת בהעברה הנגדית. כדי לסגור את המעלץ יzion, כי לפי קרנברג העברת האומnipוטנציה אל המטפל מתחדשת בחדר הטיפול באמצעות התgebויות האגרסיביות של המטפל המאובחן כסובל מהפרעת אישיות. המטפל הרגש שיש בכך ומשום כך הוא חשש שהחלטה על הוצאה הילד מהבית היא ניצול כוחו המקצועני, דהיינו, "אומnipוטנציה", ולמעשה אין בכך אלא צעד תוקפני שלו בתגובה לתוקפנות הפצינט.

השגיאות הקוגניטיביות

במקרה דנן, כשמתעוררת אצל המטפל החדרה מהמעשה התוקפני שהוצאה ילד מהבית, המלה "מורכב" אמרורה להרגיע ולאפשר המשך הטיפול והמצב הקיים. אנשים מקצוע איננו רואים את עצמנו מבצעים או קופים מעשים בכלל ומעשים תוקפניים בפרט. הוצאה ילד מהבית נחוית בקרב החקלאים המקצועית כמעשה תוקפני. אולם כאשר מדובר במושגים של המבוגר, התוקפנות היא כלפי הורות. כלפי הילד מדובר במעשה הצלחה. אם עיקר עבודתנו היא עם המבוגר אם הזדהותנו היא עם המבוגר, וחוש זאת

כתוקפנות. אלה שעובדים עם הילד נושמים לרווחה ושמחים שימושו מצליל אותו סוף סוף.

הצעות לפתרון

התמודדות אופטימלית של המטפל עם ההעברה של אומニアוטנטזיה בתהליך הטיפולי באמצעות תוגבות תוקפניות של המטפל, תליה, לפי קרנברג, ביכולתו של המטפל "לספוג את האגרסיה באופן לא מזוכיסטי".

משימה קשה שדורשת מהמטפל "להיות שם" למען המטפל, ובכל זאת לא להיות שם לغمרי בשבלו. את מי אמר המטפל לזכור כדי לשרוד ולהתפרק באופן מڪוציאי מקדם? האם לא את עצמו? האם לא זו כוונת הכותבים בציינם את המושג "לא מזוכיסטי"? ואם יזכיר המטפל את עצמו, האם אין פירוש הדבר שישמר את יכולתו לקבל החלטות בשיקול דעת? והאם אין בהחזורת יכולתו של המטפל לשcool ולקבול החלטות, העלתה הסיכומים לזכור גם את קיומו של הילד וצרכיו?

יצאנו למדים, שיש לאפשר למטפל ולתינוק (או הילד) להתקרב זה לזה, משום שההורים הנמצאים בטיפול עושים לשניהם אותו דבר.

המטפל שדווג להישאר חופשי ולא משותק בחשיבותו, הוא המטפל שיחשוב על צרכי הילד שלא דרך המשקפיים של ההורים. יכולתו של המטפל לדאוג לעצמו ולילד, תליה, בקיומן של מסגרות מڪוציאיות שיסייעו בעיבוד הדרוש בנסיבות קשים אלה, ובכלים טיפוליים שייתאמו למצב המڪוציאי המיחודה שבו נמצא המטפל כשהוא מטפל בהורה, בעוד הפציגינט האמתי שלשמו והקמה המסגרת הטיפולית איינו בחדר ואינו מדובר. המסגרת המڪוציאית שצרכיה לעוזר למטפל בעיבוד העברה הנגדית והטעויות הקוגניטיביות, משמשת להפרדה בין המטפל למטפל כהגה או כ"תעודת ביטוח" להישרדות המטפל וכייצוג ההגנה החברתית שראוי לה יצור חי שאינו יכול לדאוג לעצמו, איינו יכול להסביר את עצמו (או לפחות לא בצורית התקשותות הבוגרת), לא ניתנת לו הזדמנויות ריאלית או טוביה דיה להפתחות והוא אינו אשם.

קצת אור

יש פתרונות לביעות שהציגנו כאן. חלקים מופעלים בישראל ואחרים מופעלים בארץ אחרות. הבסיס של כלם הוא הכרה בבעיות ומיצאת מנוגנונים מתאימים להתמודד עמן:

1. תזכורת מתמדת ויעילה של מקום הילד במערכת, גם אם הוא אינו המטפל

הישיר.

2. עבודה מתממת על ההשלכות וההודheiten.

3. מציאת דרכם לכפיית המידע בסעיפים 1 ו-2, גם באמצעות חקיקה וגם

על-ידי אימוץ טכניות של עבודה בשיטה.

4. אימוץ כלים ופיתוחם להבנה, תרגום ובדיקה התקשרות הפה-זורה-บาลית.

כיום פועלת בישראל ועדת שתפקידה לסקור את כל החוקה (כולל יישומה) בעניינים של ילדים ולגבש הצעות לחקיקה כולנית ו/או תיקונים והשלמות בחוקים קיימים כדי שהילד יעמוד במרכזו. הרוח המוצהרת של הוועדה היא האמנה לזכויות הילד של האו"ם אשר אושדרה בישראל וכיום מחייבת אותנו. הוועדה בודקת פנים רבות של הנושא, לא רק הגנה על ילדים אלא גם מימוש של זכויותיהם, התיחסות לצוונותיהם והשתפותם הפיעילה בקביעת גורלים בבית הספר ובחיי הציבור - לא רק בנושאי אימוץ וגירושין. לפי הנחת היסוד של הוועדה ושל האמנה, שיפור מצבם ומעמדם של ילדים חייב להיות רציף ולא נקודתי בתחום מסוים או בזמן מסוים. כך יהיה בסיס לשינוי עמדות תרבותית וחברתית, שבלעדיו חלק גדול מהtabooות לא יבואו על פתרון.

בארצות מסוימות נתקן The Children's Act, או שנקבעו תקנות מיוחדות (למשל, על-ידי הממשלה הפדרלי בארה"ב) הנוגנות רצינית לשמייה על ילדים, וגם הנחות ו/או חוקה ברורה כיצד לבצע זאת. מוגשים שם הצורך בתוכנית ברורה, בטוחה ומוגדר ובתהליך הסקט מסקנות מובנה בכל שלב. נראה, שהועודה משתמשת כל'י חשוב בשינוי הטעון שיפור, יחד עם הכרה בעבודה המצוינת שמתבצעת באופן המשכי בהווה. שינוי ושיפור אינם אמורים שכ' מה שהיה פסול. אולם דומה שחויבה מڪווית היא המוכנות לבדיקה עצמית, ביקורת עצמית ובדיקה השיטה. הדבר אינו קל, אך נראה כי זהו התהליך הנדרש להתמודדות עם השאלה הבלתי נמנעת: איפה הילד?

סיכום

תינוקות וילדים רבים נשאים בכתים עם הורים מוגנים שאינםאפשרים להם התפתחות תקין. הבעיה מוקצת במקורה שאין מדובר בנזקים ברורים שנitin להציג عليهم, דוגמת התעללות או הונחה גופנית. הבעיה קשה במיוחד בשנים הראשונות של החיים, משום שאין אפשרות ברורה לוחות נזק אצל התינוק. התפתחות מוטורית-SENSORYית ולשונית תקינה יכולה להאפיל על נזקים רגשיים שיתגלו רק מאוחר יותר.

היעדר כלים וידע לזיהוי נזקים רגשיים בתחילת החיים מקשה על קבלת החלטות על-ידי

המטפלים בהורם. הטעורה הנגדית הטעונה שתווה המטפל בהורם בשל הפטולוגיה שלהם, האלמנטים הלא-וריאליים והרגשיים הכלולים בטיפול, ובשל היותם דמות ההתקשרות של המטפל - הם ולא הילד - מכשילה גם היא את יכולת לאבחן ולקבל החלטות. הגנו תהליך מקבל שבו הורים גורמים למטפל קשיי הישרות כאיש מקצוע, עד כדי הונחת עצמו ושכחת הצורך לדאוג ליציבותו הרגשית, כשם שהם גורמים כנראה להזנחה רגשית-התפתחותית של הילד. תוצאה מוכרת של התהליך המקביל היא הצלחות של הורים המטפלים להרחיק את המטפל מהתינוק, מתודעתו וממציאותיו היו. האתגר המוצע המזווהה הוא קירובם של השניים - המטפל והתינוק - וזה לה באמצעות עצירותו של התהליך המקביל.

מומלץ להרחיב את הידע, שיאפשר וייחוי מודוקדק יותר של אינטראקציות שבין הילד ניוזק, וניבוי מידת הפגיעה האפשרית ביכולתו הרגשית בגין מאוחר יותר. עוד מומלץ, לפתח כלים מקצועיים וمسגרות לעיבוד העברה הנגדית של המטפלים בהורם מסווג זה, מתוך הבנה לבניה המיוחד של הטיפול - טיפול בהורים למען הילד. המטרות והכלים הדרושים אמורים לאפשר למטפל תנאים לשימור יכולתו הטיפולית ויכולתו לנגן תהליכי החלטות רצינגלי ביחס לגודלו של הילד.

מקורות

- Alexander,R. & van der Heide, N.P(1997). Rage and Aggression in Couples Therapy: An Intersubjective Approach in: M.F Solomon, & J.P Siegel (Eds.). *Countertransference in Couples Therapy*. New York:W.W.Norton.
- Bebee, B. & Stern, D.N.(1977). Engagement-Disengagement and Early Object Experiences. In: M. Freedman and S. Grand (Eds.) *Communicative Structures and Psychic Structures*. N.Y: Plenum Press.
- Brazelton, B. (1990). *The Earliest Relationship*. N.Y: Addison-Wesley.
- Bowlby, J. (1980). *Attachment and loss: Vol. 3. Loss: Sadness and depression*. New York: Basic Books.
- Charles ,G., Coleman, H.& Matheson, J. (1993). Staff Reactions to Young People who have been Sexually abused. *Residential Treatment for Children and Youth*. 11(2), 9-21.
- Cohen, J.F. & Tronic, E.Z., (1988). Mother-infant face to face interaction: Influence is bi-directional and unrelated to periodic cycles in either partner's behavior. *Developmental Psychology*. 24 (3), 386-392.
- Cohen, J.F. & Tronic, E.Z.(1987). Mother-infant face to face interaction: The sequence of dyadic states at 3, 6 and 9 months. *Developmental Psychology*:23 (1), 68-77.
- Fish, M., Stifter, C.A. & Belsky, J., (1993). Early patterns of mother-infant dyadic interaction: Infant, mother and family demographic antecedents.*Infant Behavior and Development*: 16, 1-18.

- Condon, W.S. & Sander, L.W. (1974). Synchrony demonstrated between movements of the neonate and adult speech. *Child Development*: 45,456-462.
- Cornell, E.H. & Gottfried, A.W. (1976). Interactions with premature human infants. *Child Development*: 47, 32-39.
- De Casper, A.J., & Fifer, W.P. (1980). Of human bonding: newborns prefer their mother's voices. *Science*: 208:1174-1176.
- Fagan, J.,& Dore, M.M., (1993). Mother child play interaction in neglecting and non-neglecting mothers. *Early Child Development and Care*: 87, 59-68.
- Goldstein - Ferber, S., (1998). *First Interaction of the Mother with her Premature Infant*. Ph.D. Dissertation, Bar-Ilan University, Israel.
- Goldstein, J., Solnit, A., & Freud, A., (1996). *The Best Interest of the Child*. Free Press.
- Izard, C.E., Fantauzzo, C.A. & Castle, J.M., (1995). The ontogeny and significance of infants' facial expression in the first 9 months of life. *Developmental Psychology*: 31 (6), 997-1013.
- Jones, D.P. (1995) Editorial: The outcome of intervention. *Child Abuse and Neglect*. 19(11), 1363-1377.
- Keefe, M., Kotzer, A.M., Froese, F.A. & Curtin, M. (1996). A longitudinal comparison of irritable and non-irritable infants. *Nursing Research*: 45 (1), 4-9.
- Kerenberg, O. (1995). Omnipotence in the transference and in the counter-transference. *Scandinavian Psychoanalytic Review*: 18(1), 221.
- Kohut, H. (1971). *The Analysis of Self*. New York: International Universities Press.

- Mann,D., (1995). Transference and countertransference issues with sexually abused clients.*Psychodynamic Counselling*: 1(4), 542-559.
- Mayes, L.C., Feldman, R., Granger, R.H., Haynes, O.M. & Bornstein, M.H. (1997). The effects of polydrug use, with and without cocaine, on Mother-Infant interaction at 3 and 6 months. *Infant Behavior and Development*. 20 (4), 489-502.
- Montangero & A. Tryphon et al.(Eds.) *Symbolism and Knowledge*. Geneva: Chaires de la Fondation Archives of Jean Piaget, p. 8.
- Stern, D. (1985). *The Interpersonal World of the Infant*. New York: Basic Books.
- _____. (1995). *Motherhood Constellation*. N.Y: Basic Books.
- Trevarthen, C.& Logotheti,K., (1987). First Symbols and the Nature of Human Knowledge in: J. Montan..
- .I. & Toth, S. L. (1989). Ecological perspectives child maltreatment: Researchand interaction. *Early Child Development and Care*, 42, 11-29.

מושג הזמן כגורם בקבלה החלטות בעניינים של ילדים: השלכות למערכת משפטית פסיכולוגית - דר' דניאל גוטليب

פרק 6

מושג הזמן כגורם בקבלה החלטות בעניינים של ילדים: השלכות למערכת המשפטית-פסיכולוגית

דר' דניאל גוטليب

ויקרא אלוקים לאור יום ולחשך קרא לילה והוא ערב והוא בקע
יום אחד:

(בראשית א:ה)

ויקרא אלוקים לאור יום: יאמר כי נברא חוםן...
רמב"ן שם

לכל זמן ועת לכל חפץ תחת השמים:
עת לילדות ועת למות עת לטעת ועת לעקור נתוע:
עת להרוג ועת לרפוא עת לפרוין ועת לבנות:
עת לבוכות ועת לשוחק עת ספוד ועת רקדן:
עת להשליך אבניים ועת כנס אבניים עת לחבק ועת לזרק מתחבן:
עת לבקש ועת לאבד עת לשמוד ועת להשליך:
עת לקורוע ועת לתפור עת לחשות ועת לדבר:
עת לאחוב ועת לשנאה עת מלחמה ועת שלום:

קהילת נג:א-ה)

הקדמה

מאז שחר העולם, ממד הזמן היה גורם מרכזי בהגדרת החיים היומיומיים שלנו. החיים שלנו נמדדים בשניות, דקות, שעות, ימים חדשים, שנים, עשורים, מאות ואלפים. זמן הוא מושג מופשט - אי אפשר לגעת בשעה או בשניה - אבל הוא כל כך חשוב לנו,

שכמעט לא נמצא אדם אחד אי אשר אינו עונד שעון.

הזמן משפיע על כל תחומי חיינו. היום שלנו מורכב ממשימות שעילינו לבצע בשעות מסוימות כשהן מוגבלות לפרק זמן מסוימים. הזמן מגביל אותנו. גם בדיון של מזעור רכיבים אלקטרוניים טרם נמצא הדרך להרחב את הזמן. היינו חפצים שהיה 25 שעות ביום, אך טרם מצאנו את הדרך להתגבר על הזמן. רק פעם בתולדות האנושות הצליח אדם לעזרת הזמן, וגם זאת רק עם סיועם של שמייא, והוא אשר ציווה יהושע "שמש בגבעון דום וירח בעמק אילון" (יהושע י:ב). "חוורה לעתיד" - האפשרות להיות שוב את העבר ואחר כך לחזור אל העתיד - אינה אלא סרט בדויוני ואולי פנטזיה, אבל לא מציאות.

חשיבות הזמן והערך שלו אמנים שונים מתקופה לתקופה ואך מתרבות לתרבות. לדוגמה, בדיון המחשבים, הטלקומוניקציה המהירה והסיבים האופטיים, קיימת ממשימות ואך חשיבות לא רק לשניה אלא גם לאפשרות השניה. לעומת זאת, לפני 500 שנה שלית אשר היה מגיע מלונדון לפריז ביוםיים, היה נחשב לזריז באופן מיוחד. בתרבותם מערביות אנשים מצפים לקלბ דברים ASAP (as soon as possible), ואילו בתרבויות אחרות אין דבר שלא יכול להיחות ל-*manana* (מחר). פעם המתנה של עשר שנים לקבלת קו טלפון הייתה נחשבת לדבר קצר מטריד אבל מתkowski על הדעת. היום המתנה של שבועיים לקבלת טלפון אינה סבירה.

מושג הזמן והשפעתו של חלקו הזמן השונים לא רק מעידן לעידן ומתרבות למתרבות אלא גם מאדם ומגיל לגיל. טובתו של הילד הספציפי מושפעת, בין היתר, מממד הזמן, דבר מהייב את המערכת המשפטית-סוציאלית להתחש במידה גבוהה זה בתהליך קבלת ההחלטה בעניינים של ילדים.

מימד הזמן בספרות המקצועית

יכולתו של הילד לתפוס את מלא המשמעות של הזמן מתחפתח בהדרגה במהלך שנות הילדות ומגיעה לתפישה המקובלת אצל מבוגרים במהלך גיל ההתבגרות. התינוק מודד את הזמן באופן קוגניטיבי וAGONCENTRALI, כלומר, לפי מידת הזמן והנוחה עד שצרכיו גענים. היכולת להבין את מושג הזמן בצורה מופשטת יותר מתחילה להתפתח עם התהליך של זקניות שפה ועם היכולת של הילד להבין מושגים של יום ולילה. "עוד מעט" אינו מושג בר-הבנה לתינוק בן תשעה חודשים.

תפישת הזמן הינה חיונית לילדים בתהליך הכרת עולמו. ילד אשר אינו מסוגל להבין את המשמעות של שנה, לא יוכל לקלוט את המשמעות של אירוע אשר התרחש לפני חמישים שנה. עבר ילד בכיתה א' אין הבדל גדול בין אריזוע אשר התרחש לפני חמישים שנה לבין

אחד שהתרחש לפני חמיש שנים. עם זאת, הוא יודע להבחין בין דבר שקרה לפני חמיש שנים לבין אירוע שהתרחש לפני חמישה ימים.

ככל שמתפתחת יכולתו של הילד להמשיך את הזמן, כך גם מתפתחת היכולת שלו לזכור אירועים מה עבר. לדוגמה, ילד בן שנה וחצי רואת את דודתו פעם בחודשים, לא יוכל לזכור אותה מפגישה לפניה וועל כן היא לא תוכל להזכיר דמות פסיכולוגית ממשמעותית בחיי הרגש הפנימיים שלו. עבור הילד הצעיר, "ירוחם מהעין" הוא באמת "ירוחם מהלב".

בספרות המקצועית קיימת התיחסות לנושא של חלוף הזמן בהקשר של התפתחות האישיות של הילד. בכתביו אננה פרויד (1971) מופיעות הערות על סרט שתיאר את חוותותיו של ילד בן 17 חודשים שהות של תשעה ימים במעון לתינוקות. פרויד כתבת על תשעת הימים:

"אי אפשר להציג מספיק כי תקופה זמן שכזו, קצרה ככל שתהייה במונחים של מבוגר, יכולה להיות ארוכה דיה לילד מתחת לגיל שנתיים כדי לפורר את האישיות הקיימת שלו, להפריע במתלך התפתחותו ולגרום לו נזק לטוויה אرون." (עמ' 242-242)

באוטו עניין ובמקום אחר פרויד כתבת(1969):

"יש תחום נוסף שבו מבוגרים מתקשים להבין את רמת התפקוד של ילדים. למבוגרים יש ראייה לטוויה ארון, ואילו לילדים יש ראייה לטוויה קצר. פירושו של דבר הוא, שאנו יכולים לסבול את דחית הסיפוקים שלנו, ורק במקרים של מתח גבוה וחוסר סבלנות אנו נאלצים לפעול מיד וחתה לחץ. אבל הילד צריך תמיד לפעול באופן מיידי, אין דחית סיפוקים ואין תקופות המתנה עבור הילד, והסתכו המתולות לדחפים שאינם זוכים לסייע הינו עצום. פירושו של דבר הוא, שהדריפות של הרגשות והרצונות של הילד הינה חזבי יותר מזו של המבוגר. הבטחות כמו "את זה נלמד בשנה הבאה" או "בעוד חזבי שנה נבקר איתך במקום הזה" או "חכה עד שתתגדל" הן אמירות חסרות משמעות לחוטין הילד, כאשר שימושו הבטיח למבוגר שיקבל משהו בעוד מאה או אלף שנים." (עמ' 342)

מהאמור לעיל עולה, כי תפיסת הזמן של הילד שונה מזו של המבוגר, וכי פרקי ומן הנראים לנו קצרים יכולים להיות כנראה אצל הילד. ככל שהילד צער יותר ו/או מפותח

פחות מבחן קוגניטיבית ורגשית, הזמן הופך למשתנה כבד משקל יותר. כאשר ילד נמצא במצב בלתי ודאי, לא רק שנגרם לו נזק מעצם חוסר הוודאות והחרדה הטבעית הנלויה לו, אלא שהדבר גם פוגע בתחום התפתחות הנפשית של הילד ולעתים אף גורם לו נזק בלתי הפוך.

עוד כותבת פרויד (1981):

"באופן תיאורטי הילד הצער מודד את הזמן על בסיס הדחיפות של הצרכים שלו. עבورو 'קצר' הוא זה אשר נotonin מענה מיידי, ואילו 'ארוך' הוא זה אשר מגביר צרכים בסיסיים עד שהם הופכים לבלי נסבלים. באופן מפתיע שרידים ליחס זה נשמרים גם בחיי המבוגר; גם איז נדרמה כי הזמן נמדד כאשר אנו מתחים או כאשר אנו שרים בכабב, ואילו הזמן עובר מהר במיוחד כאשר אנחנו חווים אירועים ממשימים". (עמ' 22)

פרויד (1965) עוד מציינת:

"חוויות הילד של תקופת זמן מסוימת איננה תלולה באורך האמתי, כפי שהוא נמדד באופן אובייקטיבי על ידי המבוגר באמצעות לוח השנה או השעון, אלא ביחסים פנימיים סובייקטיביים של שליטת האיד או האגו על התפקוד. כוחות אלו הם אשר יקבעו אם הפרשי הזמן בין האכלה לאכלה, משך היעדרותם של האם, זמן השהייה בתינוקייה ובאשפוז יחו אצל התינוק כארוך או קצר, כסביל או בלתי נסבל, וכחותאה מכך, כמויק או לא מזיך בתוצאותיו". (עמ' 61-60)

בעניין ההשפעה על הילד של עיכוב במתן מענה לצרכי, אריקסון אומר (1968):
"אצל התינוק ככל שగובר המתח, כך גדלה גם הציפייה למענה. עיכוב במילוי צרכים גורם לזעם, לחוסר אוניות ולתards האימון כל סימן של סיפוק המשמש ונכא מעניק שוב לזמן אופי של תקווה נמרצת, ואילו עיכוב נוסף גורם לזעם כפוף ומכופף". (עמ' 181)

הישום המשי של עקרונות אלו נדון בספרם של גולדשטיין, פרויד וטולנית (עמ' 40-49):

"המשמעות של היעדרויות חוריות תליה, אם כן, באורכו, בתדרוותן ובתקופת

התפתחות של הילד. ככל שהילד צער יותר, כך קצר יותר הזמן לפני שהפירדה מהוות כאובן קבוע המלווה בתהווות של חוסר אונס וקיפוח קשה. היהות שתהווות הזמן של הילד קשורה ישירות ליכולתו להתמודד עם שבר בהמשכיות, היא - תהווות הזמן - הופכת למשנה בקביעה אם, מתי ובאיזה מידת של דחיפות החוק צריך לפעול." (עמ' 42)

מיימד הזמן בהקשר המשפטי-סוציאלי

אומרים כי טחנות הצדקה טחנות לאט*, אבל לא רק טחנות הצדקה, מטבע הדברים תהליכי משפטיים וטיפולים דורשים הרבה זמן. בבואה השופט לדון בדייני נפשות של ילדים, הוא יוקם לזמן עלי-מנת לעמוד בכל הדרישות והתקירויות המתחייבות. כך גם הגורמים האבחוניים והטיפולים בקהילה ובקום לזמן - לעיתים לזמן רב - על-מנת לאבחן ולסייע למשפחה. שינויינו אינו מתחווה ביום, אלא תהליך הדורש זמן ושקעה. לעיתים מוטב לדחות או אפילו לא לקבל החלטות בעניינים של ילדים, מאשר לקבל החלטות חמורות אשר אין מbases על בדיקה מדויקת של הילד ומשפחותו. עם זאת, חלוף הזמן אינו תמיד פועל לטובת הילד. אם לעומת זאת האמרה המפורסמת ניתן לקבע, כי: Time *does not heal all wounds*, כלומר, הזמן אינו מרפא את כל הפצעים - לעיתים הוא אף מחריר את המצב וגורם לפצעים חדשים ואף חמורים יותר.

להלן אתייחס למימד הזמן בהקשר של ארבעה תחומיים מרכזיים שבהם בא בית-המשפט לדון בעניינים של ילדים: חוק הנוער לטיפול והשגחה התש"ך (1960), חוק אימוץ ילדים תשמ"א (1991), חוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות תשכ"ב (1962) וחוק אמנה האגד (ה חוזרת ילדים חטופים) התשנ"א, 1991.

חוק הנוער (טיפול והשגחה), התש"ך (1960)

חוק הנוער נועד להעניק טיפול והשגחה לילדים אשר הוריהם אינם רוצחים או מסוגלים לעשות כן. בפועל דרך חוק הנוער מוענק סיוע להורים לגדל את ילדיהם, אם עלי-ידי מתן טיפול במסגרת הקהילה ואם עלי-ידי הוצאה הילד למסגרת של משפחה אומנת, פנימית או מוגרת טיפולית אחרת. גם כאשר עולה הצורך בהוצאה ילד מביתו או החזרתו למשפחה, יכולת לגדל את הילד ולהעניק לו את צרכיו מוצגת כמטרה-על של החוק.

* ראה לדוגמה ידעה של גدعון אלון, עיתון "הארץ" 2.2.99 : בראק: "פסקי דין ב-672 תיקים מתעכבים מעבר למותר בחוק".

בעניין זה רצוי לציין את דבריו של השופט חיים פורת, סגן נשיא בית-המשפט המחווי בתל-אביב כלפי כל שהזורך בהוצאה הילד נובע ממניע חולף במשפחה וככל שהילדים צעירים יותר, כך גדיםים הסיכומיים להחזרת הילד הביתה, לעומת זאת, ככל שמדובר בילדים גדולים ובמשפחות עם רקע של פטולוגיה קשה ומוס跟她ת, כך גם קטנים הסיכומיים לחזרת הילד הביתה.

התהליך הטיפולי של חוק הנוער דורש זמן. שינוי של ממש אינו מתורחש כהרף עין, במוחדר כאשר מדובר בילדים ובמשפחות המגיעים לטיפול מכוח חוק הנוער לאחר שנים של הונאה ואולי גם של התעללות. במקרים רבים מדובר במשפחות שהן כבר דור שני או שלישי למצוקה ובמשפחות אשר טיפולו זמן רב "בצל החוק", אם כי לא האלהה מסקנת. עם זאת ותרף המטרות הטיפוליות הנועלות של חוק הנוער, לא כל מקרה ומצב נתון לטיפול ושינוי. ישנים הוריהם הסובלים ממצבים חרוניים אשר הטיפול הפסיכולוגי-סוציאלי איננו יכול להציג להם פתרון קצר טوها. בהיעדר רצון פגמי מצדם של ההורים לשנות את אורח חייהם במידה ובצורה הנדרשת, אי-אפשר לצפות כי טיפול חיזוני יועיל.

התהליך הרפואי שבמסגרת חוק הנוער מכל ניגוד מסויים. מחד גיסא, לא רק החוק אלא גם הగינות מחייבת מתן טיפול ותקופת ניסיון להורים, על מנת שיוכלו למש את זכותם לגדל את ילדיהם ללא מעורבות של גורמים חיזוניים. מאידך גיסא, דאגה כנה לזכרכי הילד המפתח מהייבת הגבלה בזמן של נסיבות טיפולים. אם לאחר פרק זמן - שמחינת הילד הספציפי הוא סביר - לא ניתן להבחין בPGA של שינוי, לא ניתן אלא לקבוע כי ההורים השרים את המטוגנות ההכרחית המינימלית אשר נדרש לטיפול בילד ויש להפסיק עבورو התרונות אחרים. הדבר נכון שבעתים כאשר אין שיתוף פעולה של הורים עם הגורמים המטפלים. מכאן "זמן נסוך" להורים יכול להביא תועלות לילדים רק אם באמצעות מתחולל תהליכי טיפול-שיקום.

בארצות הברית נחקק לאחרונה חוק חדש (Public Law 105-89, The Adoption and Safe Families Act of, 1997) אשר דן, בין היתר, בחובה של המדינות ליום או להצטרף לתיקי אימוץ עכשווי ילדים הנמצאים באמנה ואשר מציב המשפחתי עונה על קרייטריונים מסוימים *. אמנים מדובר במקרים קיצוניים כמו רצתה אחד בידי ההוראה השנייה, אולם ניתן ללמידה מהחוק זה על הצורך שלא להשאיר ילדים באמנה לפרקי זמן ארוכים, כאשר ברור כי מצבם של הורים חמור מאוד ואין ניתן לשינוי.

ויצו, אפוא, כי ניתן שבקרים רבים מזמן צווי השגחה לתקופות ארוכות - כגון שלוש

* ראה מקורות.

שנים - לא רק שאין בו כדי לחתה מענה מספק למכלול הצרכים של הילד, אלא שהוא אף עלול לגרום נזק לילד. אביב (ע"א 1110/97 לא פורסם):

מתוך צווי השגחה לתקופה של שלוש שנים יכול ליצור מצב שבו רק אחדרי שלוש שנים ישב שירות הרווחה על המדוכה וישקול אפשרות של אימוץ מבחינת הילד. יתרכן שבחלוף הזמן יגרם לו נזק, לא רק בכך שהוא לא זכה לגדול במסגרת משפחתיות נורמטטיבית, לא רק בגין שהמשיך להיות מאוכוב מהוריו, אלא גם בכך שקטנוו ולא במידה קטנה סיכינו למצוא משפחה מאמצת. טיפול ממושך במסגרת חוק הנוער, כאשר ברור שאין מסוגלות הורית וגמ אין כל סיכוי לשיקום, יכול לגרום במצב שבו ילד נתקע בתחום המערכת ואינו יכול לזכות באף משפחה יציבה - לא משפחה ביולוגית ולא משפחה מאמצת.

מקרה מס' 1

מדובר במקרה של ילדה כבת חמש וחצי, אשר הוצאה מרשות אמה והועברה למשפחה אומנת בהיותה כבת שנתיים. בגיל שלוש וחצי, לערך, היא הועברה למשפחה אחרת שבה היא נמצאת כיום.

כאשר התחילו רשותות הרווחה לתכנן את עתידה של מ., הם נתקלו בבעיות אשר ראשיתם עוד כאשר הוצאה מ. מרשות אמה. ההוצאה מהבית נעשתה ללא הגבלת זמן ובלי שהוכנה תוכנית טיפולית עבור האם לפיה היא תבחן בעתיד. המצב החמיר מאוד כאשר מ. הוצאה מהמשפחה הראשונה והועברה למשפחה השנייה ללא תיתיחסות מספקת ליכולתה של האם הבiological להשתקם או לאופציונות אחרות בתחום המשפחה. לא זו בלבד אלא שהמשפחה האומנת השנייה קיבלה את מ. מתוך הינה כי מדובר באפשרות שהם יאמצו אותה, כאשר לא התנאי היה ספק רב אם הם היו מוכנים לשמש לה משפחה אומנת. נוצר, אפוא, מצב שבו הילדה נקלטה בהצלחה במשפחה אומנת שנייה, המוכנה להמשיך ולגדלה עד גיל 18 ואף לאមצה כאחת שללה, כאשר מנגד עומדת משפחתה הביולוגית של הילדה: האם, אהותה וגיסה הטוענים, כי מן הדין ומąż הצדק וגם מבחינת טובת הילדה רצוי שהיא תחוור אליהם וכי הם, האם או אהותה יגדלו אותה עד גיל 18 ולהלאה.

המקרה מצביע על הצורך להגביל את הנטיונות במסגרת חוק הנוער. נוצר מצב שבו

הועברת הילדת מקום מגורים אחד לשני במסגרת חוק הנוער, לא שתיהה כל תוכנית ארוכת טווח עבורה ובלי שתבחן האפשרות של האם להשתקם. בגלל שהקשר עם האם נמשך, אם כי רק באמצעות ביקורים, נוצרה דילמה קשה כאשר מחד גיסא, יש צורך למסד את הקשר של הילדת עם המשפחה האומנת ולאפשר לה לאמצתו, ואילו מאידך גיסא, קשה לנתקה למגרי מהאם, מה גם שהאם ומשפחה יודעים את זהותה של המשפחה האומנת וממשיכים להילחם על זכותם לגדלה.

הילדה הנ"ל הינה כיום בת 7.5 וטרם הוכרע אצל איזו משפחה היא תגדל, כאשר נסינוות הטיפול אינם מוגבלים בוםן וכאשר אין פיקוח מתמיד, עלול להיווצר מצב שבו הילד אובד בתוך המערכת, וכאשר באים למצוא פתרון קבוע עבורו, כבר מצטמצמות האופציות מעבר למוחיב מהמצב.

למעשה, חוק הנוער וחוק האימוץ נמצאים על אותו רצף. יש לראות בכל ילד אשר מוכרו קטן נזקק, כמועד פוטנציאלי לאימוץ. הטיפול והתייעוד חייבים להתחיל מהרגע שבו עליה הצורך להזכיר על קטן נזקק, כך שאם לאחר שנה או שנתיים מתברר כי לא חל שינוי ביכולת של ההורים, ניתן יהיה לפעול מחד וביעילות לקרה אימוץ אם זה הפתרון המתאים לילד.

חוק אימוץ ילדים, התשמ"א - 1981

מיד הומן מהו גורם מרכזי בניהול תיקי אימוץ. למרכזיות זו ניתן ביטוי בחוק האימוץ בסעיף 13 הקובע את העילות להכרזת ילד כבר-אימוץ, בסעיף 13(4) נקבע:

הורה הפקר את הילד או מנעה, ללא סיבה סבירה, מלקיים במשך **שישה חודשים** (הדגשה שלי, ד.ג.) רצופים קשר אישי אליו.

המחוקק קבע, כי הורה אשר אינו מקיים קשר עם ילדו במשך תקופה של שישה חודשים, אינו מסוגל להיות הורה עבורו אותו ילד. נראה כי המחוקק הבין את המשמעות של היעדר קשר הן מבחינתו של ההוראה והן מבחינתו של הילד. מצדיו של הורה, העדר הבעת עניין במשך תקופה כה ארוכה, מעיד על חוסר רצון לגדל את הילד ו/או על חוסר יכולת לקבל את האתניות הנדרשת. מעבר לזה מנוקדת מבטו של הילד, היעדר קשר לתקופה של חצי שנה גורם לנתק רגשי ופוגע בקשר הפסיכולוגי עם ההוראה. ככל שהילד צער יותר, כך ההשפעה של ניתוק - אפילו קצר יותר - משמעותית יותר. עבור תינוק נתוק של חודש הוא בלתי

נסבל. אי לכך המשפטים היה צריך לקבע פרק זמן שונה עבור ילדים בשלבי התפתחות שונים, אלא שכנראה העדיף המשפטים לקבוע תקופת זמן מסוימת, אשר מעבר לה ייגרם נזק קשה מאוד לכל ילד בשל הידורות ההורה. בכל מקרה החוק מכיר בכך שילדים וקנים לרצף של קשר עם דמות הורות פסיכולוגית ראשונית, וכי לאו "סיבה סבירה" נתק של חיזיונה מהויה פגיעה בלבד זו מבחןת תקופת הזמן עצמה, והן מבתינות מה שהיעדר במשך זמן כזה מייד על האישיות של ההורה והמחויבות שלו כלפי ילדו.

בסעיף 13 (7) קבע החוק עילית אימוץ נוספת:

ההוראה אינה מסוגל לדאוג לילדיו כראוי בשל התנהוגותו או מצבו, ואין סיכוי

שהתנהוגותו או מצבו ישתנו בעתיד הנדרה לעין (הדגשה שלי, ד.ג.) על אף

עוררה כלכלית וטיפולית סבירה ממוקבל ברשות הסעד לשיקומו.

סעיף זה מכיר, מחד גיסא, באפשרות של שינויו ושיקומו, ומאידך גיסא,, בוה שלפעמים

"מה שהוא הוא שיהיה" (קחלהט א':ט), כלומר שתתקופה לשינויו אינה אלא אשלהה.

כפי שצווין לעיל, שעון הזמן מתחילה לתקתק מהרגע שבו עולה חשש - ולזו גם הקלווש ביותר - כי יהיה צורך בפתיחת תיק אימוץ. לעיתים ההחלטה לפתחה בהליך אימוץ מתארחת ובמקרים מסוימים עד שההחלטה מתකבלת, היא כבר איננה בת ביצוע. ניתן להציג על כמה סיבות לתופעה זו:

א. אמונה בטיפול - רשות הרווחהمامינות, כי באמצעות טיפול בשילוב של לא מעת תקופה ניתן לשפר את מצבה של המשפחה. גם כאשר הטיפול אינו מצליח - בדרך כלל בשל חוסר שיתוף פעולה של המשפחה - קשה להזדמנות בכך ועלבור לשאלת הבא. לעיתים ההחלטה בדרכו פתיחת תיק אימוץ נדחת, עד שכבר לא ניתן ילד מהוריון הביוולוגיים, גם כאשר אין הם תורמים דבר לתפתחותו ואף מחללים בה.

ב. התנגדות עקרונית למוסד של אימוץ עליידי עובדות מערכת הרווחה - בעיה זו נפוצה, אולם ממעטים לדבר עליה בפומבי. בקרב אנשי המקצוע יש המאמינים, כי באופן עקרוני וגורף עדיף לילד לגודל בפניימה כשםטא אפשר לו לשמר על קשר עם הוריון, מאשר להיות מנוטק באופן מוחלט מהוריון הביוולוגיים. ללא שיתוף פעולה של העובדת הסוציאלית ופקודת הסעד של הלשכה המקומית לשירותים חברתיים, כמעט שלא ניתן להנל תיק אימוץ, אך שה塘גות עקרונית של עובד רווחה יכולה למנוע קבלת החלטות חד משמעיות בעניינו של הילד.

ג. ממצאים אשר אינם חרד-משמעותיים - ישנן משפחות החיים על הסף והתחתון של מסוגלו הורות מינימלית עם ירידות תקופתיות מתחת לכו. משפחות אלו מצלחות להתרוגן סביב

אבחוניים או הילכיים משפטיים, אולם כאשר הלחץ יודד, מצטמצם גם התפקוד. כאשר מדובר במשפטה גבולהית, קשה לפעול מבחן קליני מוסדרת ומשפטית לכיוון אימוץ, גם אם ברור לccoliים כי ביום מהימים יהיה צורך להוציא את הילדים מרשות ההורים.

ה. גילוי מאוחר - ישנן משפחות הסובלות מממצא קשה וענין מגיע לתשומת להם של גורמי הרוחה רק באיחוד רב. כאשר ילדים גרים עם הוריהם שבע או שמונה שנים, גם בתנאים קשים, קשה ולעתים גם בלתי מציאותיים לטרום לניטוק מוחלט מהם. במקרים כאלה ניתן שאימוץ פתוח הוא הptron אשר יאפשר לילדים מסגרת משפחית נורמטיבית, אך לא אפשר גם שמירה על קשר עם המשפחה הביאולוגית (ראה לדוגמה: גוטליב, 1998).

ג. מעקב לקוי - ישנן משפחות המטופלות במסגרת חוק הנוער אשר המעקב אחידתן אינו עקבי. רשות הרוחה אינן פעולות בנסיבות הנדרשת. לעיתים המוקך הוא על הptron בעיתות מיידיות ללא כל תוכנית ארכוכת טווח, כך שהדעת לא ניתנת לפtron קבוע עבור הילד. בסיטuatoin כאלה הילד יכול להגיד לך שכבר קשה למצואו עבורו משפחה מאמצת, ללא שתיהיה לו כל אפשרות לחזור למסגרת משפחתו הביאולוגית.

כפי שצוין לעיל בפרק על חוק הנוער, חייבם לאפשר להורים הודמנות להוכיח את מסוגלותם כשם זכרים לטיפול המתאים, אולם במצבים שלא ניתן בהם להכיר בנוכנות או בשיפור אצל ההורים, יש לשקל פתיחת תיק אימוץ בהקדם האפשרי. כמו כן גם במקרים שברור כי החורה סובל מליקוי קרוני ואין לו מערכות תמייה הייכולות לסייע לו ולהפנות על מגבלותיו, יש לשקל פתיחת תיק אימוץ עוד בתחילת הטיפול במשפחה. עם זאת, היה שלא ניתן לקבוע בזרה גורפת כי אימוץ עדיף על פני אומנה עבור הילד הספציפי, יש לדון במקרה לגופו.

מקרה מס' 2

מדובר בילד אשר נולד לאם שהשתמשה בסמים ולאב אשר ריצה עונש מאסר לתקופה ארוכה. במשך שלוש שנים התבර, כי גם כאשר הילד נמצא בטיפולם, הם לא היו גורמים משמעותיים בחייו אלא הותירו את הטיפול בו לסבתא אשר ביקשה להמשיך ולגדלו.

בדיקת התבגר, כי למرات הטיפול הפיזי הטוב של הסבים בילד, לא נמצאה אצל המסוגלות ההורות הנדרשת על מנת להמשיך ולגדלו CIAOT. השאלה

היתה, אם יש לאפשר להם לגדלו בשל רצונם בכך, בשל קרבת הדם ובשל העוברת שהוא גדול אITEM מאו לידתו.

לו הדיון בעניינו של הילד היה מתקיים בהיותו בן שנה ולא בן שלוש, לא הייתה דילמה קשה באופן מיוחד לנוכח מצבם של שני ההורים ובהתחשב בנסיבות המשמעותיות של הסבים. ניתן היה אז להמליץ על העברת הילד למשפחה מאמצת, אשר הייתה יכולה להבטיח לו מסגרת משפחתי נורמטיבית שאין בה מחלות נפש, שימוש במסים ופצע. רק בשל העיכוב התעדורה השאלה, האם להשאיר את הילד בבית הסבים אשר העניקו פיזי סביר אבל טיפול נפשי לקוי, או לנתקו מהם ולהעבירו למשפחה מאמצת.

נוצר מצב שבו אנשי המקצוע היו חולקים בדעותיהם גם במישור הקליני וגם במישור המשפטי. אם היו פועלים מוקדם יותר לשם מציאת פתרון קבוע עבור הילד, לא היו נתקלים באותו דilemma וקשה היה יכול לגודל בנסיבות ביראה יותר.

בהתוננו אנשי מקצוע המקדשים את עצם לסייע לאנשים המעוניינים בשינוי מצבם, אנו חייבים להאמין ביכולתו של אדם להשתנות. נשוא זה עולה פערם רבות בהקשר של תיקי אימוץ. אם יש סיכוי שההוראה יוכל להשתתקם, למה לנתק את הילד ממנו? למה לא לחכות עד שההוראה ישתתקם ואו להחזיר אליו את הילד? בעניין זה יש לעורך מבחן כפול. המבחן הראשון מתייחס לשינוי שמצו שלההוראה ישתרף. אדם הסובל ממחלות נשכונית או מפיגור שכלי, איינו יכול להשתperf. הוא יכול להימצא בסביבה בריאה ותומכת יותר, אבל אין כל מקום לצפות שיחול שיפור ממשי במצבו. ההיפך הוא הנכון. ככל שלדים גורדים, כך הולכת ופוחתת יכולתם של הורים שכאלו להתמודר עם צרכים חדשים ומורכבים יותר המפתחים אצל הילד. לעומת זאת, הורים הנמצאים בקשר קשה אבל זמינים או אלו המכורדים לסמים, על אף שרבים מהם סובלים מהפרעות אישיות קשות, יכולים להשתתקם ולהזoor לחים נורטטיבים, בריאים ומבנהים. אם ניתן לקבוע כי מדובר במצב הניתן לשינוי או שיפור - אם בוכחות שינוי שיחול בההוראה עצמו ואם לאחר שיחול שינוי במערכות הסובבים אותו - ניתן לגשת לבחן השני והוא מבחן הזמן. האם הההוראה יוכל להשתתקם בפרק זמן אשר יהיה סביר מבחינת הילד? על מנת להסביר על שאלה זו יש להתחשב בגיל הילד, בשלב ההתפתחות הרגשית והקוגנטיבית שלו, בצריכים הנפשיים שלו, בקשרו שלו להורה, במצבו הנוכחי של

ההוראה, במודעות של ההורה לצורך בשינוי, בעבר של ההורה, במוטיבציה של ההורה לשינוי, בצדדים המעשיים שכבר ננקטו לҚקראת שינוי ומערכת התמיכה של החוויה. רק לאחר שקיילת כל המשתנים הב"ל, ניתן לקבוע אם פרק הומן הדרוש לשינוי הוא סביר מבחינתו של הילד ואם התוצאה הצפואה לו מההמתנה עולה על הנזק אשר ייגרם לו.

מייד הומן מוצא לעצמו לטוי גם בסעיף 12 ג' של החוק הקובע:

ראה פקיד הסעד שהmakraה אינו סובל דיחוי והנטיבות מהטיבות זאת, רשי

הוא, אף ללא הסכמת הוריהם או הכרזה שהילד בר-אימוץ, לקבוע את מקום

הימצאו או למטרו למי שהסכים קיבלו בבעונת לאם צו.

למרות שהחוק מקנה לבית-המשפט ולפקיד הסעד את הזכות להעביר ילד למשפחה למטרת אימוץ עוד בטרם הוכרזו בר-אימוץ, השימוש שבית-המשפט עשו בסמכות זאת והוא מצומצם וזהיר, כך שבפועל רק במקרים מעטים מאוד ילד מועבר למשפחה למטרת אימוץ ולאחר מכן הוא מוחזר להוריו הביולוגיים.

מבחינה פסיכולוגית השימוש בסעיף זה חשוב בכך, שהוא מאפשר לילדים רבים לזכות במסגרת משפחתיות חמה, בריאה וקבועה עוד בטרם הסתיימו הארכים בבית-המשפט. עם זאת, שימוש בסעיף 12 (ג) מעורר בעיות מיוחדות אלו. לעיתים קרובות נוצר מצב שבו ילד מועבר למשפחה לפי סעיף זה, ומשתרש פיזית ופסיכולוגית במשפחה, כאשר הדיוון עצמו שאלת האימוץ מתקיים וחודשים רבים לאחר שכבר מצא את מקומו במשפחה. כל עוד הילד לא הוכרזו בר-אימוץ וכל עוד לא מוצו כל אפיי הערעור, נותרת האפשרות כי אכן יוחזר הילד להוריו הביולוגיים, אם כי בפועל הדבר קורה לעיתים נדירות. האפשרות זו מעוררת חרדה אצל הורים המקבלים ילדים למטרת אימוץ, ויש לשער כי במידה מסוימת הילדים מושפעים מחרדה זו. במקרים שכאלו קיימת דילמה, האם לאפשר המשך של הקשר בין הילד להורים הביולוגיים. מצד אחד יש רצון לאפשר המשך לקרה שאכן יוחזר הילד להוריו הביולוגיים, אולם מאידך גיסא, קשר זה יכול לפגוע בקליטה של הילד במשפחה חדשה וכן בתחוות הביטחון של אותה משפחה. נוצר, אם כן, מצב שבו עתידו של הילד תלוי ועומד לפעמים לפרק זמן ארוךים.

מקרה מס' 3

מדובר בילד אשר נולד להורים לא נשואים. האב היה בבית הסוהר ואילו האם

אשר הייתה מכורה לسمים, לא קיימה כל קשר עם הילד במהלך כחצי שנה.

אם אומנם טענה כי היא מתכוונת להשתקם ולהיגמל וכי רצונה הוא לראות

את בנה, אולם היה ניתן להבחין בפער העצום בין הצהרותיה לבין מעשה בפועל. הילד הועבר למשפט אומנת למטרת אימוץ.

בשל הקשיים המינוחדים הנוצרים בעקבות העברת ילד למשפחה למטרת אימוץ לפי סעיף זה, רצוי כי כל ההליכים, כולל הליכי הערעור, יתנהלו במחירות המרבית. לעיתים חלים עיכובים משמעותיים בתהליכי קבלת החלטות בעניין ילדים בסיכון. מערכת הרווחה טובעה בטיפול מיידי בילדים הנמצאים בסיכון פיזי ומידי. עם זאת, קורה שתהליכי קבלת ההחלטה בדבר גורלו של ילד מתעכב זמן רב מסיבות עניינות יותר ועניניות פחות. עיכובים אלו גורמים לעיתים להחרפת מצבו של הילד ויוצרים מצב בו קשה למצוא פתרון טוב עבורו. להלן דוגמה שתמיהש זאת:

מקרה מס' 4

מדובר בשני ילדים אשר נולדו להורים קשי הסתגלות. אביהם של הילדים היה אסור בכלא בגין עבירות סמיים, ואילו אם גידלה בעבר את שלושת ילדיה הגדולים בצוරה כושלת ומדאגת. זה מספר שנים שלושת נמצאים בפנימיות, אלא שבמהלך השנה האחרון שניים נפלטו מהפנימיה בשל בעיות התנהלות. בבדיקה הראשונה של האם בשנת 1996 ניתן היה להבחין בהפרת נקודות תקווה, וזאת על אף התמונה העוגומה אשר צוירה על ידי אנשי המקרה, בשל הספק וכן בשל התקווה כי האם תוכל להמשיך להתකדם בדרך השיקום, והמלץ על תקופת ניסיון. אלא שעד מועד הדיון בבית המשפט לא רק שלא חלו שינויים או שיפורים משמעותיים במצבה של האם, אלא התברר כי היא נכנסה להריון נוספת. אכן ביטת-המשפט המחווי התתרשם כי מצבה לא אפשר לה לגדר את הילדים כיאות ובשנת 1997 הוכרזו שני הקטנים בריאי-אימוץ.

בבית-המשפט העליון קיבל את הערעור של האם, ותחליט על החזרת שני הילדים לתקופת ניסיון של שלושה חודשים. בדיון אשר התקיים בcourt-of-appeal העליון בעבר שבעה חודשים, נדון מצבם של הילדים אשר לפפי ותסקרים של פקيدة הסעד היה פחות משביע רצון. בסוף הדיון החלטת בית-המשפט על עירינת אבחן פסיכולוגי.

בדיקת הפסיכולוג מצאה, כי לא חל כל שיפור במצבה של האם וכי מצבה אף הידדרה קצת. עם זאת הייתה ברור, כי הילדים אשר היו כבר בני חמיש וSSH היו

קשרורים מאד לאם וכי כבר לא היה ניתן לנתקם שוב ממנה ולנסות לשלבם
במשפחה חדשה.

חוק הנסיבות המשפטית הקשרות והאפוטרופסות התשכ"ב - 1962

1. קביעת משומות

שלא כמו במקרים בהקשר של חוק האימוץ שביהם לצר אחד - היוזץ המשפטי לממשלה, יש עניין מובהק לסיים את ההליכים מהר ככל שניתן, הרי בהקשר של סדרי דין קורה לעיתים קרובות, שני הצדדים נוקטים בסחבות. כל צד סבור כי הזמן פועל לטובתו וככל שיחלוף יותר וזמן, כך יטב מעמדם אם מבחינה כלכלית ואם מבחינת עניין המשמרות. כמו במקרים כלילים אחרים כך גם במקרה לפרק שיתוף וקבע פרקי זמן ארוכים בין סbor, ואולי במידה לא בטלה של צדק, כי אם יארך התהליך ואם יקבעו פרקי זמן ארוכים בין ישיבה לישיבה, הרי בחלק מהמקרים לפחות יגיעו בעלי הדין להסכמה ביניהם מהווים לבוחלי בית-המשפט. עם זאת, שלא כמו בתיקים אורחיים אשר עניינם ממון נגידא, בתביעות המוגשות בהקשר של גירושין עצם התהליך המשפטי יכול להשפיע על שלומם של הילדים, גם אם מדובר בעניין שהוא קשור בממון בלבד. ככל שההתהליך נמשך יותר וזמן, כך צפוי שתתגדל הפגיעה בילד.

המצב כיום טוב יותר מכפי שהיה בעבר. עד לכינון בית-המשפט לענייני משפטה בשנת 1995, זוג המתגרש היה לעיתים מנהל את ענייניו בשלוש ערוכאות שונות, ולעתים בפני יותר שלושה שופטים ודיינים שונים. לעיתים, נערכו הדיונים חודשיים רבים ואף שנים, כאשר צד אחד מנסה לעכב הליכים בערכאה האחת עד למתן הכרעה בערכאה האחרת. חוק בית-משפט לענייני משפטה תשנ"ה (1995) נועד לתקן עיוות זה ולו במקצת, על-ידי הענקת סמכויות לבית-המשפט לענייני משפטה אשר בעבר היו מפוזרות בין בית הדין הרבני, הרי שכאשר שופט אחד דין זו במשמותו הילדים, דין בפרק השיתוף וכן במתן צווי מרתקה ועכוב יציאה מהארץ, יש פחות מקום למניפולציה של בית-המשפט על-ידי הצדדים. התוצאה היא, במישור התיורטי לפחות, שנinan לזרז את ההליכים המשפטיים וליעלם, ובכך לחסוך מהמשפחות ומהילדים את החדרה ואת חוסר הוודאות המתלוים לניהול הליכים משפטיים

בכלל ולמאנקי גירושין בפרט.

עיכובים בבחירה נושאים מסוימת עולולים לפגוע דווקא באותו ילדים אשר בבית-המשפט מנסה לדאוג לטובתם. הורים הנמצאים בתחום משפטו לחומני סביב רכוש ו/או ילדים, פנוים פחות לצרכים הנפשיים והרגשיים של ילדיהם. יתרה מזו, במקרים רבים הורים הנמצאים במצב שכזה, מעורבים את הילדים בהליכים, אם בעקיפין על-ידי חvipתם לתהליכי המתקיימים, ואם במשירין כשתוריהם מסתיימים את הילדים וושווים בהם שימוש כדי להשיג את מטרותיהם. מצב שכזה יכול לגרום נזק פסיכולוגי קשה לילדים, שכן שהוא מעמיד אותם בתווך בין הורים ניצים שלא כל אפשרות למצואו מזוויד למצבותיהם. הנזק לילדים יכול להיות חמור באופן מיוחד, כאשר שני הורים ממשיכים לגרור תחת קורת גג אחת בעת שמתנהלים הדיונים המשפטיים. לעיתים קרובות נוצר מצב שטובת הילד מחייבת הפרדת מגוריים מיידית, אבל אף אחד מההורים אינו מוכן לעזוב את הבית, ובית-המשפט אף הוא אינו ממהר להוראות להזדהה יחד לעזוב - על-מנת שלא לפגוע בזכויות כלכליות ובשיקולים אסטרטגיים אחרים.

במקרים כאלה, טיפול נמרץ של בית-המשפט יכול לעזר לחילוץ ילדים ממצבים בלתי אפשריים הפוגעים בהם. ניתן שלא יהיה לבית-המשפט מנוס אלא לנחות בתקיפות עם הורה, אשר ביד האחת מנפנף בדגל של טובת הילד ואילו ביד השנייה גורם לקיפאון במשא ומתן.

2. קביעת הסדרי ראייה

תפישת הזמן של הילד הינה רלוונטית לנושא של סדרי ראייה. עבור ילדים בגיל בית-ספר ועלה, נהוג על-פי רוב להעניק להורהلال ממשורן וכות מגע של פעמים בשבוע, כל שבוע שני וחציית החגים. אומנם יש הורים רבים אשר מגיעים להסדרים אחרים, ועל-פי רוב כל הסדר שהורים יכולים להגיע אליו בנסיבות עצם ונסיבות הטוב, עדיף על הסדר שנכפה על-ידי בית-המשפט. עם זאת, מאחריו ההסדר הסטנדרטי עומד היגיון מסוים והוא, ש ביקורדים בתדירות זאת מאפשרים לילדים לשומר על קשר עקבי ושותף עם הורהلال-משמעות בלי שיפגע באופן חמוץ מדי רצף החיים היומיומיים של הילד. עם זאת, מה שנכון לילד בית ספר, אינו בהכרח נכון לילדים קטנים יותר וביחוד לתינוקות. בשל תפישת הזמן של תינוקות וילדים צעירים, ראוי לשקל מתקנות שונה לטורי הראייה. לדוגמה, בשל תפישת הזמן של הילד הצעיר והתינוק, עדיף לקיים ביקורים קצרים בתכיפות גבוהה, מאשר מעט ביקורים ארוכים כנהוג בשמירת קשר עם ילדים גדולים יותר. היתרון הילד הצעיר הוא כפול. הוא אינו צריך להתמודד עם ניתקים ארוכים מההוראה המשמרן, האם על-פי רוב, והדמות של ההוראה

הלא משמרן נשמרת כחוקה יותר בתודעה של הילד בשל תכיפות הביקורים. יתרה מזו, גם אם עברו ההורה הלא משמרן קיים הבדל ממשמעות בין ביקור של שעתים לבין ביקור של ארבע שעות, הרי שעבור התינוק, עם תפישת הזמן שלו אין ההבדל הזה ממשמעות. אין התינוק מרוויח הרבה יותר מביקור של ארבע שעות לעומת ביקור של שעה או שעתים, ויתכן כי התפקיד הוא הגכוון.่อย, אפוא, כי עברו התינוק עדיף כי יתקיימו ביקורים תכופים יותר, גם אם הם קצריים יותר, על מנת שהוא יוכל לשמר בזכרונו את דמותה של ההורה הלא משמרן. בפועל אמנים קשה לישם סידורים כאלה בשל לחות הזמנים של ההורה הלא משמרן. הורים רבים, בדרך כלל אבות, מתלוננים כי לא מתאפשר להם להיות מעורבים בגידול הילדים שלהם, ואולם אין הם תמיד מוכנים להקדיש את הזמן הנדרש עבור הילד. יתרה מזו, לעיתים אין ההורים האלו מצליחים את מלא סדרי הראייה הנחיתנים להם. גם אם מבחינה טכנית ההורים יכולים להיות מעורבים יותר בחיי הילדים, הרי שבמקרים רבים בשל רמת קוגניטיבית גבוהה בין ההורים, ניתן שטובת הילד אף מחייבת אמצעים סדרי הראייה, וזאת על מנת שלא להשוף אותו חדים לבקרים למתוח שבין ההורים (ראה לדוגמה: Johnston, et al, 1989).

נושא הזמן עולה במיוחד בהקשר של ביקורים עם לינה בעבר תינוקות. בפועל פקידי הסעד אינם ממליצים על ביקורים עם לינה בעבר תינוקות וילדים צעירים, אם כי לא נקבע כלל מהו הגיל שממנו יש להמלין על ביקורים עם לינה. ככל שהילד יכיר יותר את האב (בהנחה שהוא הלא-משמרן) ואת ביתו, כך יוכל להגיע אליו לביקורים עם לינה מוקדם יותר. כמו כן ככל שמערכות היחסים בין ההורים תהיה רגועה יותר, כך ניתן יהיה להגיע מוקדם יותר לבקרים עם לינה.

3. ילדים מושתים

התופעה של ילדים המושתים נגד אחד מההורים ובשל כך מסרבים לקיים איתו קשר, הינה ידועה ותוארה בהרחבה על ידי Gardner (1998) אשר כינה אותה PAS (Parental Alienation Syndrome). במאמר העוסק בנושא בהרחבת מצין ומציג Cartwright (1993), כי עברו ילדים מושתים חולף הזמן פועל לרעותם. אם במקרים אחרים חולף הזמן יכול לתביא לידי תהליך של ריפוי טבאי או לסייע לו, הרי כאשר גמגנת מהילד אפשרות לקיים קשר עם אחד ההורים והוא אף מושת נגד אותו הורה, ככל שעובר יותר זמן וכך הפטולוגיה משתרשת. סרבנותם של ילדים לקיים קשר עם הורה אינה מתחילה ביום אחד. מדובר בתהליך

מורכב של חודשים אשר את תחילתו לא תמיד ניתן לוות בצורה ברורה, אם כי מי שמתבונן מקרוב מספיק יכול לגלו את הניצנים. ככל שניתן להתרבות מוקדם יותר, אם בדרךים טיפוליות ואם בדרךים משפטיות, כך ניתן למגוון התפתחות התוועפה והשרשתה. במקרים שבהם כבר קיים קשר עם הורה, יש לפעול במתירות ובנהרכות על מנת להחויר את המצב לקדמותו. חשוב לציין, כי ככל שהילד אינו מקיים קשר עם אחד מההורם וככל שהוא מושת נגד השני, הוא עצמו מתחיל להאמין בדברי ההסתמה ללא שתיה לו דרך אובייקטיבית לבדוק אם אכן הם נכונים. (ראה גם: Palmer, 1988; Munch., et al, 1995; Lund, 1995)

4. העתקת מגדים לאחר גידושין

תפישת זהמן של הילד יכולה להיות מרכיב בתהליכי קבלת החלטות, גם כאשר לאחר גירושין הורה אחד מבקש לעקור את מגוריו לארץ אחרת או אפילו לאיזור מגורים מרוחק. הנושא נדון בהרחבה בפסק דין של השופט פורת בתיק של פלונית נגד פלוני (מ.א. 92/2069), אולם בפסק דין זה לא הייתה התייחסות לנושא של גיל הילדים והשפעה של הגיטוק מההורה, יתרכן בגלל שהיה מדובר בילדים מבוגרים יותר.

ככל นอกจาก השיקולים אותם השופט פורת מציין, יש לזכור בחשבו את השפעת הזמן הגיטוק על הילדים, כל אחד לפי גילו. ילד בן 10 המתגורר במרקחך הרבה ההורם ואשר מקיים אליו קשר טלפוני ונפגש אליו רק מספר פעמים בשנה, יוכל לשמור את דמות הורה טוב יותר מאשר ילד בן שנה. בהתחשב בכך או בכך עלייל נראה, כי ככל שהילדים צעירים יותר, כך ניתוק שכזה פחות רצוי, אם כי בשל מרכיבות סוגיה זו יש לבדוק כל מקרה לגוף ולשקל את כל המשתנים (לдинן מרווח בענין ראה גוטليب, 2000).

חוק אמנה האג (החוזה ילדים חמופים) התשנ"א - 1991

גם חוק אמנה האג מכיר בחשיבותה של הפעילות המהירה בעניינים של ילדים. החוק קובע

בסעיף 1:

יעדריה של אמנה זו הם:

א. להבטיח את חוזרת **המיידית** (ההדרישה של, ד.ג.) של ילדים, אשר הורחקו

לא כדין אל מדינה מתבקש או לא הוחרו ממנה וכן,

ב. להבטיח כי זכויות מסוימות ובירור על-פי הדין של מדינה מתקשרת יוכבו

ביעילות בשאר המדינות המתקשרות.

ובהמשך בסעיף 11 קובע החוק:

הרשויות השיפוטיות או המנהליות של המדיניות המתקשרות יפעלו בהליכיון
בדחיפות (ההדגשה שלי, ד.ג.) להחזרתם של ילדים.

הטיפול בילדים חטופים חייב להיות מהיר. בתגובה שהילד החטופ נמצא בתהליך של שטיפת מוח על ידי ההורה החוטף - הנחה שהיא סבירה למדי - יש לפעול במהירות על מנת להקטין את ההשפעה של שטיפת המוח ולהחזיר את הילד למצב שבו הוא חשוף לשני התורמים. ככל שהילד נמצא עם אותו הורה חוטף ללא יכולת לקיים קשר עם ההורה השני, ובכך לממן ולו במעט את ההשפעה של ההורה החוטף, מצבו עלול להחמיר. שטיפת מוח, גם אם מדובר במספר חודשים בלבד, יכול לגרום למצב שהילד מסרב לחזור להורה השני. כאשר מדובר בילד קטן, ניתן להתיירם בכוח להורה שנחטף ממנו, בתקופה כי לאחר שיחזור הוא ירגע ויהיה ניתן לבנות מחדש את הקשר עם אותו הורה. לעומת זאת, כאשר הילדים גדולים הדבר קשה יותר. לא רק שיש להתחשב יותר בדיות שלהם*, אלא שלפעמים נוצרים מצבים שבהם אין לבית-המשפט ברירה אלא לקבל את רצונו המוצהדר של הילד, גם אם לדעתם של המומחים אין רצון זה עולה בקנה אחד עם טובתו. לעיתים הנזק הנגרם לילדים כתוצאה מכפיית הסדר משמרות או סדרי ראייה, הינו חמור יותר מזה שנגרם לו על ידי משמרות או סדרי ראייה עם הורה פחות טוב או אפילו מזיק.

פסיכולוגים, פקידי סעד ושפיטים נתקלים לעיתים במצבים כאלו ונאלצים להתמודד עם דילמות קשות. מהד גיסא, הם יודעים מהי טובתו של הילד בrama התיאורטיבית, אולם מאידך גיסא, המציגות חזקה לפעמים מהתיאורית, "כופין אותו עד שיאמר רוזת אני" (יבמות דף קו עמוד א') אינו תמיד פתרון טוב במקרים שכאלו, אי לכך הפתרון הוא למנוע את היוצרותם. ככל שבית-המשפט פועל מהר יותר להחזיר את הילד להורה שנחטף ממנו - אם מדובר בהורה משומרן ואם מדובר בהורה לא משומר אשר נפסקו לו סדרי ראייה - כך ניתן לעורך בדיקה עמוקה וענינית יותר, ובדרך זו את הילד למשמרות של ההורה המתאים יותר ולהבטיח שMRI על קשר הוולד עם ההורה השני.

* ראה לדוגמה **אמנת ואוים בדבר זכויות הילד סעיף 12.1**: מדיניות תברות יכלהו לילד המסוגל לגבש דעתות ממשו את הזכות להביע דעתות אלו בחופשיות בכל העניינים הנוגעים לו, ויתנו לדעתו של הילד משקל ראוי בהתאם לגילו ולמידת בגרותו.

דיון

כל האמור לעיל צריך להביא אותנו למסקנה אחת פשוטה: מימד הזמן הוא ממשעוני בחיקם של ילדים ויש להתחשב בו בתהליך קבלת החלטות עברים. קביעה זו תישמע אולי פשטנית וモובנת מלאיה, אולם בפועל קורה, שהמערכת המשפטית-סוציאלית אינה מקנה חשיבות מספקת להשפעה של חלוף הזמן על חייהם של ילדים. אין ספק כי מצב זה איננו נובע מוחסן מודעות, אלא מתוך אילוצים של המוסדות, כגון קשיים תקציביים, מחסור בכוח אדם ועומס יתר על בית-המשפט.

להלן הצעות אחדות:

1. יש לבדוק יותר את הקשר ושיתופו הפעיל בין פקירות סעד לחוק הנוער לבין פקירות סעד לחוק אימוץ. להיות שחוק הנוער וחוק אימוץ ילדים נמצאים על רצף אחד, יש לדאות בכל תיק נוער תיק אימוץ בפוטנציה. ראייה שכואת תגרום לכך שהאופציה של אימוץ תילקה בחשבון עוד מימי הראשונים של תיק הנוער, וכי התיק ינותל בזורה אשר תוכל להופכו בקלות לתיק אימוץ אם וכאשר יהיה בכך צורך. משמעות הדבר היא, שעד בשלבים המוקדמים יהיה צורך לתרד בזורה מדעית את הנטיונות הטיפוליים ולהגביל בזמן את הנטיונות הללו וכן לעודון בדיוקות תקופתיות ומוסדרות להורים ולילדים. מעקב צמוד ומברוק יכול למנוע את המיצבים המוכרים שבהם "נסכחו" ילדים בתוך המערכת במהלך עסקוק מתמשך בהם. מעקב צמוד יותר אחר הילדים ימנע מצבים שלילדים נמצאים במשפחות אומנה מגיל צעיר, כאשר ההורים הביוולוגים אינם עושים דבר על-מנת להשתתקם, ורק כאשר הילד מגיע לגיל בית-ספר, לאחר ששחה מספר שנים במסגרת חוות-ביתית, המערכת מתעוררת למצוא פתרון קבוע עבורו.

2. המערכת המשפטית אף היא יכולה לתרום את חלקה בעניין זה. אמן בית-המשפט תלוי בגורמים רבים - בפקידי סעד, בפסיכולוגים, בעורכי דין - על-מנת לבצע את מלאכתו, אך יש לתת את הדעת על דרכי לקידור ההליכים. כפי שצוין לעיל, אין ספק בכך שתהליך המשפטי יכול גם לשמש תהליך טיפול-אבחוני, אבל גם אותו יש להגביל בזמן, אם בית-המשפט מחליט לדוחות דיונים בתיקים אשר עניינים ילדים, הרי שהדוחות צריכים לבוא מוחרם. שיקול דעת טיפולי אסטרטגי ולא בשל יומן מלא.

3. ניתן יהיה לזרז את ההליכים כאשר בדיון הראשון בעניינו של ילד יקבע בית-המשפטلوح ומנים להמשך ניהול התקיק, כולל מועדים לשיבות הבאות של בית-המשפט. הדבר חשוב באופן מיוחד בתיקי אימוץ הורושים עירכה של ישיבות רבות ותקירות עדים. כמו כן טוב

- יעשה בית-המשפט אם ידרוש שני הצדדים לבוא לבית המשפט מוכנים עם חוות דעת, תצהירים וכו', על-מנת שישיבות בית המשפט לא יבזבזו. אם, לדוגמה, חלק זמן רב מזמן חוות הדעת, ראוי כי הצד אשר מבקש להציג חוות הדעת יdagן לעדכנו לפני שיגיע לבית המשפט. כן ראוי, כי בית-המשפט יאץ הצדדים לטאל לדין הרាជון עם כל תוכניות והחלופות, ובכך להימנע מצב שבו דקה לפני מתן החלטה צין קרוב משפחה אשר פתאות ניכרו ותמיין על הילד והוא מבקש לאמצנו, ואופציה אשר תחיב בבדיקה.
4. בתקייגירושין יש להפריד ככל שנitin את נושא המשמרות משאר הנושאים. יש לחזור לקביעה בעניין משמרות מהר ככל שניתן. המתנה ממשרחת לקביעת בית-המשפט מגבירה חרדה אצל הילדים ומאפשרת להורים בלתי הגונים להפעיל לחצים על ילדיהם ואף לעסוק בשיטיפות מותה. באותו מקרים שבתום שני הורות ממשיכים להtagורר תחת קורת גג מטעמי אסטרטגיה כלכלית, יש לשקל מטען צו להוצאה הורה אחד מהבית או, לחילופין, מטען סעד כלכלי, לשני על-מנת שהוא יוכל לעוזב את הבית עם הילדים.
5. במקרים שיש בהם חשש ל-PAS, יש לפעול בהקדם האפשרי ובמירב הסמכויות על מנת לחדר או לאון קשר בין ילדים להורה שנגנו הם מוסתים.
6. יש לדאות בחלוקת הזמן דבר אשר עד גבול מסוים הינו בריא, ואכן עולה בקנה אחד עם טובת הילד, אלא שמעבר לנקודה מסוימת רק פוגע ילדים.
7. יתacen שיתיה צריך לעגן בחקיקה קביעת פרק הזמן המרבי שבו יש לסייע תיקים בנושא ילדים.
8. על רשותה הרווחה לתת דגש חזק יותר לנושא של Permanency Planning, כלומר, התכנון לקביעות בחייו של הילד. רצוי כי בכל ועדת החלטה אף בכל דין משפטי המתקיים בעניינים של ילדים, שתוכננת הפעולה תיבתן לאור הצרכים של הילד לקביעות בחיים שלו.
- אין סיום מתאים ביותר מאשר פרטזה של דבריו של דוד המלך, אשר כתוב (תהילים צ:ד) "כִּי אֱלֹף שָׁנִים בַּעֲינֵךְ כִּיּוֹם אֶתְמוֹלָה". על הילדים הנזקקים לטיפול שלנו נוכל אנו לקובע: "כִּי יוֹם אֶתְמוֹלָה כִּאלֹף שָׁנִים בַּעֲינֵיהם".

מושג זה מונח כගורם בקבלת החלטות בעניינים של ילדים: השלכות למערכת משפטית פסיכולוגית - דר' דניאל גוטליב

מקורות

* SEC. 103. STATES REQUIRED TO INITIATE OR JOIN PROCEEDINGS TO TERMINATE PARENTAL RIGHTS FOR CERTAIN CHILDREN IN FOSTER CARE.

(a) Requirement for Proceedings - Section 475(5) of the Social Security Act
(42 U.S.C. 675(5)) is amended -

(3) by adding at the end the following:

(E) in the case of a child who has been in foster care under the responsibility of the State for 15 of the most recent 22 months, or, if a court of competent jurisdiction has determined a child to be an abandoned infant (as determined under State law) or has made a determination that the parent has committed murder of another child of the parent, committed voluntary manslaughter of another child of a parent, aided or abetted, attempted, conspired, or solicited to commit such a murder or such a voluntary manslaughter, or committed a felony assault that has resulted in serious bodily injury to the child or to another child of the parent, the State shall file a petition to terminate the parental rights of the child's parents (or, if such a petition has been filed by another party, seek to be joined as a party to the petition), and, concurrently, to identify, recruit, process, and approve a qualified family for an adoption, unless-

- (i) at the option of the State, the child is being cared for by a relative;
- (ii) a State agency has documented in the case plan (which shall be available for court review) a compelling reason for determining that filing such a petition would not be in the best interests of the child; or
- (iii) the State has not provided to the family of the child, consistent with the time period in the State case plan, such services as the State deems necessary for the safe return of the child to the child's home, if reasonable efforts of the type described in section 471(a)(15)(B)(ii) are required to be made with respect to the child.

חוקים

חוק אימוץ ילדים תשמ"א (1981)

חוק הכשרות המשפטית האפואטוריופסות תשכ"ב (1962)

חוק בתי-משפט לעניים משפה תשנ"ה (1995)

חוק הנוער, טיפול והשגחה התש"ך (1960)

חוק אמנה האג (החותרת ילדים חוטפים) התשנ"א - 1991

פסק דין

ע"א 1110/97 (לא פורסם)

גולטביב, ד. (1998) אימוץ פתוח - גיבוש גישה ישראלית. רפואי ומשפט. גליון 19.

גוטליב, ד. (2000) העתקת מגורים לאחר גירושין: הגדרת טובת הילד, רפואיה ומשפט.

جلון 21

Cartwright,G. F. (1993). Expanding the parameters of parental alienation syndrome. *The American Journal Family Therapy* 21(3).

Erikson, E. H. (1968). *Identity: Youth and Crisis*. New York: Norton.

Freud, A.(1971). *The Writings of Anna Freud. Volume VII 1966 1970*. New York: International Universities Press.

Freud, A. (1969). *The Writings of Anna Freud. Volume V*. New York: International Universities Press.

Freud, A. (1965). *The Writings of Anna Freud. Volume VI*. New York: International Universities Press.

Freud, A. (1981). *The Writings of Anna Freud. Volume VIII 1970-1980*. New York: International Universities Press.

Gardner, R.A. (1998).*The Parental Alienation Syndrome, Second Edition*. Cresskill, NJ: Creative Therapeutics, Inc.

Goldstein, J., Freud, A. & Solnit, A.J. (1973). *Beyond the best interests of the child*. New York: Free Press.

Johnston, J.R. et al. (1989). Ongoing post divorce conflict: Effects on children of joint custody and frequent access. *American Journal of Orthopsychiatry*, 59, 576-92.

Lund, M. (1995). A therapist's view of parental alienation syndrome. *Family and Conciliation Courts Review*, 33(3):308-316.

Munch, J., Woodward, J. & Darling, N. (1995). Children's perceptions of their relationships with coresiding an non-coresiding fathers. *Journal of Remarriage and Divorce*, 23(1/2),39-53.

מושג חומן כגורם בקבלת החלטות בעניינים של ילדים: השלכות למערכת משפטית פסיכולוגית - דר' דניאל גוטליב

Palmer, N.R. (1988). Legal recognition of the parental alienation syndrome. *The American Journal of Family Therapy* 16(4):361-363

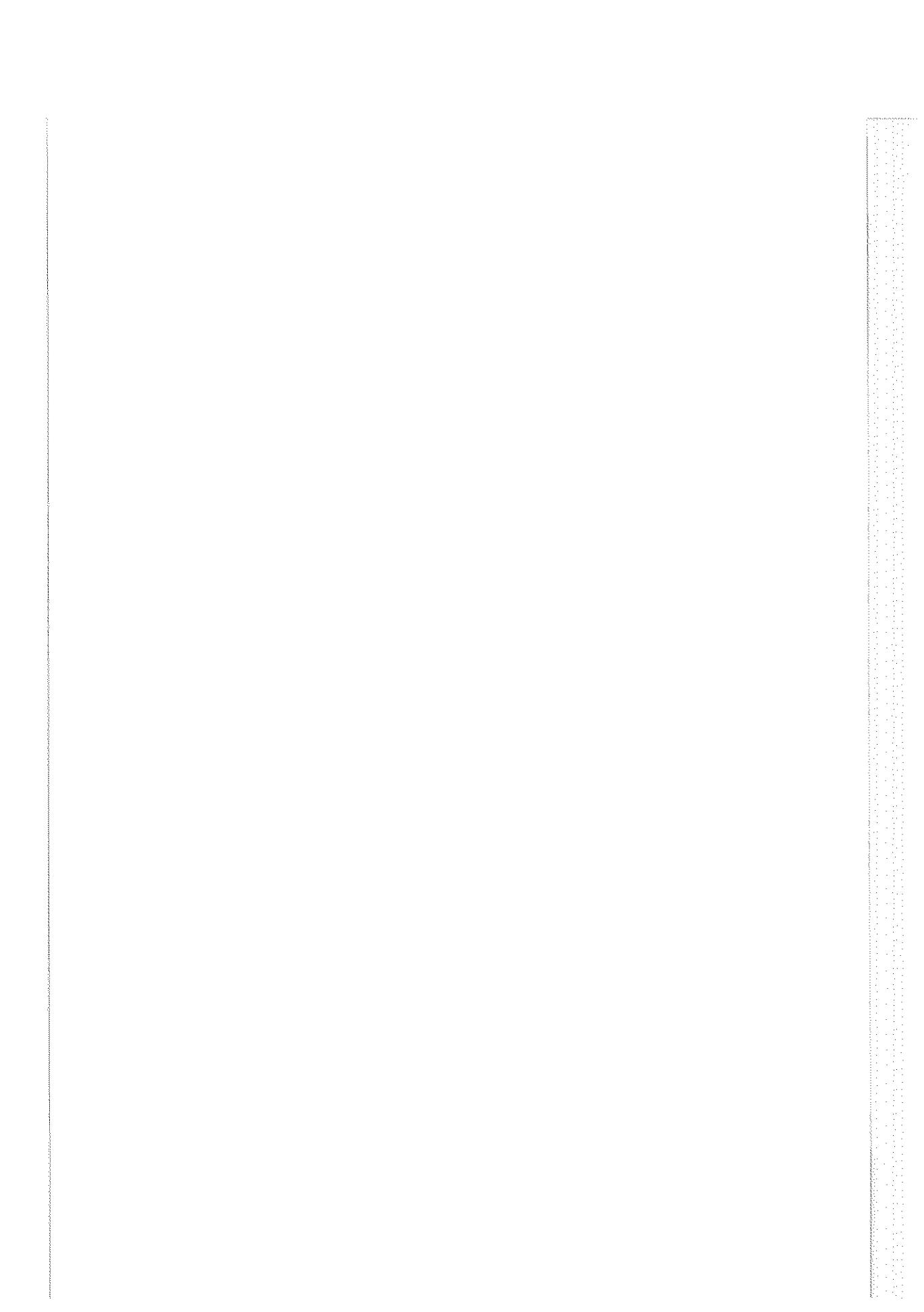

מניה בת הטעש, בת לאם נרכומנית. מציררת את אמא ומקיימת דיאלוג עמה: "אני כועסת! אני רוצה לבוא אליו. אני רוצה שתהיה יפה. אני רוצה שתהיה חזקה!"

חלק שני

הטראותה התהlixir והילד

שרי בן נתן

פרק 7

בתיה-המעבר*

בתיה-המעבר שייכים לעמותת "בית לכל ילד" הפועלת בישראל מאז 1975. ביום פועלם ארבעה בתיה-מעבר בישראל, השונים ומיוחדים באוכלוסיות היעד שלהם, אך דומים זה לזו בקיומם מסגרות המטפלות בילדים פגועים ביותר, ניתנת להגדיר את הילדים המגיעים לבתי-המעבר (וכמוובן את משפחותיהם) כנמצאים בקצה סקלחת הסיכון.

בתי-המעבר "רעיס" קלט עד לפני כשנתים ילדים יקרים גודלים (מעל גיל ארבע), לאחר שהוחלט לפתחם להם תיכון אימוני. לאחרונה ירד סף הגיל בבית "רעיס", היוות שפחתו הסיכון למצוא לילד בן 8-9 ויתר) משפחה מאמצת. "נווה חנה" קולט תינוקות, לרוב השירות מבית-החולמים ולעתים קרובות תינוקות שנולדו מכוירים לסם - תוכאת העובדה שאם נטלת סמים בתקופת ההריון - יש צורך לגמול אותם וללוות אותם מקרוב עקב מזבם האמוי. גם כאן ברוב המקרים ההחלטה לפתחם תיכון אימוני הינה אפשרות סבירה. שני הבתים הללו מנוהלים על-ידי "בית לכל ילד" בליווי ופיקוח מקצועי של השירות למען הילד (השירות מטעם משרד העבודה והרווחה העוסק בכל היבטים של האימון). שני הבתים האחרים, "בית-שרמן" ובית-המעבר בארכ-שבע" קולטים ילדים קטנים (בני שנה עד ש) טרם פתיחת תיכון אימוני, אך לאחר שנוטו כל הנטיונות האפשריים בסיווג משפחה במסגרת הקהילה. הגישה בשני הבתים היא, שילך בגיל כה רך וקוק לבית קבוע ולהורים ואוהבים שמסוגלים להגן עליו.

להלן המטרות שאליין נתיחס בהמשך:

1. אבחון מערכות משפחתיות אשר מוכרות על-ידי הגורמים המטפלים כמסכנות

את ילדייהן.

2. הגנה וטיפול לאותם הילדים שנפגעו. יש לעבד עם את אשר קרה להם, לעוזר להם להבין שאינם "אשימים", ולסייע להם בלימוד דרכי התמודדות

* המאמר עוסק בניתוות חתיפתה ודרכי עבורה המקובלים ב"בית-המעבר בארכ-שבע".

שונות מלאו שרכשו עד כה.

3. לסייע ולהמליץ לגורמים המטפלים בקהילה בקבלה החלטה עברו אותו משפחות וילדים.

4. במידה שההחלטה היא להחזיר את הילד לרשות הוריו, יש לבנות, יחד עם הגורמים בקהילה, את התוכנית הטובה ביותר ביוטר שתבטיח את מירב ההחלטה. במידה שהוחלט שהילד אינו יכול להזור לרשות הוריו, מוטל על הוצאות, יחד עם הגורמים המטפלים בקהילה ונציג שירות למען הילד, לבחון מהי התוכנית הטובה ביותר ביוטר עבورو. כאן יש צורך לשקל מספר משתנים: גיל הילד; סוג הקשרים שיש לו עם הוריו; קשרים אחרים (אם קיימים); חומרת הפגיעה הקימית אצל הילד וכן זיהוי הכוחות הפנימיים שיש לו ומאפשרים התמודדות עם פגיעה זו; הערכת הסיכויים שיכל גדול במשפחה אחרת, דהיינו, משפחה מאצצת, לעומת המחר של ניטוק; ואם לאו, מהי האלטרנטיבת אשר תגרום לו הכי פחות נזק. לשוב ולעבד עם הילד את הטראות, לעוזר לו, ככל שניתן בגילו, להבין את ה"למה זה קרה לו" וכן להכין אותו לקרה חיים אחרים. לעיתים קרובות ילדים אלו אינם מכירים חי משפחה תקינה, אינם מכירים יחסים מיטיבים של מבוגרים במשפחה ומוסג "אינטימיות" בדריך-כלל שווה לפגעה בגוף ו/או בנפש.

מי הגורם המפנה? מה תפקיד בית-המעבר? מהן מחויבויותיו על השאלות הללו ועל אחריות גנטה להתייחס בהרחבת, כאשר לאורך כל הדרך הילד יושם במרכזה. למורת הגישה שיש לחזק את המשפחה על-מנת לאפשר לילדים לנגן במחיצת הוריו והטבעים, קיימים קווים אדומים כאשר הסכנות התחתומות, הפיזיות והאמוטזונליות מכתיבות התערבות במערכות התרבות היללו. במקרים אלו יש לשנות את המוקד ולשקל את צרכי הילד לעומת צרכי אחרים במשפחה. להלן דוגמאות אחדות: כשהורה נזק לילדים על-מנת לווש שיק למשחו - הוא עומד על סף תחום (סמים, אלכוהול, מחלת נפש), ורק הילד יכול לשמר עליו לא ליפול; הסבא/ודוד/אח/חות אינו רוצה בושות; הסבתא וואגט שהבת שלה תאבד את עצמה לדעת אם הילד יילך ממנה וכדו'. כל הטעונים היללו, כבדים ורצניים ככל שיהיו, אינם עומדים מול צרכיו של ילד כה רק. יש לשמור על הילד ולהציג לו את מירב האפשרויות לגדל ולהתפתח בצורה תקינה.

הגורם המפנה

הגורם המפנה אל בתי-המעבר הוא אותו פקיד סעד ל"חוק הנוער", שעלי-פי החוק, תפקידו להגן על ילדים אשר אובחנו כילדים בסיכון בקהילה. פקידי סעד אלה מקבלים את המידע מגופים שונים בתחום הקהילה (מורים, גננות, רופאים, אתיות טיפת-חלב, משטרת, שכנים וכדו'). טרם הפנייה לבית-המעבר, המשפה עוברת תהליך של טיפול ומתן משאבים בתחום לשכת הרווחה, בתחום התהילך זהה העומד הסוציאלי מביא את המקרה להתייעצויות למדוריך שלו, ואם עדין קיימים סיכונים, הוא מביא את המקרה לדיוון ב"זעמת החלטת" - ועדה בין מקצועית שdone בילדים בסיכון.

נסתפק בכך שנאמר, שלאחר שנסינונות אלו נכשלו, הגורמים המתפלים חייבים לעורוך תוכנית אלטרנטטיבית הבאה להגן על הילד. אחת האפשרויות היא פנייה לבית המעבר, מה יכול בית-המעבר להציע שלא געשה לפניכן? עצם הוצאתו של הילד מן הבית יכול להביא עמה שינויים מהותיים. להלן אחדים מהם:

שינויים מערכתיים

בבית-המעבר בא כ"מקום אחר", דהיינו, מערכת בלתי תלויה אשר לא הייתה שותפה בתהילך קבלת החלטות הקודמות. לכל הגורמים ניתנת הזדמנות נוספת לבדוק, לחשב ולהציג שאלות ביחס למצב המשפה. באופן כללי, תהליך הפניה והקבלה הוא כדלקמן: לאחר שהמקרה נדון ב"זעמת החלטת" והוואודה משה שתגיעה למבי סתום, או, לחילופין כשקיים חשש בכך שהילד לא יוכל לגודול במשפחתו, ניתנת האפשרות לפנות לבית-המעבר עם כל החומר הדלועוני. קרוב לוודאי שהיהו שאלות נוספות נוספות ולעתים יתקיים דיון קבלה, אך לא בכל מקרה.

- להלן התנאים הקליטת ילד לבית המעבר:
- כל הנסינונות האפשריים להפחית את הסיכון במסגרת הקהילה מצויים ללא הצלחה.
 - הוצא צו "חוק הנוער".
 - משמעות הוצאתו של הילד מן הבית הוסברה למשפה.
 - לשכת הרווחה יכולה/מוכנעה להעמיד את המשפה בסדר עדיפות גבוהה בהקצת משאבי הזמן שלה.

- פקיד הסעד, העובד הסוציאלי ופקיד הסעד לאיום יגיעו לכל דין ויתחלקו באחריות בהתאם לתפקידם.

למשמעות ניתנת הגדנות חדשה. בית-המעבר אינו שיר לאלו שהכעיסו אותם ואף הוציאו את ילדם מהבית. ואם בית-המעבר אינו שיר ללשכת השירותים החברתיים ולא לשירותים למען הילד, אולי הפעם יצליחו בני המשפחה להוכיח שהם יכולים להשתנות. ניתן לומר, אם כן, שבית-המעבר הינו גורם מKeySpecי חיצוני אשר מציע לכל הגורמים המעורבים (לשכה, הורים, שירותים שונים בקהילה) אפשרות נוספת להתארגן, לשקל ולחשוב מ"מקום אחר".

השינויים בעקבות משבר

הזאת ילד מבית הוריו כרוכה במשבר. גם אם מדובר בהורים שפוגעים בילד יום יום, הנитוק מן המוכר וההעbara למקום זר במצב של אידיאות, מביא איתנו הפרת אייזון וחדרה מוגברת של הילד וכן גם אצל ההורה ברוב המקרים.

המסר להורה ציריך להיות ברור מעבר לכל ספק: ביום החבירה חדרה למצבו של הילד, ובנסוף לכך בבית-המשפט הבהיר הילד כ"קטען נזקן", דהיינו, ילד בסיכון, ויש לעבד יתדיו לשינויו המצב. במקרים מסוימים מחלת משבר וההורם יכולים להתחיל להכיר בבעיה ולהיות בשלים יותר להתארגנות אחרת כדי לעبور שינויים משמעותיים.

על-פי תיאוריית המשבר, זו הגדנות נוספת/חדשה לעשות שינויים בתפישת ההורות בתחום המשפחה ולקבוע יעדים משותפים ובורורים המועגנים בגבולות של זמן. יש להכין תוכנית אינטנסיבית הכוללת את מירב המשותפות הדרושים, על-מנת להאריך, בפרק זמן קצר ככל שניתן, את הכוחות המצוים בתחום המשפחה.

שינויים בדרכי תקשורת של הילד

קרנסאו (Crenshaw, 1993) מסביר, שבמצבים אידייאליים ההורה משתמש בבטיס בטוח הממלא את צרכיו של הילד, ובכך מאפשר לילדים לארגן חוותות, לוות דחפים להבדיל בין מציאות פנימית וחיצונית. תהליך זה מוביל לאינטרציה של יכולות ומKENה את תחושת העצמאות (self) והיכולת לתקשר באופן תקין עם עולמו הבין-אישי והפיזי. כאן קיימת תשתיית המאפשרת היוזרות של ה-Self (עצמיות). ללא הבסיס הזה התינוק מסוגל דרכים שונים על-מנת לזכות ביחס כלשהו ולהמשיך לחיות ("to go on being") (Winnicott, 1960). לעיתים הוא לומד שמכות יכולות להיות עדיפות על עצובה או גילוי עריות. במקרים אחרים ניתן לראות ילדה קפואה

אשר "בוחרת" ב"אהבה" של אביה (גילוי עיריות) על-פני דחיה קשה. סלמה פריברג חקרה את התנהגוויות של תינוקות היללו. במאמרה "הגנות פחלוגיות בינקות" (Fraiberg, 1987) היא מתרת חמיש סוגיות של הגנות בפעוטות (avoidance, fighting, transformations of affect, and reversal freezing, transformations of affect, and reversal). אין היא מתחוננת למוגנוני הגנה אשר מתחשים מאוחר יותר בעת התפתחות האגו, אלא לתופעה של הגנה כתגובה לסכנה מורגשת. וולרשטיין (Wallerstein, 1976) הבהיר בין שני התופעות כך: "מוגנוני הגנה כמבנה והגנות כתופעה ממשית" - defense mechanisms as a construct and defenses as actual phenomena (p. 220). דהיינו, התנהגות הגנתית שנצפית ומובנת במידה זו או אחרת על-פי הניסיונות. במהלך שהותם של ילדים רבים בבית-המעבר נפגשו עם מגוון רחב של התנהגוויות ודרכן למדנו על דרכי התקשרות של הילד ומשפחהו - ה"ריקווד המשפחתי". לעיתים קרובות פגשנו ילד שאינו מאמין במוגרים כלל ואינו פונה לעורפה. הילדים הללו למדו שהמוגרים בחיהם הם אנשים שצריכים לדחות אותם, או להימנע מ מגע עימם, ושלכל היותר עליהם להתאים את עצם לצרכים של המוגר.

להלן דוגמאות בולטות הבאות להמחיש כיצד כל ילד מביא עמו את סיפורו חייו:

1. ילד המתעלם באופן כמעט מוחלט מדרבי מוגרים. כאשר הוא נופל ומקבל מכחה או כאשר אינו מקבל דבר שהוא רוצה, הוא מגיב בצוורה לא הולמת (בריחה, התקף ועם, השטוללות שמסכנת את סביבתו), לא נראה אותו יוצר קשר או מבקש עורה כלשהי. לעיתים אותו ילד אף טיח בצוות שהם "שקרנים" כל פעם שימושו מובלט לו.
2. התנהגות אחרת שנפגשים עמה הינה של "ילד בהיכון". זה הילד שנמצא תמיד ב"חצפיה" הוא מרבה להכות ולתקוף עקב תחושתו הפנימית שהוא המותקף ושיומו נמצא בסכנה. התנהגות אחרת שנפגשים עמה הינה של "ילד בהיכון". זה הילד שנמצא תמיד ב"חצפיה" ופיתח חישונים וגישים למצבי הרוח של המוגרים הנמצאים בסביבתו. הוא חש מהי המוגר שמת, כועס או עצוב. הוא נמצא תמיד בפריפריה של המוגר ובמצב של דריוכות. אין לו שום אינטראקציות עם ילדים אחרים, לאחר שככל כוחותיו מושקעים ב"קריאת" צרכי המוגר. זינייקוט (1955) טוען, שבמצבים הללו ה"עצמם" לא נוצר והילד נשאר כעין מיכל ריק שיש למלא אותו תמיד בתכנים של الآخر, על-מנת שימושו להתקיים - דהיינו, false-self ההופך בסיס להפרעה אישיותית קשה.

זמן לא רב לאחר ביאו של הילד לבית-המעבר, ניתן להבין מהו ה"סיפור" שלו, וזה בלי שידבר בכלל על שהתרחש בבית הוריו. התנהגוויות ודרך התקשרות המאופייניות לו מספקים

מידע רב. כמשמעותיים את המידע זהה עם המידע המתגלה בתוצאות באינטראקציות ביןו לבין הוריו, ניתן להגיע לאבחן ראשוני ולקבוע התערבותות טיפולית.

טיפולים נלוויים

כאמור לעיל, ילדים מגעים עם פערים גדולים בהתחלה (דיבור, מימוננות מוטורית, שפה, ידע) וכן כמשמעותם הפיזי ירוד מאוד. כנסוסף על הביעות האחרות הילד פגוע מבחינה רגשית, חש נטווש וכועס על כל העולם - יש לבנות לו תוכנית עשרה ביותר אשר תקדם אותו ותקנה לו כלים חדשים למשך דרכו. להלן השירותים המוצעים לילדים המגיעים לבית-המUPER:

- צוות של עובדים מiomנים מאפשר לילדים חוות יומיומיות המקדמות את מצבם. לכל עובד יש תחום התמחות (התعاملות, חימר, גזירה, צבעים, הדבקות ועוד). בדינויו אבחן בצוות שומעים מהם על הקשיים הספרטניים שהתגלו אצל הילד וקובעים לו תוכנית העשרה המותאמת לצרכיו.
- ילדים עם בעיות בדיבור או בשפה מופנים לקלינאית תקשורת והיא מאבחנת אותם ובונה תוכנית טיפול בהתאם. צוות העובדים מקבל ממנה הנחיות ומשימות לצורך קידום מצב הילד.

• ילדים אשר מתקשים לשולט בעצמם (הן מבחינה גופנית והן מבחינה רגשית) מופנים למטפלת "טאי צי" אשר עובdot אותם על מרכו שליטה פנימי החובק את הגוף ונפש כאחד.

• ילדים הבשלים לכך מקבלים טיפול אינדריבואלי ב- "Play Therapy". בטיפול זה הילד מוצא מרחב בטוח אשר מאפשר לו להתבטא הן על-ידי מלול והן על-ידי משתק (ראה פרק "הקשר בניו על כאילו").

• לכל ילד יש "מטפל אישי" (אחד מאנשי הצוות) שמניע אליו פעמי שבבוז להיות רק עמו, לעשות דברים מיוחדים אליו וכך. המטרות של המטפל האישי (הנקבות לאחד אבחן והנחה של המטפל הקליני) הן בדרך כלל: יצירת קשר - ללמד דרכי תקשורת חדשים, לאפשר לו לחות אינטימיות

שאינה מיימת, לאפשר לצד לבוא לידי ביטוי ללא חשש: להביע כעסים, כאב, שמחה, עצב,(Cl) וכו' ; להעיר את מושגנו, ראייתו והבנתו של הילד.

- **במידת הצורך קיימת אפשרות ליעוץ פסיכיאטרי, יעוץ של מרפא בעיסוק ורופאים המתמחים בתחוםים אחרים.**

כל מערכ הטיפולים הנלוויים נובע מ תפישה הוליסטית החותרתקדם את הילד במגוון רחב של תחומי על-פי הערכה כוללת של צרכיו, הוצאות המקצוע ניזון ומאין זה את זה באופן שותפי ועקביו על מצבו של הילד.

סיכום

ילדים מגיעים לבית-המעבר לאחר שככל הנסיבות האפשרים בקהילה נעשו והילד נשאר במצב של סיכון. תקופת השהייה בבית טיפול מעין זה הינה טובה ואף חינונית במקרים רבים לצורך התארגנות ועיבוד רגשי של מה שהוא. אך התקופה חייבה לתיות מוגבלת. לא ניתן להחליט מראש מה אורך השהייה הדצוי, לאחר שיש צורך להתייחס לכל מקרה לגופו. אולם קיימים צורך לאבחן במהירות ולקבל החלטות בפרק זמן מצומצם ככל שאפשר. ילדים בגיל הרך זקנים למסגרת משפחתי מוגנת, אוחבות ומיטיבים על-מנת להבטיח התפתחות תקינה. העדר מסגרת כזו לזמן ממושך מביא עמו נכות אМОציאונלית ופגיעות בלתי הפיכות בנפשו של הילד. היישרות במצב של איזוראות ואי-ישיכות גוררת פגיעות נוספת.

לעתים נשאלת השאלה האם יש מקום להעביר את הילד למסגרת נוספת (לשם המתנה) בתום האבחון? לדעטנו לא. בתקופת האבחון נאלצו ההורם להיפגש עם הקשיים שיש להם בהורות. לעתים ההורים מתחاشים ואינם רואים כל בעיה. ה"אתרים" הם הבעיה, לא הם. במקרים הללו בדרך כלל ממשיכים להשיקע את המאמצים בטיפול הילד. מאייך גיסא, ינסן מקרים שהורה עוזר וambil שקיימת בעיה וمبקש סיוע. במקרים כאלה הצורך בתקופת טיפול הינו ממשוערי ואין הצדקה להעביר את הילד והמשפחה אל דמות טיפולית חדשה.

במקרים רבים ההורה כבר פיתח אימון בצוות המטפל ולעתים, עקב הנסיבות, קשר זה הוא הקשר האמתי הראשון שהיה לו עם דמות מטפל. הפעם יש צורך לנ هو בגלי ולדבר על הכל, להיות שהיום הילד שלו מוכך כ"ילד בסיכון". כל העברת תחביב את ההורם לעבד את הפרידה מהקשר הזה, "להעביר" לדמות אחרת את האימון שנבנה וכן להיחשש שנית. ככל

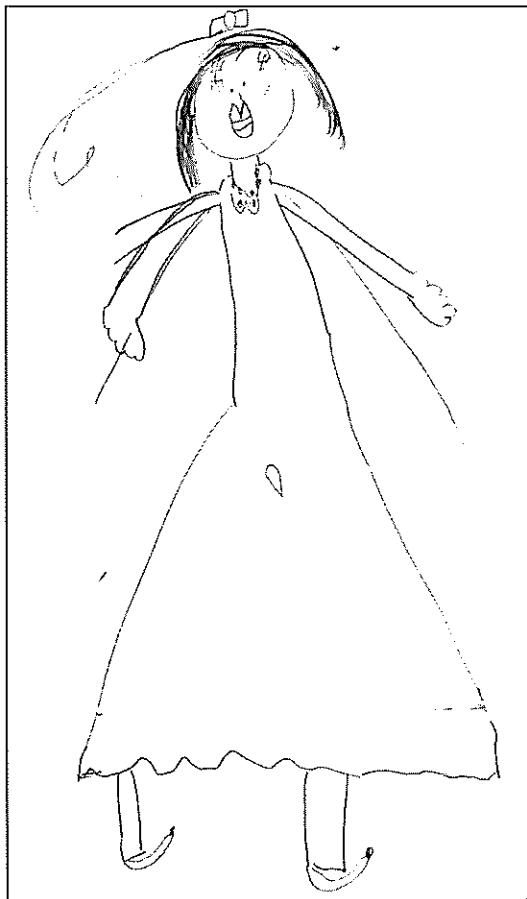
אתה מאמין משימה זו היא קשה ביותר, על אחת כמה וכמה להורים הללו, שהם עצם סובלים, ברוב המקרים, מהיעדר אימון בטיפול וב/cgi של טיפול. קיטוע קשר כזה קרוב לוודאי יחויר אותם לאיזון הקודם, לפני שהילד יצא מן הבית.

אם מדובר על החזרת הילד הביתה, בודאי שאין להעבירו למקום בגיןם, אלא לעורך תוכנית מוגנת לביצוע החזרתו. אם מדובר בילד פגוע במוח ו/או הורים שאינם מקבלים כל אחריות על עצמו למסבו של הילד, יגרם לילד נזק נוסף אם יוכפלו הדמיות בעולמו של הילד, הוא החל לפתח קשרים חרשים ולבנות אימון, וכל העברת הפגיעה יכולת שלו לקשרים נוספים (היות שלפני כן הוא ניסה ואיבד). במקרים הללו יש חשיבות עליונה למקום קבוע עם דמיות קבועות.

אם התקבלה החלטה לפתוח תיק אימוץ, רצוי שהילד ישנה במקום שיעזר לו לעמוד את אשר קורה לו (ראה הצעות מקרה "שי" ו"חני").
חשוב יותר להציג לאבחן ולקבלה החלטה בנוגע לעתידו של הילד כדי לתכנן את המהלך הבא. אם חורה הביתה אינה אפשרית, יש לבחור בתוכנית אלטרנטטיבית פחות פוגעת עבورو. בכל מקרה יש לפעול בתוך פרק זמן מצומצם ככל שאפשר, כדי לא להמשיך את שרשרת הפגיעה בילד.

מקורות

- Crenshaw, D.A. (1993). Responding to sexual acting-out. In Shaefer C.E. and Swanson A.J., *Children in Residential Care*, pp. 50-51. Northvale, New Jersey: Jason Aronson Inc.
- Fahlberg, V.I. (1991). *A Child's Journey Through Placement*. Indianapolis IN: Perspectives Press.
- Fraiberg, s. (1987). *Selected Writings of Selma Fraiberg*. Ohio State University Press (pp.183-202).
- Wallerstein, R.S. (1976). Psychoanalysis as a science: Its present status and its future tasks. *Psychological Issues, Monogram*. 36. New York: International Universities Press.
- Winnicott, D.W. (1950 - 1955). Aggression in relation to the psyche-soma. In Collected Papers: *Through Paediatrics to Psychoanalysis*. p.227. London: Tavistock, 1958.
- _____. (1960). Ego Distinction Between True and False Self. In: *The Maturational Processes and the Facilitating Environment*. New York: International Universities Press, 1965.

מאליה מצירת "אמא עם ציצים ופות" (ראה ע"מ 160)

פרק 8

בתקופת האבחון

ההורים

רוב המשפחות המגיעות לבית-המעבר נמצאות במשבר אקווטי. לרוב הן מביאות כעס רב והתנדבות קשה כלפי העובדים הסוציאליים ולכל מצב ואירוע הקשור להפרת האיזון במשפחה. קשר טיפולי טוב עשוי להיות כאשר קיים שילוב של הבנה, אמפתיה, כנות והצבת גבולות ברורים. להורים נאמר בבירור, שכיוום הילד שלהם מוכך הילד בסיכון והוצאות גנוד לסייע להם לשנות את המצב. בשלב זה רוב המשפחות עדין נלחמות בכל מי שחשף شكимית בעיה, או מתכחשת לבעה.

בבית-המעבר נעשה שימוש במספר כלים אבחוניים כדי לקבל תמונה מקיפה על המשפחה:

א. ג'נווגראם

אחד הכלים החשובים ליצירת קשר עם המשפחה המסייע לבחיר את הדינמיות הפעולות בתוכה, הוא הג'נווגראם (genogram). הג'נווגראם הוא אותה מפה משפחתית אשר מראה את הקשרים בין היחידים במשפחות, את הקואליציות הקיימות, הניתוקים, הדינמיות הבין-דוריות וכן דפוסים בין-זרועיים היוכלים לסייע למטפל ולמשפחה בהבנהعمוקה יותר. לדוגמה:

סיגל (בת חמיש)

דורית, אם צעירה שהצלילה נגדל את ילדתה סיגל עד גיל חמץ, למרות העובדה שהיא מתפרנסת מזנות. במשך השנים הללו היא ילדה עד שני תינוקות. בבעלה, איש פסיבי אשר סבל כל חייו מדחיה, היא נגגה להתרגורות עד אשר

הייה מכיה אותה, ואו פנתה למשטרה, פתחה תיק ודרשה לעצרו.

כשנעשה יחד עם האם ג'נווגראם, יolumnו לראות כיצד אמרה אם, בהיותה ילדה

בת חמוץ, ננטשה על ידי אמה והוצאה מבית אביה יחד עם שתי אחיותיה. בהמשך, שתי האחיות נמסרו לאימוץ, אך היא התגלגה בין משפחות אומנות, חורה לאביה (כל פעם שיצר קשר עם אשה אחרת) ושוב הוצאה מabit, כבר בגיל עשר שהתה במוסד לילדי הסובלים מהפרעות קשות.

בזמן עשיית הגנוגראם האם הצלילה להוות:

1. את הרמיון בינה לבין הבית הבכורה שלה;
2. את הטעש שהיא מרגישה כלפי אביה וככלפי גברים בכלל;
3. את הקגאה שחשה כל השנים כלפי האחיות שלה, שעלה-פי הפנטזיות שלה היו חיים מאושרים (לאחר שנמסרו לאימוץ).

עزم עשיית הגנוגראם אינה מהווה "טיפול" בהורה, אך מאפשרת הבנה עמוקה יותר של המטפל ושל המטופל ועשוייה להיות תחילת של שינוי.

לא תמיד ההורה יכול לשאת את הנגilio כפי שנראה ברוגמה הבאה:

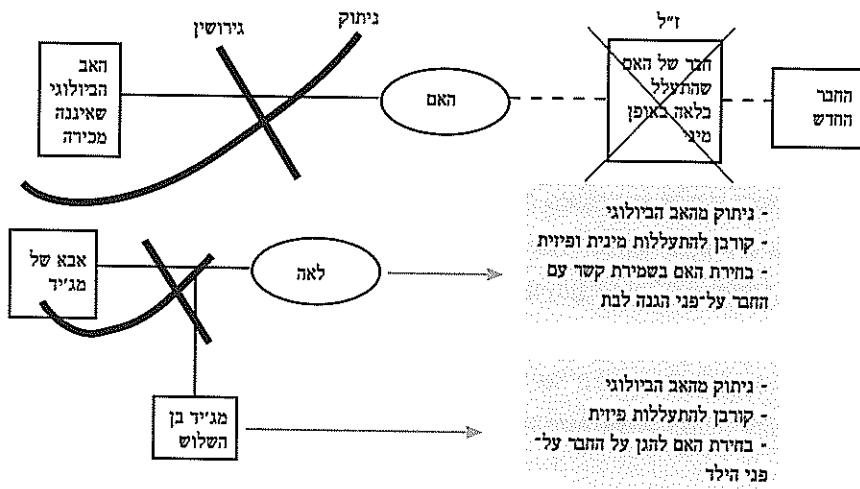
לאה (האם) ומג'יד (בן השלוש)

לאה בת ה-19 עלתה ארץ מהחבר העמים בהיותה בת 12. כעבור שנה היא ברחה מהבית וחיה בבית-מלון בעיר מגוריה, שם עבדה בכל מיני עבודות קטנות, קרובה לוודאי גם בנות. בגיל 15 פגשה את מוחמד, בחור בן 22 מכפר קטן בצפון, הרתה לו, ובגיל 16 הייתה אם למג'יד. בני הזוג נדרו במשן שניםים וחצי במקומות אחדים, עד אשר דרש מוחמד להזoor לכפר שלו ולቤתו שחש שיחיה להם שם. לאה סירבה והם נפרדו; הוא חזר לכפר, והיא שבה עם בנה הקטן לבית אמה. שם היא לא הצלילה לקבל שום עזרה, וכעבור שבועיים כבר שכירה דירה במקום אחר, שם פגשה את פבל, המוכר במקום כנרקומן. פבל ולאה החלו לגור יחד. כאשר הגיע הילד למרפאה עם חבלות קשות בכל גופו, הוא נשלח לבירור בבית-החולמים. שם סברו שהילד קיבל מכח מן הדלת. בתום האשפונו והוזор מג'יד הביתה מאוחר שלא היו הוכחות שסימני החבלה היו תוצאה של התעללות מצד האם או החבר. בשלב זה עובדים סוציאליים במקומות לא הצלחו לעבוד אינטנסיבית עם בני הזוג, עד שלאחר חודש קיבלו הורעה אונוגנית על ילד בبني מוסים. כשאיתרו את הילד, התגלתה תמונה

מעוועת: ליד כולו חבול, השוכב, מתפלל מכאים ומקיא, כשראה את אמו שהשאירה אותו אצל שכנה ויוצאה לסתוררים), התכווץ והחל לבכות ולצעק "לאו! לאו". בבדיקה בבית-החולים נמצא שברים בגולגולת, דימויים במוח וכן בזקות שהיעדו שהילד אומנם קיבל מכות ימים אחדים לפני כן. היו לו המאטומות קשות בשתי העיניים ובחלקים אחרים בגוף, וכן חשש לשבר בכתף (עקב כך שלא השתמש ביד שמאל ואף נזהר מפני כל מגע ביד). בסופה של דבר לא נמצא שבר אלא רק חבלה כואבת.

גם הפעם הכחישה האם שהוא או "בן דודה" פגעו בו. שוב היא המציאה סיפורים על דלת/רצפה מכיה ו/או מזג אויר קrk שגרם לנפיחות בראש". החבר נעזר והאם הורחקה מבית-החולים. בשחרורו הועבר הילד לבית-המעבר להערכה המצב.

בשילוב עם האם ובעשיות הגינוגראם ראיינו תמונה כזו: ניתן לראות כיצד ממשיכת האם "מסורת" של הפקרת ילדה למען הצורך שלה ב"קשר" עם גבר, לאה מתארת שנאה וטינה כלפי אמה. מספרת שאף פעם לא עורה לה או שומרה עליה, ותמיד העדיפה את הגבר על פניה.

כשהתייחסנו לדמיון בין מה שאירע לבנה ומה שאירע עמה כפי שרואים בג'ונגראם, היא השתקתקה, קפאה במקומם, מלמלה משחו ש"אולי יום אחד אני אספר לך משחו..", קמה ובקשה לטסיים את השיתה. מאז געלמה, לא יצרה שום קשר נוסף, לא גילתה סימן של התעניינות בבנה ואיננו יודעים מה קורה עמה. יתרון שיום אחד היא תוכל לחייגש עם הילדה הקטנה והפגועה שבתוכה, ואולי לא. מה שבתו - יש לעקוב אחריו כל ילד שיולד לה, לאחר שהוא ייולד לתוך "סיפור מתמשך" של עוזבה רגשית וחיפוש נואש אחר מילוי צרכים ראשוניים של האם. בכך הילד אינו זוכה למילוי צרכיו.

במקרים רבים הג'ונגראם מהויה מפתח ראשון לפענוח מורכבות מערכת היחסים במשפחה, ובמציע על אפשרויות לשינוי מהותי בתפקודה. דוגמאות המוצגות לעיל הוא מאפשר לנו להבין את מקור הפטולוגיה.

ב. המפה האקולוגית

הmpsה האקולוגית הינה כלי נוספת לאבחן שקרה על הקשרים והקיים בין המשפחה לסביבה הטבעית שלה (משפחה מורתנית, שכנים, גני ילדים, בית-הספר, עובד סוציאלי, רופא/אתות, משטרת וכדו). לעיתים קרובות אנו עדים למשפחה המנותקת למורוי הקשרים בריאים עם גורם כלשהו בקהילה,mpsה האקולוגית עשויה לשקוף ואף לעזור בבחירה מוקד אחד, ועשוויה לסייע בשיפור יחסים ובקבלת תמיכה (רגשית/פרקטית) מאותו גורם (לדוגמה: משפחה מורתנית). בירור זה, שנעשה יחד עם בני המשפחה ועל-פי האינפורמציות שהם נותנים, ניתן ללמידה כיצד הם יוצרים קשר (ושומרים על קשר) עם סביבתם.mpsה מראה אם קיימים קשרים ומה טיבם; האם המערכת היא סגורה, ללא קשרים חיצוניים; האם יש דפוס של הימנעות הקשרים אינטימיים; האם הקשרים במשפחה מאופיינים על-ידי קשרים חורדרניים (enmeshment), כשמיישו חיבור לאבד את ישותו על-מנת להישאר בקשר; כיצד ניתן להוות קשר חורדרני מחייב בתפקיד ההורי של האם או האב או של שניהם יחד. ניתן להוות קשרים חיצוניים אשר מסייעים ושכדי לחתת אותם בחשבון בبنית תוכנית טיפולית. במקביל ניתן לשמעו/לחוש שקיימות תשואה לחבר או על קשר שהייתה ואינו יותר (מוות, עזיבת פיזית של מקום/ארץ, וכדו). כל אלו חשובים ביותר בהתחברות אל המשפחה, להבנתה ולביסיס לעובדה משותפת עמה.

ג. **התכנסות המשפחה המורחבת ("Family Group Conference")**
כלי אבחוני נוסף הוא התכנסות המשפחה של כל אנשי המשפחה, קרוביים ורחוקים כאחד, להשכלה משותפת. קיימים דוגמים שונים בעולם (Davidson, 1989; Atkin, 1988; Henaghan, 1992). בעבודתנו עם משפחות קשות מאוד אנו מומינים בתכנסות משפחתיות במקרים הבאים:

1. כשההורם מסכימים למפגש מסווג זה וambilais רצון להיות שותפים בתוכנים.
2. כשהמפגש יתכנס ללא פחד של אלימות לפני או אחרי (כלפי הורם, העובדים סוציאליים וכדו').
3. כאשר אין מדובר בפיגור ו/או היעדר תפקוד מוחלט רב-דורי במשפחה.

המטרות במפגש מסווג זה הן:

1. ליצור החקירות/התחברות (joining) עם המשפחה המורחבת ולזוזות מי מהבריה עשוי לתמוך בהורים ולסייע להם. ניתן להזות במפגש מעין זה קואלייציות, דינמיות בין יחידים, היררכיות, דפוסי תקשורת, "אגודות משפחתיות" שמכbijות ליחידים בתוכה את מיקומם או את תפקידם ועוד.
2. לבחון מקרוב את כל הנסיבות, אם אכן היו כאלה, שנעו במשפחה על מנת לסייע ולשנות את מצבם הסיכון.
3. להעביר מידע ברור לכל המשפחה שאומנם מדובר במצב קשה, אך קיים רצון כן לשתף אותם בחיפוש אחר דרכי לשינוי.
4. מסר נוספת שהוא הילד (ילדים) מוכך כ"ילד בסיכון", ויש להתייחס לכך ברצינות רבה, לעתים כ"బוגד המשפחתי" אינו אפשר לאנשים לקבל את ההצהרה הזאת והטענה היא שכולם מתנצלים למשפחה, או שהועדים הסוציאליים "סתם מדברים שטויות" ואין להאמין להם. במקרים הללו אנו מודים להם על השתתפותם וממשיכים לעבוד רק עם ההורם, כאשר הבנתנו בדינמיות של המשפחה התعمקה.
5. מתן כבוד לכל משתתף תוך כדי שאיפה להגיע להמלצות על דעת כולם, תוך כדי שכנוו הדדי ולקחת אחריות מעשית לביצוע המסקנות.

ד. מפגשים בין ההוראה לילד

עמידה בלוח זמנים - ההוראה שלילו יצא מן הבית, מוצא את עצמו "פתאום" נטול כמו וכיווית שנבעו ממעמדו כהוראה של הילד שלו. לעיתים הוא קורא תיגר כלפי אלה שמציבים "חוקים" חדשים ודורשים שניוי בסדר העדריפויות שלו. אחת הדוגמאות לכך הוא המפגש בין ההוראה והילד. בשיטה הראשונה עם ההוראה אנו מסבירים מהי המסגרת, מהי מטרתנו וכן את הדרישות שלנו. מצינים שנכון שהילד יצא מן הבית, עובדה כואבת, מרגיזה, ושאנו מניחים כי ההוראה יסביר אתנו שהילד ארך להרגיש כמה שיותר בטוח בתנאים הנוכחיים. אי לכך נבקש ממנו שיקפיד להציג בזמנו שנקבע, גם אם הוא מגיע מרוחק. מוסבר לו שילד אינו אמרו לחוכר ההוראה אלא ההיפך. לעיתים ערך זה אינו מובן להורה, אשר מציג מיד סדרת סיבות המסבירות את קשייו. שוב מתפתח משא ומתן כאשר קיימת התחשבות סבירה בשעות הנוחות להורים, אך לא בשעות הערב, גם אם קשה לדגרת מקום בכוורת.

הדרישה להציג בזמנו היא חשובה: א) לאבחן אם ההוראה יכולה לפתח אמפתיה לרשותיו של הילד ולהבין מהם צרכיו; ב) לאבחן את יכולתו של ההוראה להתארגן למען הילד. התכנים של המפגשים מהווים חומריים לעובדה מסוותפת עם ההוראה ולשיפור יכולת התפקיד ההוראית שלו. אי לכך במפגשים ההוראה אינו רשאי להסתובב בKENIONIM או בתתי-קפה עם הילד. בפני ההוראה מוצגת מתוכנת מובנית של מפגשים: משחק עם הילד, יצירה מסוותפת, קריאת סיפורים ודורי-shit בין ההוראה וילדו. משך כל תקופה האבחון-Anno Danus ומדריכים את ההוראה צמוד למפגש, ולעתים קרובות מctrapim למשחק בכדי להשתמש כדוגמה לסוגיה זו או אחרת.

nocחות איש הוצאות שלנו בפגישה מציקה לעיתים להורה, ולעתים מתפרשת כחוסר אימון בסיסי וחדירה מופרzas לקשר הפרטיש שלו עם הילד, אך היא חיונית ממש שהילד יצא מן הבית עקב פגיעות חזורות ויש להבטיח לו הגנה מודבית. גם אם ההוראה אינו מובחן כמסוכן הילד בפגישות הללו, התחושה הינה הבסיס לעובדה לאחר מכן. כМОבן שבמידה שאצל ההוראה חל שינוי מהותי, יש לאפשר מפגשים חופשיים יותר. במקרים הללו קיימת תוכנית של חזרה הביתה, שבתחילתה הילד חוזר לבקר ואף לשון בבית הוורי. לעיתים אנו עדים להרדה עצומה של הילד, ויש לכת בקצב שלו ולבטא הערכה מעמיקה של החששות המלווים אותו. חששות אלו יובאו לפני ההוראה בנוכחותו של הילד, כশולנו דנים בנושא בפתחות וחוובים במשמעותם כיצד ניתן להבטיח לו ביטחון והבנה בבית הוורי.

הקשישים במפגשים ילדי-הוראה מתעוררים כאשר לא ניכר כלל שינוי ממשוני אצל ההוראה, אך הוא ממשיך להציג עם שקט מתחקים לפגישה השבועית. לעיתים מתקיימים בשעת

הביקור כאום, איתקשות או פגיעות ישירות בילדים. במקרים אלו אנו מכנים דיוון הערכה עם כל הגורמים המעורבים, כולל ההורים, על מנת לדון במצב. אנו מבהירים שנית את יעדינו המשגרת ואת הציפיות ודרישות שיש לנו מההורים. באותה עת אנו מבהירים להורים, שהזמנם אינו בלתי מוגבל ויש להבין שלילד אין יכול להמתין זמן רב באירועאות.

במקרים שעדיין לא חלו שינויים, יש צורך להחליט על תוכנית אלטרנטיבית לחורה הביתה, בחלקם מדורב עלפתיה תיק אימוץ, כאשר הילד ממשיך לוכות לתיחסות טיפולית אינטנסיבית באותה מסגרת.

הילדים

כל ילד המגיע לבית-המעבר עבר בדיקות רפואיות ראשוניות, כגון: שקייה, מדידה, בדיקת דם, שתן וכן בדיקה גופנית כללית. אם קיים חשש לביעות אחרות (עינים, לב, נוירולוגיה וכו') הבדיקות הדירושות מתבצעות. אם מדובר בחשד להתעללות פיזית, ניתן שיישעו צילומים ו/או מיפוי עצמות לצורך איתור שבטים ישנים. אם קיים חשד כבד להתעללות מינית, מתבצעת בדיקה גנטולוגית על ידי מומחה לילדים. לעיתים קרובות אנו מגלים תמורה פיזית ירודה בתוצאות של בדיקות הדם ובהתפתחות הכללית של הילד. ממצאים אלו חשובים להערכת הכלולות.

בשלב ראשון - תכפיות בבית-הילדים

בשלב זה אנו צופים בילדים כדי "לשמע" כיצד הם מתקשרים עם מוגדים ועם ילדים. פרט לאינטראציות הבין-אישיות (יחס אובייקטיבי), חשוב לקבל תמורה של הרגלים, כיצד הם לומדים דברים חדשים, מהי דמת השפה ואם יש תחומיים בעיתיותם במיוחד. ילדים הסובלים מעובבה קשה או שחוות התעללות פיזית או מינית, מגלים בדרך כלל חרדה עצומה באחד (או יותר!) המוקדים הבאים: רחצה; השכבה; שינוי; אכילה.

הפרעות באכילה אצל ילד קטן המוצא מן הבית הן מתבטאות בדרך כלל כך: אכילה ברעכבות הרבה; אכילה מהצלה שלו ומהצלה של אחרים (דהיינו, "גניבת" אוכלילדים אחרים); שוטטות במטבח כל היום; אכילה מפח הזבל (או מהרצפה) בכל הזדמנויות. הילדים הללו משדרים תחושה שהם לא קיבלו מספיק, שהם רעבים נורא וצעריך לאכול הרבה פה אחר-כך לא יקבלו. לעיתים קיימות תגבות ביוזריות לאכילה ויש לעקוב אחריהם מקרוב ולנסות להבין את התגובה. לדוגמה:

יעלי

יעלי בת השלוש הוצאה מן הבית לאחר שהאב הודיע לשירותי הרווחה שהילדה נמצאת בסיכון גבוה. לדבריו הילדה דחויה, מוכה קשה ומורעבת על-ידי אמה, האב המשיך וטען שהוא אהב את הילדה, אך הוא חייב לעמוד על-מנת לפרנס את המשפחה, הוא גם דיווח שהוא נמצאת בחודש הרביעי להריון ושאין הוא בטוח שהוא רוצה את ההריון עקב התנהלות של האם. בבדיקה-בית שנעשה על-ידי-העובדת הסוציאלית ופקירת הסעד, האם הודהה בכך שהיא שוננת את יעלי, אך את אותה הצערה ממנה בשנה וחצי היא אוהבת. ליעלי היסטוריה של אשפוזים חורדים, כויהה קשה מממים חמימים, איחור בגידילה והשתפתחות המלווה בתת-משכקל (failure to thrive) והתנהלות לא שקטה.

ביום שהייעה לבית-המעבר, לא תללה יעלי לאכול. היא ישבה ודחפה את האוכל לתוך הפה, והרים מהרצפה ואכלה מהפה הובל. כעבור שבועיים, לערך, החלה תופעה ביוארית נוספת: לפני כל ארוחה (ויש חמיש כאלו כל יום) החלה יעלי להתפשט ונכנסה להתקף ועם אשר היא בוכה, צועקת, צוחקת, צוחחת, ומתרוצצת ערוםם סביב הבית. כל ניסיון להפסיק אותה, לדבר עמה ולהלביש אותה, עלה בתהו, הצוות היה חסר אונים וביעת תחיה, הבלבול, תסכול וכעס, בגלל חוסר יכולת "להגיע אליה" בהתקפים הללו.

השאלות הראשונות שנשאלות הן: מה התנהלות היו מביעות? האם יש דרווין כלשהו להתנהלות זאת (המראה על ארגון כלשהו), או, שלחילופין, התנהלות זו מעידה על התפקידות ה"אני" וmbטאת כאום פנימי של הילד? מהו הגزو התנהלות זו (ה-trigger)? מה קדם להתנהלות? האם יש מטפלים מסוימים שאצלם זה קורה ואצל אחרים לא? מה משך התתקף? איך הוא מסתיים? האם קיימים איתוטים ל��ירות התתקף, והאם יש מישחו שחש שהוא מצילח למנוע אותו או ל��רו וכייד? מה מרגשים אנשי הצוות בזמן התתקף? אלו רגשות התנהלות זו מעוררת אצלם?

לאחר ישיבת צוות שהוקדשה ליולי ובמה נשאלו כל השאלות האפשריות, למדרנו:

יעלי אינה מוגיבה כך כשמטפל ממין וכר עובד עמה; ה-trigger הוא כשאומרים לה לשלטונו ידים "כי עבשו אוכלים"; אין שם רוזת נראית לעין, מהתנהגות זאת, אלא שהתנהגות מציבע על מצב של עקה (stress) גבואה ועל כאום פנימי של הילדה; משך התתקף הוא בין 15 דקות לחצי שעה, ומסתיים, ברוב המקרים, בכך שהילדה היא כה מותשת, שהיא נרדמת ללא אוכל. כך הבנו שקרוב לוודאי ישמש האב כדמות מיטיבה עבורה במצבים הללו, לפחות בנושא האוכל. מן הדיווחים של האב והאם גם יחד ידענו, שכאש הוא לא היה בנוי, כלל לא היה בטוח שייעלי תקבל אוכל (למרות שאחותה קיבלה לנגד עיניה), لكن ראיינו ילדה הרגנסת לעקה לקראת האוכל, מאבדת כל שליטה ולבסוף כל המעדכנות קורסות והיא אכן נשארת רעבה. אם ננסה להבין את המתרחש בעולמה הפנימי של הילדה, נבין שאוთה דמות שבת היא תלולה באופן מוחלט (האם), הינה הדמות המאיימת על קיומה (פחד מפני חיסול מוחלט = fear of annihilation). מדובר בצורך הבסיסי ביותר, הצורך להזונה (nourishment; to be nurtured).

אם השערתנו שהתנהגותה של יעלי מהוועה עדות לסיפור חייה המועתק למציאות שלנו, או במלים אחרות, היא "מספרת אותנו" אצלנו, כיצד ניתן למצוא דרך להביא אותה לשולחן האוכל בלי שתיכנס לנצח הכאוטי שהיינו עדים לו? במקורה של יעלי קבענו שהיא תזמין לעוזר למטפלים להכין את האוכל לעורק שולחן, לחתווךسلط, להכין שתייה וכד". המטפלת האישית שלא התקשה להכין עמה עוגיות, עוגות ומטעמים אחרים, כאשר באותו הזמן היא אוכלת את מעשה ידיה ואף מחלקת לילדים ולמטפלים אחרים. היא גם האכילה בשמה את בעלי-חיים בבית, כשהמסר היה שהחיברים להאכיל אותם לאחר יהיו רעבים, עצובים ולא יגדלו כמו שצדין.

לאחר זמן מה הchèלה יעלי הגיעו לשולחן ברצון ולא התקפם נלווים. אין אנו מאמינים שהצלהנו "لتakin" את החוויה הקשה שהילדה חוותה בשלוש השנים הראשונות של חייה, אלא שהיא למטה שאצלנו יש ביחסון, ושניתן להאמין לנו שהצורך הבסיסי להזונה יסופק. חוותית הב哈哈ה הפנימית תישאר, ובמצבים של אי-ידאות קרוב לוודאי שהיא מוצפפת חרדה, הן בתחום האכילה והן בתחוםים האחרים שנפגעה מהם.

הרחתה הינה עוד מוקד שלעתים קרובות מעיד על טראומות חזרות ונשנות. מצד אחד, מים יכולים להיות מקור לרגיעה ולשלוות, מאידך, הם יכולים להיות מקור לאימה ולחדרה עצומה. חלק מהחוויות הקשות המתרחשות במקלחת יכולות להיות עדות להתעללות מינית; הוצאה אגרסיבית של הורה אחד (או שניים) שכוללת סכון בעיןיהם, תחשות חנק (ובHALO) בזמן שהחמים על הפנים ועד לניסון בטבעה; ובמקרים של הורים נרקבניים - חוותות של עזבה (ילדיים אחדים סיפרו על כך שהוריהם "שכחו אותם במים").

הרחתה הינה עוד פעולה הנכללת בהגדורה של nurturing כshedower בגיל הינקות. אם גנטה להודאות לרגע עם התינוק ועם מה שקרה לו בעת הרחתה (במרקדים הטוביים): מים חמימים, נעימים (המזוכרים ימים טובים ברחם), אמא/אבא מטפלים בו ובאותו זמן שומרים עליו. הצעיר והעלבן שמרגש הילד שצורך לצאת מהמים, ומיד לאחר מכן פיצוי על כך כשהוא עטוף בмагבת ומחובק על ידי הורה המטפל. קיימת תחושת טוביה כשהוא נקי וחוש שהשביבה אותה אותו ככה: חמימים, רך ומריח טוב. כל חוותות הללו הינן בסיס לדימוי הגוף שהוא תינוק מפנים ונוסא עמו כל חייו.

מאייד גיסא, ילד התהוו מצבים טראומטיים בשעת הרחתה, נושא עמו את הטרואה גם אם יותר מאוחר הוא למד שנית לזכות בחויה אחרת במים. הטראות הללו הן פרה-רובליות, ברוב המקרים, השיכים ל-soma (Meares, 1993). דהיינו, חוותות שנחו דרכם הגוף ושלא עברו שם עיבוד קונספטואלי; חוותות בטרם מליט.

לקראת השינה זהה שעה קשה לילדים המגיעים לבית-המעבר. שוב ניתן לחלק את התחושות לקבוצות כדי להבין: געוגעים; עזבה; נטישות; התעללות פיזית; התעללות מינית. כל אחד מאלו יציג תמונה שונה בעת ההשכבה, הילד המתגעגע בספר סיפורים נחמדים על אמו/אביו, או יראה תמונה כללית של עצבות, בכיה והתאבלות. תגובת הילד זהה משפיעת חזק על האבחן הראשוני, מאחר שהוא "מכריז" שקיים קשר חזק בין הוריו ושהדמות ההורית מופנת היבט.

אצל הילד העזוב או הנטוש יתגלו סימפטומים שונים לחולטן. לעיתים הוא יחזיק במבוגר ולא יאפשר לו ללבת, לעיתים הוא לא ירצה לעצמו להירדם, ואף יתרור מספר רב של פעמים כשהוא מודא שהמטפל עודיע ישנו, שהוא לא עזב אותו. הילדים הורבלים מספריים בהשכבה זכרונות מן הזמן שהיו לבד ועד כמה שפהדרו.

ליאוֹד

בן החמש הגיע לבית המUPER עם אחיו בן השלישי. יש להם שבעה אחים גדולים, כולם גברים בפנימיות שונות מזו היותם בני ארבע-חמש. ליאוֹר החל לספר סיפור של מכות ועוזבה, תיאר כיצד הוא ואחיו היו גונבים אוכל מהמכולה, ובעיקר כיצד היו נשאים כמעט כלليل להבדם, נעלמים בירודת בתחילה והוא אמר שככל לא הפריע לו להיות לבד, כי הוא גדול ולא פוחדר אך ההתנהגות שלו סיפרה סיפור אחר. לקראת ההשכלה ליאוֹר היה מתחליל לאבד שליטה, מכיה ילדים, שובר, מקלל ותוקף את המטפל. לא נשאר אלא לאחיו בו ולנסות להרגינו. במצבים הללו ליאוֹר בעט, נשר, צוות, קילל והאשים אותו שאנו עזובים אותו בלבד ושוויצאים לקיים יהסים מוגנים עם ... במהלך הטיפול עם האם התבגר, שאמנם היא נהגה "לשוטט" בשעות הלילה.

לייאוֹר חש הצפת רגשות בלילות ובמסגרת מוגנת הצליח לבטא אותם ולא לדכאם כמו קודם (אני גדול, אני לא פוחדר). משך מספר חודשים לא הסכים לייאוֹר לצאת מפתח בית-הילדים פרט לפגישה עם האם, כשהוא היה נכנס לחדר, מבקש את שkitת המתפקידים, מסתובב ואומר למלווה: "וואלה, בוא הביתה!" בלילות הוא המשיך ללחום קשה בשעת ההשכלה, אף התעורר והסתובב בבית לודא שהמטפל אכן שומר עליו כפי שהובטח לו. כמושיכן שנטו לא הייתה שקטה, וניכר שנלחם עם מגוון רחב של "מפלצות" הפוקדות אותו בחלומותיו.

במהמשך הצליח ליאוֹר להתייחס לתஹשות הנטישה והבהלה שחש בעקבותיהם, אך לא תמיד הצליח להתגבר על הצפת הרגשות. הוא היה זוקק ליישות חזקה ואמונה שתימצא על ידו כדי שיתוש ביטחון ומסגרת ברורה.

השינה מביאה עמה וכרונות של חוויות רבות: התעללות מינית, עוזבה, ולעתים - של התעללות פיזית. אחת התופעות הרווחות בקשרי שינוי הינה כשהילד מגלה סימפטומים של קושי להירדם והוא נאחז במיבור בכל כוחותיו. איננו מתקונים ל佗פה שבימים הראשונים לשהייה במקום ורקיום קשי הסתגלות, אלא ילד שמצליה להעביר אחד משני מסרים:

- שהוא יודע שאתה עוזב אותו ואיננו יכול לשאת את הרעיון,
או להילופין:
- שלٿירדם זה מסוכן.
ילדים אלה אינם מצלחים לישון יותר משעה-שעתיים רצופות, ומגלים חוסר שקט גופני
ורגשי.
טופעה נוספת היא "בעוטי הלילה".ILD הנלחם קשות במפלצותיו ובפוגעים ברגע שהשינה
מגיעה. ויניקוט (1955) טען, שיש לחתם למטופל סביבה מוגנת המאפשרת לו רגסיה ומנגש
עם הבלתי מודע. להלן מקרה של ילדה אחת מרבים, אשר בא להמחיש את התיאוריה:

דחלַי

היתה בת שלוש וחצי כשהגיעה לבית-המעבר עם שני אחיה. האת, שלומי בן החמש, היה מוכר בשכונתם כילד "מוזר" שhrs הכלול, ואף ניסה לקפוץ
מספר פעמים מגנות בניינים באיזור. האחות הצעירה, אתי בת השנהים,
היתה ילדה אפתית אשר כמעט לא הביטה בעיני הסובבים אותה. רחל' עצמה
הגיעה עם מגוון של סימפטומים, ביניהם היה אונגוות יתר בכל מקום ובכל
שעה, פחד לעשות את צרכיה בשירותים ועצירות קשה, וכן נחגה לשבת
במקום מסוים ולזרות ולבלוט ללא תרף. הצרחות של התרישו אונגוים והוצאות
התקשה ביצירת קשר עמה, מעלה הכלול הילדה סבלה מ"בעוטי לילה".

לרחל' שלוש אחים גדולים יותר, כולם לומדים בפנימיות דתוות ורחוקות
מהבית. האב, מנחם, אדם שבעצמו גדול כל חייו בפנימיות דתוות וראיה הצלחה
שלדיו ילכו בעקבותיו. הוא נפלט ממסגרת לימודית בהיותו בן 14, ומאז לא
עבד ולא תפקד בשום מסגרת. הוא נהג להצטרף למסגרות "כולל" בעיר
מגוריו, אך מהר מאוד הסתכסך עם אחדים ונדחה החוצה. הוא ישב בכלא
פעמים אחדות בשל עבירות הונאה על רקע מיני (מכר קמעות והציג את
עצמיו לנשים עקרות) מעשים מגונים בנשים בשכונת האם, שרה, אשר עם
פיגור קל, נכה ברגילה, אשר תיארה את אביה כאדם שטיפל בה וישן עמה עד
למותו בהיותה בת 19. שידכו לה את מנחם, ומיד נכנסת להרือน. כעבור
שלוש שנים היו כבר שלושה ילדים והכלו דיווחים על עובה קשה ומיניות

מוגברת וללא גבולות אצל ההורים. באוטה עת האב נעצר ושלושת הילדים הוציאו מן הבית **לפנימיות**. בנסיבות הילדים החלו להפגין התנהגוויות מיניות קשות.

כעבור שלוש שנים השתחרר מנהם מהכלא וחזר הביתה. לא עבר זמן רב ושרה המשיכה ללחוץ. הפעם ליוותה לשכת הרוחה את שרה ושמעו מפה על כך שנחנים נהוג "לאונס אוטה מול העיניים של הילדים". נולדו להם שלושה ילדים נוספים: שלומי, רחלית ואתי. בעקבות הסיפוריים של האם ותדיוחים מהפנימיות, ניסו להצמיד סומכת למשפחה, אך הניסיון נדחה על ידי המשפחה. לבסוף הוחלט להוציא את הילדים מן הבית. לא נרחיב כאן את תיאור התהליך שעברנו עם המשפחה, אך נאמר שנייה בני הזוג הביאו עםם דפוסים פתולוגיים ביותר משפחתיים. עוד בהיותו בן שמונה או תשע שנים, היה האב בן זוגה של אמו, כולל קיום יחסי מין. האם "טופלה" על ידי אביה, ישנה אליו והיתה גם היא קורבן לגילוי עריות. לשנייהם דחף מיני מוגבר, קיבל חיזוק כאשר ילדיהם היו נוכחים. הדפוס הבין-זרורי נמשך כשהם "שכבו" עם בנה הבכור, האב עם בתו הבכורה ויתר הילדים (פרט לשломית שידע לא לשפתח פעולה ותזעיק עוזה) סבלו מהתעללות מינית "מודנת", נוסף לתצלפות ב"אונס" אמרם. האם סיפרה, עם חיקוק סטמי ואפקט שיטות, כיצד בעלה רוצה אותה כל הזמן ואיך הילדים מנסים "להציג" אותה.

כשבוע לאחר שרחלית הגיעה, החלו הצעקות ותבקשי המר בלילות. לא פעם אחת, אלא ארבע חמש פעמים בלילה. בשמטה לתלילה ניגשה אליה, היא ראתה ילדה מתהפקת, משטוללת וצועקת: "לאו לאו לא רוזטה!!" המטפה יכולת יכלה לומר שרחלית לא הייתה ערה אלא ישנה חזק, וכל ניסיון נגוע בה, כדי להרגיצה, גרים לה עצמת אי-השקט. תנובותיה היו כאילו לזרם חשמל. כאשר הגיעה מתעוררת, היא התלוננה על כאבים עזים באבר המין שלה.

המסר הראשון היה שהיא מוגנת ושומרים עליה בלילות. היא הגיבה שלא ניתן לשמור מפני ה"מפלצת" שלה, כי היא נכנסת בכל זאת. בתרדר טיפול הוסבר לה שחייב "להכיד" את המפלצת שלה, היא הייתה ספקנית ביותר, אך

היתה מוכנה לנסות לפסל אותה בפלسطינה. לשאלת מאיזה מין המפלצת שללה והוא ענתה ללא היסוס: "אישו" היא המשיכה ופיסלה "מפלצת" שיש בה שדיים גודלוות, ציפורניים ארוכות (בידיים וברגליים), אבר מין זכריו העומד בזקפה ושלוש "טיפות לבנות" בין הרגלים. יש לנו כאן עדות חותכת למה שעובר על הילדת. מעניין לציין שבמפלצת שללה היא עשתה אינטגרציה בין האם והאב. תופעה מוכרת לנו כשלדים חשים פגועים על-ידי אם ואביהם גם יחד.

כשרחלי הגיעה לשלב שיכלה לפסל את המפלצת, הוחל בטיפוליים שייעורו לה "לפזר" את התפקידות הטראומה (באבר מינה) על-ידי מסגים בכתפיים, בידיים ובכף הרגל. בחרור הטיפול פתחנו בחשיבה משותפת כיצד תוכל להתחיל לשנות במפלצות שללה.

במקרים אלה ראיינו דוגמות להתנהגויות שונות הבאות להעשרה אותן בהבנת החוויות של הילדים. כאמור לעיל, רוב החוויות הללו שייכות לתקופה הפרה-ירובלית, כשהתינוק/פעוט חווה את העולם דרך הגוף שלו.

אינטראקציות עם ההולדים

אנו צופים כיצד הילד וההוראה מתקשרים זה עם זה. האם התורה קשוב לילד? האם הוא קשוב לאיתותים של שמחה, מצוקה, כאס וכיו? האם הוא מציב גבולות, מגן עליו מפני סכנות? האם הוא מקדם אותו בהבנת דברים, בלמידה? האם הוא יכול להתפנות לילד? האם הוא עיר לצרכיו של הילד? האם הוא נצפה כמו שפועל על-פי הצרכים הללו? אחת הדוגמות היא כשבבקשים מהורה לא לאחר למפגשים, כי לילד קשה מאוד להמתין, שבהתגובה הוא מתחה מארוד, דואג שלא יגיעו וחושר שלא אהבם אותו. השאלות הן בדרך כלל: "אייפה אמא/אבא?" "למה הם לא באים?" "אוף!! אייפה הם?" "מה? הם לא יגיעו?" "למה הם לא באים?" "אוף!!!..." וכן הלאה.

כשאנו יודעים שההוראה יגיע, שהוא בדרך כלל אינו מאחר, ניתן להסביר לילד בכנות שבדרך כלל הוא אינו מאחר ובטע קירה משתו. אנחנו נחכה ונראה. אך כשלעתים קרובות ההורה מאחר יותר מאשר שהיא או לחילופין אינו מגיע כלל, אנו דורשים ממנו לדרייק, למרות העובדה שהתביעה זו יכולה לעורר כעס רב אצל אותה הורה, חשוב לעמוד על זכויות

הילד לא להיות באיזדותות אם הוריו הגיעו או לאו. אם ההורה איננו יכול לעמוד בדרישה זו, ניתן לומר שההורה איננו מצליח לארגן את היום שלו באופן שלא יפגע הילד, או שההורה איננו יכול להתחשב בצריכים של הילד ורק צרכיו מכתיבים את מעשיו. בפגושים בין ההוראה והילד יש לנסות להקנות להורה כלים חדשים בהתקשרות עם הילד. זה נעשה תמיד בעדינות ומתוך מתן כבוד להורות. יש הורים הצמאים לעזרה, וישנם הורים שאינם חושבים שהם זוקקים לסייע. במקרים רבים האישיות הנרציסטיית של ההורה אינה מאפשרת לו להבין, לדוגמה: ילד מתמלא גועל וההורה איננו מבחין בכך ואינו עונה עללה כלשיי לנוקתו. המלווה יושט לו ממחתה, והוא לוקח ומונגב את האף שלו; דוגמה אחרת היא כאשרא מכה את היד של הילד (בן שלוש) על מנת שלא יגע בצעצוע שהוא משחתק בו.

בשלב שני - הטיפול

השלב הזה מתייחל, בעצם, ימים אחדים לאחר הגיעו של הילד, כשהוא מתחיל להבין שכאן ה"רי庫וד" עם המבוגרים הוא שונה. בשלב הזה של הטיפול הילד תוהה, בודק, מפתחה אותו להגיב כפי שהוריו היו מגיבים, כועס וחושש. החווות ה"אחרות" שאותו חוות בעת המשחק, אכילה, רחזה וכדומה, באוט כמשל נגד לחוויות הקשות. ה"טיפול" איננו נעשה רק בחדר טיפול. הוא נעשה במגעים היומיומיים עם אנשים מיטיבים. כשמטפל מבטיח ומקיים, כשהוא רוחץ בעדינות ואינו פוגע הילד, הילד זוכה ל"טיפול" לא פחות משמעותי מאשר בשעת ה-"Play Therapy". אמירה זו אינה באה להפחית מחשבות הטיפול המקצועני הילד, אלא להעלות את משמעות הטיפול העקבי והרציף באותה הנ kaldות שהילד חוות פגיאות בהן.

בשלב השלישי - קבלת החלטה

יש חשיבות רבה לאינטנסיביות המגעים עד קבלת ההחלטה בעניינו של הילד, על מנת להבטיח שתימצא בידיינו אינפורמציה מרבית. השאלות הנשאלות הן:

1. האם ניתן לעבוד עם המשפה?
2. מה הם הממצאים המסתננים את ה"קו האדום" של התנהגוויות ותגובהות שלא מקבל על הדעת שהילד יהווה אותן? האם ניתן להבטיח תנאים סבירים עם חזרתו הביתה?
3. איזה טווח זמן דרוש על מנת להביא לשינוי? האם הילד שאנו מודעים

לצריכיו יכול לחייב?

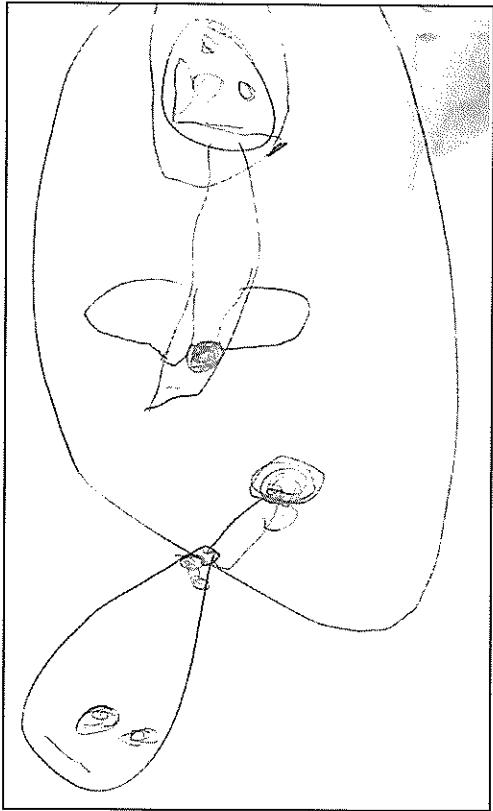
4. מהו מהירות, לעומת הרווחה, בהחלטה אלטרנטטיבית לחוראה הביתה (בהתייחסות לילד הזה הספרטיפי)?
5. האם אכן געשה הכלול על מנת לעזור המשפחה?
6. מהם הקשיים בקבלת החלטתה: הזרחות עם החורה, פחד מפני החורה וכדו'?

לסיכום

תהליך צפיה בילד שהוצע מרשות הרווח עקב מצב מסכן, מלמד על דרכי תקשורת שרכש בבית חוריו. כמו כן ניתן ללמוד על טראומות שחווו הילד, על עצמו, באביו ובחדרו. מאידך גיסא, מבחינים בקשרים ממשמעותיים, חיוביים, שיש לשמור בכל מחיר. למרות הקשיים הרב בקבלת החלטות כה גורדיות, יש לפעול לסיום מהיר של תקופת האבחון ולשאוף להעברת הילד למקום קבוע ובטוחן. יש להימנע מתוכניות בנייניות נוספות ומעוד רעיונות שמאפשרים אידי-קבלת החלטה וڌחיה נוספת, הויאל והילדים הללו כבר נפגעו, וכל המונגה מיותרת תפגע בהם שנית. פגיעה זו הינה לטווה ממושך ועלולה להשפיע לרעה על יכולתו של הילד ליצור קשרים ממשמעותיים, לווש אמפתיה לאדם אחר וכן לתת ולקבל מהסובבים אותו. במקרים הללו נהרסת כל תשתית לאמון בסיסי, דהיינו, זהה פגיעה לדורות.

מקורות

- Atkin, W.. (1987-1988). New Zealand: An expanding role for the Family Court. *Journal of Family Law*, 26(1): 149-159.
- Davidson, A.. (1989). *Two Models of Welfare: Origins and Development of the Welfare State in Sweden and New Zealand*. Almqvist & Wiksell; Stockholm, Sweden.
- Henaghan, M.. (1992). Legally Defining the Family. In: Henaghan and Atkin (eds), *Family Law Policy in New Zealand*: 1-53.
- Meares, R. (1993). *The Metaphor of Play* (pp.114-115). Aronson Inc.: New Jersey.
- Winnocott, D.W. (1955). Metapsychological and clinical aspects of regression within the psycho-analytic set-up. *International Journal of Psychoanalysis* 36:16-26 (p.111).

תמי בת השלוש, ציירה ותיארה ילד בORITY וויאש. אם נדרקומנית, אב עצור. סכלה מהתעללות מינית.

פרק 9

סוגי התעללות

מקובל להזכיר בשלושה סוגים של התעללות, למروת שבמקרים רבים קיימות הצלבות בינם. שלושת הסוגים הם: התעללות פיזית, התעללות מינית ועובה. לכל אחד מהם מאפיינים מסוימים וכן השפעות ייחודיות על התפתחות הילד מבחן רגשית, קוגניטיבית ופיזית, ובטיוטים של פגיעה בכל המערכות ההתפתחותיות של הילד. לשאלת האם הפגיעות הללו הינן היפוכות או לאו, נתיחס בהמשך.

ההוראה הפוגע - מיהו?

כשמדובר בהורים הפוגעים בילדים, רצוי להזכיר בכך שרובנו כהורים פוגעים בצורה זו או אחרת בילדינו. רובנו תוהים, חוטאים ולומדים עצם הורותנו. לעיתים יש המביטהים לעצם שלילדים לא יסבלו כפי שהם סבלו, ובמקרים אחרים יש המביטהים לילדים יולדות מאושרת כפי שהם חוו. אין הורה שאינו תוהה ואינו שוגה, וכך המქור לחוסר הרצון שלנו לדון הורים אחרים ולכלול אותם בקטגוריה של "הוראה פוגע". במאמר זה רצוננו להגדיר "פגיעה" כמצב המאיים על בריאותו ועל קיומו הרגשי, הפיזי וההתפתחותי של הילד.

נתונים דמוגראפיים אתדרים מנבדים סיכוןים פוטנציאליים לילדיים הנגדלים באוות התנאים, ויש לחת את הדעת עליהם מיד עם היולדו של הילד. להלן המאפיינים: הורים המשמשים בסמים או באלכוהול; הורים השרויים בbijod חברתי; הורים הסובלים מהיעדר הבנה בסיסית להורות ומהיעדר מערכת תמיכת; הורה שהה קורבן להתעללות בילדתו ולא נעשה כל עיבוד וטיפול בנושא; חולי נפשי (במיוחד כשמ מדובר במצב של חרדה/oriot); ומצבי עזקה (stress) מתמשך, כגון חוליות קשה, הגירה, עוני ואלימות בין בני הזוג. לעיתים קרובות ניתן לאבחן שילוב (co-morbidity) של הנתונים הללו, צירוף אשר מגביר את הסיכוןים של הילד.

על הנתונים הדמוגראפיים הללו נוספים ברוב המקרים חסכים במילוי הצרכים של ההוראה בילדותו והדרך שהוא למד "לשמר" על עצמו. מיין וגולדוין (1984) חקרו את

האייפליציות להתעללות הבינ-דורית על-ידי ריאיון אמהות שהתعلלו בילדייהם. בריאיון זה הם התייחסו לדמות האםית המופנמת אצל האמהות הללו, וכייד זו הכחיבה את סוג הקשר הקיים בין האם לפעוטה:

"באותם המקרים שהאם הטעסה שהיא איננה מסוגלת לזכור את ילדותה, תינוקה נתה באופן מובהק להימנע מקשר עמה. אך במידה שתהאם ביטאה אכזבה וכעס כלפי אמה במהלך הריאיון, ואמ' גילתת קוחנטיות ביחס לרגשותיה ולהוויותה בכל הקשור לקשר (attachment), לא הייתה לתינוק נטיה להימנע מקשר עמה. لكن חתגלה קשר שיטתי בין ההימנעות של התינוק לצור קשר עם אמו אשר אובחנה בינוות, לבין נסיוונותה של האם לתחאר את חוויות הילדות שלה ולהימצאות עיוותים בתהליכיים הקוגניטיביים של האם." (ע' 214)

כך נמצא, שהדרך שבה צו האמהות את אמהותיהן, וכן היכולת שלهن להזכיר בחוויות הללו ורגשות שהתלו בחוויות, אפשרו להן להמשיך ולהיות במנוע רגשי עם ילדיהן. מאידך גיסא, אמהות שאינן מסוגלות להזכיר בילדותן ולהיפגש עם הדמות האםית המופנמת, קרוב לוודאי מתחם הכאב הכרוך בכך, היןן אמהות המתקשות בקשר עם ילדיהם. זון דר קולק ודוטי (1989) גרטו, שכאשר אדם חווה תדריה של חוויות הדומות לטרומה שחווה (הטרואמה ה"מקורית"), קיימת התארגנות להימנעות מכל רגע הקשור לחדרות הללו. הימנעות זו יכולה לבוא לידי ביטוי בצורות שונות, כמו לקיית סמיים או שתית אלכוהול, כדי לעמעם את הכאב. דרך אחרת יכולה להיות בייסוציאציה (dissociation) - הדרך ה"מוצלחת" למידור החוויות ולנעילהן מאחוריוسلط של "אין כניטה".

אנו עדים לשרשורת ש商量רת ואף מחזקת את עצמה. הורים עם תשואה לקשר הווי מיטיב מצפים באופן תחת-מודע, שהולכת לצד תענה על הצרכים הללו. באופן פרודוקסלי הם משתווקים לחווות את החוויה והሚיבת באמצעות התינוק, אך מתעוררת בעיה כשהילד מתחיל לדוש שティיצא לו דמות מיטיבת. כשהתינוק מתחילה לבכות וההורה איננו מצליח למצוא את הדרך להרגיעו (את עצמו), הוא חווה, כבubre, תקיפה ואיום על קיומו. אלו המקרים שבהם הורים ממשיים: "הוא ממש שטן!" או "הוא ילד רע!", גם כשמדבר בתינוק בן שבועיים. כשחרמות המופנמת של ההורה היא דמות דוחה, פוגעת ו/או עוזבת, הוא חווה ככזה את הקשר עם ילדו. כאשר התינוק בוכה ללא הרף, הוא "מלך" את חוויות חוסר האונים והדוחייה אצל ההורה, ובכך הוא חווה את עצמו מותקף ותש צורך להתגונן מפני המתקיף.

האישיות ה"גובלית"

אחת ההפרעות הקשות והשכיחות אצל הורים הנוטים לפגוע בילדיםם היא האישיות הגובלית (borderline personality disorder = BPD), אשר מאופיינת בראיית העולם בשחור-לבן, בטוב או רע. מטראסן וקלין (1989) תיארו את ה-BPD כילד חרד שעדיין לא בוגר, ילד המחפש את ذاتו "הטובה" שמעולם לא הייתה לו. האם הטובה היא אהבתה, חמה, מעניקה ותומכת. מחד גיסא, ככל דמות הנתפסת כ"טובה" ה-BPD המבוגר משתמש להיות טוב, חסר אוננים ומתרצה, על-מנת לשמור את האם הטובה קרוב אליו. מאידך גיסא, הוא יודע שבבואה היום הוא יגרום לכך שהיא תעוזב אותו, ושהחטו הופכת לכאב וזעם. הוא מצליח לשמור את שני העולמות הללו בו בזמן, על-ידי כך שהוא מתיחס רק לאחד מהם. השני הופך להיות הדומם ללא זמינות אפקטיבית. מהלך (1975) מביאה דוגמה של בחור בן 20, החש כעס ותחושת נטישה כלפי אמו שמאושפזות מספר ימים. במקיר, כשהוא מטלפון, הוא אווח בטלפון, מדבר ארכוכות עמה ואף מסרב לנתק את הקשר. לאחר מכן הוא מתבחש בכך שזו הייתה אמו באמרה שדיבר עם "אשה נחמדה" - לא יתכן שזו תהיה האם אשר נטשה אותו. קיים ספקטרום רחב בתחום ההפרעה המוכרת לנו כאישיות הגובלית. בדרך כלל המין נעשה בהתאם לתפקיד הכלול של האדם: ה-BPD הגובה אשר מתפרק בתחוםים מסוימים לעומת אי-התפרק ב-BPD הנמוך. בתוך הספקטרום זה ישנה תנוצה, בדרך כלל, ואף גלישות בחילק מהמרקם למצבים פיסיולוגיים. ברוב המקרים ההיסטוריה שלהם היא רצופת התעללות בילדים (Herman, 1992a, 1992b; Cole & Putnam, 1992; Giovacchini, 1993; van der Kolk, 1987; van der Kolk, & Fisler 1994; המקרים ה-BPD היה קרובן להתעללות פיזית, מינית ו/או עוונה קשה בתוך משפחתו לפני שמלאו לו שבע שנים. ברוב המקרים הילד מגיב לחוויות הללו על-ידי תרמול (encapsulation) ובידוד הוויה, והתחלקות (splitting) הרגשות הנגלוים לחוויות מהמאט הכללי אל "מחלקה" אחרת. בהמשך נוצרת אישיות ממודרת, דהיינו, אישיות גובלית.

אצל אישיות גובלית קיים ליקוי בייצוגי העצמי (self representation). הסימפטומים באים לידי ביטוי בכל התחומיים, עקב הkowski לסתגל לעולם הסובב אותה וביצירת קשרים אינטימיים ומשמעותיים. במידה רבה היא אינה חשה את עצמה כאדם שלם ואינה מצליחה להווש או לגעת בגרעין הפנימי שלה. לבסוף הפנימי הוא קרא וייניקוט (1960) העצמי האמתי (true self). האישיות הגובלית מוצאת את עצמה במסע ממושך אחר גילוי "האמת הטובה", זו שתבוא למלא את תחושת הריקנות שלה. ה"אחר" שאנו מצליח למלא תפקיד זה, הופך בהכרח לדמות הרע, דמות שמסמלת עבורה את הפניות שחוותה בעבר.

המשמעות לגבי הילד

הילד של אמא "גובלית" נולד לתוכה תפקיד מוגדר מראש. עליו לנתח את אמו, להיות הדמות המיטיבת שאותבת בכל עת ומכילה לתוכה את ה"אין" של האם. כמובן, תפקיד זה הוא בלתי אפשרי לתינוק, אם כי ישנו תינוקות "נוחים" שאינם נוטים לבוכות ולומדים מהר שמוסכו לדוש יוטר מדי. תינוקות אלה מרבים לוותר על צורכיהם על מנת לשמור על עצםם. הם לומדים להמתין לאותות מבחווץ, וכך לא נדרש גם אצלם הגערין הפנימי הנקרא "עצמי" (*true self*).

אם התינוק אינו ילד "נוח" אלא נוטה לבוכות, או חיללה חוליה - יגברו הסביביים שהוא תכה אותו, תדרה אותו או תנתנק רגשית ממנו. התגובה הלו באות מתוק חוויה פנימית של האם שתינוקה מאיים עליה, על שפתייה או על עצם קיומה. באורה עת הוא כבר לא תינוק בן חדש או חצי שנה, אלא מייצג את הדמויות המוכרות מן העבר שהן מקור לטרואמה המקורית שלו. תגובה של להבות (*fighi*), לדוחות או לנתנק (*flight*), הינה המשך אותה דיסוציאציה שהחלה עוד בהיותה ילדה הווות טראומטיות, ומשהו בנפשה אותה לה שכך אי להרגיש ולא לדעת את אשר קורה לה.

דובר עד כה באמות. אם נמצא אב עלייד אותה אם הסובלת מ-BPD שיכול להיטיב, לארגן ולהקל את ילדו, החוויה הקשה שחויה התינוק אצל אמו יכול, במידת מסוימת, להצטמצם, במידת שהוא אכן מעורב בנסיבות עם הילד בכל צומת התפתחותית. כשההורה סובל מהפרעה באישיותו, הילד מתחל את חייו במצב של תוהו ובוהו: שום דבר אינו בטוח או תגוני, והוא אינו יודע מה יקרה אם הוא יבכה, يتלכלך, או ירגז מישחו. הוא מתחל לצבור טראומות בעצמו, שעמן באים שינויים נוירוכימיים במוחו (ראו בהמשך) אשר גורמים לו לעירנות יתר (*hypervigilance*), נטיה לאלימות וכן התנתקויות מרגשותיו במצבן לחץ אשר באים, במקרה הטוב, להגן ולהביא לפתרון הבעית. החוויות הללו הן בסיס איתן לילד נוסף אשר גדול עם הפרעה דומה לו של הוריו.

התעללות פיזית

יותר מחקר אחד (Charney, 1993; Coccaro, 1989; van der Kolk, 1994, 1996; van der Kolk et al. 1989; Pitman et al, 1990 עקי, אם זו בבית, בבית-הספר, או בקהילה, הם מפתחים רמות גבוהות מעבר לנורמה של

נווראפינאפרין (norepinephrine). – מוליך מעורר במערכת העצבים. בנוסף הtgtלו רמות נמוכות יותר של סרotonin (serotonin), הנקרא למוליך (עכבי) הגורם לדיסון או הרגעת. ילדים אלו מרגלים עירנות יתר (hypervigilance), כאשר הם עומדים במצב המחייב אותם ללחום או לדבר, הם גוטים יותר ללחום, לאחר שמדובר מאותת שתגובה תוקפת הינה התגובה ההולמת יותר. הם לומדים שהעולם הוא אלים ומסוכן ויש בו מצחים מעתים של רגעה, בעוד שרוב הילדים לומדים שהעולם בטוח והם מכירים מצבים מעתים של סכנות. ילדים אלה גוטים לפרש איותיהם סיבתיים כמוים וכמסכנים, יותר מילא אשר בא מסביבה בטוחה יותר. גיטה התנהגותית מסווג זה הינה בעל עוצמה רבה יותר, כאשר הילד חווה את הסביבה כטראומטית בשלב מוקדם בחייו. כאשר קיימת טראומטייה משתמש, התוצאה היא מבנה נוקשה מאוד (hardwiring) של הילד - בדרך כלל קבוע, לעומת מבנה גמיש יותר (softwiring), ככלומר, כיצד ילד חווה אירועו ועוד יגיב לאותם איותים.

ماו ותמיד הוא אלה שהצליחו למנוע סיבות רבות להידקמת הכאב של ילדים. דוגמה טובה לכך הינו האומן האיטלקי, בניטו סיליני, אשר חי במאה ה-16 ופסלו "פרטאו והגורגן" (Perseus and the Gorgon) עומד בלוגיה דהילנו בפירנצה. סיליני היה ידוע בנעוריו בצלף מעולה (במהלך המצעד של 1527), ובנוסף היה מוכר כבעל אופי מעצבן ואף סותה. בוכרונוטיו הוא סיפר, כיצד בהיותו ילד הוא ראה סלאמנדר בתוך מדורה (פעם האמיןו שלאלמנדרים היו נכניות לאש מרצונם החופשי). הוא סיפר כיצד ابوו סטרולו בפניו בחזקה, כדי שלעלום לא ישכח מראה זה.

סיפור שונה אך באותו קו מחשבה, מתאר כיצד באנגליה השתמשוילדים באמצעות אמצעי עוזר בניווט, כדי שספינות יכוליםו לתפוס ציון רצוי. הילדים היו נלקחים למקום מסוים החשוב לצורך ניווט, שם היו קשורים אותם לעמוד וצולפים בהם על-מנת שצין דרך זה יישאר לעולם בוכרונם (סיפור שפורסם ע"י פרופסור רוי וילטן מאוניברסיטה פיטסברג).

סיפורים אלה סופרו כדי להביא דוגמה כיצד ניתן להוביל בין "חינוך" לבין עונש פיזי. דין זה מתקיים לאורך שנים, כאשר חוקרים רבים מנסים לשכנע שהacaktילד לצורך החדרת משמעות של דבר כלשהו, אינה בהכרח דבר רע. ניתוח קונצפטואלי מפורט של העונש הפיזי מובא במאמר של שטרואס (Straus, 1994), אך לצורך הדיוון שלנו נאמצן את הגדרתו של אותו חוק בעבודתו "שינוי חברתי ומגמות בקבלת עונש פיזי על-ידי ההורם בשנים 1968-1994" (1996):

*נווראפינאפרין - הורמון שמוספר מקומות עצבים סמפעטיים כתגובה ללחץ דם נמוך או עזה גופנית.

"מעשה שנעשה בידי הורה או מטפל אחר שמטרתו לגרום לכאב פיזי, אך לא פגיעה, למטרת שליטה או תיקון".

שטרואס ומאתר (Straus and Mathur, 1994) ערכו מחקר שמאבחן את דעת הקהל שנבדקה על-ידי סקרים לאומיים בארה"ב בשנים 1968, 1986, 1988, 1989, 1990, 1991 ו-1994. במשך השנים ניכרה היידלה במוגמתה של הסכמה וקיבלה של ענישה פיזית. ב-1968 הייתה הסכמה כמעט מלאה (94%) לגבי הנורמה התרבותית אשר אפשרה ואף ציפתה ממבוגרים להשתמש בעונש פיזי. לא היו הבדלים בין גזע, אזורים גיאוגרפיים, מין, הכנסה או השכלה. מאוז יש ירידה הדרגותית עד ל-68% ב-1994. למרות שהירידה הייתה ברורה בקרב כל המשתנים, הייתה ירידה פחותה בשלוש קבוצות בחברה האמריקאית: אלה המתגוררים בדרום ארצות הברית, בעלי הכנסה נמוכה ואפרו-אמריקאים.

היה מעניין בהחלט לבצע מחקר דומה בישראל. ניתן לראות בגלוי הנסיבות השונות את המשברים הבאים, בעקבות שינוי תפיסות חברתיות וערכיים שונים בחברות השונות. ללא צל של ספק, קיימים שונים בתרבויות ביחס למותר ולאסור כshedover בהכאת ילדים.

הכרעה אם מותר למבוגר להכות ילד ואם לאו, היא תולדת של נורמות תרבותיות, אך אנו רוצים להתייחס לאותם הרגעים שההורה משתמש במצבם כלפי ילדיו. התיחסנו לפניהם כבן למצב שההורה חווה את עצמו כקרובן וחוש צורך להציגו. דיברנו על השינויים הגירוכימיים במוח של אדם שהוחה טראומות, שינויים הגורמים לו להימצא בנסיבות מתמדת מפני סביבה הנתקפת כמאיימת, ונטייה לפטור את תחושת הסיכון ב"לחימה", ככלומר מכות, או למידור החוויות הטראומטיות והניתוק מהרגשות המתלוים לחוויות הללו (splitting). לעיתים קרובות מצב זה מביא את הורה לא להיות ברגע עם מה שעשה, כלומר, שתגובהו מבודדות מהרצונות שלו להיות הורה טוב. להלן נביא מקרים אחדים המתארים את המצבים האלו מנוקדות הראות של הורה ושל הילד.

נינה האם וגדי

גדי בן השלוש נכנס לחדר השינה של אמו והציג את מיטתה. לאחר שהאם, נינה, היכתה אותו, היא לקחה אותו לשכחת הדrhoה (ווע הפעם השלישייה בשנה האחורה) ודרצה שייקחו אותו, היא לא רוצה אותו יותר. היא שוננת אותו. הילד היה חבול בכל גופו, מלוכלך, מכנסיו היו מלאים צואה והוא נראה מותה ומונתק. לאחר ש"מסורת" אותו, חורה נינה לביתה שם חיכתה לה

בתחם השנתיים. פקירת הסעד שאלת גדי לממה הוא "הדלק את המיטה של אמא?" והוא ענה: "אמא לא אוהבת אותי".

גדי הוא הבן הבכור לאם אשר גדלה כל חייה בנסיבות אומנות ופנימיות. לקראת היותה בת 16 היא החלטה "לחזרה" לאמה (שלמעשה מעולם לא הייתה ברשותה), ואכן החלה במסע שלה לחזור "הביתה". מאוחר שנינה לא חוותה שום קשר הרויר מיטיב בתחום, התפתחה פנטזיה שאם קיימת אמא שמשתוקפת לבתה, וכי איך זה יכול להיות אחרת? כשהיא מצאה אותה, האם דחתה אותה על הסף. נינה הענישה אותה בכך ש"לקרה" ממש את בעלה לשעבר (שעדין חי עמה), דפוז מוכר לה מאו היותה ילדה ומונצלת מינית (לעתים רוחקות אביה הביולוגי היה לוκח אותה אליו לסופי שבוע ומתעלל בה מינית).

בנייה הורתה לגרוש של אמה אשר עבר לגור עמה לתקופה קצרה, היחסים בין לבין אבי התינוק היו לדוב מעורערים, והוא נהג בה באלים פיזית ורגשית, ולעתים קרובות הוא נהג לעזוב אותה ולהזoor לאמה. עוד בהיותה בהריון ואף לאחר הלידה של גדי, פינטוּה נינה בצד התינוק שלה יוכה בכל הדברים שהיא לא חוותה. עד כאן הפנטזיה מובנת, אך מכאן ואילך הסתבכה הפנטזיה של נינה. בתוך תוכה היא הזורטה עמו ואף בחווויות הפנימיות היא חוותה את עצמה כגדי, זאת אומרת שהילד הפק לאובייקט עצמי (self object). סוף סוף יאהבו וירצו אותה. סוף סוף אמא טוביה תטפל بي.

גדי היה תינוק לא שקט, תבע מאמו יותר מאשר היה לה, ונינה התקשתה לספק את צרכיו. האם חוותה תסכול רב ודרහיה, וכ contagiousasha זעם. הוזעם הביא אותה להכחות את תינוקה ואף לנוטש אותו לשעות ארוכות. בבוא היום היא חוותה אותו כ"יצור רע" כמו אביו. משחו שיש להיפטר ממנו בתקדם, היות והוא בא להמחיש שאיננה אוהבת ומטופפת ושhai אומנם שוב דחויה. הפנטזיה הפקה לפנטזיה אחרת - פנטזיה עם מעגלים של הרס. בניתוחים נולדת לה ילדה נוספת. בתחילת היא הייתה שקטה יותר, נינהה יותר. אולם לאחר חודשים אחדים גם היא הפקה להיות ילדה לא שקטה, נשarraה ערה

ברוב שעות היום והלילה וכן הchèלה להתגונע בכוחות עצמה. גדי נשאר לעת עתה נושא הרוע בעולם הות, אולם גם אחותו הchèלה לספג מכות - על-מנת שלא תהפוך לילדיה רעה כמו אחיה.

במשך השנה השנייה בחיוו מסרה (נטשה) נינה את גדי לעובדי ווותה ארבע פעמים. הילד הושם במשפחה אומנת עד אשר התארגנה האם וביקשה אותו חורה. בכל פעם נינה דיברה בכנות על אי-יכולתה לשאת את שגונותיו, והעובד הסוציאלי יכול היה להזדחות עמה, מה עוד, שבדיווחים של המשפחה האומנת נמצא שגדי הוא אמן ילד קשה אשר ממעט לישון ועצבני ביותר.

ג'

עד הגיעו לגיל שלוש, גדי חוות יום יום, כמעט שעתיים, איסיפוק של צרכיו, דחיתה קשה, מכות ועובה - ויתור מסוכן מהכל, זעם או של אמו. מאחר שהגדי היו כוחות מולדמים משלו, הוא המשיך להשתוקק לקשר. זאת מתנה אחת (gentility) שנינה נתנה לו. מתנה נוספת היא, שעל מנת להרגיע את עצמה, נינה היתה קוראת לו שעות ארוכות סיורים (לנינה וכרון מאהת הפנימיות שימוש "נחמד" קרא לה סיורים). אי לך, גדי היה ילד בעל הבנה ורבלית גבוהה ביותר.

יצוגו האובייקט המופנים אצל גדי הינט דמיות בלתי מספקות, דוחות, אלימות ולא יציבות. הוא למד להיות דורך כל הזמן, בלילה כבום; שיש להיות בתגובה מתחמד מפני "הآخر", במיוחד זה שקרוב אליו; שלא ניתן להאמין או לסמוך על אנשים; שהאינטימיות כאבת ושם מקננות הסכנות הגדולות ביותר.

AILIM אים ות

AIRIS ילדה את תן בהיותה בת 17. היא נישאה לאחר שhortה, ומהר מאוד חוותה מכות, השפלות ונטישות הולכות ונשנות. בבוא היום נעצר עללה ואיריס מצאה כוח להתגרש ממנו. בגיל 18 היא חוות להתגורר עם סבתא נכה, כשהיא גואה ואם לתינוקת בת ארבעה חדשים. במשך שלוש שנים היא הייתה

שם ולא ברור מה התרחש בשנים הללו. היא לא עבדה ולדבירה, היא "סתם נרוה אצל סבתה". כשーン הייתה בת שלוש וחצי, לערך, פגשה איריס בחור גובה ויפה, בן שלושים, שميد התאהב בה ורצה להתחנן. הבעיה הייחידה הייתה, שאותו בחור היה(Clao) בבית-הסוחר (הסתבר שהבעל הראשון הפגש ביניהם כשהיא באה לבקרו). אותו בחור, אילן, חי את רוב חייו הבודדים בין כותלי בית-הסוחר בגין סחר בסמים, אלימות ושור מזין. הוא היה שרמנטי מאוד והצהיר על אהבתו הנמרצת לאריס. היו ביקורים שבועיים כאשר אילן בקש ממנו להינשא לו. הוא הבטיח שיאהב את חן כאשר היה ילדה שלו. איריס חשה שסוף סוף מצאה את האדם אשר יעניק לה אהבה ואושר.

בחיותה ילדה בת חמיש, עזבה אמה של איריס את הבית והשאירה אותה יחד עם אחיה הקטן לטיפול אביה שעבר להתגורר אצל אמו. לדבירה, הייתה לה ילדות נפלהה והיא חשה אהובה ביותר. היא לא התגעגעה לאמה מאוחר שבסתה לא החסירה ממנה מאמונה. האמת היא שאיריס הושמה שוב ושוב במשפחות אומנות שונות היהות שאביה ואמו התקשו לטפל בה. אחיה נשאר עד ציל ההתגרות בבית ואחר כך הועבר לפנימיה. איריס, אשר נפלטה מבית הספר בהיותה בת 14, שוטטה בכל שעות היום והלילה, ברוחה מן הבית והתחברה לחברה המוכרת חברה בעיתית. כאמור, בגיל 16 היא חורתה לחבר שלת, נישאה לו וכעבור שניםים התגרשה.

אילן יצא מדי פעם לחופשות לפני שהרוו הסופי ובעת שהרוו איריס כבר הייתה הרה. התינוקת השנייה נולדה כחודשים לאחר שהרוו. אילן התרגש סיבב הקמת המשפחה החדשה שלו, ובלידת בתו היה נרגש יותר. היא הייתה עבورو הדבר כי נפלא עליו אדרומות. חן, לעומת זאת, נעה בקנאות כלפי אמה וכן נתה להציק לאילן.

בחודשיים לאחר לידת התינוקת, הובלה חן לבית-החולים עם שני שטפי דם בעיניה וכן שטפי דם, חלום טריים וחלק ישנים, בכל גופה. האזות המטפל בביית-החולים חشد לאלימות המשפחה, אך בני הזוג עמדו על כך שמעולם לא הרימו יד על הילדה. האם נשארה על ידה בזמן האשפוז בבית-החולים

ועתה רושם של אם מסורה. מצבה הגופני היה ירוד ביותר, ולכון עלתה סבירה שיתכן שמדובר במקרה דם הנורמת לשפפי דם. חן שוחררה הביתה. כעבור מספר חודשים (כשהAIRIS נמצאת בחודש השלישי להריון נוסף) הובלה חן שוב לבית-החולים, הפעם עם חדר לועוז מות, שני "פנסים" בעיניה ושתף דם אחד גדול שהתחילה בכתף ונגמר בשוק. בהתחלה טענה האם שהוא דם, אך לאחר שתבריקות הראו שאין היא חולת, היא טענה שמדובר בשדים ורוחות בבניין שלהם.

בשילוב עם האם (הפעם אילן כמעט ללא הגיע מאחר שעבד), סיפרה האם שהיא גילה את חן בוכה קשה בשעות מאוחרות לאחר שחזרה מביקור אצל חברות. אילן אמר שהילדה נראה חלמה והוא אינו מצליח להרגיע אותה. לאחר מכן חזרה חן חבולה ואפתה לגמורי. בבית-החולים שבתגלתה תמונה של אם מסורה אשר לא הבינה מה התחולל. מחמת הספק הוועברה הילדה למרכו חירום ונעשה לה בדיקות נוספת. לילדה ניתנה "הזרמנות לטיפול". האם נעה להגיע אליה כמעט כל ימיים ואף התקשרה כמה פעמים ביום וידיברה אליה בטלפון. חן לא יקרה שום קשר רפואי ולא שיתפה פעולה עם הילדים או עם הצוות. צוות מרכו החירום חש שהילדה אינה מעוז לחקר ושומרת בקפדנות על סודותם כבדים. הוחלט להעביר אותה לבית-המעבר, שם המסגרת נוקשה יותר (אין טלפונים או ביקורים במקום) וייגן לה זמן להתרגן בין מפגש למפגש.

כך אומנם הייתה, וחן החלה לציריך, להתנהג (to enact) ואף לספר מעט ממשורה. באותו עת שכחה האם עורך-דין, שהשתכנע על סמך שיחות עם האם שאין מדובר בנסיבות אלא בתסבב לא ידוע אחר. הוא נלחם נמרצותות וחן הוחזרה הביתה.

אין לבוא בטענות אל עורך-דין או אל השופט שהחויר אותה מאחר שגם אנו, כשישבנו עם אייריס הטלנו ספק בדברים שידענו בזודאות, לדוגמה: ילדות נפלאה לעומת ילדות אומללה. מקרה מיוחד להמחיש את מגנון הדיסוציאצייה (dissociation). כאשר האדם אינו נפגש כלל עם החלקים הסגורים, הטרואומות, וכן עם הרגשות המתלוים לחוויות הללו - לאחרים היה

קשה להבין מה עבר עליו. במקרה זהו איריס ננטשה כל כך הרבה בחיים, שלא יכולה לשאת קונפליקט שאומר שיש לשמר על בתה מפני בן זוגה החדש. הדיסטוציאציה שומרת על כך שלא יהיה קונפליקט.

77

חן הוכחה לפחות פעמיים. היא למדה לא לדבר על זה ולא לספר טיפוריים. ילדה בת ארבע שכבר למדה לשמר בסוד שפוגעים בה על-מנת להמשיך לחיות. היא הבינה שעלייה לשאת את עול שלמות משפחתה במהירות גובה וכואב.

התעללות מינית

זעקה הקורבן
ニツコル ミニ ハウ ハニツコル ハモホラト
הוא שלילת העצמי וכוביותיו
כך שאחריו שהם גומרים איתך
אני יכול לבטוח עוד כי, בהם או בכך
זה אומר יותר על חלק בי
על חלק מלבי
זה לוקח מהרץון לשוד
מהמתירה הפנימית שלי לחיות
זה גורם לי לפkapק שלך איכפת
בעצם, זה מטיל על הכלול ענן של ספק
אני מרגיש שאני מותר על הרבר האחרון בו אני מחויז
על התקווה שה' הדריך
אהבה חסרת התנאים,
נראה שפילוסופיית החיים היא שכלה ונלקחת ממנה
לפעמים הייתה ריצה פיזי
או כל פרדרון שהיה לו סיכון
אני זקוק לתשובה, מלאה או חלקה

שתעצור את הכאב שאת לבי משבית
אני רוצה שוב לחוש שניתן לסלוח
להמשיך את מהי ואת השלב הוא לשכוח
להשתחרר מהמשכאות
ומהבהיות
ולחיות חופשי מהאשמה והתיגון
ולדעת שההתעללות היתה לומן מה, ואנינה עוד.

- ניצול התעללות פינית ללא שם (Kaufman and Wohl, 1992, p.xvi)

התעללות מינית הינה קשה לגילוי במיחוד אצל ילדים קטנים, מאחר שבדרך כלל לא ניתן להוכיח את המעשה. אין ראיות מספקות לתגובה כלשהי, והילד איננו יכול לומר בזורה מפורשת (ולעתים קרובות מדי - אין לו למי לומר) מה קרה. עם זאת, הנזק שנגרם הוא נזק בלתי הפיך. ידוע ש מרבית המקרים של התעללות מינית קורים בתוך המשפחה, והפוגע הוא אדם ממשמעותי במרחב גידולו של אותו ילד. כמעט שאין מחקרים בנושא, ולרוב המידע שלנו מגיע בדיעבד כראיות קליניות, כשהකורבן מגיע לבגרות וモצא לעצמו סביבה בטוחה דיה על-מנת לדבר על הפגיעה שגעו בו.

העובדות הללו מתחסנות את המטפלים בילדים, ולעתים המטפל מוצא את עצמו במצב דומה לקורבן, כשהסבירה מתתקשה להאמין שאומנם נעשה דבר אוויל ומתועב כפי שתואר. בעבר היו שטענו שהטריאומה הייתה תוצאה של פגוזיות מיניות של הילד (Brown, 1961). גישה זו הביאה עמה דעות קיזוניות אשר פסלו את הסבל והטריאומה שחווו אותם ילדים והטילו ספק שייתכננו התנוגויות כאלו ואדם יכול להציג גבולות כה ברורים. זה בודאי פרי דמיונו של הילד (או של המטפלים).

במשך השנים ניתן לתחזין בשלושה פרופילים של הורים הפוגעים מינית בילדים הקטנים. **הפרופיל הראשון** הינו של אדם הסובל ממחלות נפש, לרוב מדורבר בסכיזופרניה, שמתתקשה להבחין בגבולות של עצמו ושל ילדו. אין להבין מכך שיש לחוש מפוקי כל אדם הסובל מסכיזופרניה שהוא עלול לפוגע מינית. אלא האדם הסובל ממחלות נפש אשר צבר חוויות טראומטיות עוד בילדותו, במרקם רבים חוותות של התעללות מינית או עונבה קשה, חוותה את הילד כשלואה של עצמו. כאשר קיים דחף מיני או צורך עז לחיות את תחושת ה"מת" שחש אין הוא תופס את הילד כמו שצריך דבר אחר.

הערה: הדוגמאות המוצגות בהמשך היננס הטיפורים הכוונים של ילדים ששחו בבית-הילדים. הם אינם קלים לクリאה, ולעתים קרובות המלים המказועיות אין מתראות כמו המלים הנוקבות

של הילדים.

אלים (האם)

אלים בת 32 ואם לחיל בן 19 אשר הוצאה מן הבית בגין שבע והועבר לסדרת משפחות אומנות. אביו אינו ידוע. לאחר הוצאהו מרשותה, עברה אליס להתגורר בעיר נופש שם החלה להיות מוכרת כאשה מזורה אשר עוסקת בכל מיני דברים מזורמים כמו כישופים, קללות וכדו'. בהמשך פגשה את אחמד, בחור בודאי שעבד במקום, והחלה להתגורר עמו.

לזוג נולדו שלושה ילדים בהפרש של שנה ביניהם. הם נפרדו, ובהמשך התקשרה אליס עם חיליל אשר עבר לבית מלון בעיר. הקשר הזה הסתיים לאחר שאלייס ניסתה להציגו על-ידי דקירות,ليلיה אחד בשנתו. אחרי אשפוז קצר חזר חיליל לשפט שלו ונתקל קול קשר אליה. באותו זמן אליס, אשר אובחנה לאחר שלושה אשפוזים פסיכיאטריים בסכיזופרניאת, החלה לספר לפסיכיאטר ולעוברת הסוציאלית שהיא מרבה לראות את הראים של ילדה במקור.

בהתignum לבית הילדים ען (7), רינת (5) ויעירית (4) התגלו ילדים מינימום ביתר. ען נתג להוציא את אבר מינו ולידן איתו בידי כשהוא צוחק צחוק מטורף, ומזמן את כלום לבוא "למצוץ" לו. התנהגות זאת הייתה גוברת במינודה בשעת ההשכבה כשהוא והאתיות שלו השליטו כאוס מוחלט במקום. הם רצו ללא הרף, צחקו צחוק שתואר על-ידי אנשי הוצאות כצחוך "mphid", וגרמו תוהו ובוהו. רינת הייתה עולה על המיטות ומתחלילה לענטו בצורה פרובוקטיבית, כשעדית עמדה במקום כשאכבה אחת בפה ובירד השניה היא מאוננת ללא הפסיק - וצוחקת. קשה היה להריגע את הילדים הללו והיה צורך בתוכניות טיפול מפורטות, לאחר שהתנהגותם הייתה קשה מנשוא. הם פעלו כאורוגנים אחד, ולעתים הביעו הוצאות חשש שהתרירוף אכן ינצח.

כל הישג טיפולי של הוצאות היה קורס לאחר מפגש עם האם. התנהגותה הייתה כה כואטיבית ודרשה מהם התמסרות מוחלטת לכאוס הפנימי שלה. אליס הייתה

מכניסה את ידיה מתחת לחצאיות של הבנות, או תופסת וצובטת את אבר מינו של עրן באמרה: "אתה הגבר שלי. אתה הוזן שלי" כל ניסיון להפסיק את המעשימים הללו, גדר התקפה קשה ומאיימת של האם על המלווה. לדבריה, אלו ילדים שלא והיא תעשה "מה שבראש" שלהם. בהגעים חרואה לבית-הילדים נפתחה התעקשות בתנהגותם - ביטוי לקשיים שהוו בביוקו.

רינת

לאחר כחצי שנה של תהליך טיפול, כל ילד החל לספר בדרכו הוא את חוותיו. בתחילת היתה רינת נוגנת בביבשנות שנלווה אליה תנוגות מיניות שהשרו אוורה של "אם פאטאל". הסתר ברינת (או בת חמץ) הייתה עברו אמה מקור פרנסת. הילדה הייתה רוקדת ריקוד בטן במועדונים ובמסיבות תמורה כסף. רינת סיפרה: "אם הייתה מקבלת את הכסף ששמו לי, ואני הייתה מקבלת נשיקות מכלום". היא סיפרה על התנוגות שהיא בלילות: מי ישן עם אמא, ושהיא דווקא שמה היה התוור של الآחרים.

נפתחה התנהגות מעניינת, כשלושתם נגנו "להלשן" אחד על השני ללא הפסיק, כאילו שם יכול אחד לשכנע השני איינו בסדר, השני יהיה זה שיכוח ב"תשומת לב" ויגיחו לו.

יעידית

יעידית (או בת ארבע) הגיעו לכל מצב רגשי במצב אכיבע, באוננות ובצחוק. הייתה תחושה שהיא מתנתקת באותה עת. ההtanתקות הייתה חריפה כל כך, שהtauור חשב שמדובר בילדת מוגבלת מבחינת שכליות, או לפחות הפחות ילדה חרשת לחלוtin. בחדר הטיפול היא התמקדה בבובה שקוראים לו רוני, בובה עם פצע במצב. היא הביאה את רוני והורתה לי "לשמר עליו". לאחר-כך לקחה אותו חרזה, היכתה אותו וביצעה בו מעשים מגוניים (הכניסה אכיבע בין הרגליים, צבטה אותו במפשעה ואף שכבה עליו תוך ביצוע תנוגות של משגיל). לאחר כך התריסה שאינני שומר בראווי. אמרתי שכעת כשידוע לי מפני מה יש לשמר, אני מבטיחה לשמר בכל כוחותי. משך חודשים אחדים

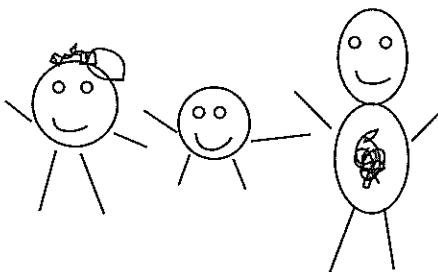
הפקידה עירית בידיה את "רוני", כאשר היא - אמו של רוני - מנסה לפגוע בו, היא תקפה אותו פיזית שוב ושוב, ניסתה לתחמן בדרכים שונות ומשונות וארה סיפירה שקרים, הכל על-מנת לקבל לרשותה את "רוני". אני, כפי שהבטחתי, הגנתי על "רוני" (ולעתים קרובות על עצמי) בחירות נפש.

ערן

לערן היה הסיפור הקשה מכולם. הוא התבקש להיות פעם התינוק של אמא ולשנות מהציצים שלה, ופעם ה"גבר" של אמא ולבצע מעשים מינניים עבורה. ערן היה ילד פגוע ביותר שהביע בתנהגו את זumo, כאביו ובמיוחד את בעיותיו. השינה שלו הייתה מלאה כאקות ובקי, כשהוא צועק "לאו! לאו! לא רוץח!" במשך היום הוא היכת, בכיה, וצחק צחוק מטורף ללא הרף. יחסיו האובייקטיב שלו היו מעותים, והוא נהג ליצור קשר באופן מיני/תוקפני עם כל מבוגר שהתקרב אליו. בנוסף התעוררה שאלת אם האם הייתהאפשרה כל גברים מודרנים "להשתמש" בו, מאחר שהיא פונה לכל גבר בהזמנה למין אוראלי. התנהגות נוספת הייתה ששהה נגה להטיח כלפי איש צוות שהוא "נושם" עליו. הוא היה נכנס לפאניקה ובקי ללא הרף כשהוא צועק: "תפסיקו את נושם עלי! תפסיקו!!" התתקפות היללו היו באות והולכות, אך כשהוא חווה את החוויה זו, התקשה הצוות להכיל אותן. היה כה ברור שכך הוא חווה מחדש חוויות בלתי נסבלות עבورو, וכן בלתי נסבלות עברו אותו עובד ה"נושם" אשר התבקש להיות "שותף" בחוויה. המשמעות במשפט "הוא נושם עלי!" עוררה תחושה של דחיה אצל המטפל ורצון לברוח כל עוד נפשו בו.

שלומי

מקרה נוסף אשר ממחיש היבט אחר של התעללות מינית וכן מראה על הקשי של המטפל לשמע את המספר, הוא של שני בני אשר גודלו על-ידי אם לבנות (שמות לבנות, שיער ארוך ושתי צמות, שמלה), הבן הגדל (6) היה ילד פחות קואופרטיבי אך הבן הצעיר (5), שלומי, היה ילד "לטופת", פעם בטיפול

צייר שלומי משפחה כשבני ילדים היו מיזוגים בצורת "ראשנים" (המקור ומתאים לגיל 4-5), אך האם הייתה מיוצגת על-ידי דמות יותר מפותחת (ראה ציור משמאל):

בזמן שלומי צייר הוא אמר שהילדים עושים בלגן אבל עכשו הגיע הומן לשון. כשהגע לדמות האם, שלומי החל לחשך חוק באיזור הבطن שלו (עד לעשית חור בנייר) ואמר: "תרחיחי" מאחר שהטושים היו על בסיס ספירט, עניתו: "בן, נכון, הריח הוא חוק," ש' "אבל תרחיחי" אני: "אני מריחה מכאן. זה באמת ריח חוק," שלומי סיים את הצייר ועבר לשחק במרחוב החדר.

במשך השבוע מצאתי את עצמי חושבת על האיזור, ובפעם הבאה כשלומי הגיע לחדר הטיפול, הסרתי לו שנדמה לי שהוא ניסה לספר לי משהו בצייר ואני לא הבנתי. "נכון" אמר, "רציתי שתרחיחי את הבطن שלו" ואני אמ衲 הרחתי את בטנה כשאני אומרת: "אני מריחה את הבطن של אמא כמו...?" "כמו שאנחנו עושים כלليلת לפני השינה" עם זה החל שלומי לספר על הטקסטים ה"מיוחדים" בבית של אמא.

בבוא היום והכרזו הילדים כ"בני אימוץ" ובפרידה הchèלה האם לצעוק: "אווי! איך הילד שלי? איך הילד שלי?!" פעם הייתה גדול ויפה עם שדיים עד לכאנן, וعصיו אתה קטן ואין לך שדיים בכלל", לשמהתי, הבחינו הילדים שאם מודברת דברים לא תגוננים, ושאלול מה? יכולנו להסביר שאמא סובלת ממחלה שלפעמים גורמת לה לדבר לא במיגון.

ההפרופיל השני שאובחן הוא של אדם دقאנוני המבודד מבחינה חברתית, הסובל מקשר בלתי מספק עם בת ווגו ומשפחתו המורחכת, וחוש שסבירתו פועלת נגדו. לעיתים האנשים הללו מצלחים לפרט את משפחתם, אך בדוחק רב, ובאופן כללי היחסים שלהם עם הסביבה אינם הם קשים. ברוב המקרים חי הנישואים הם מעורערים, כאשר בת הוגה מתפקידת כאשת

איש וכאמ בاؤפן לключи זייןנה מצלילה לטפל כראוי בת הקטנה. האב חש צורך להציגו ממצבים שהילדיה מוכת, מורעבת או מפוחDOT. ברגעים אלו הוא חווה את עצמו רצוי ואהוב. היא תלולה בו במאה אהוו ואף מהicity אליו ושמחה לראותו. מצב זה גורם לו להתרגשות ואושר רב ולעתים, בזמן שהוא מנוח ומלטף אותה, הגבולות מיטשטשים בין הזרים שלה לצרכים שלו.

גם כאן איני טוענת שככל אחד שמתאים לפרוfil הות - חוות את הגבולות להתעללות מינית, אך בבית-הילדים היה זה פרוfil שחזור על עצמו.

יעלי

ילדה בת שלוש, שהוצאה מן הבית מאחר שהיא מוכת, דוחה וסבלה מתחזונה (ראה פרק "בתוקפת האבחן" ע"מ 113). האם הכריזה שהיא "שונאת" את יعلي, בניגוד לבתה השנייה שאחותה היא "אהובת". האב ניסה לעזר אך ללא הועיל. שני ההורם סובלים מפיגור קל.

לקראת ההשבה הראשונה בבית-הילדים, נכנסתה יעלי למצב של עתקה, בכחה וגילתה אידישקט גופני, וזאת למרות שבצחים הלכה לישון ללא קושי באוטה מיטה. המדריכה ערסלה אותה ודיברה אליה בשקט, ויעלי נרגעה מעט. כשהמדריכה שמה אותה במיטה, לקחה הילדה את ידה של המדריכה וניסתה להנicha בין רגלייה, המדריכה התנגרה והילדה ניסתה להתקעש. כשהתבינה שוה לא יקרה, היא הלכה לישון. התנגרות זאת חרזה על עצמה עוד פעמיים ונפסקה. האב סיפר בשיחה שקיימו שייעלי לא יכולה להירדם בלי שתsshכב על ידו במיטתו והוא מלטף אותה. לא ניכר בו שהוא חש שנעשה דבר-מה לא מתקבל. הוא אוהב את בתו ואוהב מאד שהיא אהובת אותו ללא סיג. היא מקבלת אותו כפי שהוא, וזקקה לו לעצם קיומה. בעיניה הוא גיבור אשר בא להצילה. זו חוות מיוחדת עבורה והוא אסיר תודה.

במפגשים ביניהם היו אפקטים דכאוניים, כשהשנים שתקו ונשאו מחווקים ועם זו. לא התקיים שום דו-שיח או מפגש בין שתי יישויות נפרדות, אלא התמורות של השניים וטשטוש הגבולות ביניהם.

הפרופיל השלישי כולל הורים אשר חוו פגיעות מיניות בילדותם והתמודדו עם המצב על ידי דיסטוציאציה. ילדים הם התנתקו בשעת מעשה, הן מההמעשה עצמה והן מהרגש שהתלוות לחוויה. בהגיון לבגורות קיימים גירויים אשר מחזים את הטרואומה המקורי מחדש, והם מגיבים ב-acting out של אותה חוויה. אחד הדוגמאות הקשות היה של אב אשר אנס באלים הרבה את בנו הקטן כמעט כלليل, כשבועת עם העובדות, היה מזועזע ביותר ואף סיפר שאביו אנס אותו בהיותו ילד קטן, את החוויה הוא לא סיפר לאף אדם היה שהוציא אותה מכלל זכרונו. מדוע? מאחר שאביו נספה בתנורי אושוויז והיה לסתם, גבריה ואבל. רק כששמע את הסיפור של בנו, היה יכול להיפגש, למן קדר, עם אשר חווה בעצמו. שבוע לאחר מכן הוא הפסיק לבקר את בנו והתכחש שקיימת בעיה כלשהי. גם לדיויני בית-המשפט הוא לא הגיע בטענה שהוא עסוק מדי.

הילד הנפגע

מאחר שאותו אף לא קיבל טיפול ולא עיבד/התעמת עם הטרואומות של עצמו, הוא עלול לחזור על אותו acting out פעם נוספת. כמו שדרלית בת השם, שבאה להיפרד מאביה בכלא: "באתי להגיד לך שם יהיה לך ילדים אחרים - אל תעשה להם מה שתה עשית לי. זה כאב לי וזה הפחד אותי". זה דבר רע מה שעשית לי". ניתן לזכור ממנה, כיצד חוויה טראומטית יכולה לתפוח מרחב עצום בנפשו של ילד. כshedilit ראתה את אביה בפעם הראשונה לאחר שנות מסאר, היא נדרמה שהוא "עשה כל כך קטן". בזכרונו (ובחוויותיה) הוא היה ענק, משהו שהשתלט על כל הממערכות והחוויות שלה. ביום הוא נראה לה אדם ש"התכווץ", שפחות מאיים. הוא ניסה להתכחש למשינו, דבר שעוד יותר לימד אותה על חולשתו.

دلית: *למה הוא משקר?* (دلית פונה לרטריפסיטית אשר מתלווה אליה למפגש)

המטפלת: אולי קשה לו להודות.

ד': לאו הוא משקר!

מ': אני מאמין לך.

ד': לפחות שיגיד סלייחה?

מ': זה היה עוזר לך אם היה אומר?

ד': אני לא יודעת, אבל הוא משקר.

מ': אולי הוא משקר לעצמו? את יודעת את האמת.

ד': נכון. הוא כל כך קטן. איך זה קרה שנעשה כל כך קטן?

לدلית החוויה שהחלה בהיותה בת שלוש, צבעה את כל חייה. היא חשה כלפי המגע המיני שנאה/אהבה ובחילק ניכר משועות היום חשבה באוצרה אובייסיביט על קשר מיני. בלילה היא הולכת לישון עם זכרונות קשים ואף חלמה לעיתים קרובות על המעשים שנעשו לה. דלית היא "ילדה מגורחת" (highly sexualized child or eroticized child). לדתא שחשחה את הסביבה דרך "משכפיים מיניים". כשהיא עומדת עלייד מישחו, היא משתפשת עליו או מפנטזות שהוא חושב על מעשים מיניים. היא מאוננת ללא הפסק, מפתחת ילדים אחרים למשחקי מין, וכשהיא רואה בובה היא עולה עליה ומבצעת בה דברים שעשו לה. כל מראה אינטימי מביא אותה להסיק מסקנות עם קונוטציות מיניות. לדוגמה: אם היא רואה שני אנשים מדברים ביניהם בשקט, היא מיד שואלת אם הם "מודינינים".

פטנאם (1997) תיאר כיצד מאמרם קליניים מוקדמים (לדוגמה: Yates, 1982) ובן מאוחרים יותר, אשר התבוססו על מחקרים אמפיריים (לדוגמה: Constantino et al., 1995), הראו "שילדים שהיו קורבנות להתעללות מינית, הבינו מיניות יתרה ואף נהגו בצורה מינית אשר לא הלמה את גילם או את המצב (ע' 36)". תוצאות אלה התגלו על-פני מחקרים שונים עם מתודות שונות (דיווחות הורי, דירוגים של ציורי ילדים, אבחוני אינטראקציה וסיקור דיווחים רפואיים). פטנאם גורס, שהכלי הטוב ביותר הוא "רישימת התנהוגיות מיניות של ילדים" (Child Sexual Behavior Inventory: CSBI; Friedrich, Grambsch, & Damon, 1992) אשר הוכיח שכאשר משווים לקבוצות ילדים אשר לא היו התעללות מינית עם אלה שכן חוו, האחרונים הביעו התנהוגיות מיניות בעיתיות יותר, לדוגמה: אוננות יתר ובפרתסיה, נטייה לחשוף את אבר מינם, הבעת חיבה בלתי דיפרנציאלית לורדים והכנסת חפצים לתוך אבר מינם (Friedrich et al. 1992; Friedrich, 1993; Constantino et al., 1995).

האסמצייניות שמתעוררות אצל ילדים אלה על כל צעד ושלל, הן מיניות. לדוגמה: ילד עבר עם המדריך בהדקה קרעי תמנוגות מירוחנים לצורך עשיית קולאו'. כשהרים תמונה של תינוק קטן ותמים, תגבותו הייתה: "אהה, הכנסו לו מלפפון לתחתי!" התגובה הללו קשות, ואלו שמעויים לעבד עם ילדים אלו נלחמים כל פעם עם תגבות הדחיה שلن מעוררות. כשלידה בת חמוץ משליטה כאום עם תכנים מיניים בקרבת שאר הילדים, קשה גם לאדם מڪוציאי לגייס גישה מכילה ומקבלת. הוא גוטה לכעס ולזהרים את אותה ילדה, גם אם הוא יודע את סיפורה. משאו בתוכנו דוחה את הרעיון ש אדם מבוגר יכול לעשות מה שנעשה, ובאופן פאראדווקסלי הילד הופך להיות הנושא המפלצתי של הנעשה בו. נדמה שזו הסיבה שבמשך שנים לא תהייחסו לסיפורים של הילדים הללו ונוכח היה בכך, שהרי הילדים הללו הוגדרו כבעיתתיים, ומילא כל סיפור הינו פרי דמיונו.

התעללות מינית מתרכשת מאחוריו דלותות סגורות. ילד החווה חוויות מיניות ומשחקי מין, טרם הבין והפניהם את המושגים של מותר ואסור. ברוב המקרים הוא חוות מה שמוסחים מכנים מיניות טראומטיות (traumatic sexualization). ילד כזה "מתגלח הילד עם רפרטואר בלתי הולם של התנהגוויות מיניות, הבלבול וחשיבה מעוותת בתפישת העצמי המיני (sexual self concept), ולבסוף אסוציאציות רגניות חריגות למעשים מיניים" (Finkelhor & Browne, 1984, p. 531). הילד נמצא במצב של אין-אונים. במצבים של גילוי עיריות הילד תלו依 באופן מוחלט באותו הורה וכן חש כלפי אהבה. מצב זה ממליך את הילד לתוך יחסים מעוותים ופגיעים. הילד שומר על הסוד בגלל שלוש סיבות עיקריות: א) ברור לו שהוא אשם; ב) אם הוא יסגור את הסוד הוא עלול לאבד את משפחתו, המשפחה היחידה שהוא מביר; ג) האדם הפוגע ימנע את "אהבתו" ממנו.

עזובה (Neglect)

הגדרת המצב של עזובה קשה איינו ברור تماما. מה שבורור לכל אנשי הטיפול הוא, שעזובה אצל ילדים קטנים היא הרסנית ופוגעת בכל הממערכות האישיות וההתפתחותיות. במילון עברי (אבן שושן, 1977) עזובה מוגדרת: **שיממון, חורבן, נטוש, מזונה ומופקך.** במילון ובסטר באנגלית (1970) ההגדלה היא:

1. to give little attention or respect to: DISREGARD
2. To leave undone or unattended to, especially through carelessness. Neglect implies giving insufficient attention to something that has a claim to one's attention.

ההגדרה שאנו נאמצץ היא של המחלקה המשפטית של ממשלת ארצות הברית: "מעמדה פרקטית ההוראה מלאה את תפקידו בעשיית פעולות המעודדות גדילה, ביטחון ובריאות (כגון להאכיל את התינוק באורח סדר, לעקוב אחריו הפועל כשהוא משחקים ולקחת את הילד לוופא כשהוא חולה) ולהגן עליו מפני פגיעות. קיימות סיבות רבות אשר גורמות להורה לא לעודד גדילה והתחפות, בריאות או ביטחון ברמה אופטימלית, או מחמת מגבלות של עצמו, סביבה אשר מקשה על מילוי ההוראה וכדו'. כן לא תמיד ניתן לנבא פגיעות או למנוע אותן. לכן, אין לדרכם מהוריהם להגיע למידה של שלומות. מайдך גיסא, כשהטיפול נופל מתחת לគו של סבירות, ניתן לומר שהילד סובל מעזובה."

לתלן הגדרה שעמה ניתן למדור אם ההוראה ממלאת את חובתו ואם לאו:
"ילד זכורה לצפות ולהוראה חובה לספק אוכל, ביגוד, קורת גג, השגחה, טיפול רפואי,
הונאה רגשית וחינוך." (1997)

סימנים לעובבה פיזית אצל תינוקות הם תת תזונה, היעדר עלייה במשקל, אפתיה, או להיפך - בכיו לא הרף המלאה בחוסר שקט פסיקומוטורי, אייחור התפתחותי שאינו מוסבר על-ידי מחלת כלשתי, תקופות של אכילת גיר, עפר, חימר, אדרמה (המוכר כ-"*pica*"), עיפות או אفاتיות כרונית, היגיינה לקויה (פעצים הנגרמים מהעדר ניקיון; מחלות: גנות, גרדת), והיעדר לבוש חולם (בגדים שאינם מותאמים לעונת או לגודל הילד). בהמשך רואים איחורים התפתחותיים בתחוםים של מוטוריקה, שפה ותפתחות שכלית.

חוסר שגשג (Failure to Thrive=FTT) הינו מצב המוכר ברפואה ובפסיכולוגיה התפתחותית כאחד. כשתינוק אינו זוכה בחום, במנג, להתייחסות ול轡ון מספיק - קיימת עצירה בגדילהה, בשלב ראשוני הוא מפסיק להוסיף במשקל, לעיתים הוא מגלה חוסר שקט פסיקומוטורי ובוכה ללא הרף. אם אין התערבות מיידית, הוא יוסיף לדחת במשקל ויופיעו סימנים נוספים של היעדר חיות ואפתיה. מצב זה חמור ויכול לגרום למות אם הוא אינו זוכה לטיפול.

לאדובנו, הטיפול במקרים הללו פשוט פגום, אולי מפאת חוסר ההבנה במורכבות המתלווה להונחה זו. סלמה פריברג המציעה את המטאפורה "spirits in the nursery" (Ghosts in the Nursery, 1987) שבת היא מתארת כיצד באינטראקציה בין הורה לתינוקו קיימים לעיתים "spirits" מן העבר - חווות לא זכורות אשר מכתיבות את תגובת ההוראה למזה שמתתרחש כאן ועכשו, ובכך, במקרים קשים, אנו עדים לעובבה שמתמשכת מדור לדור.

היעדר מגע אמיתי יכול לגרום למתחסור בהורמון המגגה גידילה (Rutter, 1981). במקרים בוגרים גילו שמנג ותונועה (rocking) הובילו להפתחת בעיות בנשימה והוספת משקל, כשההוראה אינה בענה לאותותים של התינוק (בכי, חיווק, חוסר שקט, שמיעת צליליים), התינוק מגיב בניתוק וגוףו מראה סימנים של איסדיירות גופנית, כגון גיזוק והולת דיר (Nova, 1986). במקרים רבים מאובחנת עובבה כשתתינוק מפסיק להוסיף במשקל, היקף ראשו אינו גדל והוא מגלה סימנים של חוסר שקט או ההיפך, של אפתיה. המבחן הוא בדרך כלל רופא או אחות מבריאות הציבור, והתגובה למצב היא, על-פי רוב, אשפוז, ובבית-החולמים התהיליך נראה כך:

• אבחון FTT.

• הפניה לאשפוז (איישוש ההשערה ל-FTT כאשר התינוק מתחילה להוסיף במשקל בתקופת האשפוז) התינוק חוות טיפול מיטיב מסוים.

- שיחות עם האם (כשהאב במרקורים רבים אינו מוזמן, או אינו רואה את עצמו חלק מהבעה) בלבד או בחדר הטיפול.
 - ההורות התינוק להורה כשהוא מוזמן ל"המשך מעקב" אצל העו"ס/פקיד סעד.
 - ההורה מנתק קשר.
 - א. בעוד חדש אשפזו נוסף (דמויות נוספות, שגשוג פיזי) העברת ל...?
 - ב. בעוד זמן מה מאובחןשוב ZTZ, התינוק מועבר למשפחה אומנת ויש שגשוג ויצירת קשר עם דמויות מיטיבות (במרקחה הטוב).
 - ההורם מגיעים לפיקוד הסעד ומשכניים שהם אוחבים את ילדם, מתגעגים ורוצחים אותו חורה בבית. הם מבינים שעשו טעות וGBT מיטיבים שלא תקרה שוב. ברוב המקרים הילד מוחזר הביתה עם תוכנית טיפול שדורשת מההורה להגיא לשיחות והילד מוכנס למעון.
- ఈ סוג של התעללות קוראת חיים" כאלו, יכולם להיות בטוחים שמדובר בתינוק פגוע. מהי מהות הפגיעה?
- חסارة קשירת קשר ראשוני עם דמויות מיטיבה ועקבית.
 - גם כשהיו "רגעים" של מגע וחום, אלו נעלמו כמעט לא היו.
 - חוסר הייגון, סדר, ארגון והמשכיות בחיו.
 - ללא דמויות מיטיבות מופנמות, היעדר ארגון פנימי כלשהו, התוצאה היא הפרעה אישיותית קשה למדי: הפרעת קשר (attachment disorder).

הרמן (Herman et al, 1997), במחקרו בנושא ה"הומלסים" (homeless), גילתה שעוביה בגיל צעיר תגבר את הסיכויים (66%) להיות הומלס. הסטטיסטיקה הוו אינה מפתיעה כשמבנינים שהילדים הללו אינם חשים אהבה, אינםחושבים שהם ראויים לאהבה ולאינם שייכים ליחידה המסתפקת רצון לגודול ולהתפתח (attachment). בקטיגוריה זו נכללת ילדים רבים שעברו ממסגרת למסגרת, משפחה למשפחה בלי ליצור קשרים ממשמעותיים - או לסיירין, שכך קשר שהחל להיבנות נזתק ונעלם. אלו ילדים שהריקנות משלטה על חייהם, שהפנימיות שלהם היא כפי שנאמר לעיל: "שיממון, חורבן, נטווש, מזונה ומופקר".

מקורות

- Brown, J.A.C., (1961). *Freud and the post-Freudians*. Ringwood,Australia: Penguin Books.
- Charney, D.S., Deutch, A.Y., Kristal, J.H., Southwick, S.M., Davis, M. (1993). Psychobiological mechanisms of post-traumatic stress disorder. *Archives of General Psychiatry*, 50:294-305.
- Cicchetti, D., (1985). The emergence of developmental psychopathology. *Child Development*, 55:1-7.
- Coccaro, E.F., Siever, L.J., Klar, H.M., Maurer, G., (1989). Serotonergic studies in patients with affective and personality disorders. *Archives of General Psychiatry*, 46:587-598.
- Cole, P., & Putnam, F.W., (1992). Effect of incest on self and social functioning: A developmental psychopathology perspective. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 60:174-184.
- Costentino, C.E., Meyer-Bahlburg, H.F.I., Alpert, J.L., Weinberg, S.L., & Gaines,R., (1995). Sexual behavior problems and psychopathology symptoms in sexually abused girls. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry* 34:1033-1042.
- Finkelhor, D., & Browne, A., (1984). The traumatic impact of child sexual abuse: A conceptualization. *American Journal of Orthopsychiatry*, 55: 530-541.
- Fraiberg, S., Adelson, E., & Shapiro, V., (1987). Ghosts in the Nursery: A psychoanalytic approach to the problems of impaired infant-mother relationships. In: *Selected Writings of Selma Fraiberg*, Columbus Ohio:Ohio University Press.

- Fredrich, W.N., (1993). Sexual victimization and sexual behavior in children: A review of the recent literature. *Child Abuse and Neglect* 17:59-66.
- Fredrich, W.N., Grambsch, P., & Damon, L., (1992). Child Sexual Behavior Inventory: Normative and clinical comparisons. *Psychological Assessment* 4:303-311.
- Giovacchini, P.L., (1993). *Borderline Patients, the Psychosomatic Focus, and the Therapeutic Process*. New Jersey: Jason Aronson Inc..
- Herman, J. L., Perry, J. C., & van der Kolk, B. A., (1989). Childhood trauma in borderline personality disorder. *American Journal of Psychiatry*, 146, 490-495.
- Herman, J.L., (1992). *Trauma and Recovery*. New York: Basic Books.
- _____ (1992). Complex PTSD: A syndrome in survivors in prolonged and repeated trauma. *Journal of Traumatic Stress*, 5:377391.
- Herman, D.B., Susser, E.S., Struening, E.L., & Link, B.L., (1997). Adverse childhood experiences: Are they risk factors for adult homelessness? *American Journal of Public Health*, 87:2, 249-255.
- Kaufman, B. & Wohl, A., (1992). *Casualties of Childhood: A developmental perspective on sexual abuse using projective drawings*, p.xv. New York: Brunner/Mazel.
- Mahler, M.S., (1975). *The Psychological Birth of the Human Infant*. New York: Basic Books.
- Main, M., & Goldwyn, R. (1984). Predicting rejection of her infant from mother's representation of her own experience: Implications for the abuse-abusing intergenerational cycle. *Child Abuse and Neglect*, 8, 203-217.

- Manfield, P., (1992). *Split Object - Split Self: Understanding and treating borderline, narcissistic, and schizoid disorders.* Northvale, New Jersey: Jason Aronson Inc.
- Masterson, J.F., & Klein, R., (1989). *Psychotherapy of the Disorders of the Self - The Masterson Approach.* New York: Brunner/Mazel.
- Nova Series on PBS television, (1986). *Life's first Feelings.* Narrated by Tom Cottle.
- Pitman, R.K., Orr, S.P., Shalev, A., (1990). The black hole of trauma. *Biological Psychiatry*, 26:221-223.
- Putnam, F., (1997). *Dissociation in Children and Adolescents.* New York, NY: Guilford Press.
- Rutter, M., (1981). *Maternal Deprivation Reassessed.* London: Penguin Books.
- Straus, M.A., (1994). Beating the devil out of them: *Corporal punishment in American Families.* San Francisco: Jossey-Bass/Lexington Books.
- Straus, M.A., Kaufman Kantor, G., (1994). Corporal punishment of adolescents by parents:A risk factor in the epidemiology of depression, suicide, alcohol abuse, and wife beating. *Adolescence*, 29: (115) 543-562.
- Straus, M.A., Mathur, A.K., (1996). Social change and change in approval of corporal punishment by parents from 1968 to 1994. In D. Fehssee W. Horn, & K.D. Bussman (Eds.). *Family violence against children: A challenge for society*, (pp.91-105). New York: Walter deGruyter.
- van der Kolk, B.A., (1987). *Psychological Trauma.* Washington D.C.: American Psychiatric Press.
- _____. (1994). The body keeps the score: Memory and the evolving psychobiology of PTSD. *Harvard Review of Psychiatry*, 1:253-265.

- van der Kolk, B.A., Perry, J.C., Herman, J.L., (1991). Childhood origins of self-destructive behavior. *American Journal of Psychiatry*, 148:1665-1671.
- van der Kolk, B. A., & Ducey, C. (1989). The psychological processing of traumatic experience: Rorschach patterns in PTSD. *Journal of Traumatic Stress*, 2(3), 259-274.
- Winnicott, D. W., (1960). Ego distortions in terms of true and false self. *The Maturational Processes and the Facilitating Environment*, pp.140-153. New York: International Universities Press.
- Yates, A., (1982). Children eroticized by incest. *American Journal of Psychiatry* 139:483-485.

ערן (ראה את סיפורו בעמ' 144). זה אמא. יש חפרפרת שהולכת מסביב ושותרת
שהтиיא לא תצא. אני גם פיזרתי חומר מסביב.

פרק 10 הקשר הבנוי על "כайлו"

בפרק זהה נעסק בקשר המיווה והמורכב שנركם בין תורה נרכומן לבין ילו, בהתחברותו לקבוצות דיוון העוסקות בהתמכרות לסמים ולאלכוהול, נדהמתו לגלות שרוב האנשים הדנים בנושא היו אנשי פילוסופיה, סוציאולוגים ופוליטיקאים. הדיוון התמקר בעיות דוגמתה: "האם קיימת התמכרות, ואם לאו?" והיו שטענו שהתמכרות הינה מושג שפוליטיקאים המציאו על-מנת לחוק את קרTEL הסמים. אין ספק שדרך תמיינה כזו של הנושא מקנה לאנשי רוח ואקדמיה חומר למחשבת, אך כל אחד שעבד אי פעם עם משפחה שיש בה סמים, יודע כמה הטעם הוא הרסני לכוכל.

מי הם ה"ונפלים" לסמימים?

לרוב, מדווח באדם אשר מhapus דרך להציגו "שוב". נסתפק בכך ברמיה על כמה אפיונים. לא רצוי לעשות הכללה גורפת שבאה להבהיר בשימוש בסמים, ואף המלה "מכורים" מעוררת ויכוחים מקצועיים אין-טופיים. עם זאת, שנים רבות קיימים מחקרים תקשורתיים את התופעתן של "התמכרות לחומרים" (שתיית אלכוהול, נטילת סמים) עם ילדים בסיכון. המחקרים החלו כשמטפלים מצאו קורלציה גבוהה בין אנשים המשתמשים בחומרים (המטופלים שלהם), לבין התעללות פיזית או מינית בילדיםיהם. כן החלו לאלו שאחו גבוה של המטופלים היו גם הם קורבנות להתעללות בילדיםיהם (Herman, 1981; Miller, et al., 1987; Root, 1989; Benward, 1981; and Densen-Gerber, 1975; Dembo et al., 1987; Miller et al., 1987; Harrison, et al.). אכן, לפי המחוקרים, קיימים מתאמים גובה בין שני המשתנים ("substance abuse").

אחד המחוקרים האורכרים שנעשו היה של דמבו ושות' (1987, 1990). במחקר נבדקו השפעות חוויות התעללות בילדים ושימוש קודם בסמים/אלכוהול במספר מדגמים של גערות בסיכון, אשר טופלו במסגרות חסות של גוער עבריין. החוקרים מצאו, שאצל נערות היה

שיעור גובה יותר של נפילת קורבן לפגיעה מינית לעומת עותם בעירים (65% לעומת 24%). להיסטוריה של הצלולות מינית היה השפעה ישירה על הסבירות של שימוש לרעה בסמים, בעוד שלהיסטוריה של הצלולות פיזית הייתה השפעה ישירה ובלתי ישירה, כאשר ההשפעה הבלתי ישירה באה לידי ביטוי בהשפעת עצמית ובdimoi עצמי שליל.

קפלן וסודוק (1991) הגדרו את המושג "מכור לסמים": "שימוש חוזר בסם או בחומר כימי כלשהו, החולך וגובר - כשההפקה בשימוש באותו חומר גוררת סימפטומים של מצוקה

ודחף בלתי ניתן לשיטה להשתמש בו שוב." (ע' 4)

פרנק פטנאמ (1997) קובע "שהתכבותם לסמים משקפת יצירתיות מערכת של מצבים מנוגדים (לא רציפים) שנוצרו על ידי השימוש בסם (או/או על-ידי התנהנות הקשורה לשימוש בסם) – מביצי ההכרה המתחלפים הנעים בתודעת האדם לאחר נטילת סמים, הופכים במשך הזמן לחיות התודעה הדומיננטית בתיו. מביצי ההכרה המתחלפים שנעים לאחר לקיחת סמים, מתחרים ואף עוקרים או דוחקים למקום פחות את התודעה הקונבנציונלית יותר,

השינויים הללו מורגשים היטב על-ידי הילדים, קטנים ככל שיהיו. הם חשים את הוריהם, ורrob המקרים משנים את התנהנותם בהתאם למצב. ילדים אלה לומדים להיות דרכיהם כל רגע, פן יפגעו.

ט'

טל, בן שנתיים ועשרה חודשים, הינו הבן הבכור של אביטל ואמנון. אמןון בן ה-30, נרקומן מאז היותו בן 16, במשפחה המוצא שלו כל הבנות (חמש במספר) למדנו, נישאו, ומתפקידות באופן סביר כאמהות. לעומת זאת, הבנים (ארבעה), "נפלו" כולם לסמים. אמןון הוא הצעיר שבhem. בגיל 18 התגייס לצבא א"ר לאחר זמן מה שוחרר. עוד לפני שחרורופגש את אביטל שורתה לו, הם נישאו וטל נולד. אביטל נכנסת לדיאנון לאחר הלידה (התברר יותר מאוחר, שבגיל השימוש בסמים. טל הובא פעמיים לאשפוז בבית-החולמים ואובדן שהוא סובל מ-FTT - failure to thrive - הייעדר/חוסר שגשוג). האם דיווחה שהוא בוכה ללא הפסיק ואינו ישן כלל.

בחיותו בן שנה נולדה תינוקת נוספת ומצבם של שני ההורם הידרדר עוד

יתר. הילדים הוציאו לאומנה יומית (עד 7 בערב), וההורים הוזמנו לשיחות בלשכת הרוחה. ההורים לא הגיעו לשיחות, ואף דוחות לפקיחת הסעד שאמנון נצפה כשהוא מגהה למכור את בנו הקט במקומות ציבורי. באותו יום שהגיע הריוות, הביאה האם את שני ילדיה ללשכה, ה策ירה שאינה יכולה יותר לטפל בהם וביקשה שתימצא להם משפחחה אחרת.

כשהגיעו לבית-המעבר בהיותם בני שנתיים ועשרה חודשים (טלו) ו嬗ה ועשרה חודשים (אחותו), ראיינו ילדים היפראקטיביים מאוד אשר פעלו ללא הפסק ולא מנוחה. הם לא ישנו בליליות יותר מאשר משבטים. הם היו ילדים אלימים מאוד שנגנו לתקופת נשיכות, בעיטות, מכות, ובמיוחד למשוך בשערות) כל פעם שימושו והתקרב. במפגשים בין הילדים והוריהם ראיינו אבא רך וקשוב לילדים, כשהוא ישב על הרצפה ושיחק עמו. והוא שיחק איתם במה שהם רצוי, וגילתה יחס של אב אהוב ואכפתני. הקשר בין אמןון וטל היה חזק במיוחד, בעוד שאחיהם הייתה צריכה להפעיל מניפולציות (נפילות, בכ"י) או אגרסיות על מנת לזכות בתשומת לבו. האם לא הייתה מעורבת באינטראקציות וניכרו בה דיcano, ריחוק וריקנות. כך היה לפחות בשני המפגשים הראשונים.

במפגש השלישי חשו באווירה אחרת. למרות שאמנון היה עליון מאוד, ורבי מואוד, עם הרבה חיוויות וחן, טל הפרק מליד אקטיבי ביותר לילד שি�שב בשקט, מכונס בתוך עצמו, כמעט ללא מגע עם האב. במפגש זה האם "התעוררה" מעט לחים ויצרה קשר עם הבת, שלאושונה באה לידי ביטוי יותר מאהיה.

הдинמיקה המשפחית הייתה מעניינת ביותר, אך לא זה הנושא שלנו, אלא מצב ההכרה המתחלפים של האדם הנוטל סמים (*altered state of consciousness*), וכייזד הילדיים לומדים להזות אותם עוד בזינוקיהם. אכן, במפגשים הבאים ניתן היה לראות איך טל כאילו מבטל את קיומו במקום, וכל המערכות שלו במצב של הקפאה (freezing) עד אשר יעבור ה"מבול". אין צל של ספק שטן כל החווות של טל הביאו אותו להזות רגעים מסוכנים, והגוף הגיב בהגנה עצמית. בהמשך נעשתה עבודה רבה עם האב, והוא הצליח להזות בעורותנו את המצבים הללו ול吐וש אינוחות. האינוחות והכאב ששחש כשראה והבין שהילד חייב להציגו מפניו, השפיעו על אמןון שייכנס לתוכנית גמילה.

מיאה

מająha הוצאה מן הבית בפעם השנייה בהיותה בת חמץ. בפעם הראשונה הוצאה מהבית לאחר לידתה, היות היא נולדה עם "תסמונת גמילה" - תט-משקל, התכווציות, רעד וצורך להיגמל מהשם שהוא לקחה בעת הריאנה, או, כמו במקורה זהה, במהלך הלידה. התינוקת שהה במסגרת טיפולת שלושה חודשים ובאותו זמן עברה האם את השלבים הראשונים של גמילה ושכנעה את פקידת הסעד ובתי המשפט שהיא תוכל לטפל בתינוקת. האב שהה אז בכלא בגין עבירות סמיים.

האם חורה לצורך סמיים ונעלמה עם מająha לעיר אחרת. שם עברה להתגורר בבית חמותה, וכן הלאה. במשך ארבע וחצי שנים התגוררה מająha בחמש ערים עם אמא-סבתא, אמא-אבא, סבתא-אבא, אבא-דוד, דודה, אמא ומספר גברים שונים. לבסוף פנתה האם לשירותם למען הילד וביקשה שימצאו לająha משפה שתעניק להบทה את הביטחון שהוא לא הצלחה לתת לה. באותו עת האם עמדה להיכנס לכלא לאחר שהואשמה בהפצת סמיים, פריצות ווננות.

בחדר הטיפול (play therapy) סיירה הילדה כך את סיפור חייה (בשני המפגשים הראשונים) שוטטה מająha בחדר בלי להתביטה על משחק כלשהו):
במפגש III: מająha נכנסה לחדר, ישבה על השטיח ובהתבה סביבה, לפתע ראתה משאית, ניגשה ושם אותה באמצעות השטייה. היא קמה ועמדת כאילו היא מהפשת משתו. ניגשה לארון, שם נמצאה סלולה מלאה דמיות (קסטנות, גודולות, רכות, נוקשות, תינוקות, ילדים, מבוגרים ווקניים). היא בחרה בדמות אשה יפה, חורה למשאית והכנישה אותה מאחוריו הרגה. מכאן הסיעה את המשאית סביב החדר פעמים, ועובה.

מająha ביקשה לצייר. היא התחללה לצייר שורה של פרחים - קודם דשא, אחר כך שורה של שמונה גבעולים, שעל שלושה מהם השלימה את עלי הכותרת והפסיקה. היא לא יכולת יותר.

במפגש IV: בתחילת המפגש שמה מająha את המשאית באמצעות החדר, לקחה את אותה דמות ושם אותה מאחוריו הרגה, עשתה שני סיבובים ועובה. מכאן היא "שטה" בחדר (עבירה מדבר לדבר בלי להתביטה) ולבסוף ביקשה לצייר. גם

הפעם היא ציירה ציור זהה.

בשני המפגשים הללו אנו עדים לתופעה מוכרת ב- Play Therapy - ב"הפסקת המשחק" (play disruption) בנקודת הクリティ של ה"משחק" (קרוי: סיפור), או המשמעותית להתרחשות הפנימית אצל הילד (Ericson 1955). המטפל נדרש להזות את הנקודות הללו ולסוטה להבין את משמעותן.

במפגש 7: בתמילה חורה הילדת על אותו טcs של הפעמים הקודמות, אך הפעם התעורר המטפל:

מטפל - נראה שאתה רוצה לנטוע לאנשה.
מי - כן. היא רוצה לנטוע לפחות לילדה שלה מיטה חדשה. (כאן מאה קמה וניגשת למקום שיש בוות הנקראות "יצורי הפרא", אך חלק מהילדים משתמשים בהן כמפלצות). היא הרימה את אחת הבובות והניחה אותה באחד הבתים הקיימים בחדר הטיפול, המטפל חיכתה שתסיטים ואו אמרת...)

מטפל - היא כל כך רוצה לקנות, אבל.

מי - היא לא יכולה. (מי ישבה בעצב וכאילו באפיסט כוחות)
מטפל - היא כל כך רוצה לקנות לילדה שלה מיטה, אבל היא לא יכולה?
מי - נכון, מהו מפריע לך...

מטפל - מהו מפריע לה, והיא לא מצילהה...

מי - כן. הוא מפריע (מצבעה על היוצר הפרא שבבית).
מטפל - הוא מפריע לאמא לעשות משהו... מהו שהיא רוצה מאוד לעשות?

מי - כן. (מי יושבת מכונסת).

מטפל - מי זה שmares לה כל כך.

מי - זה סמי.

מטפל - סמי?

מי - כן! סמי. סמי סמי!
מטפל - אה. האמא רוצה מאוד לעשות מהו בשבייל הילדה שלה, אבל לא מצילהה כי הסמים מפריעים לה. סמי סמי מפריע לה להיות אמא טובה.

מי - נכון.

מטפל - נשמע לי, שמצד אחד את כועסת מאר על סמי ומצד שני את עצובה.
מי - נכון! הוא מגעיל!

מטפל - הוא מפריע לעוד מישחו, שאט-מכירה?

מי - כן! לאמא שלי!

כאן היא קמה ופרקה את זמנה על "סמי". באותו מפגש היא לא הצליחה להתייחס לאמה של הילדה או לעצב של עצמה. זה היה חלק מתהילך ארוך וכואב. בתוך התהילך היא סיפרה כיצד אמה נעה לכיוון יתד עמה את המנות. היא תיארה בפרטיה פרטיים כיצד עישנה (הנייר, החימום) ו"הטניפה" (נייר מגולגל, חומר מפוזר). היא ציירה שוב ושוב את חוותות הסיטים שלה - כשהאמה שכחה אותה לפעם אצל אבניהם ורים, כשהיא עזבה אותה בלבד בדירה, כשהabitiva, התמלא טיפוסים מפחדים עבורה והיא הייתה מסתתרת ועושה את עצמה קטנה, שלא יישימו לב אליה, מאיה אף תיארה מקרים של התעללות מינית של דודת, אביה וחבריהם של אמה.

מן המפגשים הטיפוליים עם מאיה, וגם מן התמצפיות בהתנהגות ההגנטית של טל, אנו לומדים מהילדים על ההורים ועל מצבם הכלכלי המתחלפים שלהם. טל, בהיותו בן שנתיים ועשר וחמש, חש שאביו גובל זה עתה סמ' (בבדיקה שצערכה עם האב והתברר שטל זיהה נכון), ואז סגר את כל הדלתות כדי לא להיפגע. כשהתנהגות זו הופכת להיות חלק מן הכלל של הילד, אנו עדים לתהיליך מגביל כשם הילד פועל, מכורח הנסיבות, על-פי מצבם הכספי הכספי המתחלפים. על מנת לשדרוד, הוא חייב לסלול לעצמו מצלבים שבהם הוא מקפיא את קיומו.

מהו Attachment?

המילה attachment טעונה בקבינוטציות שונות, כאשר משתמשים בה אנשי הפסיכולוגיה ההתפתחותית או אנשי בריאות הנפש. כאן נשתמש בה כدلיקמן: *היכולת לקשר (attachment)* מתייחסת ליכולת ליצור ולשמר יחסים רגשיים עם אדם אחר, כאשר attachment capabilities מתאפיים לאיכות הקשר ולמהותו. Bonding הוא התהילך ביצירת הקשר.

פרי (1994) שואל, האם יכולות לייצור קשר וקשר עצמו הם גנטיים? תשובה זו היא:

"היכולת הביוולוגית להתקשר וליצור קשרים קבועים בודאי באופן גנטי. יצר ההישרדות הינו בסיסי בכל מין ומין. תינוקות הינם חסרי אוניות, ונאלצים להיות תלויים במוגור המטפל בהם כדי להישרד. בתוך הקונטקט הראשוני (attachment) הוא והתגובה האמהית לתולות הוו, נוצרת מערכת יחסים. הקשר (bonding) הינו חיוני כדי להישרד".

"אם בראיה מבחינה פיזית ואוציאונלית מתקשר אל התינוק שלו - היא תרגיש כמויה פיזית להרheit, לחבק, לנגע, למלאם ולהבטח בתינוקת. התינוק בתورو יגיב על-ידי הטרפדות,

מלמולים, חיוכים, מציצה והיצמדות. ברוב המקרים התנהגות גורמת האם הנאה, רגיעה והזנה – אצל התינוק, והתנהגותו גורמת עונג ושביעות רצון לאם. קשר חובי זה של משוב הדר –

דיקור אם-תינוק, הינו המקום שבו מתפתח הקשר המוחדר (bonding and attachment).

"לכן, למרות הפוטנציאלי הגנטי לתחילה של יצירת הקשר והקשר עצמו, המקור ואיכות החווית המקדמת בחימם, הדפוסים ועוצמת התחוויות הללו – הם אלו הנותנים ביוני לפוטנציאלי גנטי זה. ללא טיפול מיטיב, עקבי, אחראי ועשיר בטיפול חושני, הפוטנציאלי של התינוק לשידוך קשר בריא ונורמלי לא יבוא לידי ביטוי. מערכות המוח האחראיות על קשרים רגשיים בריאים לא יתפתחו באופן אופטימלי ללא החוויות הנכונות בזמנם הנכונים במהלך החיים".

ומה קורה כאשר אין מעגל של משוב חובי כפי שתואר לעיל? חוקרים העוסקים ב- post-Perry and Pate, 1994; Cicchetti et al., 1989, 1990, 1994, 1995; traumatic stress disorder (White, 1990), מתארים את המוח כמשקף חוויות התפתחותיות של הילד. כשהחוויה היא של עקה (stressful) מתמשכת, קיים גידול בפעולות הנירוטרנסmitter (neurotransmitter) וזה

כשלעצמו גורם להתקפות לא-נוורמלית במערכות העצבים המרכזיות של אותו ילד.

פרי ופייט טוענים (1994), שילדים "פתחים הגנות דיסטוציאטיביות כדי להתמודד עם איומים בלתי גשלתיים. היכולת ההסתגלותית לה頓תק לפරקי זמן מסוימים יכולה להועיל הילד. ככל שהילד מתבגר, מערכת תגובה פיזיולוגית זו שלפנוי כן בא להגן על הילד, יכולה להפוך לתגובה כללית לכל מצב של לחץ או גירוי, המשך להתקפות של הפרעה דיסטוציאטיבית".

כאשר המוח חש איום, אוטם חלקים של המוח הקשורים לריכוז ולהתעדבות מתעלמים מאינפומציה לא משמעותית, ומתקדים אך ורק באיום החיזוני. אם מגנון תגובה זה מופעל באופן תמיד ולעתים קרובות במהלך התפתחות הילד, מערכת העצבים המרכזית הופכת לפעילה מדי ולדרישה מדי. התוצאה הינה עירוגות יתר." (עמ' 272)
אם כך, הילד השותה במחיצת הורה נركומן (או שרווי בכל מצב טראומטי אחר) יפתח "מסלול" חיים שמוקד כמעט ורק בהתגוננות פנוי העtid למו – הפגיעה הابتאה.

היכולת למלא צרכים לעומת הצורך להתמלא

קיים מקרים, אם כי מעטים, שלהורה הנוטל סמיים יש דמות מיטיבה נוספת בסביבה הקרובה של הילד. אצל אותה דמות יכול הילד למצוא הגנה כלשהי מפני התהיפות הרגשות הללו. אך ברוב המקרים קיימים יחסים מורכבים בין כל הדמויות (סבים, דודים, בני זוגות,

מאהבים), אשר מקשים על דאגה עקבית לצורכי הילד. ברוב המקרים הילד צריך ללמוד לטפל בעצמו, להרגיע את עצמו וכן להגן על עצמו. אם ההורה, עקב התפישה הנרציסטי שלו, חווה את הילד כמי שהו שאמור תחת לו תחוות השתייכות, ביטחון ואהבה - מה קורה כשהילד דורך את אותם הדברים? מה קורה לתינוק שאמו ישנה שנת סמים, והוא בוכה מפני שהוא רעב? האם יש סיכוי שצרכיו יתמלאו? או, לירוגין, האם יש סיכוי שהוא תבע עליון ותרגיש את עצמה קרובן לדרישותיו? לאפעם שומעים שהילד "מש עצבי", או "ילד רע", מפני שהוא צריך ללא הפסיק או קשה להרגיעו.

כהורים רובנו יודעים שלעתים גם אנחנו עייפים. גם לנו קורה שברגע מסוים אנחנו רוצחים לצחוק: "אוף! תן לי לישון!" האם מצב זה זהה למצב שתואר לעיל? להיות שברוב המקרים בסופו של דבר נקום ונטפל, וברוב המקרים תהיה אינטראקציה חמה של הורה שדוגד לצדינו של ילדו, המצביעים אינם דומים. אדרבא, זהו בדיק מקור השוני - למדרות העייפות שלנו (חריגת והפיית כאחד), אנו יודעים שעליינו למלא את צרכיו של התינוק. וכך הבסיס ליחסים אובייקטיב של אותו תינוק. יש דמות שהוא תלוי בה באופן מוחלט, ודמות זו ממלאת את צרכיו. הוא למד שכאשר דמות זו מופיעה, הרעב פוסק וכבר לא קר ורطוב וכן יש תחוות של ארגון וביטהון.

במקרה של ילד שהוריו גוטלים סמים, הסיפור הוא אחר לחלוطن. הוא אינו יכול ללמוד מתי דמות תופיע, להיות ושאי היגיון או ארגון בעולםו. הוא אינו לומד שהוא יכול לגרום למראה למראה לקרות (to make things happen" Pine, 1985), כאשר הוא בוכה יש סיכוי שמי שהו יגש אליו וידאג להיטיב עמו. הוא לומד שעליו להיות בהיכון ולא לעורר את הזעם של מי שהו בסביבתו. לחיילופין הוא לומד, שלקהל קורא בדבר אין עונה. לעיתים קרובות הוא מפסיק לקרוא ולמוד ורוכים לנחם את עצמו. מאוחר יותר הוא לומד לקרוא את אותה המציאות ומסגל דרכים להיטיב עם ההורה (או מבוגר כלשהו הנמצא על ידו) על מנת להבטיח את שלוונו. וכך הוא הופך להיות במקרים רבים השותף של ההורה, עדות לשותפות זו, בלית ברירה (Accommodation syndrome), בין הילד לבין ההורה המשמש בסמים, הוא הריקוד ש"אין בעיה". האם זו התכושות? דומני שלא. פרנק פטנאם, אשר חקר במשך שנים את המושג דיסוציאצייה (dissociation), טוען שמדובר במצבים של התנתקות ומילוד (dissociative)

and altered states של המשtamsh". פטנאם (1997) כותב:

"במקרים מסוימים תהליכי ההתמכרות עצמו יוצר תשתיית החלקה ולהיווצרות מוקד התנהגות חולפית. באחרים מצב הכרה חולפית זו נבנה על שכבות של ה"אני" המחולק והקונפליקטואלי שכבר קיימים. בשני המקרים הללו האדם מתנהג כאלו יש לו שתיים או יותר

צורות הויה נפרדות." (ע' 205)

במצב זהה פועל ההורה ברמות שונות של הכרה, והילד - אשר כולם תלוי באותו הורה - חייב להתחאים את עצמו למצבים המשתנים. מצב זה מוכר בספרות כשותפות בלית ביריה (Accommodation Syndrome). הילד מסוגל לעצמו דרך להמשכו. על-פי הקונצפציה של סאמיט (1983), הילד אינו יכול להיפגש עם הכאב או להכיר בעובדה שניינו חושש או פוחד מהוריין, לאחר שמצב כזה עלול לגרום לו לאבד את המשפה היהירה שהוא מכיר. "Uber der Kind Haynes-Seman & (1994, p. II Baumgarten, 1994, p. II).

בחדר הטיפול עם מאיה אנו שומעים שיש אמא אחת שרווצת מאוד לנקות לילדה שלה מיטה, אך יש צורך שמריע לה לעשות כך. אומנם היא יוצאת בדרך בכונה כנה להטיב עם הבת, אך בסופו של יומ אין לילדה מיטה והאם "ambilah um המפלצת". את העובדה זו מאיה אינה יכולה לשאת והיא "סגרה עגין" ועbara לצייד (play disruption). אך גם לצורך שהיא רואים היעדר כוח לסיים משימה.

ההמתנה הפוגעת

במקרה הבא נדון במקרים שנעשו לילדים לאחר שהות של שנתיים וחצי באיזידאות מחוד גיסא, ותקופה שאמו תוארן, תיגמל ותיקח אותה אליה, מайдך גיסא. אמו רצתה, התכוונה וחלמה להיות אמא טيبة. היא נהגה לשכנע את עצמה ואת הסובבים אותה בראצון העוז שלה, אך באותה עת, בשעות הלילה, היא הייתה בעולם אחר - עולם של נטילת סמים ואף של הפעת סמים בהנחייתו של חברה לחיים. האם הייתה בשני עולמות שאינם קשורים זה לזו.

שי

שי כיום בן חמיש, ילד חכם, יפה, אך מתנסה לתקשר עם הסביבה בכלל, ומפגין חוסר אימון במוגדים בפרט. נתיחס כאן לציווני דרך בהתפתחותו: שי הבן היחיד לאם חד-הורית. אמו, דנה, בת 40, משתמשת בסמים מאו היותה נערת צעירה, היא בת למשפחה רב-יבעיתית (ערביינות, סמיים) ומתוך תשעה אחיהם, התמisha מוכרים כנרקומנים. דנה ילדה את שי בהיותה בקשר עם אדים שיטור מאוחר נידון במספר שנות כלא בגין שותפות ברכבת.

שי נולד עם תסומנות גמילה, ובהתחררו מבית-החולים הושם במשפטה אומנתה. האם עשתה מאמצים להגמל ולאחר חודשים אחדים הוחזר שי לרשوتה, החלטה זו התקבלה לאחר "ביקורת הורות" אשר האביעה על בעיות קשות ועל צורך לבניית תוכנית שיקומית עבורה, על-מנת לאפשר לה להתנסות בטיפול ביתה. משך תשעה חודשים הגיעו האם באופן סביר ולא דוח על מצבים המטכניים את הילד. בהיותו בן שנה וחצי החלו להגיע דיוחים על כך שעבריריים פוקדים את דירתה של דנה. המשטרה מצאה את דנה מסוממת, ומצורר של סמים כבדים בדירתה. הילד התגלה אצל שכנה, מזונה ועם כוויות.

באוטו יום נעצרת האם. שי הובא למשפטת "קלט" ושם לבית-המעבר. הוחלט להעמיד את דנה בפני בירה: להיכנס לתהליך שיקום רציני, או ש"יפתח תיק אימוץ לשוי. האם הצהירה: "אתם צודקים. אני חייבת להתנקות. חיבתנו!"

מטפל: למה את חושבת שאתה חייבת, דנה?
די: כי אי אפשר גם לקחת סמים וגם להיות אמא. כשאת בסמים זה הבלגן. את בקשר עם כל מיני טיפולים מגעילים, את עשו שיטויות בשבייל המנה שלך.
בלגן!

מטפל: איך את מתכוונת להיגמל?
די: אני צריכה עורת. אתם חייבים לעזור לי לצאת מזה. אני מוכנה לעשות הכלול.

מטפל: הבנתי שהציעו לך לлечת לקהילה טיפולית אבל סירבת.
די: נכון. העובדת הסוציאלית אמרה שאני משקרת! היא אמרה לי שאני לא באמת רוצה להיגמל. או קמתי ותלכתי. אני אומרת לך אני חייבת להיגמל. אם הפעם לא אצליח, אני חוזמת לכם על אימוץ. לשוי מגיעה אמא שלא "מכורה".

לכארה, ניתן לומר שדרנה מבינה היטב מה מצבה ושיש לה תובנה. ואכן, היא לקתה כסף מההוריה ופנתה למסגרת גמילה. כעבור שלושה ימים עזבה את המקום היוות ש"היו יותר מדי נורוקומנים שם והם כל היום דיברו על סמים" די נמאס! כעבור שבועיים היא שוב לקרה כסף מההוריה ושוב פנתה לאוותה מסגרת. קבלתה חורה לא הייתה מוכנת מלאיה והיא התבקשה "לשכנע" שהפעם

היא לא תנטוש את התוכנית. וכך היה, היא התקבלה חורה וכעבור 12 ימים עזבה שוב בטענה שהיא יכולה להיגמל לבדה.

על אף שזונה " משתמש כבירה ", המפגשים ביןם בין שי (בן השלישי באוטו זמן) היו נעים. את כל הארגינה שלה היא השקיעה בלתיות עמו בעת המפגש. הם ישבו על הרצפה ושיחקו ב"כאילו" (כאילו בישלו, כאילו הם חיים, וכו') במשך שעה תקופה, בכך הצליחה דנה לכבות את לבו של הזוג המלוה. היא הקשיבה לילד ושיתקה עמו בכל מה שעלה בראשו. הפרידות גראו קלות, אך כששי חור לבית-הילדים ניכר שהתקשה להתארגן מחדש. הוא הרבה לשכט, מנוקק ועצבב. לאחר כמה שעות היה מתעשת וחזר למפש את קרבתם של מבוגרים.

עברו שלושה חודשים, ורנה עדין צרכה סמים.

התקרבו החגים (ראש השנה) ורנה החלה לספר שהיא יצרה קשר "אחר" עם המרכזו לגמילה. לדבריה, היא כבר "נקיה" ומתחלת בכל רגע להשתף בסדנאות. בהתאם לכך בקשה דנה שיש יהיה עמה בביתה בימי החג. והוסכםashiylk לבייט אמו לשולשה ימים, עם הבטחה שהיא נשארת נקייה ואינה מתראה עם חבריה מעולם הסמים. היא הרגיעה אותנו ואמרה שאין בכוונתה למועל באימון שננתנו לה.

שי חור מביקור זה עצוב מאוד ומספר שהוא ישן עם אמא והיא הבטיחה לו שהוא יבוא לגור איתה עוד מעט. היא גם הבטיחה לו שהיא תקנה לו אופניים ליום התולדת שלו, מיטה חדשה וצעצועים בשביב החדר החדש שהיא לו כשיוחור הביתה. שי ישב והמתין. "עוד מעט" בשביבו וזה כלל היותר מחר- מהרתיים. הוא חיכת, אך אמא לא הגיעה.

במפגש הבא הגיעו האם ושיתקה עמו כרגע ולא לקחה אותו עמה לבית, ל"חוף המבטחים" שעליו היא דיברה ימים ספורים קודם.

התברך שדנה לא הייתה נקייה ואף גטלה סמים בכל שלושת הימים שש היה שם. האם הייתה זאת רמייה מכוונת מצדה, או אולי מדובר באישיות אשר אינה מבחינה בין טוב לרע, בין מותר לאסור? האם היא רצתה לפגוע במבנה הקטן. תשובהינו על כל השאלות הן שליליות. זה הוא המידור שעליינו לדבר לפני כן. התפקידים למצוות הדרישה שונות, כshedna מצד אחד היא אמא אהבת הרוצה להיטיב עם בנה ולהיות אליו, ומצד שני היא צורכת שהוא שכביבול ימלא את תחותשת הדיקנות שחששה. משחו שאילו נזון לה כוח ומאפשר לה להמשך לחיות. ובעצם אותו "משחו" הורס את הסיכוי שלו לקבל את שי לרשותה ומקצר לה את החיים; לרגע הוא כאילו נזון לה כות, אך בעצם יונק ממנה את כל כוחותיה.

אחד החלקים של דנה בעולם הדיסוציאטיבי שלו, הוא הצורך להיות לידה אהובה ומוגנת. הצורך לסמו על מישחו עד הסוף, להאמין עד הסוף - להתרמסר. החלק הקונפליקטואלי למאוב זה הוא ה"ידע" הסובייקטיבי שלו שאינו לסמו על האחד וכי מתן אימון בוולת הוא מסוכן. כאן מקור הטרואמה שלו, כאן שבו קינגה ההגנה הדיסוציאטיבית.

לאחר הביקור של שי בבית אמו, הידדר מצבה. המפגשים בינה לבין שי עדין היו נעימים, אם כי דנה הchallenge לגלות מעט קוצר רוח, וניכר ששעת המפגש הייתה כרוכה במאיצים רבים של התארגנות והתמימות מצדה. בשיחות שקייימנו עמה, נאמר לדנה שכיוון שהיא ניתה כל קשר עם תוכניות הגמילה, ואף נמצאת באותו מקום שהיתה שישה חודשים קודם לכן אין מנוס אלא להתחיל בתהליך שלפתיחה תיק האימוץ. שי אינו יכול להוכיח עוד. היא התהננה שנחכה. שכבר מהר היא חוזרת לתוכנית. שבעצם היא "נקיה" אבל לא רצתה להיות בקשר עם תוכנית הגמילה "בגלא חיבורה". אמרנו לה ששנשמה אם היא תצליח להיגמל ותח初恋 לארגן את חייה בצורה אחרת, אך בינוים אלו פוניים ליוזץ המשפטי בבקשת לפתיחה תיק אימוץ. התהליך הזה אינו אמור להפריע לה להיגמל ולשכנע את בית-המשפט שהיא מסוגלת לגדל את שי ולשמור עליו.

תהליך "פתיחה תיק אימוץ" החל או והסתיים לאחר תשעה חודשים. כלומר, לאחר כבנה וארבעה חודשים מאז שי הגיע אלינו. ומכיון שהיא זה כמה ימים לפני הפעם של בית-המשפט, נספו עוד חודשים. הדיון הראשון היה בספטמבר, דיון פורמלי אשר מציין את פתיחת התיק. הדיון לאחר מכן נקבע בתחילת נובמבר (מהמת הרגים, הנטיות לחובל של עורך הדין וכד'). שי שהה כבר בבית-המעבר כבנה ושםונה חדשים.

דנה הchallenge בתוכנית מתודן (תוכנית גמilia המבוססת על תחליף לסתם) ולהשתתף בסדנאות וקבוצות של נגמילים מסמ. מצבה השתפר, ולמרות שהתהליך של פתיחת תיק אימוץ לא נעצר, החלו המטפלים בשيء לקות שhape עם דנה תצלית. היא הchallenge לטפל בעצמה: טיפול בשינויים (רובן היו שברות ורוקבות), הספירה ואף קנחה שתי שמלות חדשות. היה תענגן לראות אותה ומצבי הרוח של כולם (שלה, של שי ושל צוות בית-המעבר) היה מרומם. שי התפתח יפה, היה ורבלי מאד, קשר קשרים משמעתיים, שיחק עם ילדים אחרים והפתחה יפה מבחינה קוגניטיבית. בין היתר התהנה אותה של דנה, ושוי נסע עם אמו לכמה ימים לבנות אצל סבא וסבתא ולהשתתף בחגיגת המשפחה. הפרידה הייתה קשה והוא שוב אמר שאמא הבטיחה לו שהוא הולך לנגור עמה.

הפסיכולוג שבדק את מצבה של דנה לפניו-כן, התבקש לעורוך לה בדיקה נוספת ולחזות את דעתו אם יש מקום לנסות להעיבר את שי לרשות אמו פעם נוספת. הוא קבע שאין בגמילתה די יציבות וקיים חשש שתסתכן את הילד. בעבור חדש חלה שי ואושפז מספר ימים בבית-החולם. האם הגיע וישבה עמו שעوت ארוכות. באותו הזמן התברר שלדנה יש "ידיד" חדש, שעמו היא מתכוונת להתחילה חיים חדשים. היא הביאה את החבר לבית-החולם והציגה אותו בפני שי כאבא שלו. שעוד מעט שי יבוא לנגור יחד איתה ואתו גם יחד. המצב החדש הזה גרם בלבול, כאס וחרדה רבה אצל שי.

ושוב, לאחר שהורו מבית-החולם, נמשכו המפגשים כרגע. באותו עת הביעה דנה רצון לצרף את היריד מחדש שלא למפגשים. היא טענה שהם מתהנתים, שהוא אדם טוב והוא מאושרת. אמן הוא אסיר משוחרר ופעם היה נורוקמן,

אך לדבריה הוא משוכם, עובד ולא עושה שטויות". שמננו בשביבה, אך הזמננו אותם לשיחה לצורך היכרות. בני הוג מצאו סיבה טובה שלא להציגו. הם הוזמנו לשיחה נספת וגם לזו לא יכולו לבוא, באותו עת החלו להציג בדיקות המצביעות על חורתה לשימוש בסמים.

החלו הדיוונים בבית-המשפט ודנה הצהירה שהינה "נקיה" ושתי ארצו מאוד שייעבור לשוטטה. בר בבד הראו התוצאות של הבדיקה אחרת. ה"split" הילך ונעשה יותר נוקשה, כשהבאותם הימים של בית-המשפט נלחמה דנה וטענה ל"נקיונה" וסיפורה שנפרדה מהחבר, כי הילד הוא הדבר היחיד חשוב לה לדבריה, הבית ערכן ומוכן לקבלת הבן. אך למעשה היא המשיכה להתגורר עם אותו בחרור אף הרתה לו; תלתה שלט חדש על דלת ביתה שצווין ש"כאן גרים משה, דנה ושוי" והמשיכה לקחת סמים.

בית-המשפט קבע בודק נוספת (זו הפעם השלישית) אשר יעריך אם דנה מסוגלת לגדל ולטפל במבנה הצעיר. מסקנותיו של הבודק היו, שאין ביכולתה להתפנות לגמרי מהסמים ומעולם הסמים כדי לטפל בשוי.

בבית הילדים - הקשרים והפרידות

בתחלת דרכו התהבר שי במיוחד עם שלושה ילדים שהיו בערך בני גילו: דודי וסיגל, אח ואחות, ואושרת. הם שיחקו, אכלו, טילו, למדו יחד ואף ישנו באותו חדר. שי ודודו היו כמו אחיהם, שפעם רבם ופעם אחרת אף עוגיות בצוותא. ואו, שמונה וחודשים לאחר מכן, עזבו דודי וסיגל ולהלכו למשפחה מאמצת.

מעטם הם הילדים בני שנה עד חמיש שנות שיכולים לחוש אemptיה ולהרגיש שמחה או עצב ביחסיהם עם ילד אחר. ברוב המקדים הילדים הנשאים שואלים את עצמם ואונთנו: מה איתני? متى אני אעזוב? لأن אני אלך? מאחר שאנו נמצאים במצב דומה של חוסר ודאות, לא ניתן לנו לחתם תשובה ברורות על השאלות הללו, אלא לנסתות ולבדוק ביחיד עם הילד מהי הפנטזיה שלו ומהן

משאלותיו. ברוב המקרים הפנטזיות הללו מבוססות על:

• החוויות שהוא טרם יצאתו מן הבית, או, לטירוגין, בדיסוציאציה שהחלה בעקבות התווות.

• סך כל המידע העומד לרשותו, דהיינו, لأن ניתן ללכת - בכל מקרה לגופו של עניין, אך ברוב המקרים האפשרות הנזקונה תזרע בביתו, העברת לקרוبي משפחה או למשפחה אחרת (בשלב זה הילד אינו מבין את ההבדלים בין משפחאות) לבין המשפחה מאמצת. הוא מבין רק את המושג "משפחה חדשה" - ועתים גם מושג זה מתייחס פנימית, שמדובר באותו הוריהם אך אחרים - חדים ומתקנים).

• מה שראה אצל החברים שלו ובאיות מקרה הוא מודחה: עם אלו שהלכו הביתה או למשפחה "חדש", או אולי עם אלו שהלכו לדודה וכד'.

כשילדים נפרדים מחרבים כה קרובים, הם חשים בלבול, כאב וגעגועים. כך חש גם שי. הוא שאל על דודי איפה הוא? מה הוא עוזה שם? ומה הוא לא חוץ? מה זו משפחה חדשה? כשהוסבר לו שמשפחה חדשה זה איש ואשה שרצוים מאוד לאחוב ולגדל את דודי וסיגל, והאיש והאשה יהפכו להיות האמא והאבא שלהם ושישמרו עליהם טוב - שי הגיב: "למה הם לא חווורים לאמא ולאבא שלהם?" ומיד הכריז שהוא יחוור לאמו קרי: לפנטזיה/תקווה של שי.

בнтאים הגיעו ילדים חדשים לחדרו, ובבוא היום הם יהפכו לחברים. הילדים הללו שהו במסגרת חמישה חודשים עד אשר חזרו להוריהם. באותה תקופה עזבו שלושה ילדים נוספים, יותר גודלים, ושני מדריכים (שני סטודנטים ששיממו ללמידה).

חודש לאחר שהגיע, הוצמדה לשיח מטפלת אישית (אתה המדריכות בצוות) אשר באה אליו באופן אישי והשكيעה מאמצים כדי לקדם אותו באופן קוגניטיבי, להוציאו אותו לטיפולים ולהרחיב את אופקיו. שי אהב מאוד את המדריכה, ונפתחה התנהגות רטסיבית עמה. בהיותו בן ארבע דרש שי להיות על ידיה, רצתה שהיא תהיה שלו בלבד, שהיא לא תדבר עם ילדים אחרים והביע קשיים רבים בפרידות ממנה, ככל שהיא רוצה הילכו וגברו, תבע שי יותר מהקשר

עם המדריכת. כשהיא לא יכול להתפנות אליו, הוא נצפה יושב ללא אנרגיה, כאילו הוא שרוי באבל.

היו רגעים שהמדריכת חשה שהיא הולכת ונבלעת לתוכה הצרכים העצומים של שי. היא הרבתה לבקש עוזרת, לאחר שחשה שהיא לא עושה די ושהוא צריך עוד (ועוד ועוד). היה צורך לעזר לה להבין שעל הנסיבות הקיימות בעולם הפנימי של הילד שכירום באוט לידי ביטוי. הדמיות המופנהות הינן בלתי מספקות והוא חש את החסר ואף מתאבל על האילויה שימושו ימלא את מקוםן. באופן טיפולי, הביטויים הללו של הכאב עדיפים, מבחינתו, על הגנתו הריסוסציאטיבית מקודם, על אף הכאב שאנו חשים נוכחה הכאב הגוף והעצום שלו. המדריכת ידעה (באופן קוגניטיבי לפחות) שאין היא בדרכות למלא את כל צרכי - זה תפקיד התורה - אלא שהיא עלה למדור "להיות עמו" בתקופה זו שעדיין לא הוחלט מי ימלא את הפונקציה ההורותית אצל שי. תפקיד זה במילוד קשה, להיות שלילד היו צרכים כה רבים, כה קיומיים, ולמדריכת היו הכישורים והרצון למלא את אותם חסכים, בעור שעיליה להישאר בתפקיד המלווה בלבד.

כפי שנחקר בשלושים השנה האחרונות (Ainsworth, 1978; Bowlby, 1973, 1980, 1982; Crittenden, 1985a, 1988, 1992a, 1994, 1995; Kohut, 1992; Perry et al., 1996; Putnam, 1995 האינסטינקט הבסיסי ביותר הוא הצורך בקשר. הצורך הזה הוא אשר מאפשר לילדים את המשך קיומו. בהעדר קשר המשך נבנה על ה"אין".

גם אצל המדריכת התעדיר האינסטינקט להיענות לקשר. גם נדרש וזה נחקר ע"י אוטם וחוקרים. היכולת לקשר מן הסוג הזה, קשר הורי, מטהאפשר אך ורק כאשר המבוגר אינו בחיפוש אינסופי אחר מילוי הצרכים הבסיסיים של עצמו. כשהוא פניו לחתם ולא רק לקבל. במהלך החודשים הבאים המשיך שי לדורש הן מאמו והן מהמדריכת קשר מיטיב הבא למלא את החסר, והרי בתחום מדובר בלבד מגירעון רגשי.

הגענו למצב (אחרי שנתיים) ש:

- אם או מורת שתיקח אותה - אבל לא באט,
- אולי המטפלת האישית תיקח אותה?
- מה?! המטפלת שלי עוזבת?

• למה "הם" עוזבים ואני לא?

• ואולי אף אחד לא רוצה אותה, אולי כל זה מגע לי כי אני רע.
בשלב זה שיכבר איננו אותו ילד חיווני שהיה לפני כן וכבר לא קשור קשרים כפי שהר
בשנתים הקודמות. הוא איננו הולך ברצון לפגישות עם אמו, איננו קשור קשר עם המפלת
האישית החדרה שלו כמו עם הקודמת. הוא כבר לא יוצר קשרים חברתיים, והסקנות הנפלה
שהיתה לפני כן, כבתה, מעט מאוד דברים מעניינים אותו בעת.

דיון

שי המתין עוד חצי שנה, עד אשר השופט קיבל את החלטתו. הוגש ערעור לבית-המשפט
המוחזקי אשר נדחה, ולאחר כך לבית-המשפט העליון אשר ביקש (לאחר תתייעצות עם המומחה
אשר בדק בפעם האחרונה את הילד) בדיקה נוספת. הבדיקה נעשתה, ההמלצות הוגשו וערעור
נדחה.

בסק הכלול הוא המתין שנתיים וחצי במצב של אי-זידאות. היו רגעים מתקוות,
וחודשים ארוכים של כאב וייאוש. למשך ששה חודשים טוביה אשר טיפלה בו פיזית ורגשית,
לא ידע שייבן יהיה בעמידה, מי יהיה הוריו ואם בכלל הוא רצוי. לעומת, אמו אינה מסתדרת
על-מנת לקחת אותו, ואף אחד אחר בבית-הילדים אינו לוקח אותו להיות הילד שלו (אתה
הפנטזיות הקיימות). הקשר שלו עם אמו בניו על "כאילו". הנסיבות עזרו לה למדר "בצלחה"
את עולמה הפנימי, ולא להתמודד עם הבעיות הקשות שהן נחלת חייה.

הקשישים שלתוכם נולד שי - להיגמל מהירואין עוד בטרם מלאה לו שעה, להתחיל את
חייו עם דמיונות מסויימות ולהיעקר מזמן בגיל חצי שנה, לעבור עוד שלושת-רביעי שנה ברשות
אמו שאمنם אהבת אך אינה מגנה עליו ואף מסכנת אותו ועוזבת שוב ושוב. ואו להמתין
במשך שנתיים וחצי באיזדותות מוחלט - כל אלה יוצרים תשתיות מצוינות לבניית פנטזיות
והתפתחויות פתולוגיות קשות באישיות הילד. תסրיט זה הינו התיפך הגמור ממה שדרוש
לפערות לצורך גדרה והתפתחות תקינית.

מקורות

- Ainsworth, M.D.S., Blehar, M., Waters, E., & Wall, S. (1978). *Patterns of Attachment: A Psychological Study of the Strange Situation*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Benward, J., and Densen-Gerber, J. (1975). Incest as a causative factor in antisocial behavior: An exploratory study. *Contemporary Drug Problems* 4:32-35.
- Bowlby, J. (1973). *Attachment and loss: Vol. 2. Separation: anxiety and anger*. New York, Basic Books.
- _____. (1980). *Attachment and loss: Vol. 3. Separation: sadness and depression*. New York, Basic Books.
- _____. (1982). *Attachment and loss: Vol. 1. Attachment*, (second addition). New York, Basic Books.
- Cicchetti, D. and Carlson, V. (1989). *Child maltreatment: Theory and research on the causes and consequences of child abuse and neglect*. New York: Cambridge University Press.
- Cicchetti, D. and White, J. (1990). Emotional and developmental psychopathology. In N. Stein, B. Leventhal, and T. Trebasso (Eds.), *Psychological and biological approaches to emotion* (pp. 359-382). Hillsdale, NJ: Earlbaum.
- Cicchetti, D. & Toth, S. (Eds.). (1994). *Rochester Symposium on Developmental Psycho-pathology: Disorders and dysfunctions of the self*. Rochester, NY: University of Rochester Press.

- Cicchetti, D., and Lynch, M., (1995). Failures in the expectable environment and their impact on individual development: The case of child maltreatment. In D.Cicchetti and D. Cohen (Eds.) *Developmental psychopathology*. Vol. 2. New York, Wiley-Interscience. 32-71.
- Crittenden, P.M. (1985). Maltreated infants: Vulnerability and resilience. *Journal of Child Psychology and Psychiatry and Allied Disciplines*, 26:85-96.
- _____. (1994). Peering into the black box: An exploratory treatise on the development of the self in children. In D. Cicchetti & S.L. Troth (Eds.), *Disorders and Dysfunctions of the self: Rochester Symposium on developmental psychotherapy* (Vol. 5, pp. 79-148). Rochester, NY: University of Rochester Press.
- Crittenden, P.M., (1992). Quality of attachment in the preschool years. *Development and Psychopathology*, 4: 209-241.
- Crittenden, P.M., (1995). Attachment and psychopathology. In S. Goldberg, R. Muit, & J. Kerr (Eds.), *Attachment theory: Social, developmental, and clinical perspectives*, (pp. 119-160). Hilldale, N.J.: Analytic Press.
- Crittenden, P.M., DiLalla, D., (1988). Compulsive compliance: The development of An inhibitory coping strategy in infancy. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 16:585-599.
- Dembo, R., Dertke, M., La Voie, L., Bordes S., Washburn, M., & Schmeidler, J. (1987). Physical abuse, sexual victimization and illicit drug use: A structural analysis among high risk adolescents. *Journal of Adolescence*, 10:13-33.
- Dembo, R., Williams, L., La Voie, L., Shmeidler, J., Kern, J., Getreu, A., Berry, E., Genung, L., & Wish, E.D. (1990). A longitude study of the relationship among alcohol use, marijuana/hashish use, cocaine use, and emotional/psychological functioning problems in a cohort of high-risk youths. *International Journal of the Addictions*, 25:13411382.

- Ericson, E.H. (1965). *Childhood and Society* (2nd Ed). Harmondsworth, England: Penguin Books.
- Harrison, P.A., Hoffman, N.G., & Edwall, G.E. (1989). Differential drug use patterns among sexually abused adolescent girls in treatment for chemical dependency. *International Journal of the Addictions*, 24:499-514.
- Haynes-Seman, C. & Baumgarten, D. (1994). *Children Speak for Themselves: Using the Kempe Interactional Assessment to Evaluate Allegations of Parent-Child Sexual Abuse*. NY:Brunner/Mazel
- Herman, H.L. (1981). *Father-Daughter Incest*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- _____. (1992). *Trauma and Recovery*. NY: Basic Books.
- Herman, H.L., Perry, J.C., & van der Kolk, B.A. (1989). Childhood trauma in borderline personality disorder. *American Journal of Psychiatry* 146:490-495.
- Kaplan, H.I., and Saduk, B.J. (1991). *Comprehensive Glossary of Psychiatry and psychology* (p. 4). Baltimore: Williams and Wilkins.
- Kohut, H. (1992). The disorders of the self and their treatment. In D. Capps & R.K. Finn (Eds.), *Individualism reconsidered: Readings bearing on the endangered self in modern society* (pp.315-327). Princeton, NJ: Princeton Theological Seminary Press.
- Ladwig, G.B., and Anderson, M.D. (1989). Substance abuse in women: Relationship between chemical dependency and past reports of physical and/or sexual abuse. *International Journal of the Addictions*, 24:739-745.
- Miller, B.A., Downs, W.R., Gondoli, D.M., & Keil, A. (1987). The role of childhood sexual abuse in the development of alcoholism in women. *Violence and Victims*, 2:157-172.

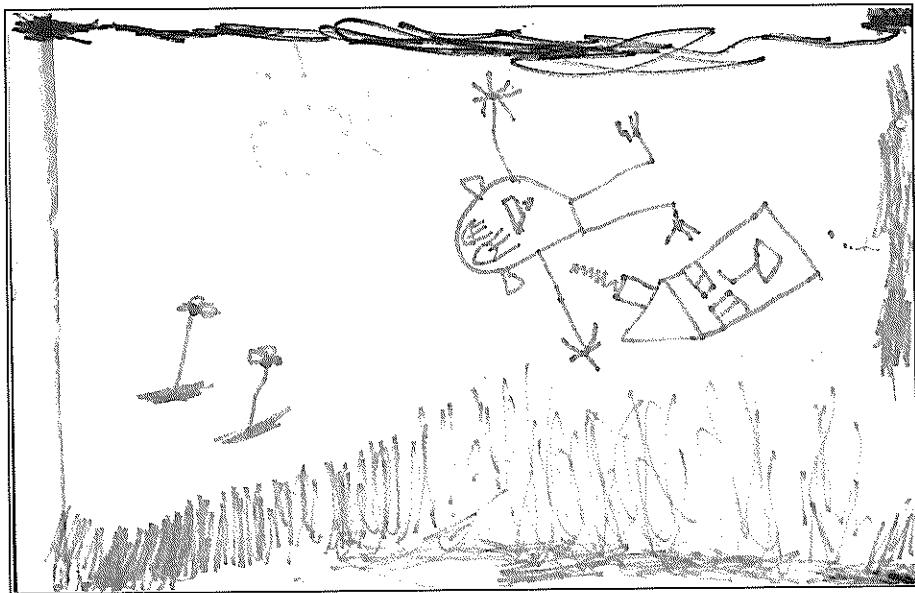
- Perry, B.D., (1994). Neurobiological Sequelae of Childhood Trauma: Post Traumatic Stress Disorders in Children. In *Catecholamines in PTSD* (M.Murburg, Ed.) American Psychiatric Press: Washington D.C., 253-276.
- _____. (1996). Incubated in Terror: Neurodevelopmental Factors in the 'Cycle of Violence'. In *Children, Youth and Violence: The search for Solutions* (J. Osofsky, Ed), Guilford Press, New York.
- Perry, B.D., Pollard, R., Blakely, T., Baker, W., Vigilante, D., (1996). Childhood trauma, the neurobiology of adaptation and "use-dependent development of the brain: how "states" become "traits". *Infant Mental Health Journal* 16(4):271-291.
- Pine, F., (1985). *Developmental Theory and Clinical Process*. New Haven: Yale University Press.
- Putnam, F. (1997). *Dissociation in Children and Adolescents: A developmental perspective*. NY: The Guilford Press.
- _____. (1995). Development of dissociative disorders. In D. Cicchetti and D. Cohen (Eds.), *Developmental Psychopathology*: Vol. 2. New York: Wiley-Interscience;581-608.
- Putnam, F., Trickett, P.K., Burke, L., & De Bellis (1995). Somatic symptoms in sexually abused and matched comparison girls. Unpublished manuscript. In F. Putnam: *Dissociation in Children and Adolescents: A developmental perspective*. NY: The Guilford Press.
- Root, M.P. (1989). Treatment failures: The role of sexual victimization in women's addictive behavior. *American Journal of Orthopsychiatry*, 59:542-549.
- Singer, M.I., and Petchers, M.K. (1989). The relationship between sexual abuse and substance abuse among psychiatrically hospitalized adolescents. *Child Abuse and Neglect* ,13:319-125.

Summitt, R. (1983). The child sexual abuse accommodation syndrome.

Child Abuse and Neglect, 7:177-193.

White,J.L., Moffit, T.E., Earls, F., Robins, L., & Silva, P.A. (1990). How

early can we tell? *Criminology*, 27:507-533.

דור בן הארבע. אם נרכומנית העוסקת בזנות, אשר טלטלה את בנה למקום. הם חיו במקלטים עם כל מיני זרים ועבוריינים. דור לא חווה בית מעולם. כאן הוא מציריך בית ש瑛קף את חוסר הייציבות של חייו.

פרק 11 בומן שאל

עדין יש מי שסביר, כי לחברה אין זכות להתערבות במעשה בתוך המשפחה. המתויקים בעזה וזוחבים, כי לכל היוטר יש לנוטות לסייע ולחזק את יחידת המשפחה, ובאשר ניסיון זה אינו עולה יפה, יש להשלים עם המצב - נראה שכך צריך להיות. עמדה זו אינה מתייחסת כלל לילד ולאשר עובר עליו יומיום, שעיה-שעה, אלא מהוועה טיעון פילוסופי על זכות הילד לגדל במשפחה ועל זכות ההורים להחליט על חייו של ילדם. בעצם, קיימת כאן התייחסות לזכויות ההורים על ילדים תוך התעלמות מחותמתם. האומנם קיימות זכויות ללא חובה? האם הילד הוא קצין של החורה ומותר לו לעשות בו ככל העולה על רוחו?

מהחצייה השנייה של המאה העשرين אנו עדים לתהילה עמוק יותר של חשיבה על מעמד הילד, החל בחוקים שאוסרים על השימוש בילדים ככוח עבודה, ועד הכרות האו"ם על זכויות הילד ופרטום אמנה זו שחוותות עליה רוב מדינות העולם. קבוצות גדולות של ילדים וכו להתייחסות אחרת: כבר לא "מקובל" היום שלדים נמכרים על ידי הוריהם לננות או ל"בידור" (תאיינדר, הודה), וכיימת התייחסות, בגיןו למה שהיא מקובל, לגורל ילדי הרחוב בברזיל, קוסטה ריקה ובמקומות אחרים. הנכון הוא, שייעברו שנים עד שיחול שינוי מהותי בנושאים הללו, אך התקדמות מתחילה בא-יקבלת הדברים כמו שהם, כשהם ממשלה מתחילה להשוב אחרית ולהכנן עבור ילדיה, ומתייחסת מראש שלא תשתמש בהם כאטראקציה תיירותית. מכאן התקווה שהטייר יהוש גם הוא אי-זנות, כשהוא צופה בילדת בת עשר, הרוקנת ריקודים אירוטיים או מוכרת את עצמה בשוק.

שינויים של ערכים ורפואיים לעולם אינם פשוטים, ונראים עוד יותר מסובכים כshedaber בכינסה לתוך המשפחה. נכון הוא כי קיימים צורך בנקיטת צעדים והירים ביוטר כשباءים להתערב בקרה במשפחות, לפועל בשיקול דעת רק לאחר שמתאפשרות ראיות חותכות שלד נמצא בסיכון את שלוונו הפיזי, הרגשי או התפתחותי. קיים צורך להבין את המצב בכל היבטיו, ולגולות רצון כן לעזר ולהיטיב עם המשפחה. עם זאת, חייב להיות קו אדום, קו

שמחתתו לא ניתן לאפשר ליד להישאר ב ביתו. היכן אולם האנשים המשוכנעים שאין להתעורר בענשה במשפחה, כאשר שורף את ילדיו למוות לאחר שאנו מוכן שהם יחיו בלבד? מה מביא אדם לחשב שהילדים הללו אינם יכולים להגנה מפני ההפרעה של הוריהם? האם השמרנים שלנו שוחחו עם נשים שתיהן קרובנות וכאים להגנה מפניהם משפחתייהן? האם הם שמעו כיצד התוויה חזרה לחיהן וצובעת להתעללות מינית בתחום משפחתייהן? האם ידיהם עוצרמים לשם עזב את העדרות בצבועים קודרים כל ניסיון לקשר של אימון או אינטימיות? האם הם עוצרמים לשם עזב את הדרות של ילד בן ארבע שמתאר תחושה שהוא יתפוצץ אם ישגיר את הסוד? בינו לבין הוא מסתובב עם יד אחת על פיו ויד אחת מכסה את ישבנו, ועובד זמן עד שהוא מצילח בספר בפנטומימה את מה שהתרחש באותו הלילות, כשאנו נzag לאונסו וכל פעם חש שהוא עומד להתפוצץ מבפנים. בסוף - כשהנפרד מאמו אמר לה שהיא צרכיהם להביא "שופל" (טרקטור) גדול להרים את הגג בבית שלה, על מנת שיישמעו את צעקותיו של הילד שבפנים.

בקהילה

התערבותם בתחום משפחאות חייבות להיות ברירות וمبוססת על אבחון ככל שניתן, לצורך זה כל אחד שעבוד בתחום חייב להיות אדם מיומן בהבנת מצבים משפחתיים, והתנהגויות והתפתחות של ילדים, ולהכיר היטב את הצרכים הבסיסיים של ילדים - של כל קבוצת גיל וצריכה הבוגרים על מילוי או אימילוי הצרכים הקודמים. בכל התערבותם קיים צורך בבניית תוכנית ברורה שכוללת בתחום יעדים ברורים בתחום זמן מוגדר. ילד אינו יכול לעבור מסגרת למסגרת, מדמות לדמות, ולהיות באירועאות, בלי שייהו לך בטוי בהמשך ותוצאות קשות. כשבוקים בחיקם של ילדים בסיכון, הנוטה הבסיסית חייבות להיות: ילדים אינם יכולים להמתין. אין הילד יכול להיות מוכן, עוזב או קורבן להתעללות מינית, בלי שייהיו תוצאות קשות בכל תחומי ההתפתחות שלו, בעיקר בתחום ההתפתחות הרגשית. הפגיעות הללו הן פגיעות לדורות וmbטיחות המשך להתעלליות למיניהם. אשה בת 50 מתארת כך את ילדותה עם אם ששכבה מהתעללות מינית: "امي סבלה בשקט, אסורה היה לה לבכות. או דמויותיה נתקעו בגרוני".

מדוע להתעורר?

התשובה הראשונה היא - להפסיק את התופת. ילדים החיים בתופת מתמשכת הופכים ל"גכים", נכות הפגיעה ביכולתם להיות בקשר עם בני אדם אחרים, ליצור ולבנות, ובבוא

היום להתייחס לצאצאים שלהם באהבה מכילה כפי שדרוש מההורה המיטיב. וכן דר קוילק (1996) ציין, ש"המוח, הגוף והשכל קשורים זה לזה באופן מוחלט, ורק לצורך הבנה ניתן להפרידם. שינויים באחד-May also influence על היתר. לדוגמה, רגש ותפיסה/תחווה הינם פונקציות פסיכולוגיות, ובದ חלק מן המנגנון העצבי (neural) לצורך ויסות ביולוגי. המקור של הפונקציות הללו הוא מנגנון השיטה לצורך איזון הדהפים והאנטינקטים. תהליכיים מוחיים הינם תוצאה של אינטראקציות בין המוח והגוף דרך אימפולסים עצביים וחומריים (neurohormones and neuromodulators) המועברים דרך מערכת הדם". (ע' 216).

בהמשך מתאר החוקר, כיצד כל המערכות הפיזיולוגיות פועלות יחדיו לצורך גידילה ואיזון ביולוגי ופסיכולוגי כאחד. עירור כרוני משפייע על יכולות של האדם לווסת תגובות לאיוריים פנימיים או חיצוניים, וגורם לאין-יכולת להשתמש ברגשות וחוושים כדי לאותת ולהודיע באופן הולם מה מתרחש. במצב של עירור כרוני, יש מעבר מיידי מגירוי לתגובה, ללא מעורבות של תחליך קוגניטיבי במא שבעצם קורה. במצבים הללו לא מתרחש השלב החשיבתי, השלב שבו האדם חושב וממיין את הגירוי ומשמעותו, ומגיב מיד בלחימה או בריחה (fight or flight). הבריחה יכולה לבוא לידי ביטוי גם בקפיאה (freezing), בהימנעות או בניתוק, ובמצבים קשים במילוי בדיסטוציאציה.

הילדים ה"לוחמים" חשים איום בכל צעד ושלל ומגיבים בתקיפה. הם פוגעים לפני שייפגעו. ניתן לתביא את הילדים הללו שיעזרו ויחשבו רק לאחר תחליך ארוך שהילד חווה בו יהסים של אימון וганגה במקום בטוח. כל דבר, קטן כשייה, יכול להביא לאיבוד איזון (הרועע מלכתחילה), להצפה בהרגשת איום ובצורך להגן על עצמו. כשהוא ירד מקבל סוכריות ורודה במקום כחולה, הוא עלול להיכנס להתקף זעם של שעתים שבמהלכו הוא זורק כסאות, שובר רהיטים ומהאחרים. תגובה זו, כמובן, אינה הגיונית בעניין אדם הצופה מן הצד, אך זו תגובה לאוום הפנימי של הילד שאינו קשור כלל לסוכריות.

הילדים ה"borchers" חיים גם הם במצב של עירור תמידי. קו הרץ הוא קצר, ואין החוקרים יודעים כיצד עוברים מצב של קפיאה (ניתוק) לדיסטוציאציה. מניסווננו הקליני, הדיסטוציאיות מופיעות לאחר מצבים שנשמרו של הילד נאנסת, כאשר לו לאן להימלט. ברוב המקרים של התעללות מינית נוכל לדאות מצבים של ניתוק עד כדי דיסטוציאציה. גם במקרים של התעללות פיזית הגבלים בעיניים, נראה תופעה של ניתוק ומידור החוויות. אדם שאינו מiomן, יכול לשמעו מילך על נסائم ונפלאות הקשורות להורי, אך באינטראקציות ביניהם ניתן להבחין, ברוב המקרים, במצבים דיסטוציאיטיביים. גם אם משוחחים עם הילד לאחר אירועים, ניתן לשמעו כיצד קטיעים שלמים נעלמים מוכרונו.

כאמור בפרק 10, מחוקרים רבים מראים את ההשפעה של ילדות טרואומטית על כל הרמות התפקודיות של האדם: תפוקוד סומטי, רגשי, קוגניטיבי, התנהגותי ואישותי (דוגמאות מצויות בין השאר, אצל: van der Kolk, 1988; Kroll, Habenicht, & McKenzie, 1989; Cole & Putnam, 1992 ; Herman, 1992b; van der Kolk et al, 1993 Herzog et al., 1993; Ogata et al., 1989; Saxe et al., 1994), הפרעה סומטית (Saxe et al., 1989; Herzog et al., 1993; Kluitf, 1991; Putnam, 1989; Ross et al., 1990; Saxe et al., 1993) והפרעות דיססוציאטיביות (Abueg & Fairbank, 1992; Brady et al., 1998; Chen, et al., 1993) ושימוש בסמים ואלכוהול (et al., 1998; et al., 1998).

כיצד להתעורר?

ילדיים רבים נכללים בהגדרה של "אוכלוסייה בסיכון". יש להזות את המשפחה בסיכון ולאבחןנה כמשמעותם בשוניות התרבותית, ולאחר מכן לבנות עם המשפחה תוכנית סבירה ובעלת אפשרות להצלחה. להלן המאפיינים: הוורים המשמשים בסמים או באלכוהול; בידוד חברתי; היעדר הכנה בסיטית ל佗ורות; היעדר מערכת תמייה להורים; העובדה שההוראה עצמוני היה קורבן להתעללות בילדותו והנושא לא עובד ולא טופל; חולוי נפשי (במיוחד כשמדובר במצב של משפחה חד-הורית); ומצבי עקה (stress) מתמשכים כגון בחולי קשה, עוני ובבטלה, ואלימיות בין בני הזוג, לעיתים קרובות ניתן לאבחן בשילוב (co-morbidity) של האפיונים הללו, אשר מגביר את רמת הסיכון של הילד.

כלים אשר מסייעים בהערכתה הראשונית הם הגינוגראם, המפה האקולוגית והתקנסות המשפחה המורחבת (ראה פרק 8 "בתקופת האבחון").

קורס להורים

כמו שבתנתנו לבריאות הציבור מכינים את האמהות הצעירות לקרהת הלידה, רצוי להזות את האוכלוסייה בסיכון ולהזכיר אותה בקורס הכנה להורות. צוות המרכיב מבאות ציבורית, עמד סוציאלי ופסיכולוג המתחמה בשנים הראשונות של הילד, יעבדו עם המשפחה הללו באופן קבוע, ואף ילו אותו לאחר כל לידה. קבועה כזאת יכולה, במקרים מסוימים, אף לשמש קבועה לעזרה עצמית ותמייה בהמשך.

ילדים בסיכון

במידה שהמשפחה אינה מתאימה, או שקיים ביטויים של אלימות ו/או עזובה, חיוני לדון בהקדם עם ההורים ולסכם יחד איתם מהם והווים האדומים. חשוב שהמסר יהיה ברור וחד ביחס למשמעות שהוא לחיצית הכווים הללו. אומנם במקרים רבים ישנה כואת מעוררת כאב ותוקפנות, אך ברוב המקרים ניתן לגייס את ההורים לנסות להטיבם עם ילדם. אחת הדרכים הטובות לכך היא להתאחד לילד שבורה, להעלות זכרונות, ולנסות להביא אותו לחוש אמפתיה לילד מתחום מהו צוריך על מנת שיירגש מוגן ובוטה. הדרך הזה אפקטיבית יותר מאשר מטיפים ואומרים מה הם "צרכיים" לעשות. לעיתים קרובות ההורה יודע שהוא פוגע הילד. אם ניתן להיבוא להיכר אף להודאות עם הילד של עצמו וקרוב לוודאי שהוא סבל כשהיה קטן, ניתן שיחלוו שינויים קטנים אך משמעותיים ביחס לטיפול שלו בילד.

אם ההורה גוטל סמים, אם הוא אלכוהוליסט או חולה נפש פעליל, כל ניסיון לעשות עמו חזזה הוא חסר ערך. עד אשר נרכזן או אלכוהוליסט מתנתקה מהחוואר, אין לבנות שום תוכנית כמו עם הורהआחראי. כמו זמן דרוש אדם שהיה "גקי", עד אשר יוכל להתייחס אליוascal גמל? המומחים טוענים שבין חמץ לשבע שנים, בודאי לא חצי שנה או שנה כפי חלק מהתוכניות בארץ מציאות.

כל תוכנית לטיפולobilאיםחייבת להציג את השאלות הבאות:

- מי הם ההורים ומה ההיסטוריה שלהם? האם יש בעברם תקופות של תפקוד ויציבות?
 - האם ההורה יכול להבטיח יציבות, ביטחון, עקבות?
 - האם יש מישחו במשפחה המורחת שיכל לסייע?
 - מי הוא הילד? מה מצבו הפיזי? הרגשי? התפתחותי?
 - האם בהתנהגות של ההורים כיוון ניתן לראות דפוס שחוור על עצמו?
 - האם ניתן לברר עם ההורה ממן תగובתו ולנסות לחפש אלטרנטיבות לבעה הנוכחית?
 - האם כל תוכנית טיפול המוצעת למשפחה מבטיחה ערכיהם של יציבות, ביטחון ועקבות?
- ובהמשך מהם ה"קוויים האדומים" שהם נאמר שהתוכנית נכשלה?
- יש להימנע מהשמות "זמניות", שינויים והעברתם של ילדים למקום ללא אבחון. בכל ניתוק יש מחיר. לעיתים מסיע הניתוק להורים להבין טוב יותר ולבנות יחסים מיטיבים הבנויים על הבנת עצם והבנת צרכי הילד. ניתן לעוזר להם לארגן את חיים בצורה אחרת, עם הבנת חובותיהם כהורים.

קבלת החלטות (בקהילה)

קיים קושי מיוחד בקבלת החלטות בעניינים של ילדים בגיל הרך, אך מילוי צורכיהם הוא כה קריטי בגיל זה, שגם לא נушטה ההתרבות הנכונה, ניתן לנבא שהם צפויים להפרעות קשות בירושו: הפרעות קשר, היוצרות ה"אני", וכל התוצאות הפתוחותים של שפה, מוטוריקה וקוגניצית. אי לכך בראשית הדרך רצוי לבצע התרבות להיטבם עם ילדו. אם נסיניות אלו עלולים להשפיע את יכולות והרצונות של הורה להטיבם עם ילדו. אם נסיניות אלו עלולים בתוכו והילד עדרין נמצא בסיכון, יש להשתמש בכל האינפורמציה העומדת לרשותנו ולקבל החלטה لأن העבירו.

גם כאשר מצוי בידינו כל החומר הדרוש, עדרין יש קושי בהזאת ילד מתבית (ראה פבר, פרק 4; גולומב, פרק 5). עם זאת, אם אין מחליטים, הילד עלול להיפגע עוד יותר. כפי שצוין במאמרה של גולומב (ראה פרק 5), יש להתבונן היטב בזמןנו ולשאול עם מי אנו מודחים? האם אנו מתעלמים מניסיונו מן העבר? האם יש היסטוריה כלשהי בשתוך פעולה? האם קיימת תוכנה, מזערית ככל שתהיה? אלו הן רק חלק מן השאלות שאנו חייבים לשאול. במקרים רבים ורבים ותקותנו מנהנים אותנו לקבל החלטה לא נכונה ולא מקצועית. לדוגמה:

שירת

שירת הינה אם צעירה מאוד (בת 21) לשני ילדים, ביום בני שלוש וחמש. היא גדרה בתוך משפה רב-יבעיתית ובגיל 15 מצאה את עצמה חרה עם בניית הראשון. היא נישאה לחבר בשואה בן 18 ועומדת להתגיים לצבע. הם נשו וננדו בין אם לאמו, היו במקלטים, ואף במחנה אוהלים. ביחסים בין בני הזוג התפתחו בעיות אישות קשות, ולאחר הלידה השנייה שירה החלה להיעלם לשעות ארוכות או לשוטט, כאשר בחלק מהזמן הילדים עמה ובחילק מהחדרן היא עוזבת אותם ללא השגחה ולא טיפול. האב היה אדם חלש ופסיבי מאד שניסתה לעובוד, אך הביע אידרazon לטפל בילדים. לאחר שההורם התגרשו, חתם האב על נכונותו למסור את הילדים לאימוץ. הוא דאג לשומר מרתק רב משירה כדי להמשיך בחים "החדשים" שהוא ארגן לעצמו.

לעומת זאת, אצל שירה הכאוס הלה וגבר. היא קיימה יחסים מינאים עם כל דיכפין, כאשר היא מתארת דחף בלתי נשלט לייחסים הללו. לקיום יחסים אלה היו שני מניעים: האחד, להציג כספּ לנסעה ולמকום לשון, ובמיוחד השני -

חיפוש בלתי פוסק אחר האדם שיאהב אותה. היא סיפרה שגדלה עם אם אשר החריפה בני זוג לעתים קרובות, כשהלך מהם אף ניצל אותה מינית בהיותה ילדה. על אביה, שלא הכירה כמעט כלל עד הגיעה לגיל הבגרות, היא מספרת, שבתקופת ההיכרות עמו גם הוא ניצל אותה מינית.

יחס אובייקט מעין אלו הינם שכיחים, ביחסו אצל קורבנות של גילוי עריות. יתרון שעיסוק היתר בקשרים מינניים הינו כתוצאה מההנחה הפיזית שהשה אורה, הן לאחר שאביה העניק לה תשומת לב, "אהבה" וחותם, והן לאחר שלעתים מפתחה, אצל הילדה (או הילד) רגשות מינית אשר הופכת אותה למגנזה והמחפשת תשובה לגירוי זה (Yates, 1982). התנהגות מינית מהמשכת יכולה להיות הדרכ שайлד חור על הטראומה על-מנת להשולט על תחושת החדרה אשר מתלווה לכך. אם כן, קשה ביותר להסביר את הילד מההתנהגות המינית להתנהגויות הולומות יותר לגילו (7-8 שנים; Kaufman & Wohl, 1992, p. 8). ייטס טוען, שהילדים הללו אינם מסוגלים להבדיל בין יחסים מינניים ויחסים שאינם מינניים. והתוצאה היא, ש"התפקיד המיני ביחסים אינטימיים הופך למציאות מוטשטש עברו הילד שחוות התעללות מינית עיי". (482).

הנוסחה שיש לה לדדה הייתה שאינטימיות = מיניות, אך ההבטחה שהיא אינטימיות תביא עמה דמות מיטיבה ואוהבת, נשarra בגין פרטואה בלבד. הילדים שלא היו לה לנצל בחיפוש הזה, והיכולת שלהם להבין את צורכיהם לא באה לידי ביטוי כלל. אדרבא, תמיד היה העדריפה את צרכיה על פני צורכיהם. מצב זה הינו מובן כshedaber בילדת שמעולם לא זכתה למילוי צרכיה, וכל היהdia חותרת לחוש אהבה ומוגנת.

שירה הייתה בחורה צעירה עם חן רב, שהצילהה לעורר חיבה אצל הגורמים המטפלים להיטיב עמה, לחבקה ולתת לה עוד הודמנות, עוד תמיכה ועוד הודמנות להשתקם. היא ידעה את השפה של המטפלים, וידעה לומר את הדברים הנכונים כדי לסייע להם. עם קסמה הילדיים היא הצילהה לגיסת את החלק ההורי שבמטפל (תמיד הייתה זו מטפלת). כשהיתה מסיימת את השיחה עם המטפלת, הייתה שירה יוצאת לחפש גבר ש"ימלא" אותה ו"יאהב" אותה בדרך המוכרת לה. הבעה הייתה (ועדיין ישנה), שה"מילוי" זהה מתרוקן במהירות רבה ומעלה להזדווג למלא אותו שוב ושוב. כן ניסתה לחתמלא על-

ידי בטילת סמים.

מדובר כאן בטרגדיה בין-זרית, כשהאם עצמה נפגעה בהיותה ילדה, לילדים שנולדו לשירה לא היה מקום או תקווה שימושו ימלא את צורכיהם. הם חוו מכות קשות, עובה, נטישות, סביבה נטולת היגיון או ארגון וללא הגנה, אמא מסוממת וגירויים מינניים. ובכל זאת, הגורמים המטפלים התקשו מאוד לקבל החלטה בעניינם של הילדים הללו, מאחר שקרוב לוודאי התהברו לפגיעות ולצורך של האם. את הילדים לא הכירו ולא אבחנו. כך הם הגיעו לניל ארבע ושנתיים עם מזוודה מלאה פגיעות קשות, הן מבחינות פיזיות והן מבחינות רגשיות. שניהם סבלו מהפרעות קשר קשות ואיתוריהם התפתחותיים ממשמעותיים.

המטפלים התקשו להחליט, ומעבר לכך התקשו לעוזר לשירה. המערכת הרכבת שלנו אנו "יודעים" של היהות אמא זה דבר קרוב, שוו התגלמותה של הנשיות ושל כל אשה רוצה להתמסר לילדיה. בישראל זה ערך מושרש במיוחד שאינו מותיר מקום לחשיבה אחרת. לעיתים התיאוריה מוכרת לאמותות, אך הכתבי הפנימי אומרים אחרת. שם, מתוך עצמה של האם, קיימים קול קטן האומר לה שהמשמעות הנកראת "אמותות" גדולה עלייה ושאין היא פוניה למלאה. קשה לשם, לאחר שאפשרות כזאת אינה קיימת ברפרטואר שלנו ואנו משדרים שעליה "להשתקם", דהיינו, להתארגן ולקבל אחריות על ילדיה. כשהיא משתדלת לרצות אותנו (עליה להיות "ילדה טובה" על-מנת שלא ננטוש אותה) אך איןנה מצלילה, אנו עדים לבישלון כפוף ומכופל. היא הופכת לאמא לא טובה, דבר שאינו מקובל עליינו וכך שידרנו לפניכן, והיא גם "ילדה רעה" (בחוויה הפנימית שלה), מאחר שהיא מאכזבת אותנו ובכך קרוב לוודאי היא תפסיד אותנו (שוב, בחוויה הפנימית שלה). לצערנו, גם מבחינת התהילכים בשירותי הרווחת, העודדים הتسويאים משתדלים להתגונך מהטיפול באמהות הללו בנסיבות מאחר שהמצב הינו בלתי נסבל מבחינותם, ובכך יש אישור שהיא רעה ואינה שווה. על-פי רוב מביאה אותה תחושה פנימית זו, לבעות במערכת ולברות.

ואומנם כך היה: המיניות של שירה גברת, והיא חשה צורך בلتיה נשלט לבסוף ולצעוק שאינה יכולה לעשות כפי שה"מטפלים" שלה רצנו.

מועד הטיפול במקורה היה שגוי מלכתחילה, כאשר המטפלים הטענו בנסיבות שירה היתה, ואף נשאה, ילדה שחוותה עזובה קשה הן מבחינת פיזית והן מבחינת רגשית מצד אמת, ועזובה והתעללות מינית של הגברים בסביבתה. הפנטזיה שאביה, אשר נעדר מעולם עד היותה בת 11-12, יבוא ויציל אותה ויאב אותו כפי שצדך, אף היא טפהה על פניה כשם שהוא ניצל אותה מינית. לא ברור אם היא הפעילה עליו את קסמתה המינית, אך ברור, מעבר לכל ספק, שהוא לא עמד במשימה ולא הגן עליה.

מדוע שירה חשובה לנו? משומש לחשוב לאבחן בדקדקנות את התורים של הילדים בסיכון, על מנת לעזור להם בצורה החולמת לעביה האמיתית שלהם. יש להיזהר מ垦יבעת עובדות על פי אמות מידת של הערכם שלנו.

הוצאת ילד מרשות הוריו

קיימות סיבות אחדות להוצאת ילדים מרשות הוריהם (ראה גוטלב פרק 6; פבר, פרק 4) ו"על הניר" התגויות הן ברורות, אך יש להיזהר שבעתים בפועל זאת. מחד גיסא, אני מזהירה ומתירעה בכך שnitok ילד משפחתו יכול לגרום נזק קשה במקרים מסוימים. מאידך גיסא, השארתו בסביבה אשר אינה מגינה עליו ואף פוגעת בו, גם היא יכולה להוביל לנזקים בלתי הפיכים.

התהליך המכראתי הוא: אבחן מהיר ומעמיק, בניה תוכנית טיפול אינטנסיבית למשפחה שיש בה ייעדים ברורים לכל הגורמים, וכשהאלטרנטיבות לייעדים הללו גם הם ברורים ומפורטים. מימד הזמן חייב להיות חלק בלתי נפרד מהתוכנית.

קבלת החלטות

האם בהוצאתו של הילד מהבית תסתיים המלאכה? ודאי שלא. מוחוץ לבית צפוי שהילד יימצא בסיכון מסווג אחר, אם כל הגורמים לא יבנו תוכנית שתבטיחו לילדים קביעות, הגנה ומקום להשתיך אליו. אם הוריו אינם מצליחים להתארגן לקräת חזותו הביתית, או אם הם הוכיחו שאינם מסוגלים להבטיח לו את צרכיו המינימליים, חובה על אנשי הטיפול להחליט על תוכנית אלטרנטיבית לעתידו.

במסורתם ברורים להורים יש: א) לגלות אמפתיה, הבנה וכבוד למזבם. ב) לדון סיבכ ארכיו וצורכי ילדם, אשר לא תמיד עומדים בקנה אחד. דיונים כאלה יכוליםים להביא את ההוראה שהיא עיר יותר לממד הזמן של הילד לעומת "לוח הזמנים" שלו. במקרה שאיננו מצליחים להביא את ההוראה לחוש אמפתיה כלשהי לפני ילדו, לא נשאר אלא להטיל ספקVIC ביכולתו לדאוג לילד ולהגן עליו.

הפנטזיות

פנטזיות מסייעות לנו לעיתים להמשיך ולתפרק, לארגן את עולמנו וلتכנן את עתידנו. מדובר בשאייפות, בתקנות ובחלומות. ללא יכולת החלום על מציאות אחרת או על רצונות עתידי, נישאר ובאותו מקום ואוטו מצב כל הזמן. ואמנם כך כתוב בין ברוך במאמרו על "מושגים של הזמן" (פרק 1): "בזהותינו אנו קולטמים רשמיים באמצעות חושינו, פוגשים אנשים ומצבים, נעדרים מול דילמות וכו'... ועLINנו להחליט כיצד להתייחס אליהם ומה תהיה ההתנהגות שלנו. כיצד נופלות החלטות אלו? הן העבר והן העתיד מלאים תפקיד בבחירה הטעינהותנו. מהן? העבר מספק משמעויות, פירושים וסבירים למה שהוא פוגשים על מדרך כף רגל בחווה. אלה באים מסך כל ההתנסויות שלנו בעבר, מהלכים שהפכו מהם, בין אם לקחים אלו מודעים או בלתי מודעים, מנוסחים בבירור, או שהם מעין ידע סמוני. כך, למשל, העבר מנהה אותנו להבין מצבים, להבין מניעים, להחליט האם לסתוק על רשותינו וחושינו, האם לתה אמין בנשימים ובכדי (בן ברוך, פרק 1, עמ' 10)".

הכרה בפנטזיות שלנו ושל המשפחה, עוזרת לנו להבין היכן רצוי להתמקד בטיפול.

מה הן הפנטזיות של הילד?

כאמור בפרק, הקשר הבניי על "כאילו", (פרק 10),طبع האדם הוא להתקשרות. בדרך הטבע, הילד נולד לתוכן מגנון עתיק ימים שקשר אותו באופן תחילתי לאמו, לאביו, למשפחה רחבה יותר, ולאחר מכן לחברה. כשהילד לומד קשרר הוא דבר פוגע, שיש להיזהר מפניו, זה מכתיב לו את הצורה שבה ייצור קשרים בהמשך. מאידך גיסא, אם הקשרים שחוווה הינם ארעיים ונקטים, או שהם מבוססים על ניתוק בעtid לבוא, לימד הילד שאין קשר איתן, יציב ובטוח.

הילדים שתוכנאו מן הבית מסיבה זו או אחרת, מרבים לפנטז. להלן תיאור הפנטזיות שעולות בחדרי טיפול ובשילוב עם ילדים:

בבית הורי

כשמרוכר במכות, נטישות וכדו', הילד מASHIM את עצמו. הוא מבן שאילו היה ילד טוב יותר, אבא ו/או אמא שלו לא היו נוהגים כך. התהושות הפנימיות הללו מביאות אותו להתנהג, או להוציא לפועל (to act out) כיצד הוא חווה את עצמו ואת מצבו: לעיתים והתבטא בהתנהגות המUIDה על זעם, כאב, ייאוש ועל הצורך להתגונן מפני הפגיעה הבאות. התהנחות זוatta מופנית לפני חזן, כאשר הוא אלים ופוגע בסביבתו. לעיתים הזעם, הכאב והיאוש מופנים פנימה, כשהוא חי בעולם של שנה עצמית, חוסר אונים ודייכאן. במצבים הללו הילד מאבד את יכולת לפניו, נמצא בהווה בלבד ומוגיב מידית לכל גירוי, קטן ככל שיתהית, בלחימה או בבריחת.

אם מדובר בהתעללות מינית, מתעדירות פנטזיות מסוימים שונים. הפנטזיות הללו הינן פונקציות של כמה משתנים: גיל הילד; אורך ותדירות המשעים שתתרחשו; סוג ההתעללות (אוראלי, דיגיטלי [השימוש באצלבות], ליטופים המלוים באוננות, חדרה, אונס); בכאב (פייזי) המתלווה; וכן בחדרה לנפשו ולנסותו של הילד. לדוגמה: אם אב צופה בסרט פורנוגרפיה כשבתו/בנו לידי ואף מאונן, זהה בהחלשת התעללות מינית. אך הפנטזיות של אותו ילד יהיו שונות מהפנטזיות של ילד הנדרש לבצע מעשים אורליים לאם/אב, או של הילדה שנאנסת על-ידי החבר של אמה.

הרכב המשפחה נכנס למשתנים אלו. כמשמעותו הילד שנפגע מהאדם היהודי בתינוי (לדוגמא: אם במשפחה חרדיות), הצורך לפניו שהדבר נעשה מתוך אהבה, כי אחרת הוא עלול לאבד את כל עולמו, כמעט הכרחי. לעומת זאת, הילד שנפגע עליידי סבא, אבא או חבר של אמא, יוכל לפניו שימושו המקורי ויציל אותו. הפנטזיות של הילד שהוא הבן היחיד, יהיו שונות משל זה שיש לו אחיהם: האם הוא "גבתר", או שגם ילדים אחרים נפגעו מהםו? גם במקרה הזה ישנן תופעות שונות: אחת התוצאות יכולה להיות אחדות הנפגעים, דבר שיכולים להוביל בעתיד לבוא להתנגדות קולקטיבית להטרת הסוד. מайдך גיסא, יתכן שהילדים, מותוק הגנה עצמית, יפתחו ודרכם לעודד קשר של הפוגע עם אחר. מעין "עוזב אותן. לך אליו!"

במקרים הקשים ביותר, הילד מתנקק מהתרחש בהווה, לאחר שאין נפשו יכולה לשאת את המידע והוא לומד להיות ב"מקום אחר". מקום שאינו חש את אשר הוא הוא, אינו רואה את אשר הוא רואה, ושהלא קורה בו דבר מאשר אומנם קורה. ההגנה הדיסוציאטיבית היא אפשרות לו להפסיק להיות.

הווצהתו מן הבית

לרוב יחווה הילד את ההווצהה כדרתית, דבר שמאשר את היותו רע ולא רצוי. אילו היה ילד יותר טוב, אולי זה לא היה קורה. גם כשמדבר בילד אשר סבל עינויים באופן קבוע, קיבל הילד על עצמו את האשמה האינטראקטיבית עם הסביבה החודשה יהיובה תחלה, באותו מתכונת, לעיתים תחתפק פנטזיה שם הוא יכול לגרום לכך שהמקום החדש ידחה אותו, דהיינו, יוציא אותו, או בסופה של דבר יגיע חוראה הביתה.

אם הילד יפגש עם סביבה מיטיבה, עקבייה ובטוחה, קיים סיכוי שפנטזיות אחרות יופיעו ליד הפנטזיות ה"ישנות" - להלן חלק מהפנטזיות הראשוניות:

- אני רע
- אני לא רצוי
- אני מטופטם
- בגללי אמא בוכה
- אם הייתה ליلد טוב, לא היו מוצאים אותי מהבית

ולאחר מכן:

- כאן לא מרים אותי. אולי עוד לא יודעים... (שאני כזה)
- האיש הזה כן אוהב אותי
- האם יכול להיות שאני בסדר?
- אולי לפעם אני לא מטופטם

התהליך הזה יכול להיות לעיתים, ארוך ומכאיב לכל הגורמים, כשהילד חש צורך להימנע ולברוח מקשר, לבדוק כמה הסביבה יכולה להכיל אותו ואת זומו ולדוגמתו: התקפי ועם, מכות, נשיכות, הרס סביבתי וכדו'), וכן לבדוק כמה שומרים עלייו באמת. דרך הקשר המיטיב, קשר שעמד בכל המבחנים, מתחילה הילד לגלוות עצמו פוטנציאלי לסוג אחר של קשר. באותה עת חשובה העבודה האינטנסיבית עם המשפחה. שינוי שחל רק אצל הילד יכול להביא את התורה לחוש כישלון ונראה אשר יתבטא בדרכים שונות: בכעס, בדהייה, או באין שיתוף פעולה, חשוב לעוזר לו להבין, שעל אף הקושי, ניתן לשנות יחסים וסוגי קשר. השינויים הללו תלויים בקבלת אחידות ובהתבוננות כנה במה שקרה בעבר ובמה שקרה

היום, ללא קבלת אחריות ותובנה מצדיו של ההוראה, ספק אם ניתן יהיה לעובד על שינוי ממשי.

התהיליך והסיכוןים

לעתים חווה הילד בפעם הראשונה בחיו הגנה, טיפול מיטיב ודאגה לצרכיו. הוא מגיב בתובענות יתר ובדרישה לסייע לצרכיו הראשוניים: הוא רוצה עוד ועוד ואינו יכול לשאת את העומבה שהמדריך מטפל במשיחו אחר, או מסיים את משמרתו ומתכוון ללבת לבתו. הוא, מבחינתו, צודק. הוא זוקק להורות מוחלטת. בוםן שהילד בודק, נושא וברוחה - הוא גם מתבונן מן הצד ומתפלל שהדמויות ממשיכה להכיל אותו. בתהיליך זה מתפתח קשר מطبع העניינים. בהתאם נשמעות אמרות כמו: "אבא, אה... אה אה, מההו" כאן אנו רואים את תחילתה של הפנטזיה שמשה (המדריך) יהפוך, או טויטו, לאבא שלו. למורות שמחהרים לו שימוש הינו המדריך - הילד מפנהו אחרת. הפנטזיות הללו מתבססות ונגנות על תהליכיים טבעיים שקיימים בין ילד ודמות מבוגר מיטיב.

שהייה ממושכת

כשמדובר בילדים בגיל הרך, שהיא ממושכת במסגרת אדרית הינה פוגעת ומוסיפה פתולוגיה נוספת לנפש הילד. האקסיומה חייכת להיות: הילד צריך בית קבוע ובתוoh עם הורים שכוכלים לאחוב ולהכיל אותו. הכרזות של אהבה איןן מסתפיקות, למרות שאין להטיל ספק בכך שההוראה אמונה ואהבת את ילדו. אם בעקבות ההוראה פגע הילד מבחן פיזית, מינית או בהזנחה קשה, ואינו מקבל על עצמו את האחריות, הכרחי לדzon בכובד ראש אם הוא יכול להמשיך לגדל אותו.

סיבות לשהייה ממושכת

חווסף האוניברסיטאות הפסיכיאליים בקהילה בעבודתם עם המשפחות הקשות שאינן משתפות פעולה: מחמת העומס הקשה שורבים נתונים בו, אין להם זמן לעובדה אנטנסיבית עם המשפחות הללו, לעיתים מוצא הילד מן הבית עקב סכנה, אך תוכנית המתיחסת לצרכיו האישיים אינה נדונה, מאחר שברוב המקרים הוא אינו מוכך כלל.
לאחר ההוצאה, העובדה עם ההוראים דורשת סבלנות והתגברות על משברים שונים

המתעוררים בתהליך הטיפול. בתנאים הללו יש קושי לקבוע יעדים ברורים עם ההורים - למרות שבאופן פארדוקסלי,لوح זמינים קל על ההורים גם יחד. במצבים של אי-יכולת הורית, קבלת החלטות בנוגע לפתחת תיק אימוץ אינה קשה ודורשת אחריות מרבית. איסוף הריאות והעדויות לצורך פתחת התקיק, המוטל על השירות למען הילד והיען המשפטי, הינו קשה ומורכב. בתי-משפט דנים במקרים לעתים רחוקות. במקרים רבים מתקייםים הדיונים במרוחים של חודשים, אשר מתאפסים לשנה-שנתיים עד מתן פסק דין.

המליצה לאימוץ

לאחר נסיננות רבים לסיעם להורים, אך ללא שינוי של ממש בהבנת המצב ו/או התנערות מכל אחיזות לאשר קרה הילד, יש לדאוג למסגרת משפחתי אלטרנטיבית. כשמדבר בילדים בגיל הרך, ההחלטה חייבת להתייחס לשאלות הבאות:
מה היא המסגרת המבטיחה קשר יציב, בטוח ועקב? האם הקשר של הילד עם הוריו הוא כזה שהוא חשוב לשומר אותו, אפילו באופן חלק? האם ההוראה יכול לאפשר הילד להגדר ולהשתתף למערכת משפחתייה אחרת, ללא הפרעות וללא תביות נאמנות בלעדית של הילד? ובטעוף, מה יהיה המחיר לניטוק מההוראה לעומת אפשרות אחרים, הבאים להבטיח אהבה מסווג אחר, ביטחון, יציבות והשתיכות?

בתיה-המשפט

על שופט בית-משפט מוטלת האחידות הסופית להחליט לגורלו של הילד. עליו לשמעו בקפידנות את הנאמר, להבין את הנעשה, ובסיומו של דבר להכריע בנושא עתידו של הילד. משימה קשה ועתירית יותר, אשר איננה אהובה על שופטים, כפי שהם מעידים לא אחת. עם זאת, אל נא נשכח שהנושא הנדון הוא הילד, העבר שלו, הווה שלו וב恰恰ל העתיד שלו. כאשרנו מסבירים לשופטים מהו הנזק שנעשה בהמתנה ממושכת במסורת "מעבר", ישנעם שופטים ששולבים אם בינותיהם לא ניתן לתת הילד "טיפול פסיכולוגי"? שאלת זו באה להקל על עצמת האחידות המוטלת על השופט, אך הלכה למעשה - לא ניתן מחד גיסא לפגוע, ומайдך גיסא - לרפא. דיונים חיבמים להיקבע במרוחים קצרים, גם אם לokedים בחשבונן את

העומס של המערכת, חשוב לזכור, שילד המגיע למצב של פתיחת תיק אימוץ כבר עבר מספר תחנות: בבית, נסיגות בקהילה, הוצאה מן הבית, נסיגות נוספות בסיווע להורים, וכעת המתנה להבטחה היכן יגדל ולמי ישתייך.

התעללות משנית

כיום חשוב להזכיר בעובדה האם אין פועלם באורה מקצועית/אנושית, אלו הופכים לחלק מהמעגל אשר פוגע הילד. "סידורים" ללא אבחון ולא הכרות טובה של המשפחה, יכולים לגרום נזקים רבים לילדים ולהוריה כאחד. הנטייה לחשוב ש"הכול בסדר" לאחר הוצאה ילד מן הבית, גם כן מסוכנת, במיוחד כשמדבר בילדים קטנים.

קיימת הסכמה בין אנשי הרפואה, הפילוסופיה, הפסיכולוגיה והחינוך, וכן במחקרים החדשניים ביותר של נוירו-פסיכולוגים, שמייד הזמן וינו משמעוני ביותר בכל הקשור להתחפות התקינה והתנהגויות של האדם. לא ניתן להשאיר ילד בחווית מושחתת (*suspended animation*), בלי שהתוצאות יגרמו לפגיעה בלתי הפיכה לאין ערוך. علينا לעבוד באופן רציני, ללא פשרות, על-מנת לצמצם את טווח הזמן שילדים מתחים למשפחה.

מקורות

- Abueg, F.R., Fairbank, J.A., (1992). Behavioral treatment of posttraumatic stress disorder and co-occurring substance abuse. In P.A. Saigh (Ed.), *Posttraumatic stress disorder: A behavioral approach to assessment and treatment*. Boston:Allyn & Bacon.111-146.
- Brady, K.T., Myrick, H., Sonne, (1998). Comorbid addictionand effective disorders. In: A.W. Graham, T.k. Schultz, Wilford, Eds. (2nd edition), *Principles of Addiction Medicine*, (pp. 983-992). American Society of Addiction Medicine, inc..
- Chen, Y.R., Swann, A.C., Johnson, B.A., (1998). Stability of diagnosis in bipolar disorder. *Journal of Nervous and Mental Disease*, 186(1): 17-23.
- Cole, P.M., Putnam, F.W., (1993). The effect of incest on self and social functioning: A developmental psychopathological perspective. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 60:174-184.
- Herman, H.L., Perry, J.C., van der Kolk, B.A. (1989). Childhood trauma in borderline personality disorder. *American Journal of Public Health*, 87:2, 249-255.
- Herman, H.L., (1992). *Trauma and Recovery*. N.Y.:Basic Books.
- Herzog, D.B., Staley, J.E., Carmody, S., Robbins, W.M., and van der Kolk, B. A., (1993). Childhood sexual abuse in anorexia nervosa and bulimia nervosa: A pilot study. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 32:962-966.
- Kaufman, B., and Wohl, A., (1992). *Casualties of childhood: A developmental perspective on sexual Abuse Using projective drawings*. N.Y., New York: Brunner/Mazal.

- Kluft, R.P., (1991). Multiple personality disorder. In A. Tasman and Goldfinger (Eds.), *American Psychiatric Press Review of Psychiatry*: Vol. 10. Washington D.C., American Psychiatric Press, 161-181.
- Kroll, J., Habenicht, M., McKenzie, R., (1989). Depression and posttraumatic stress disorder among Southeast Asian refugees. *American Journal of Psychiatry*, 146:1 592-1597.
- Ogata, S.N., Silk, K.R., Goodrich, S., Lohr, N.E., Westen, D., and Hill, E.M., (1990). Childhood sexual and physical abuse in adult patients with borderline personality disorder. *American Journal of Psychiatry*, 147:1008-1013.
- Putnam, F.W., (1989). Pierre Janet and modern views of dissociation. *Journal of Traumatic Stress*, 2(4):413-429.
- Ross, C.A., Miller, S.D., Bjornson, L., Reagor, P., Fraser, G., and Anderson, G., (1990). Structured interview data on 102 cases of multiple personality disorder from four centers. *American Journal of Psychiatry*, 147:596-601.
- Saxe, G.N., van der Kolk, B.A., Berkowitz, R., Chinman, G., Hall, K., Lieberg, G., and Swartz, J., (1993). Dissociative disorders in psychiatric inpatients. *American Journal of Psychiatry*, 150(7):1037-1042.
- Saxe, G.N., Chinman, G., Berkowitz, R., Hall, K., Lieberg, G., Swartz, J., and van der Kolk, B.A., (1994). Somatization in patients with dissociative disorders. *American Journal of Psychiatry*, 151(9):1329-1334.
- Van der Kolk, Roth, S., and Pelcovitz, D., (1993). *Field trials for DSM-IV, post traumatic stress disorder:II. Disorders of extreme stress*. Washington D.C.: American Psychiatric Association.
- Van der Kolk, B.A., (1996). The complexity of adaption to trauma: Self regulation, stimulus discrimination, and characterological development. In B.A. van der Kolk, A.C. McFarlane, and L.

- Weisaeth (Eds.), *Traumatic stress: The effects of overwhelming experience on mind, body, and society*. New York, Guilford Press. (pp 182-213).
- Van der Kolk, B.A., (1988). The trauma spectrum: The interaction of biological and social events in the Genesis of the trauma response. *Journal of Traumatic Stress*, 1:273-290.
- Yates, A., (1982). Children eroticized by incest. *American Journal of Psychiatry*, 139:483-485.

**"באתה להגיד לך שם יהיו לך ילדים אחרים .
אל תעשה להם מה שאתה עשית לך .
זה כאב לי וזה הפחד אותי .
זה דבר רע מה שעשית לי ."**

ספר הפותח צוהר לעולם של ילדים המוצאים מכתיהם לתקופת ביניים
עלב מצבי סיכון במשפחה, וחווים תקופה ארוכה של חיים בחוסר וDAOות
לגביה עתידם. האם יכולו לחזור ולגזר בבטחה עם הוריהם? ואם לא, מה
תהיה ההחלטה שתבטיח להם עתיד בטוח וטוב יותר?

זמן שאול חושף באמצעות ההתלבטויות של אנשי מקצוע בתחום
רוחחת הילד בכואם להתמודד עם הצורך להטלייך או לקבוע בעניינים של
ילדים בסיכון.

МОדק הדין הוא הפגיעות הרגשיות והחברתיות הנגרמות לילך לא רק
מעצם ההתעללות שעבר במשפחה, אלא גם מעצם ההמתנה להכרעה
סופית אשר תעכית אהבה, בטחון, שייכות ועקביות.

כותבי המאמרים הינם אנשי מקצוע מן השורה הראשונה העשויים
ביום-יום במחיצת הילדים הללו ופוגשים את המזוקה, החרדה והכאב
שליהם. שמות המחברים לפי סדר א"ב אביגיל גולומג, אפרים בן ברוך,
גבריאל וויל, דניאל גוטלבג, יצחק אל כהן, מרום פבר, שרי בן נתן
ושרי גולדשטיין-פרבר.

6 0 04150000046
דאנאקווד 415-46

עמותת בית לכל ילך